

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

907

Δ

135

Γραφείο

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΤΟΜΟΣ Β' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

1967

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1907

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1907

493

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΠΟΥΛΟΥ, Α. Σ. 'Ανέκδοτοι ἐπιγραφαὶ καὶ πλαστικὰ μνημεῖα Τεγέας	105-122
ΒΑΣΗ, Σ. Λατινικὴ ἐκ Θεσσαλίας ἐπιγραφή	61- 64
HILLER VON GAERTRINGEN καὶ ZIEBARTH, E. Νόμος Αἰγιάλης	185-198
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΝΤ. Δ. Φωκικὸν ἀνάθημα ἐν Δελφοῖς	91-104
» » Λεῖψανα τοῦ τείχους τῆς Καδμείας	205-208
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ, Κ. Λήκυθοι μετ' Ἀμαζόνων τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (πίν. 5) .	123-140
ΜΑΛΤΕΖΟΥ, Κ. Τὸ ἀρχαῖον Ἀττικὸν ἡμερολόγιον καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐννεακαι- δεκαετηρίδος ἐν Ἀθήναις	239-244
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, ΣΤΕΦ. Α. Ἐκ Κρήτης (πίν. 6-8)	141-186
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Γ. Α. Βαλανεῖον Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐν Αἰδηψῷ (πίν. 1-3) .	1- 10
» » Ἐπιγραφαὶ (Αἰδηψοῦ, Χαλκίδος, Ταμυνῶν, Ἀττικῆς, Ἀράνδων, Ὁξύλιθου)	11- 30
ΡΩΜΑΙΟΥ, Κ. Πηλίνη σαρκοφάγος ἐκ Κλαζομενῶν (πίν. 9)	199-206
» » Λήκυθοι τοῦ Δούριδος (πίν. 10)	219-238
ΣΤΑΗ. Β. Περὶ τῆς χρήσεως Μυκηναϊκῶν τινῶν κοσμημάτων	31- 60
» Ἐπανόρθωσις	245-246
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, ΑΛΕΞ. Εὐρήματα ἐκ Χαλκίδος (πίν. 4)	65- 90
ΧΑΒΙΑΡΑ, Ν. Δ. καὶ Μ. Δ. Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ Περαίας τῶν Ῥοδίων . . .	209-218

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

- Πίναξ 1 Βαλανεῖον Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐν Αἰδηψῷ.
— 2-3 Γλυπτὰ ἐξ Αἰδηψοῦ.
— 4 Σκύφος Μεγαρίδος.
— 5 Λευκὴ λήκυθος ἐξ Ἐρετρίας.
— 6-8 Σφραγίδες Κρητικαί.
— 9 Σαρκοφάγος ἐκ Κλαζομενῶν.
— 10 Γραφαὶ τοῦ Δούριδος.
-

EIKONES EN TΩ KEIMENΩ

ΣΕΛ.

- 3- 6. Εἰκ. 1-1^α-1^β. Μαρμαρίνη κεφαλὴ Ῥωμαίου ἀνδρός.
15, 19-20, 27. Πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν.
33- 35. Εἰκ. 1-1^α. Χρυσὴ πέταλα ἐκ Μυκηνῶν.
38- 46. Εἰκ. 2-4, 4^α-8. Χρυσὰ κοσμήματα ξυλίνων λαρνάκων ἐκ Μυκηνῶν.
47. Ἦλοι χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ ἐκ Μυκηνῶν.
51. Εἰκ. 2^α. Ἀνθεμιοειδεῖς θύσανοι χρυσοῦ κοσμήματος ἐκ Μυκηνῶν.
53- 54. Εἰκ. 8-9. Προσωπὶς νεκρική καὶ θώραξ ἐκ Μυκηνῶν.
55. Εἰκ. 11. Πηλινὴ λάρναξ Αἰγυπτιακὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου.
57. Εἰκ. 12. Κεφαλὴ βοῦς ἀργυρῆ ἐκ Μυκηνῶν.
59. Εἰκ. 13. Λεοντοπροσωπὶς χρυσῇ ἐκ Μυκηνῶν.
61. Πανομοιότυπον Λατινικῆς ἐπιγραφῆς ἐκ Θεσσαλίας.
69- 76. Εἰκ. 1-11. Πήλινα εἰδώλια ἐκ Χαλκίδος.
77. Εἰκ. 12. Προσωπίδες πήλιναι ἐκ Χαλκίδος.
80. Εἰκ. 13. Πύραυρον πήλινον ἐκ Χαλκίδος.
81- 82. Εἰκ. 14-17. Πήλινα ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων ἐκ Χαλκίδος.
95. Σχεδιαγραφήματα Δελφικῶν ἐπιγραφῶν.
128. Εἰκ. 1. Ἀμαζὼν σαλπικτρια ἐπὶ Ἰταλιωτικοῦ ἀγγείου.
130-140. Εἰκ. 2-7. Λήκυθοι μετὰ παραστάσεων Ἀμαζόνων τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου.
222-234. Εἰκ. 1-5 Λήκυθοι ἐρυθρόμορφοι.
-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΙΛΙΟΣ

Ἡ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπιτροπεία ἀναγγέλλουσα, ἐν προσήκοντι πένθει, τὸν θάνατον τοῦ Δημ. Φιλίου, ἐνὸς τῶν περιφανεστάτων συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου, δὲν κρίνει ἀναγκαῖον νὰ προβῇ εἰς μακρὰν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τοῦ μεταστάντος. Τὰ τεύχη τῆς Ἐφημερίδος ταύτης, ἰδίᾳ τὰ συμπίπτοντα πρὸς τὴν ἑναρξιν καὶ τὴν ἐν ἔργῳ περίοδον τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφῶν, ἃς εὐστόχως καὶ μετὰ παραδειγματικοῦ ζήλου διηύθυνεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, πρόκεινται εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς καὶ ἐν γένει εἰς πάντα ἐρευνητὴν τοῦ ἀρχαίου βίου, μαρτύρια τῆς ἐργατικότητος καὶ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ ἀνδρός — οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπωλείας, ἣν ἡ σύνταξις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τούτου περιοδικοῦ συγγράμματος ὑπέστη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πολυτίμου συνεργάτου. Ἡ Ἐλευσίς ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ κύριον μέλημα τοῦ Φιλίου· ἡ διὰ σκαφῆς τουτέστιν ἀποκάλυψις τῶν ἐρειπίων αὐτῆς καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπέτρεπον τὰ ὑπολειφθέντα λείψανα ἀφ' ἐνός, τὸ ἀνεπαρκές τῆς παραδόσεως ἐξ ἄλλου. Καὶ εἰς τὴν ἐρευναν ταύτην ὁ Φίλιος, παρὰ τὰς μεγάλας δυσχερείας τοῦ ἐγχειρήματος, οὐ μόνον εὐδοκίμως πάνυ εἰργάσθη, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν σκοτεινῶν ζητημάτων οὕτως εὐστόχως διεχειρίσθη, ὥστε νὰ δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι συνεβάλετο, ὅσον ὀλίγοι, εἰς τὸν βαθύτερον ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τῶν ζητημάτων τούτων. Μὴ δυνηθεὶς, ἔνεκα ἀσχέτων τῆς θελήσεώς του λόγων, νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα «περὶ Ἐλευσίνος» ἔργον του, τὸ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐν τῇ διανοίᾳ του, καὶ τμηματικῶς καὶ ἐν προσχεδίῳ, καταστρωννύμενον, κατέλειπεν οὐχ ἥττον μικρὸν μὲν ἔργον, ἀλλὰ πλῆρες ὠφελιμωτάτων ἱστορικῶν εἰδήσεων καὶ ἐπεξηγηματικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν μυστηρίων καὶ ἐρειπίων τῆς Ἐλευσίνος, τὸ ὅποion θὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον οὐ μόνον τὸ κάλλιστον βοήθημα τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ τεμένους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὠριμωτέρων ἔργων τῶν περὶ Ἐλευσινίων μυστηρίων γραφέντων.

Ὁ Δημ. Φίλιος ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ἤσκησε δὲ τὸ πρῶτον τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου διορισθεὶς καθηγητῆς ἐν τῇ τῆς Χάλκης θεολογικῇ Σχολῇ. Ἐπιθυμῶν ὅμως ὅπως εὐρύτερον μορφωθῇ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, παρητήθη τῆς θέσεως ταύτης μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐπὶ τριετίαν ἤκουσε μαθημάτων φιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐκτιμηθεὶς προσηκόντως διὰ τε τὸ ἥθος αὐτοῦ καὶ τὰς γνώσεις ὑπὸ τοῦ τότε ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐρευνῇ καὶ δράσει πρωτοστατοῦντος ἐν Ἑλλάδι ἀειμνήστου Στ. Κουμανούδη, προσελήφθη ὡς Ἐφορος ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἀνατεθείσης αὐτῷ, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν ἄλλων μικρῶν σκαφικῶν ἐργασιῶν, τῆς διευθύνσεως καὶ διεξαγωγῆς τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐλευσίνος. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἰδρυθεῖσων τριῶν θέσεων «ἐφόρων ἀρχαιοτήτων» ὑπὸ τοῦ Κράτους, κατέλαβεν, ὡς εἰκός, μίαν τούτων καί, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἐργασιῶν, τὴν τοῦ ἐφόρου τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Φίλιος ἦτο καὶ ὡς ὑπάλληλος ὑπόδειγμα πίστεως καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸ καθῆκον· μεθ' ὅλον δὲ τὸ γῆρας αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπισφαλές τῆς υγείας οὐδαμῶς ὑστέρησε περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κράτους ὑπηρεσίας ταύτης καὶ μέχρι ἤδη τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν.

ΒΑΛΑΝΕΙΟΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΕΝ ΑΙΔΗΨΩΙ

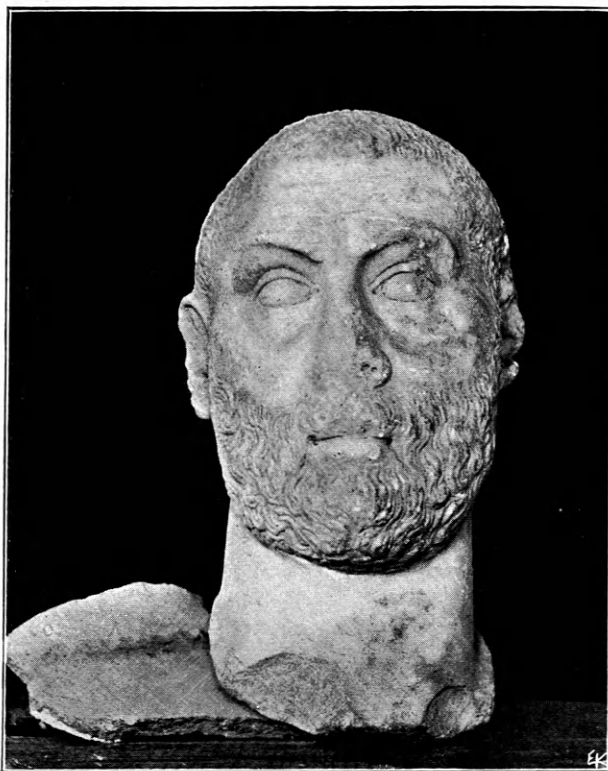
(Πίναξ 1-3).

Τὸ βαλανεῖον τοῦτο, οὗ τὸ διάγραμμα ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἐν τῷ 1^ῳ πίν., ἐξαίρουμένου μικροῦ τινος μέρους τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ κυκλικοῦ τοίχου, ἦτο ἅπαν κεκαλυμμένον τοῦτο μὲν ἐκ χωμάτων καὶ λίθων, τοῦτο δὲ ἐκ στρωμάτων ἀπολιθώσεων γενομένων ἐκ τῶν ἰζημάτων, ἅτινα τὸ ἐκ τῶν Αἰδηψίων θερμῶν πηγῶν ὕδωρ σχηματίζει, κεῖται δὲ ἐν τῷ κτήματι τῶν κληρονόμων Ζωντανοῦ. Ὅπως ἐρευνήσωμεν τὸν χώρον τοῦτον, ὠρμήθημεν ἐκ τῶν πρὸ ἐτῶν εὑρεθεισῶν ἐνταῦθα ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἑστιάων πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας Ἀδριανόν, Σεπτίμιον Σευήρον Περτίνακα, Κωνσταντῖνον (ιδ. Ἐπιγρ. Αἰδηψοῦ 1, 2, 3, 4) καὶ ἐκ τῶν ἀνδριάντων, ὧν τὰς εἰκόνας παρὰ τίθεμεν ἐνθάδε (ιδ. πίν. 2 καὶ 3 εἰκ. Α', Β', Γ'). Ἄπαν τὸ οἰκοδόμημα περιβάλλει τοῖχος κυκλικός, οὗ ἐπὶ μιᾷς χορδῆς κεῖται ἡ πρόσοψις τοῦ βαλανείου. Ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος ὑπῆρχον δύο εἰσοδοί, ὧν ἡ μὲν κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταντικρὺς πρὸς τὴν θάλασσαν βλεπούσης προσόψεως κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἐνοικιαστοῦ τοῦ κτήματος, ὅτε ἐφύτευεν ἐν αὐτῷ ἄμπελον, ἡ δ' ἐτέρα ἔκειτο ἐν ἀριστερᾷ τῷ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁρῶντι ταύτης σώζεται ὁ οὐδὸς καὶ μέρος τῶν παραστάδων. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως φαίνονται καὶ νῦν ἐν μέρει σωζόμεναι τρεῖς νύμφαι ἢ κόγχαι, ὧν ἡ μὲν ἐν τῷ μέσῳ εἶνε τετραγώνος, αἱ δὲ περὶ αὐτὴν ἡμικυκλικαί. Τὸ βαλανεῖον συνέκειτο ἐκ τεσσάρων δωματίων (α, β, γ, δ) κειμένων ἐν τῷ χώρῳ τῷ μετὰ τῆς προσόψεως καὶ τοῦ παραλλήλου πρὸς τὸν περιβάλλοντα ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα κυκλικὸν τοίχον. Τὸ ὕψος τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τῶν δωματίων, οἵτινες σώζονται, εἶνε μ. 2,80. Τοσοῦτον εἶνε

τὸ ὕψος τοῦ τε σωζομένου μέρους τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν παραλλήλου ἡμικυκλικοῦ τοίχου, οὗ ἡ μὲν δυτικὴ πλευρὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως, ἡ δὲ ἀνατολικὴ ἐπὶ τοίχου ἐνοῦντος αὐτὸν (ι) μετὰ τοῦ περιβάλλοντος. Τῶν δωματίων τὰ μὲν τρία κεῖνται ἐπὶ τῆς προσόψεως καὶ βλέπουσι πρὸς μεσημβρίαν πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ τέταρτον κεῖται ὀπίσθεν τῶν δωματίων β καὶ ε πρὸς βορρᾶν. Ἐπὶ τοῦ δωματίου α, ἐν τῇ προσόψει τοῦ τοίχου, ὑπάρχει κατὰ χώραν ἔτι κείμενος κίων ἔχων ῥαβδώσεις τριγωνικάς (ιδ. πίν. 1 διαγρ. προσόψ. οο'), αἵτινες ἀρχόμεναι ἐκ δεξιῶν καὶ χωροῦνται λοξῶς μέχρι τοῦ μέσου λαμβάνουσιν ἐναντίαν διεύθυνσιν, ὥστε τῷ μακρόθεν ὁρῶντι ὁ κίων φαίνεται οὐχὶ μονόλιθος ἀλλ' ἐκ δύο λίθων συγκείμενος. Πλὴν τοῦ κίονος τούτου ὑπῆρχε καὶ ἕτερος ὅμοιος, οὗ τὸ κιονόκρανον μόνον εὑρέθη, διότι, ὡς εἶπεν ἡμεῖς ὁ ἐνοικιαστὴς τοῦ κτήματος, ὁ κορμὸς αὐτοῦ ἐξαχθεῖς κατὰ τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου ἐδωρήθη τῷ ἀξιωματικῷ τοῦ ἱππικοῦ κ. Παγκαθῆ. Ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ ὑπάρχουσι δύο νύμφαι, ὧν ἡ μὲν κεῖται ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τοίχῳ, ἡ δὲ ἐν τῷ πρὸς δυσμᾶς. Ἐξώθεν τοῦ δωματίου τούτου ἐν τῇ γωνίᾳ ἀκριβῶς τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοίχου (θ) εὑρέθη κεφαλὴ ἀνδρὸς Ῥωμαίου (ιδ. εἰκ. 1), ἣτις ἔκειτο πρηνῆς. Σημειωτέον ὅτι ἀντικρὺ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κυκλικοῦ τοίχου τοῦ περιβάλλοντος ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα εὑρέθη, ὡς εἶπον ἡμεῖς, ἡ νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ Χαλκίδος εὑρισκομένη εἰκὼν τῆς Ῥωμαίας δεσποίνης. Τὸ ἐν τῷ κέντρῳ πολυγωνικὸν δωματίον (β) συνεκοινώνει τῷ προθαλάμῳ (γ), τῷ πρὸς βορρᾶν δωματίῳ (ζ) καὶ τῷ πρὸς δυσμᾶς (ε). Ἐν τῷ βορείῳ δωματίῳ μέρος αὐτοῦ

πρὸς ἀνατολὰς κείμενον εἶνε κεχωρισμένον διὰ τοίχου ἔχοντος θυρίδας δύο· ἐκ θυρίδος δὲ κειμένης ἔνδον τοῦ ἀποτετοιγισμένου τμήματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμικυκλικοῦ τοίχου, ἀλλὰ νῦν τετοιγισμένης, εἰκάζομεν ὅτι ὁ φέρων τὰς δύο θυρίδας τοῖχος ὕψους 1,30 εἶνε μεταγενέστερος τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Ἐπὶ δὲ τοῦ βορείου μεσοτοίχου τοῦ κειμένου μεταξὺ τοῦ δωματίου ζ καὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς (ε) παρὰ τὸ ἔδαφος ὑπάρχουσι δύο ὀπαί, ἀφ' ὧν τὰ ὕδατα τὰ μὴ χρησιμεύοντα ἐξέρρεον διὰ μεγάλων πηλίνων

σωλήνων μακρὰν τοῦ βαλανείου. Ἐν τῷ δυτικῷ δωματίῳ (ε) καθαρθέντι εὐρέθῃ παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν παραλληλόγραμμον ὕψους ἡμίσεως μέτρου περίπου πεποιημένον κεράμοις. Ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ τε πολυγωνικοῦ δωματίου καὶ τοῦ ὑπερθεῖν αὐτοῦ παρακειμένου παρατηροῦνται σωλῆνες ὑδραγωγοὶ πῆλινι καθήκοντες οὐχὶ μέχρι τοῦ ἔδαφους, ἀλλ' ὀλιγώτερον τοῦ μέτρου ὑπὲρ αὐτό, δι' ὧν μεταλλικὸν ὕδωρ ἄνωθεν κατέρρεεν, ὡς μαρτυρεῖ στρῶμα ἀπολιθώσεως, ὅπερ παρετηρήσαμεν

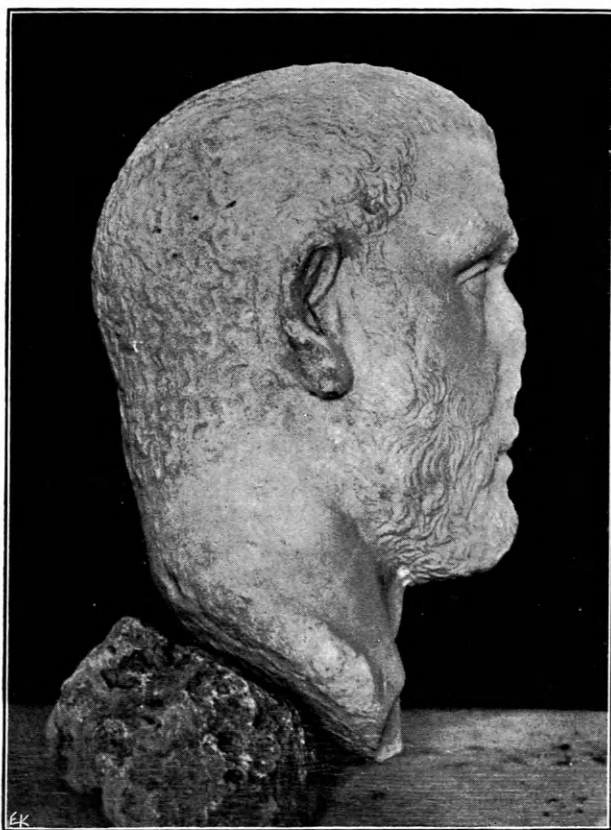
Εἰκὼν 1.

καὶ ἐν τοῖς διοχετεύουσι τὸ ἀπὸ τοῦ βαλανείου ἐκχυνόμενον ἄχρηστον ὕδωρ. Τὸ ἀπολιθώμα τοῦτο εἶνε ὅμοιον πρὸς τὸ καὶ νῦν ὑπὸ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Αἰδηψοῦ γινόμενον ἐν τοῖς τόποις, ὅθεν τοῦτο διέρχεται. Ἐν τοῖς τρισὶ δωματίοις (β, ζ, ε) ἡμισυ μέτρον περίπου κατωτέρω τοῦ γείσου εὗρομεν ὀρόφωμά τι θολωτὸν κατεσκευασμένον ἐκ κράματος ἀσβέστου, λίθων καὶ κεράμων (béton), καλύπτον δὲ οὐχὶ ἅπαν τὸ δωμάτιον, ἀλλὰ μόνον μέρος αὐτοῦ. Μέρος τοῦ ὀροφώματος τούτου εἶχε καταπέση, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ὑπάρχον εἶχε πάθῃ

καθίζησιν, δὲν ἦτο δὲ ἀκίνδυνος ἡ ἐξερεύνησις τῶν δωματίων, ὑπάρχοντος αὐτοῦ, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ κρημνίσωμεν καὶ τὸ περισωθὲν. Τὰ ὀροφώματα ταῦτα οὕτω στερεῶς πεποιημένα καὶ παχέα ἦσαν, ὥστε πειθόμεθα, ὅτι ἐκρησσίμευον ὡς δεξαμεναὶ τοῦ μεταλλικοῦ ὕδατος τοῦ ἀναγκαίου εἰς χρῆσιν τοῦ βαλανείου. Ἐν ἅπασι τοῖς δωματίοις τούτοις, εἰ καὶ ἡ σκαφή προεχώρησε, μέχρις οὗ ἐφάνησαν οἱ θεμέλιοι λίθοι τῶν τοίχων, οὐδεμία εὐρέθῃ στρῶσις οὐδὲ πύελος· εἰκάζομεν ἄρα ὅτι τὸ μὲν ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον σανίσιν, αἱ δὲ πύελοι ἦσαν κινηταὶ

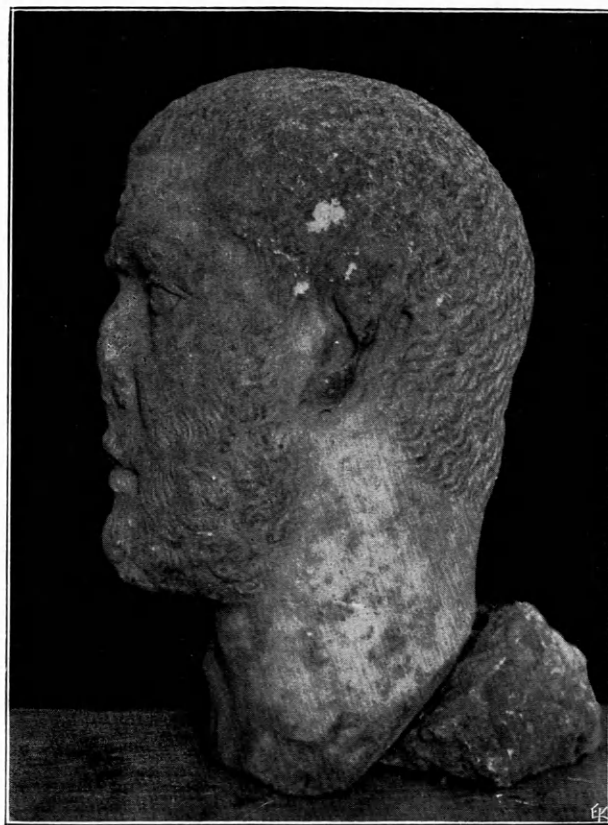
καὶ ἐτίθεντο κάτωθεν τῶν ὑδραγωγῶν σωλήνων, οἵτινες τοῦτου ἕνεκα καὶ δὲν καθικνούντο μέχρι τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ὑπεράνω αὐτοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν. Ἐν τῷ χώρῳ τῷ ὀπίσθεν τοῦ βαλανείου, ὅστις κεῖται μεταξύ τοῦ περιβόλου καὶ τοῦ παραλλήλου αὐτῷ ἡμικυκλικοῦ τοίχου, ἐν τῷ δυτικῷ μέρει αὐτοῦ, εὐρέθη δεξαμενὴ (λ), εἰς ἣν διωχετεύετο πότιμον ὕδωρ. Ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς δεξαμενῆς ταύτης ἐνταῦθα, ὡς ἔχει νῦν τὸ οἰκοδόμημα, εἶνε ἀδιανόητος, διότι οὐδαμοῦ τοῦ ἡμι-

κυκλικοῦ τοίχου εἶδομεν θύραν ἐξάγουσαν εἰς αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως τοῦ ἐνοῦντος τὸν ἐξωτερικὸν περίβολον μετὰ τοῦ παραλλήλου αὐτῷ ἡμικυκλικοῦ φαίνεται εἰσοδος ἀποτετοιγισμένη, εἰκάζομεν ὅτι ἐντεῦθεν τις εἰσῆρχετο εἰς τὸν τόπον, ἔνθα εἶνε ἡ δεξαμενὴ. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι θυρίς τις κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ (η) τοῦ πρὸς βορρᾶν δωματίου φαίνεται νῦν τετοιγισμένη, τεκμαιρόμεθα ὅτι τὸ βαλανεῖον τοῦτο ὑπέστη διασκευὰς τινάς.

Εἰκὼν 1α.

Τὸ πρὸς χρῆσιν τοῦ βαλανείου ὕδωρ ἐλαμβάνετο ἐκ τῆς πηγῆς τῆς καλουμένης τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, ἧς τὸ ὕδωρ νῦν ἐξέλιπεν, ἐπειδὴ, ὡς ἐμάθομεν, ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ θελήσασα νὰ αὐξήσῃ τὸ ὕδωρ, ἵνα ἐπαρκῇ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ νεωστὶ κατασκευασθέντος δημοτικοῦ βαλανείου ἐποίησατο χρῆσιν δυναμίτιδος. Ἡ ἐκ τῆς πηγῆς διοχέτευσις τοῦ ὕδατος ἦτο εὐκολωτάτη, διότι ὁ τόπος, ἐν ᾧ εἶνε ἐκτισμένον τὸ βαλανεῖον, εἶνε πολὺ ταπεινότερος τοῦ ἐδάφους, ὅθεν ἡ τε τῶν Ἀγίων Ἀναργύ-

Εἰκὼν 1β.

ρων καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐν Αἰδηψῷ ἄλλων πηγῶν ἀναβρύουσιν. Ὅτι δὲ ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης τὸ ὕδωρ ἐλαμβάνετο, ἐπείσθημεν, ὅτε εὗρομεν παρὰ τὸν λόφον τὸν κείμενον ἐν ἀριστερᾷ τῷ κατιόντι πρὸς τὸ βαλανεῖον τὸν ὀχετὸν, δι' οὗ τὸ ὕδωρ κατέρρεεν εἰς αὐτό. Ἦτο δὲ οὗτος κατασκευασμένος ἐκ μεγάλων τετραγώνων κεράμων, ἐν αἷς ὑπῆρχεν ἡ ἐκ τῶν Αἰδηψίων ὑδάτων γινομένη ἀπολίθωσις. Παρὰ τοῦτον τὸν ὀχετὸν εὐρέθη ὑδραγωγεῖον, δι' οὗ κατήρχετο πότιμον ὕδωρ εἰς τὴν ἔξω τοῦ βαλανείου, ἐν

τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ περιβόλου, ὑπάρχουσιν δεξαμενὴν. Ὅτι τὸ εἰς αὐτὴν καταρρέον ὕδωρ ἦτο πότιμον, τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε ἐν ταῖς κεράμοις τοῦ ὑδραγωγείου, οὔτε ἐν αὐτῇ φαίνεται στρῶμα ἀπολιθώσεως. Καταρρέον τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων ἐταμιεύετο, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, ἐν ταῖς δεξαμεναῖς ταῖς ὑπὸ τὴν ὀροφὴν τῶν τριῶν δωματίων ὑπαρχούσαις. Καὶ πρῶτον μὲν εἰσῆρχετο θερμὸν λίκν ἐκ τῆς δεξαμενῆς τοῦ βορείου δωματίου (ζ), ἐκεῖθεν δ' εἰσρέον εἰς τὴν τοῦ δυτικοῦ ἐψύχετο, ἔπειτα δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκρέον εἰς τὴν τοῦ πολυγωνικοῦ συνεκράννυτο καὶ ἐγίνετο κατὰλληλον πρὸς λοῦσιν. Ὅτι οὕτως ἐγίνετο, μαρτυρεῖ καὶ ἡ νῦν χρῆσις διότι καὶ νῦν ἀνάγκη εἶνε νὰ ὑπάρχωσι δύο δεξαμεναί, ὧν ἐν μὲν τῇ μιᾷ ὑπάρχει τὸ θερμὸν, τὸ ἀπὸ τῆς πηγῆς καταρρέον, ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ τὸ καταψυχρὸν ἤδη. Τὸ οὕτω δὲ κεκραμένον ὕδωρ κατέρρεεν εἰς τὰς ἐν τῷ δωματίῳ ὑπαρχούσας πυέλους, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ τε πολυγωνικοῦ (β) καὶ τοῦ πρὸς βορρᾷν κειμένου δωματίου (ζ) ὑδραγωγοὶ σωλῆνες, ἐν οἷς καὶ νῦν ἔτι, ὡς προερρήθη, φαίνεται στρῶμα ἀπολιθώσεως προελθὼν ἐκ τοῦ δι' αὐτῶν ρυέντος μεταλλικοῦ ὕδατος. Ὅτε δὲ ἐκενοῦντο αἱ δεξαμεναί, τὸ ὕδωρ καταρρέον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ βορείῳ δωματίῳ ὑδραγωγῶν σωλῆνων καὶ διερχόμενον διὰ τῶν προρρηθιστῶν δύο ὁπῶν (ν, ν) διωχετεύετο διὰ παχέων κυλινδρικών σωλῆνων μακρὰν πού τοῦ βαλανείου.

Ἐκ τῶν δωματίων, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βαλανείῳ, τὸ μὲν ἔχον τοὺς δύο κίονας (α) ἐχρησίμευεν ὡς αἵθουσα διαμονῆς τῶν μελλόντων νὰ λουστῶσι· τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πρόσοψις αὐτοῦ ἦτο ἀνοικτή, ἐκοσμεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν δύο μαρμαρίνων κίωνων καὶ τῶν δύο νυμφῶν, ἐν αἷς ἀναμφιβόλως ὑπῆρχον ἀγάλματα Ὑγείας πιθανῶς ἢ Ἀσκληπιοῦ ἢ ἄλλαι εἰκόνες. Ἐν δὲ τῷ πολυγωνικῷ δωματίῳ (β), ὡς καὶ ἐν τῷ πρὸς βορρᾷν παρακειμένῳ (ζ), ἐλούοντο. Τὸ πρὸς δυσμὰς δωματίον (ε) ἐχρησίμευεν ὡς ἀποδυτήριον· ὅτι τοῦτο οὕτως εἶχε περιθόμεθα καὶ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ εὑρεθέντος παραλληλογράμμου κτίσματος τοῦ ἔχοντος ὕψος καὶ πλάτος ἀνακλίντρου, ἔνθα μετὰ τὴν ἀπόλουσιν μύροις ἠλείφοντο καὶ μικρὸν ἀνεπαύοντο. Ὅτι δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις βαλανείοις, καὶ ἐν τούτῳ οἱ λου-

μενοὶ ἐποιοῦντο χρῆσιν μύρων, μαρτυροῦσι πλεῖστα ὅσα θραύσματα μυροδόχων ὑαλίνων ἀγγείων ἐν τοῖς χώμασιν εὑρεθέντα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· νῦν ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ σχήματος τῆς ὀροφῆς τοῦ βαλανείου. Ὡς γνωστὸν (Ἀθῆν. XI. 1. 501. Ἀλκίφρ. 1, 23), ἡ ὀροφή τῶν ἀρχαίων βαλανείων ἀπέληγεν εἰς θόλον. Οὕτω δὲ συνήθης ἦτο ἡ θόλος ἐν τοῖς βαλανείοις, ὥστε κατέστη τὸ χαρκτηριστικὸν οὕτως εἰπεῖν γνώρισμα αὐτῶν· διὸ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ τῶν Βυζαντιανῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν Τουρκίᾳ πάντων τῶν βαλανείων ἡ ὀροφή εἶνε θολωτή· τοιαύτη ἦτο καὶ τοῦ βαλανείου τούτου ἡ ὀροφή. Ὡς δὲ καὶ νῦν ἐν ταῖς θόλοις τῶν ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπαρχόντων βαλανείων ὑπάρχουσιν ὁμαλωτοὶ ὑαλίνοι κώδωνες χρησιμεύοντες ὡς φεγγῖται, οὕτω φαίνεται, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὑπῆρχον· τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ποικιλοχρῶμων κοίλων θραυσμάτων παχείας ὑάλου, ὧν οὐκ ὀλίγα εὑρέθησαν κατὰ τὴν σκαφήν.

Κρίνων τις ἐκ τῶν κατὰ χώραν εὑρεθεισῶν ἀναθηματικῶν πρὸς Ῥωμαίους αὐτοκράτορας ἐπιγραφῶν καὶ τῶν εἰκόνων ἀδιστάκτως πείθεται ὅτι τὸ βαλανεῖον τοῦτο, ὅπερ ἀπλοῦν μᾶλλον ἢ πολυτελὲς ἦν ὠκοδομημένον, ἦτο ὁ ἐπισημότατος ἐν Αἰδηψῷ τόπος, ἔνθα οἱ Ἑστιαεῖς καὶ οἱ Αἰδηψιοὶ ἢ Αἰδηψηνοὶ ἀνετίθεσαν τοὺς ἀνδριάντας τῶν ὁπωσδήποτε εὐεργετησάντων αὐτοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χωρητικότης τοῦ βαλανείου τούτου εἶνε μικρά, κρίνομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐλούοντο οὐχὶ πολλοὶ οὐδὲ οἱ κοινοὶ τῶν βροτῶν, ἀλλ' ὀλίγοι καὶ δὴ τῶν μὲν Ἑστιαίων οἱ ἐν τέλει, τῶν δὲ ξένων οἱ ἐπισημότατοι. Τὸ βαλανεῖον, ἔνθα ἐλούοντο οἱ πολλοὶ καὶ ἰδιῶται, ὡς εἶνε κατὰδῆλον ἐκ τῶν καὶ νῦν σωζομένων μεγάλων ὀχετῶν, ἀφ' ὧν κατήρχετο τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῶν πηγῶν εἰς τὴν κάτω πάντως κειμένην δεξαμενὴν, ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου τοῦ κειμένου μεταξὺ τοῦ ἐκσκαφέντος ὑφ' ἡμῶν βαλανείου καὶ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ κεῖται ὁ ναὸς τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων, οὗ ἐν ἀριστερᾷ κεῖνται τὰ λεγόμενα λουτρά τοῦ Σύλλα.

Ἐκ τῶν ἐνταῦθα εὑρεθέντων ἔργων τέχνης ἄξια λόγου εἰσὶ τὰδε· 1) ἀνδριὰς Ἀντινόου ἐν σχήματι Διονύσου ἰδ. πίν. 2, εἰκ. Α'· 2) εἰκὼν Ῥωμαίας

δεσποίνης ιδ. πίν. 3, εικ. Β'· και 3) κεφαλή Ρωμαίου ἀνδρὸς εικ. 1, 1α, 16.

Τίνος ἕνεκα εὐρέθη ἐν Αἰδηψῷ ἀνδριάς τοῦ Ἀντινόου, τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανὸν ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Ἑστιάων, ὅπερ ἦτο ἐπιγεγραμμένον ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ μήπω εὐρεθέντος ἀνδριάντος αὐτοῦ, ἄριστα ἐρμηνεύει. Εἰ καὶ ὁ ἀνδριάς οὗτος εἶνε λίαν λελωδημένος, διότι τὰ μὲν ἄκρα πάντα ἐλλείπουσιν, ἡ δὲ ρίς εἶνε ἀποκεκρουμένη, ὅμως εἶνε ἔργον τέχνης τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἄριστον διὰ τε τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸ κάλλος τοῦ σώματος. Ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἐπανθεῖ τὸ μελαγχολικὸν ἐκεῖνο μειδίαμα, ὅπερ εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πασῶν σχεδὸν τῶν εἰκόνων τοῦ Ἀντινόου, ἐκ δὲ τῆς ἐστεμμένης ὡς Διονύσου κεφαλῆς αὐτοῦ καθήκουσιν ὡς ἄνθη ὑακίνθου οἱ ἱοῦλοι τῆς κόμης, οἵτινες σκιάζοντες πῶς τὸ πρόσωπον ἐπιχέουσιν ἄρρητον γλυκύτητα εἰς τὸ μελαγχολικὸν μειδίαμα. Ὁ τρόπος τῆς περιβολῆς τοῦ ἱματίου, ὅπερ προσπερονώμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καλύπτει διὰ τοῦ ἄκρου αὐτοῦ ἔχοντος σχῆμα κεφαλῆς πάνθηρος τὸν ἀριστερὸν μαστόν, ἀφίνει δὲ πάντα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος πλὴν τοῦ μεταξὺ τοῦ δεξιῦ μαστοῦ καὶ τῆς ἡβῆς μέρους γυμνά, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐκλάμψῃ τὸ κάλλος τοῦ ἐκ Βιθυνίας ἐφῆβου. Παραβάλλων τις τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸς τὸν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως ὄντα βλέπει, ὅτι κατὰ μὲν τὰ ἄλλα πολλὴν ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς αὐτόν, διαφέρει δὲ καθ' ὅτι τοῦ ἡμετέρου τὸ μὲν πρόσωπον εἶνε πολλῶ ἐκφραστικώτερον καὶ ἡ κόμη πυκνότερα, τῇ δὲ ἀριστερᾷ ἐκράτει θύρσον, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ καὶ νῦν σωζομένου μέρους αὐτοῦ. Ὅτι δὲ ὁ Ἀντίνοος ὡς θεὸς ἐτιμήθη καὶ ἐν σχήματι Διονύσου ἀπεικονίσθη ιδ. L. Dietrichson σελ. 91-98, πίν. VI, ἀρ. 63.

Ἡ ἐκ Παρίου λίθου, τέχνης δ' ἐπιμελελημένης εἰκὼν τῆς Ρωμαίας δεσποίνης εἶνε ἡ ἥκιστα βεβλαμμένη. Ταύτης ἡ κεφαλή ἦτο ἔνθετος καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε τὸ πρῶτον εὐρέθη, εὐκόλως ἐκλάπη. Ὅτε δὲ ὁ κύριος τοῦ κτήματος Ζωντανὸς ἀπέθανεν, εὐρεθεῖσα ἐν χερσὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ κατεσχέθη καὶ κατετέθη ἐν τῷ κεντρικῷ μουσεῖῳ, μέχρις οὗ μετακομισθέντος τοῦ κορμοῦ εἰς τὸ ἐν Χαλκίδι μουσεῖον συνεκολλήθη αὐτῇ. Ἡ δεξιὰ χεὶρ, ὡς καὶ ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται (πίν. 3, εικ. Β'), ἦτο ἔνθετος. Διὰ

τῆς ἀριστερᾶς, ἥς οἱ δάκτυλοι εἰσιν ἀποκεκρουμένοι, φαίνεται ὅτι ἐκράτει τι, ῥιπίδιον ἴσως. Τὸ σχῆμα αὐτῆς καὶ ἡ ἀναβολὴ εἶνε οἷα ἡ τῆς Δήμητρος. Ὡς οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἀπεικονίζονται ἐν σχήματι θεῶν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν αὐτοκρατειρῶν πρώτη, ὡς γνωστὸν, ἀπεικονίσθη ἐν σχήματι Δήμητρος ἡ γυνὴ τοῦ Ἀδριανοῦ Σαβίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή τῷ Ἀδριανῷ εὐρέθη ἐν Αἰδηψῷ, ἐγεννήθη ἡμῖν ὑπόνοια, μὴ ἡ εἰκὼν αὕτη παριστᾷ τὴν Σαβίναν. Ἀντιπαρβαλόντες δ' ὅμως τὰς γνωστὰς ἐκ λίθου καὶ ἐπὶ νομισμάτων εἰκόνας Ρωμαίων γυναικῶν (Bernoulli Röm. ikon. τόμ. II 3 σελ. 15-18b καὶ πίν. νομισμ. I 13-15) ἐπέισθημεν ὅτι αὕτη εἶνε οὐχὶ τῆς Σαβίνης, ἀλλὰ τῆς γυναικὸς τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτιμίου Σεβήρου, τῆς Ἰουλίας Δόμνης.

Ὅμοίαις τέχνης ἡ μᾶλλον τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου ἔργον εἶνε καὶ ἡ ὑφ' ἡμῶν εὐρεθεῖσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βαλανείου κεφαλή Ρωμαίου ἀνδρὸς. Καὶ αὕτη εἶνε Παρίου λίθου, ἡ φθορὰ δ' αὐτῆς εἶνε πολλῶ μείζων· τὸ πλεῖστον τῆς ρίνος εἶνε ἀποκεκρουμένον, ἀμφότερα δὲ τὰ ὦτα, μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν τῷ ὅρῳ εἶνε οὐκ ὀλίγον βεβλαμμένα. Καὶ ἡ κεφαλή αὕτη ἦτο ἔνθετος. Ἀλλὰ τίνα Ρωμαῖον εἰκονίζει; Ἐπειδὴ ἐν ταῖς εὐρεθείσαις ἐνταῦθα ἐπιγραφαῖς μνημονεύονται οἱ αὐτοκράτορες Ἀδριανός, Σεπτίμιος Σευήρος καὶ ὁ Αὐγουστος Κωνσταντῖνος, τὸ πρῶτον ἐνομίσαμεν, ὅτι τούτων ἓνα ἔμελλε νὰ εἰκονίζῃ καὶ μάλιστα τὸν Σεπτίμιον Σευήρον, ἀλλ' ἀντιπαρβαλόντες αὐτὴν πρὸς τὰς γνωστὰς ἤδη εἰκόνας τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐπέισθημεν, ὅτι ἡ κεφαλή αὕτη κατὰ πρόσωπον μάλιστα ὁρωμένη πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην ὁμοιάζει ἢ πρὸς τὴν Ἀντωνίνου τοῦ ἐπικαλουμένου *Καρακάλλα* (ιδ. Bernoulli Röm. ikon. II, 3, XX καὶ μάλιστα XXI πίν. νόμ. I, 17-18).

Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν ἐν τοῖς χώμασι καὶ χάλλι καὶ κεράμοις βραχίων ἐφῆβου μαρμαρίνος, χεῖρ μικροῦ παιδός, προτομὴ παιδίου ἐξ ἀναγλύφου κεκομμένη, ἔτι δὲ στηθαῖον ἔχον ἐγγεγλυμμένα τρία προσωπεῖα καὶ λύχνος φέρων σταυρόν, τεκμήριον ὅτι τὸ βαλανεῖον τοῦτο ἐλειτούργει καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Ταῦτα πάντα εὐρέθησαν ἐν τῷ βορείῳ ὀματίῳ (ζ), νῦν δὲ κεῖνται ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος, ὡς καὶ τὰ ἄλλα.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

α') Αἰδηψοῦ.

1

Ἐπὶ τῆς προσόψεως βάσεως μαρμαρίνης ὕψους 0,62, πλάτους 0,92, πάχους 0,70 ἀνέγνωμεν

..... ΟΥΑΤΡΑΙΑΝΟΝΑΔΡ.
... ΝΟΙ... ΙΣΑΡΑΣΕΒΑΣΤΟΝΟΛΥΜ
ΠΙΟΝΣΩΤΙΣΙΡΑΚΑΙΚΤΙΣΤΙΣΙΝΙΣΒΟΥ
ΛΗΚΑΙΟΔΙΣΙΜΩΣΕΣΤΙΑΙΩΝΕΠΙ
ΜΕΛΗΘΕΝΤΩΣΛ. ΝΟΩΥΙΟΥΟΠΤΑΤΟΥΩ

Αὐτοκράτο[ρ]α Τραϊανόν Ἀδριανόν Καίσαρα, Σεβαστόν, Ὀλύμπιον, σωτήρα καὶ κτίστην ἢ βουλή καὶ ὁ δῆμος Ἑστιάων ἐπιμεληθέντος Λ(ευκίου) Νοσίου Ὀπτάτου Ω

ΣΗΜ. Τὸ Υ τῆς λέξεως ΟΛΥΜΠΙΟΝ παραλειφθὲν ἴσως ὑπὸ τοῦ χαράκτου δηλοῦται διὰ δύο κεραίων χαραχθεῖσων ὑπεράνω τῆς πρώτης κεραίας τοῦ Μ, τὸ δὲ ρομβοειδὲς ◊ πρὸ τοῦ Σ κείμενον εἶνε ἠνωμένον μετ' αὐτοῦ, μετὰ δὲ τοῦ Υ ἀποτελεῖ ἐν γράμματι, χαραχθεῖσων τῶν δύο κεραίων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἄνω γωνίας τοῦ ◊.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ Π. Βουγιούκα ἐν τῇ περὶ Αἰδηψίων ὑδάτων διατριβῇ αὐτοῦ ἐν ἔτει 1877, εἴτα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Κ. Δαμβέργη ἐν πραγματείᾳ περὶ τῶν ἐν Αἰδηψῷ ἱαματικῶν ὑδάτων. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου, παρ' οὗ καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἐκδοτῶν παρέλαβεν, οὔτε ὀρθῶς ἀνεγνώσθη οὔτε πλήρως ἀντεγράφη¹, εἰ καὶ ὁ λίθος δὲν εἶχεν, ἦν κατόπιν ἔπαθε φθοράν, ἐκρίναμεν ἀναγκαστὸν νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν αὐτήν.

Τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγένετο τὸ ψήφισμα τοῦτο πρὸς τὸν Ἀδριανὸν ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἑστιαίων ἕνεκα πάντως εὐεργεσίας τινὸς γενομένης πρὸς αὐτούς, ἀγνώστου ἡμῖν τουλάχιστον,

¹ Ἰνα καταδειχθῇ ἡ ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις καὶ ἐλλιπὴς ἀντιγραφή μεταγράφομεν αὐτήν ὡς εὑρηται ἐν τῇ τοῦ κ. Α. Κ. Δαμβέργη πραγματείᾳ. «Καίσα[ρ]α Τραϊανόν | Ἀδριανόν Καίσαρα Σε[βα]στόν Ὀλ...πον | σωτήρα καὶ κτίστην | ἢ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Ἑστιάων, ἐπιμεληθέντος | Ἀνοσίου Ὀπτάτου».

δύναται ἀκριβῶς πῶς νὰ ὀρίσῃ τὸ ἐπίθετον Ὀλύμπιος, ὅπερ ἀπεδόθη αὐτῷ κατὰ κοινὴν πάντων ὁμολογίαν ἕνεκα τοῦ ἐν Ἀθήναις οἰκοδομηθέντος Ὀλυμπίου. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συνετελέσθη τῷ 129 π.Χ. τὸ ψήφισμα ἐγένετο μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ πιθανῶς, ὅτε ὁ Ἀδριανὸς ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχιῶν ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἰουδαίαν (ιδ. Flemmer σελ. 55, 57 κ. ἐ.). Ὁ ἀνδριάς, ὅστις ἦτο ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης, ἀτυχῶς δὲν εὑρέθη, εὑρέθη δ' ὅμως ἀνδριάς τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ Ἀντινόου ἐν σχήματι Διονύσου (ιδ. πίν. 2, εἰκ. Α') ἐν αὐτῷ τοῦτῳ τῷ χώρῳ, ἔνθα ἡ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην βάσις.

2

Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τῆς αὐτῆς βάσεως εἶνε κεχαραγμένη ἡ ἐπιγραφή ἡδε

ΤΟΝΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΝ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΝΚΩΝΣΤΑΝΤΕΙΝΟΝ
ΗΠΟΛΙΣΑΙΔΗΨΗΝΩΝ
ΕΣΤΙΑΩΝΗΠΟΛΙΣ

Τὸν ἐπιφανέστατον
Αὔγουστον Κωνσταντεῖνον
ἢ πόλις Αἰδηψίων
Ἑστιάων ἢ πόλις

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, ἥτις, εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου, ἐφ' οὗ καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα, εἶνε γεγραμμένη, δὲν ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου, παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε τὸ τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἀπαντῶν ἐθνικὸν Αἰδηψηνός, ὃ παράβαλε τὸ νῦν παρεφθαρμένον Ληψανός, ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ Αἰδήψιος καὶ ὁ τύπος Ἑστιάων ἀντὶ τῶν συνήθων Ἑσταιῶν καὶ Ἑσταιῶν.

3

Ἐπὶ τῆς προσόψεως βάσεως μαρμαρίνης ἐχούσης ὕψος 1,20, πλάτος 0,60, πάχος 0,53 τοῦ μέτρου ἀνέγνωμεν τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΚΑ.
ΣΑΡΑΛ'ΣΕΠΤΙΜΙΟΝ

ΣΕΥΗΡΟΝ ΠΕΡΤΙΝΑ
ΚΑΣΕΒ. ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΑΔΙ
5 ΑΒΗΝΙΚΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟΝ
ΙΣΤΙΕΩΝ Η ΠΟΛΙΣ
ΕΚΤΩΝ ΑΥΤΗΣ ΠΟΡΩΝ &
ΕΠΙ . . . ΟΥΜΕΝΟΥ
ΘΕΟ . . . ΟΥΤΟΥ ΝΙΚΩ
10 ΝΟΣ . . . ΕΠΙΛΟ . . . ΟΥ
Κ / . . . ΑΤΥΡΟΥ

Αυτοκράτορα Κ[α]-
σκα Λ[εύκιον] Σεπτιμίον
Σευήρον Περτίνα-
κα Σεβ[αστόν], Ἀραβικόν, Ἀδι-
5 αβηνικόν, μέγιστον,
Ἰστιέων ἡ πόλις
ἐκ τῶν αὐτῆς πόρων &
ἐπι[μελ]ομένου
Θεο[δω]ρου τοῦ Νίκω-
10 νος [καὶ] ἐπὶ λο[γιστ]οῦ
Κλ[αυδίου] [τοῦ Σ]κτύρου

4

Ὅπισθεν δὲ μετὰ τέσσαρας στίχους ἐξαληλιμ-
μένους ἀνέγνωμεν

ΕΣΤΙΕΩΝ Η
Π Δ ΛΙΣ

Ἐστιέων ἡ
πόλις

Καὶ αἱ δύο αὗται ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ
τῶν κκ. Βουγιούκα καὶ Δαμβέργη, ἀλλ' ἡ μὲν αὐ-
τῶν οὔτε πλήρης εἶνε οὔτε ὀρθῶς ἀνεγνώσθη¹, τῆς
δ' ἐτέρας φαίνεται ὅτι προηγοῦντο τέσσαρες στί-
χοι νῦν ἐξαληλιμμένοι. Καὶ ἡ βάσις αὕτη μαρτυ-
ρεῖ, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἐστιεῶν εὐεργετηθεῖσα ἰσως
εὐεργεσίαν τινα ὑπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου Περ-
τίναντος ἔστησε τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ, ὅστις ἀτυχῶς

¹ Ἵνα καταόηλος γένηται ἡ ἑλλειψὶς καὶ οὐχὶ ὀρθῇ ἀνάγνωσις
μεταγράφωμεν αὐτήν, ὡς ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκδοτῶν ἐδημοσιεύθη.

Αὐτοκράτορα Καίσαρα
Σεπτιμίον Σευήρον
Περτίνακα Σεβαστόν
Ἀραβικόν Δι-

5 αβηνικόν Μέγιστον
Ἐστιέων ἡ πόλις
ἐκ τῶν αὐτῆς πόρων ἐπὶ
[ἡγ]ομένου.

δὲν εὑρέθη κατὰ τὴν γενομένην ἀνασκαφὴν τοῦ βα-
λανείου, ἐνθα πρὸ ἐτῶν μὲν εἶχεν εὑρεθῇ ἡ εἰκὼν
τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἰουλίας Δόμνης ἐν σχήματι
Δήμητρος (ιδ. πίν. 3, εἰκ. Β'), νῦν δὲ εὑρέθη ἡ κε-
φαλὴ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίνου τοῦ καὶ Καρ-
κάλλα ἐπικαλουμένου (ιδ. εἰκ. 1, 1α, 1β). Παρατη-
ρητέα ἡ ποικιλία τῶν τύπων τοῦ ἐθνικοῦ ἐν ταῖς
ἐπιγραφαῖς ταύταις. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιγραφῶν
οἱ Ἐστιεῖς λέγονται Ἐστιάιοι, ὡς καὶ παρὰ τῷ
Ἐφόρῳ κατὰ Στεφ. Βυζ. ἐν λέξει Ἰουίαια, ἐν τῇ
δευτέρᾳ Ἐστιάοι, ἐν τῇ τρίτῃ Ἰουεῖς καὶ ἐν τῇ
τετάρτῃ Ἐσιεῖς, ὡς παρὰ Πλουτάρχῳ (Περ. 23),
Σουίδα καὶ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ.

5

Ἐπὶ βάσεως μέλανος λίθου ἐντετοιχισμένης οἰ-
κίσκῳ ἐν τῷ αὐτῷ κτήματι κειμένῳ ὕψ. 0,20,
πλάχ. 0,11, μήκ. 0,80 ἀνέγνωμεν

ΑΘΗΝΩ ΗΓΗΣΙΟΥ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΘΕΟ-
ΦΑΝΗΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕ-
ΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ
Τ Ο Ι Σ Θ Ε Ο Ι Σ

Ἀθηνῶ Ἡγησίου τὸν υἱὸν Θεο-
φάνην Διονυσίου καὶ Πρόξε-
νος Διονυσίου τὸν ἀδελφὸν
ταῖς θεοῖς.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν
γραμμάτων ὀφλόν, εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη πασῶν τῶν
μέχρι τοῦδε ἐν Αἰδηψῷ εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν.

6

Ἐπὶ τοῦ γείσου στήλης (ιδ. πίν. 2), ἥς τὸ ὕψος
εἶνε 1,35 μ., τὸ πλάτος 0,68 καὶ τὸ πάχος 0,20
εἶνε κεχαραγμένη ἡδὲ ἡ ἐπιγραφή

ΕΠΙΦΗΛΙΚΙΩΝΙ Ἐπὶ Φηλικίωνι

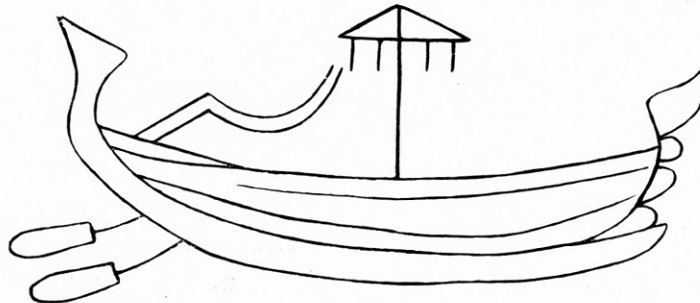
Κάτωθεν τοῦ γείσου, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφή, ἐντὸς
πλαισίου εἰκονίζεται νεανίας τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν
στλέγγιδα, περὶ δὲ τὸν πῆγχυν τῆς ἀριστερᾶς ἔχων
περιελημμένον τὸ ἱμάτιον. Τὸ ἀνάγλυφον οὐκ ὀλί-
γας τὰς βλάβας ἔχει, μάλιστα δὲ περὶ τὸ πρόσω-
πον, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ τὸν δεξιὸν πόδα. Εὐ-
ρέθη ἐν τοῖς λουτροῖς Αἰδηψοῦ, νῦν δὲ κεῖται ἐν
τῷ μουσεῖῳ Χαλκίδος.

7

Ἐπὶ στήλης μαρμαρίνης μήκους 0,95, πλά-
τους ἐν μὲν τῇ βάσει 0,40, ἐν δὲ τῇ κορυφῇ 0,33,

πάχους 0,06, εὐρεθείσης ἐντετοιγισμένης ἐν τῷ-
παρὰ τὴν θέσιν *Κουμπὶ ναῖσκῳ* τοῦ Ἁγίου Ἰωάν-
νου εἶνε ἢδε ἡ ἐπιγραφή, ἥς πιστον ἀποτύπωμα
τὸ προκείμενον.

ΕΝΘΑΔΕΓΩ
ΚΕΙΜΑΙΔΙΟΓΕΝΙ
ΑΝΟΣΝΕΙΚΟΜΗ
ΔΕΥΣΠΟΛΛΩΝ
ΦΙΛΟΣΠΡΟΤΕΡΟΝ
ΝΥΝΔΕΚΑΤΗΛΘΟΝ
ΕΣΑΙΔΑΟΠΟΛΛΑΠΕ
ΡΙΠΛΕΥΣΑΣΠΡΟΤΕ
ΡΟΝΝΑΥΚΛΗΡΩΝ
ΕΙΤΑΤΟΝΥΝΚΥΒΕΡ
ΝΩΝΠΑΡΗΜΗΝΘΕΡ
ΜΟΙΣΛΟΥΤΡΩΣΑΣ
ΘΑΙΑΙΔΕΨΟΥΗΔΕ
ΠΙΚΡΑΜΟΙΡΑΟΥΤΩ
ΕΜΙΤΩΣΑΤΟΘΕΡΜΙ
ΖΕΙΝΜΕΔΙΟΔΟΥΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΥΤΗΣΜΟΥΤΗΣ
ΣΤΗΛΛΗΣΜΗΝΥΩΤΟΙΣ
ΠΑΡΟΔΕΙΤΑΙΣΖΩΝ
ΚΤΩΧΡΩΤΟΓΑΡΘΑ
ΝΕΙΝΠΑΣΙΚΕΚΡΑΤΑΙ

Ἐνθάδ' ἐγὼ
κεῖμαι Διογενι-
ανὸς Νεικομη-
δεύς, πολλῶν

ὁ φίλος πρότερον,
νῦν δὲ κατήλθον
ἐς Ἀἶδου, πολλὰ πε-
ριπλεύσας πρότε-

- ρον νκυκληρῶν,
 10 εἴτα τὸ νῦν κυβερ-
 νῶν παρήμην θερ-
 μοῖς λουτρώσασ-
 θαι Αἰδέψου. Ἡ δὲ
 πικρὰ μούρα οὕτω
 15 ἐμιτώσαστο, θερμί-
 ζειν με δι' ὁδοῦ. Καὶ
 διὰ ταύτης μου τῆς
 στήλ[λ]ης μὴνύω τοῖς
 παροδείταις· ζῶν
 20 κτῶ, χρῶ· τὸ γὰρ θα-
 νεῖν πᾶσι κέκραται.

Κάτωθεν τῶν γραμμάτων, ὡς πᾶς τις βλέπει, εἶνε ἀπεικονισμένη ναὺς φέρουσα ἐν τῷ μέσῳ τριγωνικὸν ιστίον καὶ δύο κώπας πρὸς τὸ μέρος τῆς πρύμνης. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην γενομένην ἡμῖν γνωστὴν κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ τοῦ δημάρχου Αἰδηψοῦ κ. Ἐ. Ἰ. Ζάχου ἀνέγνωμεν μετὰ τοῦ ἐν Χαλκίδι σχολάρχου κ. Γ. Δερβένη, ἐν ἣ θέσει ἣν ἔτι τετοιχισμένη, ἀλλὰ καταλαβούσης ἡμᾶς τῆς νυκτὸς δὲν ἀντεγράψαμεν. Ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ἡ φθοράν τινα πάθῃ, παρεκαλέσαμεν τὸν κ. δῆμαρχον νὰ τοποθετήσῃ που, μέχρῃς οὐ ἀποσταλῇ εἰς τὸ Μουσεῖον Χαλκίδος. Καὶ ὁ μὲν λίθος εἶνε ἀκόμη ἐν Αἰδηψῷ ἐν τῷ ἐλληνικῷ σχολείῳ ἀποκείμενος, ὁ φιλότατος δ' ὅμως δῆμαρχος ἀπέστειλέ μοι πρὸ ὀλίγου ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὀρθῆς ἀναγνώσεως τοῦ 15 στίχου καὶ δὲν ἐνεθυμούμην ἀκριδῶς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων οὐδὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἐκάστου στίχου, ἀπέστειλα τῷ ἐν Αἰδηψῷ ἐλληνοδιδασκάλῳ κ. Ἰωάννῃ Στουρνάρᾳ ἐπιγραφικὸν χάρτην καὶ παρεκάλεσα αὐτόν, ἵνα λαβὼν ἀποτύπωμα αὐτῆς ἀποστείλῃ μοι. Ὡς δὲ φαίνεται ἐν τῷ ἀποτυπώματι, ἐν τῷ 15 στίχῳ ἀναγνωστέον *παρήμην* καὶ οὐχὶ *παρήειν*, ὡς ὃ τε σχολάρχης κ. Κουλούρης ἐν τῷ Νέῳ Ἀστει τῆς 28 Φεβρουαρίου ἐδημοσίευσεν καὶ τὰ ἀντίγραφα τοῦ τε κ. δημάρχου καὶ τοῦ κ. Ἰ. Στουρνάρᾳ φέρουσι.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων, παρατηρήσεως δ' ἄξια νομίζομεν καὶ τάδε. Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε ὁμοιότατον πρὸς τὸ τοῦ ἐν Ἐλεφαντίνῃ εὐρεθέντος παπύρου Bankes, ἐν ᾧ περιέχεται ἀπόσπασμα τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος (XXIV στ. 692 κ. ἐ.), εἴτα δὲ ὅτι αἱ μὲν λέξεις *θερμίζειν*

(=θερμοῖς λουτρώσασθαι =θερμοῖς λουτροῖς χρήσασθαι) καὶ τὸ *λουτρώσασθαι* (=λούσασθαι) τὸ πρῶτον ἐντεῦθεν γινώσκονται, τὸ δὲ *μιτώσασθαι* ταυτὸν τῷ *ἐπικλῶσαι*, τὸ δὲ δι' ὁδοῦ =διερχόμενον. Ὁ τύπος *Αἰδεψος* ἀντὶ τοῦ συνήθους *Αἰδηψός* ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Πτολεμαίῳ 3, 15, 23, ἡ δὲ διὰ διπλοῦ λ γραφὴ τῆς λέξεως *στήλης* (στ. 18) προέρχεται ἐξ ἀμαρτήματος τοῦ χαράκτου. Τὰ ὁμηρικὰ ἐς *Αἶδαο, παρήμην* (=διέτριβον, ἔμενον) καὶ τὸ *κέκραται* (=πέπρωται) χαρακτηρίζουσι τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐποιήθη τὸ ἐπίγραμμα.

8

Ἐπὶ στήλης τετρασμένης εἰς δύο τεμάχια, ὧν τὸ κάτωθεν (ἀπὸ στίχ. 10 μέχρι τέλους) εἶνε πανταχόθεν ἀποκεκρυμμένον ὕψ. 0,60, πλ. 0,26, πλάτους 0,5 ἀνέγνωμεν τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἔκτου στίχου εἶνε ἐφθαρμένη, διότι ἐχρησίμευεν ὡς πλυντήρ, ἐν ἣ οἰκία τῆς Αἰδηψοῦ εὐρέθη. Ἀμφότερα τὰ τεμάχια τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπόκεινται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος.

ΕΚΔΙC CΩΝΓΟΝΕΩΝ
 ΑΡΕΤΗΝΒΙΟΥΕCΧΟΝ
 ΟΜΟΙΑΝΕΥΞΑΜΕ
 ΝΟΙΤΕΘΟΝΕCΧΟΝ
 ΜΕΜΟΝΟΝΑΓΑΠΗ
 ΤΟΝΜΗ . . . ΑΝ
 .ΕΙ
 .ΑΙ
 ΤΗC
 ΜΙΝΑ
 .ΘΕΛΙCΕΟ
 .ΚΕΙΜΑΙΠ
 ΗC
 ΑΝΟCΜΝΙ
 .ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ
 .ΤΗCΛΕΓΕΩΝΟC

Ἐκ δισσῶν γονέων
 ἀρετὴν βίου ἔσχον
 ὁμοίαν· εὐξάμε-
 νοί τε θε(ε)ὸν (!) ἔσχον
 με μόνον ἀγαπῆ- 5
 τὸν μὴ . . . αν
 .ει
 .αι
 της 10
 μινα
 .θελίσσο
 .κεῖμαι π
 χρ]ησ[τι 15
 ανός μν.
 .πεντήκοντα
 .της λεγεῶνος

6') Χαλκίδος.

1

Ἐπὶ διώτου κυπέλλου, οὗ ἡ διάμετρος ἐπὶ μὲν τῶν χειλέων εἶνε 0,5, ἐπὶ δὲ τῆς βάσεως 0,3 1/2

υπάρχει κεχαραγμένη ἔνδον μὲν ἢ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφὴ, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ τὴν βάσιν καὶ περὶ αὐτὸ ἢ ὑπ' ἀριθ. 2. Τοῦ κυπέλλου τούτου μέρος τι περὶ τὰ χεῖλη ἐλλείπει. Εὐρέθη τὸ κύπελλον ὑφ' ἡμῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1902 ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, ἐν ᾧ εἶχεν εὐρεθῆ καὶ ἄλλο ἀγγεῖον μεῖζον τούτου, ἐφ' οὗ εἶνε κεχαραγμένη ἢ ἐν τῷ τόμῳ τοῦ ἔτους 1902 (ἐν σελ. 113) τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ, ἀλλὰ δὲν ἐδημοσιεύθη καὶ αὕτη μετὰ τῆς ἄλλης, διότι ἕνεκα τῶν ἐπικεκολλημένων χωμάτων ἐπὶ τοῦ ἀγγείου οὐδὲν τῶν γραμμάτων τότε ἐφαίνετο. Τελευταῖον δὲ γενομένου τοῦ καθαρισμοῦ καὶ τούτου μετὰ τῶν

Καὶ ἔνδον μὲν τοῦ ἀγγείου ἀναγινώσκομεν

ΔΑΙΤΩΝΙ

Δαίτωνι

ἔξωθεν δὲ ἐπὶ μὲν τῆς βάσεως

ΔΑΙΤΩΝΤΟΤΕΤΗΜΕ
ΚΑΙΜΗΠΟΤΕ
ΟΤΕΡΟΝΚΑΙΡΟΝ

Δαίτων τό τε τήμε[ρον]
καὶ μή ποτε
ότερον καιρὸν

περίξ δὲ περὶ μὲν τὴν βάσιν

ΚΑΙΠΡΟΠΙΕΙ

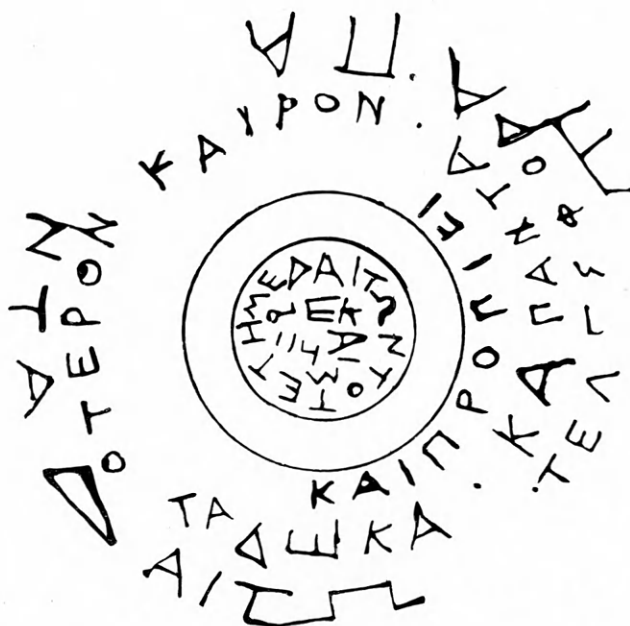
καὶ προπίει

περὶ δὲ τὰ πλάγια κύκλῳ τοῦ στομίου

ΤΑΔΕΚΑΚΑΠΑΝΤΑΤΕΛΕΣΦΟΡΑ
ΠΑΝΤΑΔΑΙΤΩ

ἄλλων τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος εὐρεθέντων καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος κατατεθειμένων ἀγγείων ἀνεφάνησαν τὰ γράμματα.

Ἡ καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀγγείῳ ἀρὰ ἀναφέρεται εἰς τὸν αὐτὸν Δαίωνα, εἰς ὃν καὶ ἡ τότε δημοσιευθεῖσα, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ μὲν ὁ καταρῶμενος εὐχεται τῷ Δαίτῳ πάντα τὰγαθὰ ἀτέλιστα, ἀμήχανα καὶ ἄπορα γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὲ τουναντίον πάντα τὰ κακὰ τελεσφόρα. Διαφέρει τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἐκείνου οὐ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅτι φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Δαίτωνος κεχαραγμένον καὶ ἔνδον ἐν τῷ πυθμένι καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τὴν βάσιν.

τάδε κακὰ πάντα τελεσφόρα
πάντα Δαίτῳ[νι]

Ὡς ὁ ἀναγνώστης βλέπει, τῆς λέξεως τήμερον ὁ χαράξας τὰ γράμματα ἴσως ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου ἢ ἐκ λήθης παρέλιπε τὴν συλλαβὴν -ρον. Τῷ δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ σειρᾷ ὀνόματι Δαίτῳ[νι] προσέθεμεν τὴν συλλαβὴν νι, ἥτις πάντως ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἐλλείποντι νῦν τεμαχίῳ τοῦ ἀγγείου. Παρατηρητέος ὁ τὸ πρῶτον, ὡς ἐγὼ τουλάχιστον γνωρίζω, ἀπαντῶν τύπος ὅτερος ἀντὶ τοῦ συνήθους ἑτερος.

2

Ἐν τῷ κατεδαφιζομένῳ ἐνετικῷ τείχει εὐρέθησαν αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί·

Ἐπὶ μαρμαρίνης τετραγώνου βάσεως, ἥς τὸ σωζόμενον ὕψος εἶνε 0,75, τὸ πλάτος 0,50, τὸ πάχος 0,42.

ΟΙΔΕΙΗΓΟΡΑΝΟΜΙΗΣΑΝ
ΑΠΟΙΗΓΕΜΟΝΟΣΗΙΓΙΠΟΥ
.....ΑΣΕ.ΑΡΧΙΔΟΥ
.....ΙΟΥ
.....ΙΑΓΡΟΥ
.....ΡΟΥ

Οἶδε ἡγορανόμησαν
ἀπὸ ἡγεμόνος Ἡγίπ(π)ου
.....ας Ε[ὐ]αρχίδου
.....ίου
.....Ο[ι]άγρου
.....ρου

Παρατηρητέον τὸ δι' ἐνὸς π γεγραμμένον ὄνομα Ἡγίππος ἀντὶ τοῦ συνήθους Ἡγήσιππος ἢ Ἡγέσιππος. Ὁ τύπος οὗτος δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ.

3

Ἐπὶ τεμαχίου ἐπιτυμβίου στήλης ἐχούσης ἀετωμάτιον, τεθραυσμένης δὲ κάτωθεν εἰς δύο τεμάχια. Σωζόμενον ὕψος 0,65, πλ. 0,36, πάχ. 0,9,

.ΡΙΣΤΟΚΛΕΙΑΚΛΕΑ.
.ΟΥΡΗΓΙΝΙΑΗΜΑ

Ἀριστοκλεία Κλεά[ρ]
χ]ου Ῥηγινία ἡ μα[ῖα]

Παρατηρητέον τὴν ἔλλειψιν τοῦ ὑπογεγραμμένου ι ἐν ταῖς δοτικαῖς Ἀριστοκλεία Ῥηγινία. Τὸ Ῥηγινία ταῦτόν τῳ Ῥηγίνῃ;

4

Ἐπὶ τεμαχίου στήλης ἐχούσης ἀετωμάτιον, κάτωθεν δὲ νοσαιοῦς, ἥς τὸ σωζόμενον ὕψος εἶνε 0,50, τὸ πλ. 0,20, τὸ πάχος 0,10

ΕΛΓ Ἐλπ[ίς;
ΕΡΜΕΓ Ἐρμέ[νης;

Τὸ ὄνομα Ἐρμέη εὑρεταὶ ὑπὸ τὸν τύπον Ἐρ-
μέη ἐν CIG. 3, 4284, 7.

5

Ἐπὶ λίθου ἀποκεκρουμένου πανταχόθεν, οὗ τὸ ὕψος 0,24, πλ. ἄνω 0,15, κάτω 0,21 πάχ. 0,8.

. . . ΟΚΛΗΣΝ
Σ
ΟΡΩΝΩΝΔΙΣΔΗ
..ΜΟΘΕΤΟΥΙΕΡΕΙ...
5 ΑΡΧΟΝΤΟΣΕΝΟΝ...
ΝΕΙΑΝΔΡΟΣΝΕΙΑΝΔΡ...
..ΛΕΑΡΧΟΣΑΜΝΑΙΟΥ
ΝΙΚΑΝΔΡΟ...ΥΦΙΟΥ
ΑΣΤΥΔΗΜΟΣΦΙΛΟΚΤΗΤ...
10 ΦΙΛΟΚΛΗΣΤΙΜΟΜΑΧΟΥ

Φιλ[οκλ]ῆς Ν.....
.....σ...
Ὀρ...ων Δ(α)ῖς Δη.....
νο]μοθέτου ἱερεῖ.....
5 ἄρχοντος ἐνόν.....
Νείανδρος Νειάνδρ[ου]
Κ]λέαρχος Ἀμναίου
Νίκανδρος[ς Κρ]υφίου
Ἀστυδήμος Φιλοκτήτ[ου]
10 Φιλοκλῆς Τιμομάχου

Ὁ τύπος Νείανδρος ἀντὶ τοῦ συνήθους Νέανδρος καὶ τὸ ὄνομα Ἀστυδήμος ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων δὲν ὑπάρχουσιν.

6

Ἐπὶ λίθου, οὗ ἐν τῇ προσόψει εἶνε ἐγγεγλυμμένος λέων περωτός, μήκους 1,20 τοῦ μέτρου, πλάτους 0,67, πάχ. 0,35.

- / Ι Ν Ο Ν Σ
Θ Υ Θ Ε Ο Φ Υ Λ Σ
Κ Λ Ι Σ Τ Ο Υ Α Μ Α Σ Τ Ο Υ
Υ Κ Ο Σ Μ Α Α Ν Α Γ Ν Ο
Α Μ Η Ν +

Εἰς μνημόσ]υνον
τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Θεοφυλ[άχ]του
Κλιστοῦ ἄμα καὶ τοῦ
Κοσμά ἀναγνο(1)[στου]
Ἀμὴν +

7

Ἐπὶ τεμαχίου μαρμάρου σχήματος ἀκανονίστου, οὗ τὸ σωζόμενον ὕψος 0,24, πλ. 0,35, πάχ. 0,07.

. ΟΙ ΜΗΤΗΡΙΟΝ Κ]οιμητήριον
ΠΟΙΜΕΝΙΟΥΚ Ποιμενίου κ[αὶ Εἰ
ΡΗΝΗΣ ρήνης.

8

Ἐπὶ στήλης κυλινδροειδοῦς μαρμαρίνης ἐχού-
σης ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κυμάτιον, ἥς τὸ μὲν ὕψος
0,74, ἡ δὲ διάμετρος 0,55 ἀνέγνωμεν

ΟΛΥΝΠΙΑΔΗΣ Ὀλυμπιάδης
ΟΛΥΝΠΙΧΟΥ Ὀλυμπίχου

Εὐρέθη κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἐν τῷ παρὰ τὴν
Μάνικαν ἀγρῷ τῶν ἀδελφῶν Τσότσων.

γ') Ταμυνῶν.

1

Ἡ ἐπομένη ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ ἐγ-
χωρίου μαρμάρου ἀποκεκρουμένου ἄνωθεν ἐν δεξιᾷ
καὶ κάτωθεν. Τὸ σωζόμενον τεμάχιον ἔχει ὕψος
0,22, πλάτος 0,19, πάχος 0,09. Εὐρέθη ἐν τῷ
Πύργῳ τοῦ νῦν καλουμένου Ἀλιβερίου ὑπὸ Γ.
Παλαιολόγου, ὅστις προθύμως οὐ μόνον ἐγνώρισέ
μοι αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἐδωρήσατο τῷ μουσεῖῳ Χαλ-
κίδος, ἔνθα καὶ ἡμεῖς εἶδομεν.

Α Ζ
ΑΙΤΩΔΙ
ΑΙΑΙΣΧΥΛ
ΟΙΣΠΡΟΓΕΓΕ
5 ΟΛΙΝΕΥΝΟΙΑΙΚΙ
ΡΥΣΩΙΣΤΕΦΑΝΩ
ΣΤΗΣΑΙΔΕΤΑΣΕ
ΑΝΑΣΙΩΙΕΝΤΩΙΕ
3 ΗΜΑΤΟΣΤΑΣΔΕΕΙ
10 ΡΥΣΙΑΣΚΑΙΕΠΙΓΡΑΨΑΙ
ΤΩΝΙΠΠΟΣΘΕΝΗΝΑΙΣΧΥ,
ΤΟΣΘΕΝΟΥΑΡΕΤΗΣΕΝΕ
ΟΝΟΠΩΣΕΥΣΗΜΟΣΥΠΑΡ
ΑΙΤΟΙΣΠΑΡΕΠΙΔΗΜΟΥΣΙ
15 ΝΩΝΠΡΟΣΤΑΚ...ΠΡ

[Χρυσίας (ὁ δαῖνος) εἶπεν· ἐπειδὴ Ἰπποσθένης]
[Αἰσχύλου καὶ Αἰσχύλος Ἰπποσθένους (ἐκ...)]
[εὖνοι ὄντες τῇ πόλει τῇ Ταμυνάϊων πολλάκις]
[αὐτὴν εὐεργετήκασιν, ἐπαινέσαι αὐτοὺς καὶ σ]
5 [τεφρνῶσαι χρυσῷ· στεφάνωι, στῆσαι δὲ καὶ τὰς]

[εἰκόνας αὐτῶν χαλκᾶς· ὅπως ἂν οὖν καὶ ἡ βουλῇ]
[καὶ ὁ δῆμος φαίνωνται ἀποδιδόντες τὰς χάριτ]
[ας· [ἀγαθῇ τύχῃ δεδόχθαι τῇ βουλῇ κ]
αὶ τῷ δ[ήμῳ ἐπαινέσαι Ἰπποσθένην Αἰσχύλου κ]
10 αὶ Αἰσχύλ[ον Ἰπποσθένους (ἐκ...)] ἐπὶ τ]
οῖς προγεγε[νημένοις εὐεργετήμασιν εἰς τὴν π]
όλιν εὐνοίαι κ[αὶ φιλοτιμίαι καὶ στεφρνῶσαι χ]
ρυσῷ στεφάνω[ι ἀπὸ δραχμῶν πεντακοσίων,]
στῆσαι δὲ τὰς εἰκόνας ἀμφοτέρων ἐν τῷ γυ-]
15 μνασίῳ ἐν τῷ ἐ[πιφανεστάτῳ τόπῳ ἐγγὺς τοῦ]
βήματος, τὰς δὲ εἰκόνας γενέσθαι, ὡς εἶπε Χ]
ρυσίας, καὶ ἐπιγράψαι [ἐπὶ τῆς βάσεως αὐ-]
τῶν «Ἰπποσθένην Αἰσχύλ[ου καὶ Αἰσχύλον Ἰπ-]
ποσθένους ἀρετῆς ἕνε[κα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἐκρυ-]
20 ὄν,», ὅπως εὐσημεῖς ὑπάρ[χῃ ἡ φιλοτιμία αὐτῶν κ]
αὶ τοῖς κερειδημοῦσι[ν ἐκάστωτε τῇ πόλει τῶν]
ξέ[νων πρὸς τὰ κ[αλὰ] πρ[άγματ]....

Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶνε ἐκ τῶν στοιχηδὸν γεγραμ-
μένων οὐδὲ τὰ γράμματα πάντα εἶνε τοῦ αὐτοῦ
μεγέθους, ἀλλὰ τῶν μὲν δέκα πρώτων στίχων εἶνε
μεῖζονα, τὰ δὲ τῶν τελευταίων πέντε μικρότερα,
διὰ τοῦτο δὲν δύναται τις ἀκριβῶς νὰ ὀρίσῃ ἐκ πό-
σων γραμμάτων συνέκειτο ἕκαστος τῶν στίχων.
Ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ἐκ τοῦ στίχου πέμ-
πτου, ὀγδόου, δεκάτου, ἐνδεκάτου καὶ δωδεκάτου,
οἵτινες ἀσφαλέστερόν πως δύνανται νὰ συμπληρω-
θῶσιν, ἕκαστος στίχος περιεῖχε 32-39 γράμματα.
Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἥτις οὕτω πως δύναται
νὰ συμπληρωθῇ, μαθηθάνομεν τὸ πρῶτον ὅτι ἐν
Ταμύναις ὑπῆρχε γυμνάσιον, εἰς ὃ συνήρχετο καὶ
ὁ δῆμος, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἐν τῷ ἐνάτῳ στίχῳ λέ-
ξεως βήματος.

2

ΕΡΩΤΙΣ Ἐρωτῆς
ΚΥΡΗΝΑΙΑ Κυρηναία

Καὶ ταύτην εὐρεθεῖσαν ἐπὶ τῆς *Μακρᾶς ῥάχως*
τοῦ Ἀλιβερίου ἀπέστειλέ μοι ὁ κ. Γεώργιος Πα-
λαιολόγος. Εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ ἐπιτυμβίου στή-
λης ἀετωματοειδοῦς, ἥς τὸ μὲν ὕψος εἶνε μ. 0,50,
τὸ δὲ πλάτος 0,35

δ') Ἀτυικῆς.

Αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαὶ εὐρεθεῖσαι περὶ τὸ Μακρό-
πουλον καῖνται νῦν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ αὐ-
τοῦ, ἔνθα καὶ ἡμεῖς εἶδομεν αὐτάς.

1

Ἐπὶ στήλης ἐπιτυμβίου φερούσης γεῖσον, ἥς τὸ ὕψος εἶνε 0,75, τὸ πλάτος 0,40, τὸ πάχος 0,8, ἀνέγνωμεν

ΚΟΘΟΣΝΑΥΣΙΘΟ...	Κόθος Νκυσιθόου
ΣΤΕΙΡΙΕΥΣ	Στεριεύς

Ἐκ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς κυροῦται, ὅτι ὁ δῆμος Στειριά ἔκειτο, ὡς καὶ ὁ Στράβων λέγει (9, 22) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς μεταξὺ τῶν δῆμων Πρασιῆς καὶ Βραυρωνός.

2

Ἐπὶ λίθου ἀκατεργάστου ὕψ. 0,40, πλ. 0,23, πάχ. 0,5 εὐρεθέντος ἐν θέσει Δοιμικῶ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Μπιτσιώτου ἀνέγνωμεν.

ΟΡΟΣΧΩΡΙΟΚΑΙ	Ὅρος χωρίο καὶ
ΟΙΚΙΑΣΑΠΟΤΙΜΗ	οἰκίας ἀποτίμη-
ΜΑΠΑΙΣΙΕΡΓΟΚΛΕ	μα πκισὶ Ἐργοκλέ-
ΟΣΚΟΠΡΕΟ	ος Κοπρέου

Περὶ τῆς λέξεως ἀποτίμημα τάδε λέγει ὁ Ἀρποκρατίων· «Οἱ μισθούμενοι τὰς τῶν ὀρφανῶν οἰκίας παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἐνέχυρα τῆς μισθώσεως παρέρχοντο· ἔδει δὲ τὸν ἄρχοντα ἐπιπέμπειν τινὰς ἀποτιμησομένους τὰ ἐνέχυρα· τὰ μὲν ἐνέχυρα ἀποτιμώμενα ἐλέγοντο ἀποτιμήματα, οἱ δὲ πεμπόμενοι ἐπὶ τὸ ἀποτιμήσασθαι ἀποτιμηταί, τὸ δὲ πρᾶγμα ἀποτιμῶν» ἐπιφέρει δὲ «εἰώθεσαν δὲ καὶ οἱ τότε, εἰ γυναικὶ γαμουμένη προῖκα διδοῖεν οἱ προσήκοντες, αἰτεῖν παρὰ τοῦ ἀνδρός, ὥσπερ ἐνέχυρον τῆς προικὸς ἄξιον οἰκίαν ἢ χωρίον». Ὁ δὲ Πολυδεύκης ἐν 8, 142 «Ἀποτίμημα δ' ἔστιν οἶον ὑποθήκη, κυρίως μὲν πρὸς τὴν προῖκα, ἥδη δὲ καὶ πρὸς τὰς μισθώσεις». Κατὰ ταῦτα ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν παίδων τοῦ Ἐργοκλέους ἐνεγράφη ὑποθήκη ἐπὶ χωρίου καὶ οἰκίας, ἥς σημεῖον ὁ ὅρος. Ἐπειδὴ δὲν δηλοῦται, ὡς ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς, ὅτι ἕνεκα μισθώσεως τῆς περιουσίας τῶν παίδων ἢ ὑποθήκη ἐνεγράφη, εἰκάζομεν ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἕνεκα δανείου γενομένου ἐκ τῆς περιουσίας τῶν ὀρφανῶν, οὗ πρὸς ἀσφάλειαν ἐνεγράφη ἢ ὑποθήκη. Ὁμοίας ἐπιγραφὰς ἰδὲ ἐν Inscriptions Juridiques grecques σελ. 108, 1-9.

Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τῶν τύπων χωρίο, Ἐργοκλέος, Κοπρέο τεκμαιρόμενοι εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος. Τὸ ἐπίθετον Κόπρε(ι)ος δηλοῖ ὅτι ὁ Ἐργοκλῆς ἦν δημότης τῆς Κόπρου, ἐνὸς τῶν δῆμων τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκοντος τῇ Ἱπποθωντίδι φυλῇ. Ἐκ τοῦ τόπου ἔνθα ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη, πείθεται τις ὅτι ὁ δῆμος Κόπρος ἦτο ἐκ τῶν παραλίων δῆμων τῆς Ἀττικῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφ. Ἰππ. 899 σχολίοις λέγεται.

3

Ἐπὶ ὕδριας μαρμαρίνης ἀνωθὲν τε καὶ κάτωθεν ἀποκεκρουμένης, εὐρεθείσης δὲ ἐν Μαρχοπούλῳ ἀνέγνωμεν

ΧΑΡΜΙΔΗΣΑΓ.... Χαρμίδης Ἀγ....

Κάτωθεν τῶν γραμμάτων εἰκονίζεται ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ ἔδρας, οὗ ἡ ἀριστερὰ ὕψοῦται πρὸ τοῦ προσώπου κρατούσά τι, ὅπερ ἀδιάκριτον ἕνεκα φθορᾶς. Ἀντικρὺ τούτου ὑπάρχει ἐτέρα μορφή ἐφθαρμένη, ἥς ἡ δεξιὰ εἶνε προτεταμένη πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς ἔδρας καθήμενον. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Χαρμίδου ὅλον δὲν ἀναγινώσκεται ἕνεκα τῆς μεγάλους φθορᾶς.

ε') Ἐπιγραφή Ἀράνδων.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Comptes Rendus τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν (1905 σελ. 93) ὑπὸ Franz. Cumont, ἀνεδημοσιεύθη δὲ ὑπὸ Th. Reinach ἐν τῇ Revue des études grecques (1905 τόμ. XVIII σ. 159-164). Ὡς ὁ δεύτερος ἐκδότης λέγει ἡ στοιχηδὸν γεγραμμένη αὕτη ἐπιγραφή εὐρέθη ἐν ἔτει 1900 ἐν τῇ κώμῃ Ἀγατοῦ-Καλὲ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας ὑπὸ τοῦ ἐν Σιβίας προξένου τῆς Γαλλίας M. Grenard. Εἶνε δὲ κεχαραγμένη ἐπὶ βράχου ἐν τῷ μέσῳ διερωγός καὶ κάτωθεν ἐν ἀριστερᾷ ἀποκεκρουμένου, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐκτύπῳ, ὅπερ ἐκ τῆς Revue des études grecques παρελάβομεν, φαίνεται. Σύγκριται ἐκ 12 στίχων, ὧν οἱ μὲν δέκα εἰσὶ γεγραμμένοι γράμμασιν ἑλληνικοῖς, οἱ δὲ δύο τελευταῖοι ἀραμαϊκοῖς. Ἐνεκα τῆς τοῦ λίθου φθορᾶς ἐν μὲν τῷ

ἐλληνικῶ κειμένῳ ἐλλείπουσι δώδεκα γράμματα,

ἐκ δὲ τοῦ ἀραμαϊκοῦ σώζονται μόνον δώδεκα.

S. DE RICCI DEL.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν ἐκδοτῶν ἀναγνοῦς καὶ συμπληρώσας τὸ ἐλληνικὸν κείμενον ὧδε

Ἀθάναττα μνημεῖα
παρ' εὐ[θ]εμίτοις
σαδράπησιν κείσ-
εται Ὀρομάνη τε
5 Ἀριούκου καὶ Ἀρι-
ούκη φίλωι υἱῶι
οὔνεκ [ἔδραν δωμ-
ῶν ἐκτισ[α], χερσαῖα
λαβῶν, στέγους τε
10 καλο[ῦ δαψ]ιλὰ τείχη

ἐρμηνεύει

« Ces monuments immortels appartiendront
aux satrapes legitimes
(ou équitables) Oromanés fils d'Arioukés et
Arioukés son fils
cheri. C'est pourquoi batissant un sanctuaire,
je l'ai fondé
dans un lieu desert que j'ai occupé et je con-
struit les murs
somp tueux d'un beau sépulcre ».

Ὁ ἕτερος τῶν ἐκδοτῶν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ
Cumont συμπλήρωσιν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν τεσσά-
ρων τελευταίων στίχων μὴ ἀποδεχόμενος, ὡς ἀντι-

στρατευομένην πρὸς τε τὰ ἐπὶ τοῦ λίθου κεχαραγ-
μένα γράμματα καὶ μὴ παρέχουσιν τὸν προσή-
κοντα νοῦν, ἀναγινώσκει, συμπληροῖ καὶ μετα-
γράφει εἰς ἐμμέτρους στίχους ὧδε·

Ἀθάνα[τα] μνημεῖα παρ' εὐθ[ε]μίτοις σαδράπησιν
κείσεται Ὀρ(ο)μάνη τε <Ἀριούκου> καὶ Ἀριούκη φί-
λωι υἱῶι

οὔνεκα[ν] Ἀράνδων, ὧν ἐκτισ[ε], χερσαῖα λαβῶν,
στέγους τε καλο[ῦ ποικ]ίλῃ τείχῃ.

(aram.) BGNT...

WGNMS...

ἐρμηνεύει δὲ

« Des souvenirs immortels rappelleront aux équi-
tables
satrapes (le seigneur) Oromanés, fils d'Ariou-
kés et son
cher fils Arioukés, à cause d'Aranda, qu'il (O-
romanés)
a fondée, ayant reçu un pays sterile, ainsi que
les murs
aux couleurs variées d'un beau palais ».

Ὅτι ὁ Th. Reinach ὀρθότερον καὶ ἀνέγνω καὶ
συνεπλήρωσε καὶ ἡρμήνευσεν ἀνομολογοῦμεν, ὅτι
δ' ὅμως ὀρθῶς συνεπληρώθησαν καὶ οἱ δύο τελευ-
ταῖοι στίχοι δὲν ἀποδεχόμεθα, πρῶτον μὲν διότι

οὔτε ἐπὶ ἀνακτόρου, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Reinach τὸ στέγος, οὔτε ἐπὶ τάφου, ὡς ὁ Cumont, δύναται νὰ ῥηθῇ τείχος, οὔτε τὰ τείχη δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι *ποικίλα*, ἔπειτα δὲ διότι ὁ ἐν τῷ 9 στίχῳ τε μένει ἀνανταπόδοτος, εἰ καὶ ἔπρεπε νὰ ἀνταποδίδηται ὡς καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ (Ὁρομάνη τε — καὶ Ἀριούκη).

Τούτων ἕνεκα ἡμεῖς τοὺς δύο τελευταίους στίχους συμπληροῦμεν ὥδε·

οὔνεκε[ν Ἀράνδων,
ὦν ἔκτισ[ε] χερσαῖα
λαβῶ[ν πύρ]γους τε
καλο[ύς χυψ]ηλὰ τείχη

Ὡς ἡμεῖς τουλάχιστον νοοῦμεν, ὁ νοῦς τῆς ἐπιγραφῆς ὅδε· Ὁρομάνης ὁ Ἀριούκου παραλαβὼν χώραν χέρσον ἔκτισεν ἐν αὐτῇ τὴν πόλιν Ἀρανθα περιβαλὼν αὐτὴν διὰ τειχῶν ὑψηλῶν καὶ πύργων, οὗ ἕνεκα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀριούκου ἡ μνήμη παρὰ τοῖς εὐθεμίτοις (= τοῖς λίαν νομίμοις) σατράπαις ἔσται ἀθάνατος. Δεν πρέπει δ' ὅμως νὰ ἀποκρύψωμεν τὴν ἀπορίαν ἡμῶν, διατί δὲν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν σατραπῶν, ὧν τὴν διὰ τὴν κτίσιν καὶ ὀχύρωσιν τῶν Ἀράνδων εὐαρέστησιν πρὸς τὸν Ὁρομάνην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκδήλοῖ ἡ ἐπιγραφή αὕτη.

ς') Χριστιανικὴ ἐπιγραφή Ὁξυλίθου.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν θέσει Ριτζάνοις τοῦ Ὁξυλίθου ἀνέγνωμεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν·

ΑΝΕ...
ΝΗCΤΗΘΘΙΟ
CΚΕΠΑΝCΕΠ
ΤΟCΝΑΟCΟ

5 ΤΟC^ΤΘΕΝΑΓΙΟΙC
ΠΑΤΡΟCΗΜΩΝ
ΝΙΚΟΛΑCΠΑ
ΡΑCΗΝΔΡΟΜΗ
CΚΕΕΞΟΔCΛΕ
10 ΟΝΤΟC^ΤΘΑΥΒΕΛ
ΛΑΚΕΤΗCCHNBΙC
ΑΥ^ΤC^ΤΗΡΙΝΗCΚΕ
CΥΙ^ΤΑΥC^ΤΔΗΜΗΤΡΙ
CΑΜΑCΗΝΒΙΩ
15 ΚΕΤΑΙΚΝΟΙC
ΕC^ΤΑΩΙΒ

Ν Β

Ἀνε[και]
νήστη ὁ θεὸς
ς καὶ πάνσεπ-
τος νῶς ο(ῦ)
τος τοῦ ἐν ἁγίοις
πατρὸς ἡμῶν
Νικολάου πα-
ρὰ σηνοδρομῇ
ς καὶ ἐξόδου Λέ-
οντος τοῦ Αὐβελ-
λᾶ καὶ τῆς σημβίου
αὐτοῦ Ἡρίνης καὶ
τοῦ υἱ[οῦ] αὐτοῦ Δημητρι-
ου ἅμα συμβίω
καὶ ταίκνοις
ἔτους ,αὐίβ'
ν' β'.

Τὰ ὀρθογραφικὰ ἀμαρτήματα καταφανῆ ὄντα ἐκρίναμεν καλὸν νὰ μὴ διορθώσωμεν, ἵνα κατάδηλος ᾖ ἡ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐγράφη, ἀμάθεια.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΧΡΗΣΕΩΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ¹

Μυκηναϊκά τινα κοσμήματα προερχόμενα ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν, ὑπὸ τοῦ Σχλιέμανν ὡς γνωστὸν εἰς φῶς ἀχθέντα, ἡρμηνεύθησαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀρχαιοδύτου κατὰ τρόπον μὴ ικανοποιούντα ἐξόλοκλήρου τὴν ἔρευναν. Παράδοξον δὲ εἶνε ὅτι, μετὰ πάροδον τόσου χρόνου, δὲν ἐπεχείρησεν ἄλλος τις πρὸς ἡμῶν τὴν ἐξέλεγγιν τῆς περὶ τῶν κοσμημάτων τούτων προχείρου γνώμης τοῦ ἀνασκάψαντος. Ὁ Schuchhard, ὁ μεθοδικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον τὰς ἐργασίας τοῦ Σχλιέμανν ἐν ἰδίῳ τεύχει συγκεφαλαιώσας², ἐνέμεινεν ὡς πρὸς τοῦτο εἰς τὰς αὐτὰς ἐρμηνείας, καὶ ἄλλοι δὲ πρὸς αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον, καίπερ ἴσως ἀμφιβάλλοντες, ἐπανελάβον τὰς πεπλανημένας γνώμας τοῦ Σχλιέμανν περὶ τῆς χρήσεως ἐνίων τῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἄλλης ὕλης κοσμημάτων τῶν ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως.

Τὰ εὐρήματα τῶν ἐξ τάφων τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν δέον, ὡς γνωστὸν, νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας: εἰς κοσμήματα νεκρικὰ, ποιηθέντα καὶ χρησιμεύσαντα ἀποκλειστικῶς εἰς κόσμον τῶν νεκρῶν καὶ εἰς κοσμήματα ἢ σκεύη χρήσιμα καὶ εἰς τὸν καθημέραν βίον. Περὶ τῶν τελευταίων τούτων ὀλίγον θὰ ἀσχοληθῶμεν, καθόσον ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶνε γνωστὴ καὶ φανερά, ὁ λόγος δὲ δι' ὃν συναπετίθεντο ἐν τῷ τάφῳ ἐπίσης οὐχὶ ὅλως ἄγνωστος.

Θὰ πραγματευθῶμεν κατ' ἀκολουθίαν κυρίως περὶ τῶν νεκρικῶν, ὧν ἡ πρόχειρος ἐπεξεργασία, τὸ λεπτὸν καὶ εὐτελές, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῶν μαρ-

τυρεῖ σαφῶς περὶ τῆς τοιαύτης αὐτῶν χρήσεως. Εἰσὶ δὲ τὰ κοσμήματα ταῦτα, τὰ ἐκ λεπτοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένα, πολυειδῆ καὶ ποικίλα: οἶον ρόδακες, πέταλα, ἀνθεμιοειδῆ κοσμήματα, «διαδήματα», ὡς κοινῶς ἐκλήθησαν τὰ ταινιοειδῆ ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματος (εἰκ. 2-3), ἐξαρτήματα ἡμιταινιοειδῆ (εἰκ. 4-5) καὶ ἄλλα διάφορα μικρὰ περιβλήματα. Τοῦ εἶδους τούτου τὰ νεκρικὰ κοσμήματα προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν τάφων ἐκείνων, ἐν οἷς μόνον γυναικες, ἢ μικροὶ παῖδες τεθαμμένοι ἦσαν. τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου. Καὶ ἐκ τοῦ τετάρτου δὲ ὁμοίως, ἐν ᾧ πάντως ἐκ τῶν πέντε νεκρῶν οἱ δύο τοῦλάχιστον ἀνῆκον εἰς γυναικάς, ἔχομεν χρυσοὺς ρόδακας καὶ δύο τῶν καλουμένων «διαδημάτων». Προκύπτει ἐκ τούτου ὅτι ὁ νεκρικὸς κόσμος οὗτος, ὁ προχείρως, ὡς εἵπομεν, κατεσκευασμένος, προορισμὸν εἶχε τὴν διακόσμησιν τοῦ νεκροῦ τῶν γυναικῶν. Τῶν ἀνδρῶν οἱ νεκροὶ εἶχον τὰ ὅπλα ὡς κύριον αὐτῶν κόσμον, σπανίως δέ, πλὴν τῶν προσωπίδων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θώρακος χρυσῶν ἐλασμάτων ἔφερον καὶ ἄλλον νεκρικὸν κόσμον.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη κατὰ τίνα τρόπον ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τῶν γυναικῶν ὁ ποικίλος οὗτος ἐκ χρυσοῦ στολισμὸς καὶ ἂν ἀληθεύῃ ἡ περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐπικρατοῦσα γνώμη. Ὁ Σχλιέμανν ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν στηριζόμενος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν ἣν εἶχον τὰ κοσμήματα ταῦτα ἐν τῷ τάφῳ, ἰσχυρίσθη, καὶ τοῦτο ὡς εἵπομεν πάντες οἱ μετ' αὐτὸν παρεδέξαντο, ὅτι τὰ χρυσὰ ταῦτα νεκρικὰ κοσμήματα ἦσαν ἐρραμμένα ἢ καὶ ἄλλως προσκεκολλημένα ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων ἢ τῶν γυμνῶν μελῶν τοῦ νεκροῦ.

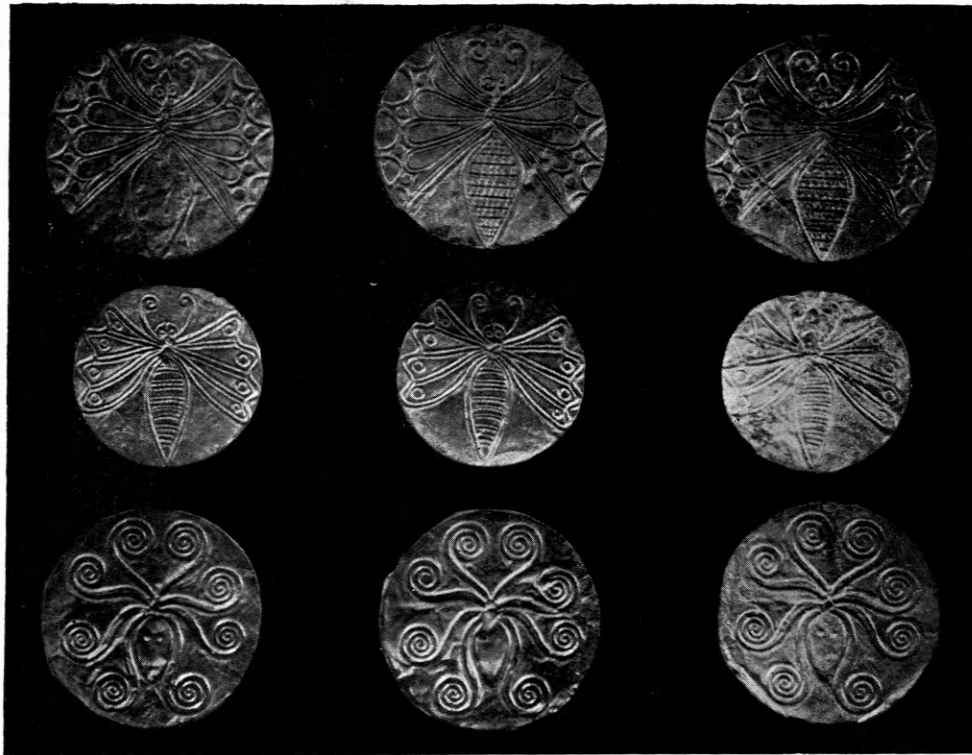
Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέλεγγιν τοῦ δυνατοῦ ἢ οὐ τῆς τοιαύτης χρήσεως τῶν κοσμη-

¹ Περίληψιν τῆς διατριβῆς ταύτης ἀνεκοίνωσαμεν εἰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1905 συγκροτηθὲν ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὸν συνέδριον. Δυστυχῶς πολλάκι ἐν τῷ μεταξὺ ἀσχολίαι ἐπέβαλον ἡμῖν ἔκτοτε τὴν ἀνάβωλὴν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς. Πρβ. Comptes Rendus du Congrès intern. d'archéologie 1905, σελ. 213.

² Schliemann's Ausgrabungen. Leipzig 1891.

μάτων τούτων, ἃς ἐξετάσωμεν ἐὰν αἱ παρατηρήσεις αὗται τοῦ Σχλιέμανν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀσφαλεῖς. Καὶ πρῶτον, εἶνε βεβαιωμένον ὅτι πολλοὶ τῶν νεκρῶν ἐν τοῖς τάφοις τούτοις δὲν ἀνευρέθησαν ἐν ἡ θέσει ἀρχικῶς ἐτοποθετήθησαν ἕνεκα τῆς καταπτώσεως τῶν ἐπιστεγάζουσων τοὺς τάφους πλακῶν¹ (πρβ. Schuehhard σ. 190). Δεύτερον, αὐτὸς ὁ Σχλιέμανν βεβαίῳ περὶ τῆς ἐν τοῖς τάφοις τούτοις παρατηρηθείσης ἀνωμαλίας καὶ ἀταξίας, προελθούσης, κατ' αὐτόν, ἐκ τῆς ἐσπευσμένης καὶ

συγχρόνου ταφῆς ὅλων ὁμοῦ τῶν ἐν τοῖς τάφοις νεκρῶν, μετὰ τὴν ἐγκληματικὴν ἐκτέλεσιν τῶν φόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου. Καὶ τρίτον, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ἡ κατὰ χρονικὰ διαλείμματα — τοῦτο δέον νὰ θεωρηθῇ ἐκ τῶν προτέρων ὡς ἀναμφισβήτητον — ἐνταφιάσις νέου νεκροῦ ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, (ὡς γνωστὸν δὲ ἐξαίρεσει τοῦ δευτέρου τάφου οἱ λοιποὶ περιεῖχον πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκροῦς) πιθανώτατον εἶνε ὅτι ἐπέφερε τὴν μετατόπισιν πολλῶν κοσμημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτῶν

Εἰκὼν 1. γ

τῶν σκελετῶν, ὡς παρατηρεῖται τοῦτο ἐν τῷ ἑκτῷ τάφῳ, τῷ ὑπὸ τοῦ Σταματάκη οὕτως ἀναταχθέντι ἐν τῷ Μουσείῳ, ὡς ἀνευρέθη, καὶ ἐν ᾧ ὁ πρῶταίτερον ταφείς τῶν δύο ἐν αὐτῷ νεκρῶν παρεμερίσθη μεθ' ἀπάντων τῶν περὶ αὐτὸν κοσμημάτων ἢ κτερισμάτων, ὅπως ὑπολειφθῇ θέσις διὰ τὸν δεύτερον νεκρόν². Ἐπίσης σαφές τὸ πρᾶγμα καθί-

σταται ἐν τῷ 4^ῳ τάφῳ, ἐν ᾧ πλεῖστα τῶν εἰς προγενεστέρους νεκροὺς ἀνηκόντων χρυσῶν κομμάτων συνειλεγμένα καὶ τοποθετημένα εὐρέθησαν ἐντὸς χαλκοῦ ἀγγείου (Schliemann, Mycenae σελ. 295). Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ ἄλλως ἢ ὅτι κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν τελευταίως κατατεθέντων νεκρῶν, τὰ παρακείμενα τοῖς

¹ Τὴν ὁρθὴν ταύτην παρατήρησιν ἔκαμεν, ὡς γνωστὸν, ὁ κ. Dörpfeld.

² Ὅτι κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν χρονικὴν ἐν γένει περίοδον ἐπεκράτει τὸ ἔθιμον τῆς μεταθέσεως καὶ συσσωρεύσεως τῶν ὁσίων εἰς γωνίαν τινα τοῦ τάφου, ἵνα ὑπολειφθῇ χώρος διὰ νέον νεκρόν, παρατηρήθη ἤδη ὑπὸ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ἐν τοῖς θαλαμοειδέσι τάφοις

τοῦ Ναυπλίου, τῆς Παλαιᾶς Ἐπιδαύρου, τοῦ Μαρχοπούλου κτλ. Οὐ μόνον δὲ ἐντὸς τάφου παρατηρήθη ἡ τοιαύτη συνήθεια, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς λαρνακῶν πηλίνων, ὡς ὁρθῶς περὶ τούτων εἶκασεν ὁ ἐν Κρήτῃ συνάδελφος κ. Ξανθουδίδης ἐν πραγματεῖᾳ αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι (1904) καὶ περὶ ἧς καὶ κατωτέρω ποιούμεθα λόγον.

πρότερον ταφείσι κοσμήματα περισυνελέγησαν καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ ρηθέντι σκεύει. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, ἐνθα ὁρμαθὸς ξιφῶν ἀπεκαλύφθη ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ τάφου, πάντως ἀνηκόντων εἰς πλείονας ἀλληλοδιαδόχως ταφέντας νεκρούς. Ἐκ τούτων ἀπάντων προκύπτει ὅτι αἱ παρατηρήσεις τοῦ Σχλιέμανν, καὶ ἐὰν ἔτι ὑποτεθῇ ὅτι

ἐξετέθησαν πιστῶς καὶ ἄνευ προκαταλήψεως, δὲν δύνανται νὰ ἦναι οὕτως ἀσφαλεῖς, ὥστε νὰ στηριχθῶσιν ἐπ' αὐτῶν ἐδραῖα καὶ ἀσάλευτα συμπεράσματα σχετικὰ πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν νεκρικῶν τούτων κοσμημάτων. Ἀναγκαῖον ἐπομένως εἶνε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι αἱ εἰδήσεις τοῦ Σχλιέμανν¹ περὶ τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὗρέθη τὸ ἐν ᾗ τὸ ἕτερον τῶν

Εἰκὼν 1 α. γ

ἀντικειμένων τούτων δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις ἀσφαλῆς τῆς ἐρμηνείας περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

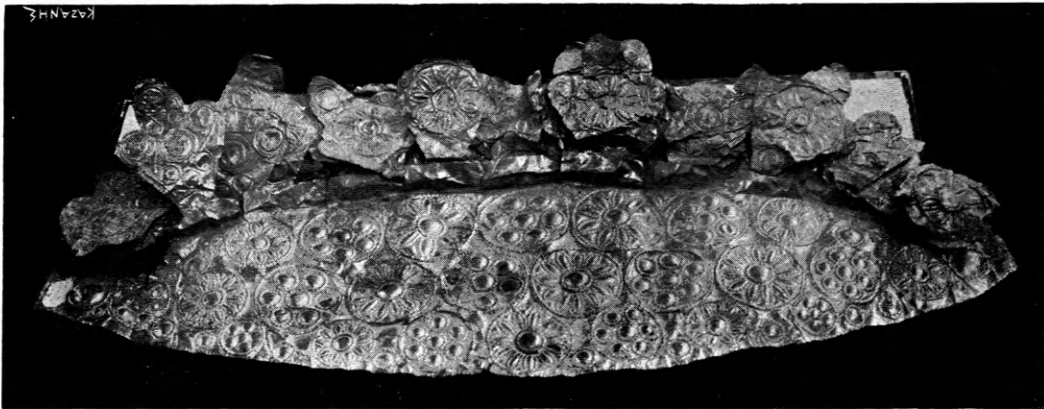
Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸν ἔλεγον τῆς ἐπικρατούσης περὶ ἐνίων τῶν νεκρικῶν κοσμημάτων τούτων θεωρίας. Κοινῶς, ὡς εἵπομεν, παραδεδεγμένον εἶνε, ὅτι τὰ ἐν τῷ τρίτῳ τάφῳ 700 περίπου τὸν ἀριθμὸν χρυσᾶ πέταλα (εἰκ. 1 καὶ 1 α) ἐπερραμμένα ἦσαν ἢ ἐπικεκολλημένα (Perrot

Hist. de l'art. VI, σ. 236. Schuch. ἐνθ. ἀν. σ. 226) ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ τεθαμμένων γυναικῶν. Ὁ Σχ. ἀναγράφει ὅτι εὗρε ταῦτα «ἐπὶ, ὑπὸ καὶ κύκλῳ» τῶν ἐν τῷ τάφῳ νεκρῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ συμπέρασμα, τὸ φυσικὸν ἄλλως τε, ὅτι ἦσαν τοποθετημένα ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων. Ὁ Schuchhard, ὁ τὴν γνώμην ταύτην ἀσπαζόμενος, παρα-

¹ Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰς ὑπερσειακῶς διασωθείσας εἰδήσεις τοῦ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐφόρου Σταματάκη.

τηρεῖ ἐν τούτοις ὅτι «οὐδὲν ἔχνος τῆς προσκολλήσεως τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καταφανὲς τυγχάνει» (ἐνθ. ἀνωτ.), συμπεραίνει δὲ ἐκ τούτου ὅτι θὰ ἦσαν ἐπικεκολλημένα δι' ὕλης τινὸς ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος. Δὲν λέγει ὁμοῦς καὶ ἂν τοῦτο εἶνε κατορθωτόν. Ἀλλ' ἐὰν καὶ ἐπὶ

στιγμὴν δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, τί εἶδος ἐνδυμα θὰ ἦτο τὸ φέρον τὸν τοιοῦτον κόσμον; Βεβαίως ὄχι εἶδος τι ἐσθῆτος, ἀλλὰ μᾶλλον πέπλος τις περικαλύπτων τὸ σῶμα ἅπαν μετὰ τῆς κεφαλῆς, ἀφοῦ εὐρέθησαν ταῦτα καθ' ἅπαν τὸ σῶμα περιερριμμένα. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ λοι-

Εἰκὼν 2. γ

πὸς κόσμος, τὰ πολυπληθῆ ἄλλα κοσμήματα τὰ ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ εὐρεθέντα, θὰ ἦσαν περιττά ὡς καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ πέπλου τούτου.

Ἀλλὰ φανερόν εἶνε ὅτι οὔτε τοιοῦτό τι ἦτο τὸ ἐνδυμα οὔτε καὶ δυνατόν ἦτο νὰ ἐρράπτοντο ἢ νὰ

ἐκολλῶντο τὰ κοσμήματα ταῦτα ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων τῶν νεκρῶν. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον ἀδύνατον εἶνε τὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τῷ πρώτῳ τάφῳ εὐρεθέντα ἀνθεμιοειδῆ κοσμήματα (εἰκ. 5-7) νὰ ἐφέροντο ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, ὡς ἐπίσης κοινῶς παρὰδεγμένον

Εἰκὼν 3. γ

εἶνε, καθόσον καὶ ταῦτα οὐδὲν ἔχνος φέρουσι προσαρμογῆς εἰς ὑφάσμα, ἀλλὰ τούναντίον ἤλους χαλκοῦς, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ἐτερον εἶδος κοσμημάτων εὐρεθέντων ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ τάφῳ, τοῖς περικλείουσι μόνον γυναικας, εἶνε τὰ καλούμενα «διαδήματα» (Πρβ. εἰκ. 2-3 καὶ 8) τὰ οὕτω, καὶ διὰ τὴν θέσιν ἣν ἐν τῷ τάφῳ

κατεῖχον «περὶ τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν» (Σχλ.), κληθέντα. Καὶ τὰ κοσμήματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ μᾶλλον λεπτοῦ, φέροντα ἀποτετυπωμένα διάφορα, μυκηναϊκοῦ τύπου, κοσμήματα. Εἶνε ἐπιμήκη, πλατυνόμενα κατὰ τὸ μέσον, ὁμοιάζοντα δὲ μᾶλλον πρὸς ζώνην. Τινὰ τούτων εἶνε ἀπλᾶ καὶ ἄλλα σύνθετα, φέροντα ὀηλ.

ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτῶν παρυφῆς δι' ἥλων προσηρμοσμένα σταυροειδῆ ἢ ἀνθεμιοειδῆ κοσμήματα. Στενῶς συνδεδεμένα πρὸς τὰ «διαδήματα» ταῦτα εἶνε καὶ τὰ καλούμενα «ἡμιδιαδήματα» τὰ ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις εὑρεθέντα. Τὰ τοῦ πρώτου τάφου τοιαῦτα εἶνε λίαν ἐφθαρμένα καὶ ἐλλιπῆ, πιθανώτατα δὲ καὶ ἐχάθησαν τεμάχιά τινα τούτων κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν· δὲν εἶνε ἐπομένως δυνατὴ ἡ ἐξαγωγή

ἀσφαλῶν συμπερασμάτων περὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ «διαδήματα». Τὰ τοῦ τρίτου ὁμοῦς τάφου «ἡμιδιαδήματα» (εἰκ. 4 καὶ 4 α) τὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰ τοῦ πρώτου, τὰ ἐν ἀρτίᾳ καταστάσει διατηρούμενα, μαρτυροῦσι τὰ ἐξῆς: πρῶτον ὅτι εὐρίσκονται ἐν ἀναλογίᾳ τινὶ ἀριθμοῦ πρὸς ἕκαστον τῶν δύο μεγάλων «διαδημάτων» τοῦ αὐτοῦ τάφου: ἐπτά τὸν ἀριθμὸν ἀναλογοῦσι πρὸς ἕκαστον «διαδήμα».

Εἰκὼν 4.

Δεύτερον, ὅτι κοσμοῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκτύπων κοσμημάτων ὑφ' ὧν ἑκάτερον τῶν σχετικῶν «διαδημάτων». Καὶ τρίτον, ὅτι ἕκαστον τούτων ἀποτελεῖ τὸ ἡμισυ διαδήματος, ὅπερ καὶ ὁ Σηλνέμανν παρατηρήσας εἶκασεν ὅτι δύο τούτων, ἐνούμενα καταλήλως, ἀπετέλουν διάδημα τῆς κεφαλῆς. Ἄλλοι (Studniczka, Beiträge z. Gesch. d. gr. Tracht.) ἡρμήνευσαν ταῦτα ὡς ἐξαρτήματα ζώνης καὶ ἄλλοι (Schuchhard ἐνθ. ἀνωτ. σ. 214) ὡς ἐπιστήθια κοσμήματα, κατὰ τὸν τρόπον ἐνίων πηλίνων

εἰδωλίων¹. Ἀλλὰ προφανὲς εἶνε ὅτι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα προορισμὸν εἶχον οἶον καὶ τὰ καλούμενα διαδήματα, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ὅπως καὶ ἐκεῖνα ἐπὶ τοῦ σώματος ἢ ἀλλαχοῦ, συμπληροῦντα τὸν σκοπὸν τῶν «διαδημάτων».

Ἄλλ' ἐφέροντο ἀληθῶς τὰ «ἡμιδιαδήματα» ταῦτα ἐπὶ τῶν σωμάτων ἢ τῶν ἐνδυμάτων τῶν νε-

¹ Ὁ Perrot (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 337) φρονεῖ ἐπίσης ὅτι ἐφέροντο ἀπὸ τῆς ζώνης ἀνηρτημένα· ὁ δὲ Hauser (Jahreshefte 1906) ἐν εἴδει «τεττίγων» ἀπὸ τῆς κόμης!.

κρῶν; Λεπτομερὲς ἐξέτασις τούτων ἀποδεικνύει τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον. Διότι πρῶτον αἱ διαστάσεις αὐτῶν (μῆκ. 0,37, πλ. 0,10) εἶνε τοιαῦται, ὥστε τὰ ἐπὶ ταῦτα κοσμήματα τὰ, ὡς εἶδομεν, πρὸς ἓν «διαδήμα» ἀναλογοῦντα καὶ ἐπομένως καὶ εἰς ἓνα νεκρὸν ἀνήκοντα, θὰ ἐπλεόναζον πάντως εἴτε ἐπὶ τοῦ στῆθους εἴτε ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους ζώνης γυναικὸς προσαρμοζόμενα. Δεύτερον, τὰ κοσμήματα ταῦτα

δὲν ἐρράπτοντο οὔτε ἀνηρτῶντο διὰ νήματος ἢ διὰ σύρματος¹ ἀλλὰ καθηλοῦντο διὰ λεπτῶν ἥλων ἐπὶ στερεᾷ τινος ἐπιφανείας, ὡς τοῦτο δῆλον γίνεται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ὀψέως, ὅπου, διπλομένης τῆς ἄνω αὐτῶν παρυφῆς, φαίνονται 4-5 ὅπα! πρὸς στερέωσιν αὐτῶν δι' ἥλων χρήσιμα (Πρβ. εἰκὼν 4-4 α: τὰ ἐν τῷ μέσῳ τεμάχια). Τοιοῦτοτρόπως δὲ οὐδαμῶς διεκρίνετο ἕξωθεν ὁ

Εἰκὼν 4 α.

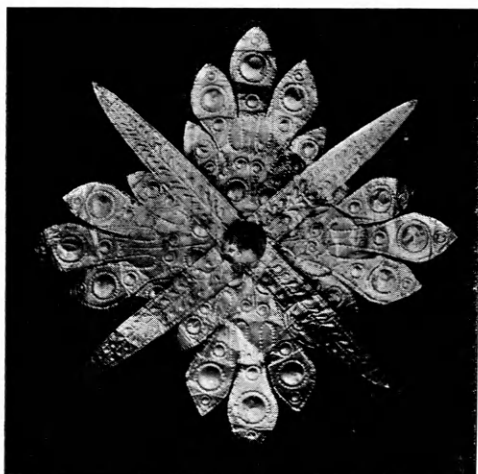
τρόπος τῆς προσαρμογῆς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ δι' αὐτῶν κοσμουμένου ἀντικειμένου. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις κοσμήματα, τὰ καλούμενα διαδήματα, κατὰ τρόπον τινὰ παρεμφερῇ καθηλοῦντο ἐπὶ στερεοῦ τινος σώματος, προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ ἐπὶ τούτων παρατηροῦνται κατὰ τὰ ἄκρα, ἐπὶ τοῦ ἐτέρου δὲ τούτων καὶ κατὰ τὸ μέσον, ὅπα! πρὸς ἔνθεσιν ἥλων. Ἐὰν δὲ πράγματι τὰ κοσμήματα ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διαδήματα, δὲν θὰ ἐχρησίμευον αἱ ὅπα! αὗται καὶ

κυρίως ἢ κατὰ μέσον ἐπὶ τοῦ ἐτέρου τούτων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος λόγος ἀποκρούει τὴν τοιαύτην αὐτῶν ἐπὶ τῶν νεκρῶν χρῆσιν: αἱ διαστάσεις τῶν δύο τούτων τοῦ τρίτου τάφου μεγάλων «διαδημάτων». Τοῦ ἐνὸς τὸ μῆκος ἐξικνεῖται εἰς 65 ἑκατοστά τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ἐτέρου τὸ πλάτος εἰς 20! Τοιοῦτοτρόπως δὲ τὸ μὲν πρῶτον θὰ ὑπερεδίπλου

¹ Τὸ κύκλῳ τούτων περιθέον λεπτὸν ἐκ χαλκοῦ σύρμα ἐχρησίμευε μόνον πρὸς στερέωσιν καὶ συγκράτησιν αὐτῶν, λίαν λεπτῶν ὄντων.

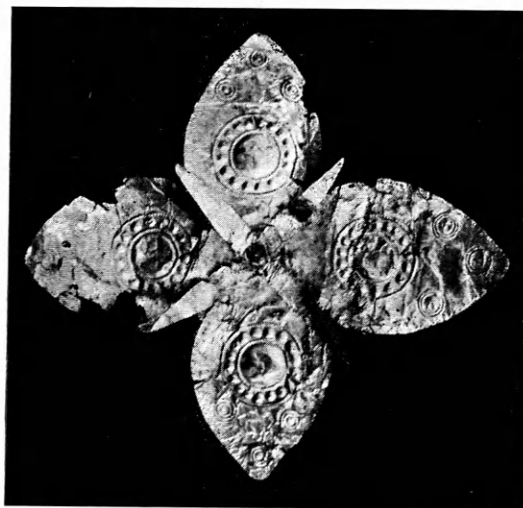
τὴν κεφαλὴν ἐλόκληρον γυναικὸς (ὡς γνωστὸν ἡ περιφέρεια μεγάλης ἀνδρικήs κεφαλῆs μόλις μετρεῖ 0,60 τοῦ μέτρου) τὸ ἕτερον δὲ θὰ ἐκάλυπτε τὸ ἥμισυ καὶ πλεόν τοῦ προσώπου αὐτῆs, διὰ τοῦ ὑπερβολικοῦ αὐτοῦ πλάτους, ὡς διαδήματος. Βλέπομεν δὲ ἀληθῶς ὁποίαις διαστάσεις, ἀναλόγους τῷ σώματι τοῦ νεκροῦ, εἶχον ἄλλα ἐκ τῶν τάφων τούτων *πραγματικά διαδήματα* (Schch. εἰκ. 217, 235 κτλ.) τὰ καὶ δι' ἀγχίστρων ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὰ ἄκρα ἐφωδιασμένα ὄντα πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν διὰ νήματος περὶ τὰς κεφαλὰς. Τὰ διαδήματα ταῦτα ἔχουσι συνήθως μῆκος μὲν 0,30-0,35, πλάτος δὲ 0,02-0,07. Ἀλλὰ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος, ὑπερμεγέθη τὸ μῆ-

κος καὶ τὸ πλάτος κοσμήματα ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐκόσμου τὰς κεφαλὰς νεκρῶν. Ὅποیان λοιπὸν χρῆσιν εἶχον τὰ περιέργα ταῦτα κοσμήματα, ἀφοῦ βεβαιωμένον εἶνε ὅτι εὐρέθησαν ἐὰν μὴ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν νεκρῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Σχλιέμανν, πάντως πλησίον αὐτῶν ἐν τῷ τάφῳ; Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου θὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς ἄλλα κοσμήματα ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρεθέντα, ὁμοίως δὲ κατασκευασμένα ὄντα καὶ ὅμοια φέροντα ἔκτυπα κοσμήματα. Εἶνε ταῦτα τὰ καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντα σταυροειδῆ ἢ ἀνθεμοειδῆ τοιαῦτα (εἰκ. 5-7) τὰ ἐν σχέσει καὶ ἀναλογίᾳ τινὶ πρὸς τὰ «διαδήματα» εὐρισκόμενα. Ἀναλογοῦσι δηλ. ταῦτα

Εἰκὼν 5.

ἀνὰ τρία ἢ ἐξ τῶν ἀριθμῶν πρὸς ἕκαστον διάδημα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὴν διακόσμησιν τοσούτῳ ἀνάλογον πρὸς ἕκαστον τῶν «διαδημάτων», ὥστε ἅμα τῇ ὄψει αὐτῶν διακρίνει τις τὰ εἰς ἕκαστον τούτων ἀνήκοντα. Τὰ τὴν ποικιλωτέραν φέροντα διακόσμησιν τρία τοιαῦτα (εἰκὼν 5) συνοδεύουσι πάντως τὸ ποικιλωτέρον διάδημα (εἰκὼν 2), τὰ τὴν ἀπλουστέραν δὲ ἐπίσης τρία (εἰκὼν 6), τὸ ἀπλουστερον (εἰκὼν 5). Τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου προερχόμενα τρία ἕτερα ὅμοια περίπου κοσμήματα (Schliemann εἰκ. 285), μικρότερα ὅμως τὰς διαστάσεις, δέον ὡσαύτως, ὡς ἐκ τῆs διακοσμήσεως αὐτῶν, ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ διάδημα. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ αὐτοῦ τρίτου τάφου προέρχονται τρία εἰσέτι σταυροειδῆ κοσμήματα ἐλλιπῆ, ἅτινα πρὸς οὐδέτε-

Εἰκὼν 6

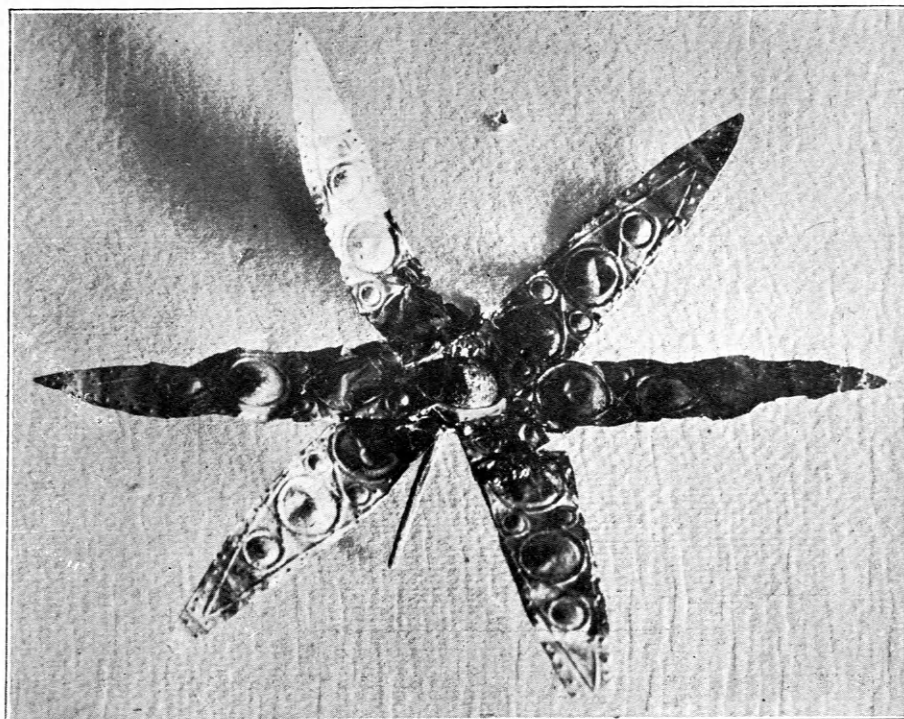
ρον τῶν δύο τοῦ τάφου τούτου μεγάλων «διαδημάτων» νὰ σχετίζονται φαίνονται. Ὁ Σχλιέμανν, ὡς γνωστὸν, καταλέγει καὶ τρίτον διάδημα εἰς τὸν τάφον τοῦτον, ἀλλ' ἰσχυσάσης, ὡς μὴ ὤφειλε, τῆs γνώμης τοῦ Σταματάκη ἀντιλέγοντος, κατετάχθη τοῦτο ἐν τῷ Μουσείῳ ἐν τοῖς τοῦ τετάρτου τάφου εὐρήμασι. Τὸ διάδημα τοῦτο πιθανῶς εἶνε τὸ ἐν εἰκόνι 8 (ἀριθ. Μουσ. 230), ὅπερ ὡς ἐκ τῆs διακοσμήσεως αὐτοῦ καὶ τῆs ὁμοιότητος πρὸς τὸ ἐν εἰκ. 2 τοῦ τρίτου τάφου φανερὸν εἶνε ὅτι ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὰ τοῦ τάφου τούτου εὐρήματα¹. Εἰς τὸ διάδημα

¹ Ἀληθῶς ὁ Σχλιέμανν (Mycenes σελ. 267) ἀπεικονίζει ἄλλο διάδημα, τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 232. Ἀλλὰ κατόπιν τῆs διαφωνίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Σταματάκη ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν καὶ τρίτου διαδήματος ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ, δικαιοῦμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι καὶ μεταλ-

τοῦτο, ὅπερ, ὡς εἵπομεν, κατὰ τακτέον εἶνε εἰς τὸν τρίτον τάρον, ἀνήκουσιν ἴσως τὰ τρία εὐτελέστερα τοῦ τάρου τούτου σταυροειδῆ κοσμήματα τὰ ὁμοιά-

ζοντα καὶ πρὸς τὰ ἐπ' αὐτοῦ προσκεκολλημένα τοιαῦτα.

Εἵπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ κοσμήματα ταῦτα θὰ

Εἰκὼν 7.

Εἰκὼν 8.

βοηθήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν εὔρεσιν τῆς ἀληθείας περὶ τῆς χρήσεως τῶν διαφόρων τούτων κοσμημάτων. Ἀληθῶς, ὡς ἐκ τύχης, ἐπὶ ἐνὸς τῶν σταυροειδῶν κοσμημάτων τούτων (εἰκ. 7) διεσώθη ἥλος χαλκοῦς

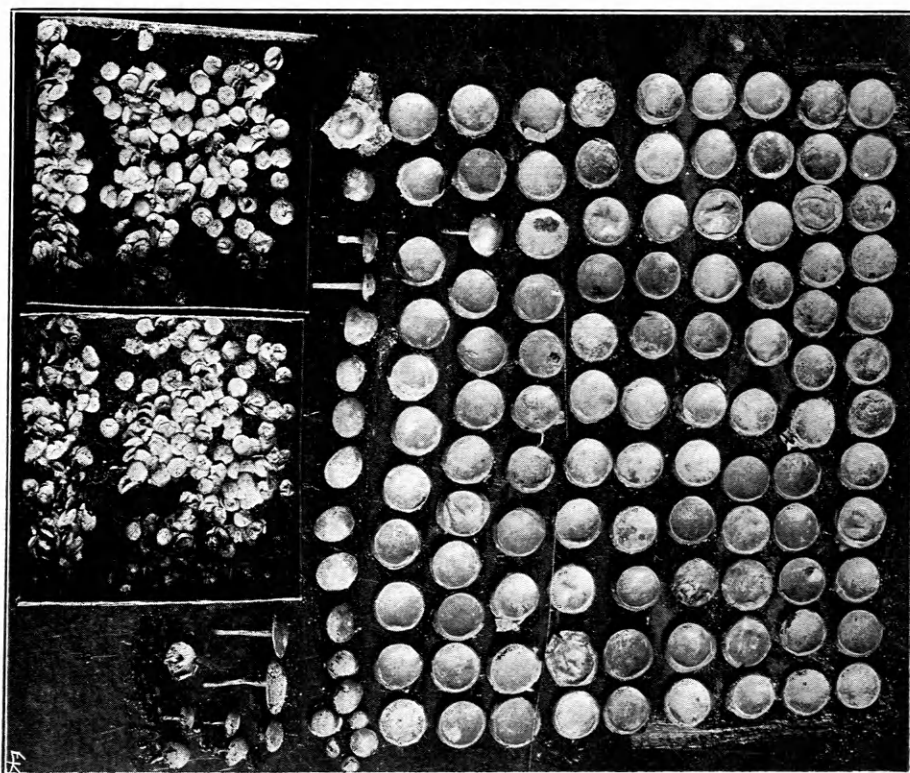
λαγὴ τις τοῦ διαφιλονικουμένου διαδήματος θὰ ἦτο δυνατή. Τοῦτο ἄλλως τε μαρτυροῦσι τὰ πράγματα.

μήκους 0,05. Τοιούτους δὲ ἥλους ἔφερον πάντα τὰ κοσμήματα ταῦτα ὡς εὐχερῶς ἐπὶ τούτων διακριτέον εἶνε. Εἶνε δὲ λίαν παράδοξον ὅτι δὲν παρετηρήθη ἡ λεπτομέρεια αὕτη παρ' οὐδενὸς τῶν περὶ τὰ εὐρήματα ταῦτα ἀσχοληθέντων. Καὶ ὁ ἥλος οὗτος καθιστᾷ φανερόν ὅτι τὸ κόσμημα, ἐπομένως

καὶ πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τοῦτο οἷον «διαδῆματα» καὶ «ἡμιδιαδῆματα», ὡς ὑπεδείξαμεν ἄνωτέρω, καθηλοῦντο ἐπὶ στερεοῦ σώματος καὶ δὴ ξύλου. Τοιοῦτοτρόπως δὲ εὐχερῶς ἐρμηνεύονται καὶ αἱ ἐπὶ τῶν «διαδημάτων» καὶ «ἡμιδιαδημάτων» ὅπαι καὶ ἡ πληθὺς τῶν ἐν τοῖς τάφοις τούτοις ἀνακαλυφθέντων ἡλῶν¹, ὧν παρέχομεν τὴν κατωτέρω εἰκόνα. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἡλοι ὡς ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τῶν διαστάσεων αὐτῶν, ἀπώ-

λονται κατὰ τὴν σκαφήν. Σημειωτέον δὲ ὅτι, οἱ ἡλοι οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε χαλκοῖ, καὶ ἐπομένως φθαρτοί, τὴν κεφαλὴν μόνον ἔχοντες λεπτοῦ ἐλάσματος χρυσοῦ ἐπικεκαλυμμένην.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φερόντων ἔχνη ἡλῶν κοσμημάτων τούτων οὐδ' ἡ ἐλαχίστη δυνατὸν ν' ἀπομείνη ἀμφιβολία ὅτι ἦσαν ταῦτα καθηλωμένα ἐπὶ ξύλου, συμβαίνει ἄρα γε τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὰ μὴ φέροντα τοιαῦτα ἔχνη κοσμήματα; πρόκειται κυρίως

¹Ἥλοι χρυσοῖ καὶ χαλκοῖ.

περὶ τῶν χρυσῶν πετάλων (εἰκ. 1-1 α) τῶν ἐν τῷ τρίτῳ τάφῳ εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀνευρεθέντων. Ταῦτα βεβαίως δὲν ἦσαν καθηλωμένα, διότι, ὡς εἴπομεν, ἐξαίρεσει ἐλαχίστων φερόντων ὅπως² οὐδὲν φέρουσιν ταῦτα ἔχνη ἐφαρμογῆς δι' ἡλου ἢ νήματος. Πρέπει δὲ πάντως νὰ ἦσαν ἐπικεκολλημένα πού διὰ συνδετικῆς τινος ὕλης, ὡς μαρτυροῦσι σω-

ζόμεναι κηλίδες τινὲς μέλαινα ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῶν ὀψεων αὐτῶν¹. Ἀλλ' ἡ συνδετικὴ αὕτη ὕλη ἀπο-

¹ Οἱ ἡλοι οὗτοι δὲν εὐρίσκονται τὰ νῦν ἐν τοῖς εὐρήμασι τοῦ τρίτου τάφου· ἀλλ' ἅπαντες ἐν τῷ τετάρτῳ, εἰκάζομεν δὲ ὅτι μετὰ τὴν σκαφήν ἐτοποθετήθησαν εἰκῇ οὕτως ἐν τῷ Μουσείῳ ὡς ὁμοειδῇ ἀντικείμενα, ἀδιαφόρου οὐσίας τότε τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

² Αὗται, ὡς εἰκάζομεν, προέρχονται ἐκ προχείρου τινός διὰ λεπτοῦ ἡλου προσκολλησέως τοῦ κοσμήματος εἰς τὴν θέσιν του, ἐὰν τυχὼν εἶχεν ἀποσπασθῇ τοῦτο κατὰ τὴν ἐκφορὰν ἢ τὴν πρόθεσιν.

¹ Ἀνάλυσιν τῶν κηλίδων τούτων τῇ παρακλήσει ἡμῶν ἐποίησεν ὁ ἔγκριτος χημικὸς καὶ τέως καθηγητὴς κ. Δαμνέργης. Καὶ ἐβεβαιώθη μὲν οὕτω ἡ ὑπαρξὶς συνδετικῆς ὕλης ἐπὶ τῶν πετάλων τούτων, αὕτη ὅμως κατὰ τὸν κ. Δαμνέργην, ἐχρησίμευσε πρὸς συγκόλλησιν τῶν χρυσῶν τούτων κοσμημάτων ἐπὶ ἐπιφανείας μεταλλικῆς, ὡς ἀδυνάτου δῆθεν οὐσίας τῆς συγκολλήσεως δι' οἷαςδὲποτε ὕλης τῶν κοσμημάτων τούτων ἐπὶ ξύλου. Ἡμεῖς ἐν τούτοις πειραματίζοντες συνεκολλήσαμεν ἐπὶ ξύλου ἐν τῶν πετάλων τούτων δι' ἀπλῆς colle forte, συνδετικοῦ δηλ. κοινοτάτου, οὕτινος παρόμοιόν τι ἡδύνατο κάλλιστα νὰ ᾔτο γνωστόν καὶ εἰς ἀρχαίους χρόνους, συνεκρατήθη δὲ τοῦτο ἐπὶ ἡμέρας ἐπὶ τῆς τοῦ ξύλου ἐπιφανείας στερεώτατα. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ κοσμησάντες οὕτω τὰ φέρετρα δὲν ἀπέβλεπον φυσικῶς εἰς τὴν στερεότητα καὶ τὸ πολυχρόνιον τῆς συγκολλήσεως.

κλείει τὴν ὑπόθεσιν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐπὶ ὑφάσματος. Δέον ἐξ ἀνάγκης νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ταῦτα ἦσαν ἐφηρμοσμένα ἐπὶ στερεοῦ τινος σώματος. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ἄλλα, τὰ παρεμφερῆ τὴν κατασκευὴν, τοῦ αὐτοῦ τάφου κοσμήματα ἐπὶ ξύλου ἦσαν προσηρμοσμένα, ἀνάγκη εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ τὰ πέταλα ταῦτα ἐκόσμουσαν ἀντικείμενόν τι ἐκ ξύλου.

Βεβαιωθέντος οὕτω τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κοσμημάτων τούτων ἐπὶ ξύλου, ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν ποῦ καὶ πῶς διετίθεντο ταῦτα.

Ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, τὰ κοσμήματα ταῦτα ἦσαν νεκρικά, ἐχρησίμευσαν δὲ ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἐπομένως καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἐπὶ ξύλου ἦτο σχετικὴ πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῶν τοῦτον. Οὕτως ἔχοντας τοῦ πράγματος οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ κοσμήματα ταῦτα περιεκόσμουσαν τὰς ξυλίνας θήκας, τὰ φέρετρα δηλ. ἐντὸς τῶν ὁποίων κατετίθετο ὁ νεκρὸς ἐν τῷ τάφῳ. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Σχλιέμανν οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἀνακαλύψεως λειψάνων δυναμένων νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς ξυλινὰ θῆκαι, παρατηρεῖ ὅμως πολλαχοῦ ὅτι ὑπῆρχον ἐν τοῖς τάφοις τούτοις ἄκαυστα τεμάχια ξύλου καὶ σποδὸς μέλαινα. Φυσικῶς ὅμως ὁ Σχλιέμανν, ὁ δοξάζων τὰ περὶ τῆς καύσεως τῶν εἰς ὁμηρικὸς νεκροὺς ἀνηκόντων σωμάτων τούτων, δὲν ἠδύνατο καὶ θέλων νὰ προσέξῃ καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ὑπαρξίν ξυλίνων θηκῶν, ἄλλως τε τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα περὶ ἀνευρέσεως, ὡς εἵπομεν, πολλαχοῦ ξύλων ἀκαύστων καὶ σποδοῦ μελαίνης δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐνδείξεις τοῦ πράγματος ἀποχρῶσαι· διότι γνωστὸν εἶναι εἰς τοὺς ἀνασκάψαντας τάφους ὅτι τὸ κοινὸν ξύλον, ἐξ οὗ πάντως θὰ εἶχον κατασκευασθῇ καὶ αἱ θῆκαι αὗται τῶν μυκηναίων νεκρῶν, σηπόμενον. ἀποσυντίθεται εἰς κόνιν ὁμοιάζουσαν πρὸς τέφραν. Τὸ ὅτι οἱ μυκηναῖοι λαοί, τοῦλάχιστον οἱ ἀρχαιότεροι, ἐθάπτοντο ἐντὸς θηκῶν βεβαίως ἤδη ἢ ἐν Κρήτῃ ἀνακάλυψις πηλίνων λαρνάκων¹ κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζουσιν πρὸς τὰς ξυλίνας τοιαύτας².

¹ Ξανθοῦδιδης, Ἐφ. Ἀρχαιολογικὴ 1904 σελ. 1-60. Orsi, Urne funebri Cretesi. Mon. ant. d. Lincei. 1890. Bosanquet Annual of the Brit. School at Ath. VIII Π. 18-19.

² Ξανθοῦδιδης, ἔνθ. ἀν. σελ. 14.

Καὶ ἀληθῶς ἡ ὑπὸ Ξανθοῦδιδου δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ ἐκ τοῦ Ἀρτσᾶ λάρναξ, σαφῶς ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς μαρτυρεῖ ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ πρότυπον ξυλίνης τοιαύτης. Εἶναι δὲ ἀληθῶς καὶ φυσικὸν τὸ πρᾶγμα καὶ εὐνόητον ὅτι νεκροὶ θαπτόμενοι ἐν τοιαύτῃ πομπῇ καὶ πολυτελείᾳ ἐξετίθεντο ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐφέροντο εἰς τὸν τάφον ἐντὸς φερέτρων. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἐν Κρήτῃ λαρνάκων τῆς μυκηναίας χρονικῆς περιόδου, ἐπειδὴ ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν γνωστὸν ἦτο τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς ταφῆς τῶν μυκηναίων ἐντὸς φερέτρων—εἰ καὶ ἡ πολλαχόθεν μαρτυρουμένη σχέσις τῶν λαῶν τούτων πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ὥφειλε νὰ εἶχεν ὑποδείξῃ τοῦτο—πιθανὸν νὰ ἀμφέβαλλέ τις περὶ τοῦ πράγματος καὶ νὰ ἐσκέπτετο μᾶλλον περὶ εἰδους τινὸς κλίνης εἰς ἣν νὰ ἐξετίθετο ὁ νεκρός, ὡς τοῦτο συνέβαινεν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις (πρβλ. Watzinger: Die Holzsarkophage σ. 66). Τοιαύτη τις κλίνη ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ εἶναι κεκοσμημένη διὰ τῶν ἀνωτέρω περιγραφομένων κοσμημάτων ἀφοῦ θὰ ἦτο πάντως καὶ αὕτη ξυλίνη. Ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο αὕτη καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ταφὴν; Βεβαίως οὐχί· ἐνταῦθα δὲ δὲν πρόκειται περὶ «προθέσεως» νεκροῦ, ἀλλὰ περὶ ἐνταφιασμοῦ. Ἄλλως τε μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἐν Κρήτῃ λαρνάκων τὸ ζήτημα νομίζομεν ὅτι ἐλύθη ὀριστικῶς.

Ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν πῶς διετίθεντο τὰ κοσμήματα ταῦτα ἐπὶ τοῦ ξυλίνου φερέτρου. Καὶ πάλιν εἰς τοῦτο αἱ λάρνακες τῆς Κρήτης παρέχουσιν ἡμῖν συμβολὴν λίαν χρήσιμον. Ἡ προμνημονευθεῖσα ἐξ Ἀρτσᾶ λάρναξ κοσμεῖται κατὰ τὰς ἐνούσας τὰς πλευρὰς αὐτῆς γωνίας ὑπὸ ροδακοειδῶν ἐκτύπων κοσμημάτων, ἀναλόγων πρὸς τὰ χρυσᾶ πέταλα, ἄλλη δὲ τις ὑπὸ τοῦ Orsi δημοσιευθεῖσα (Perrot, ἔνθ. ἀν. σελ. 456 καὶ 568) διὰ σταυροειδῶν καὶ ἄλλων μυκηναϊκοῦ τύπου κοσμημάτων, παρεμφερῶν πρὸς τὰ ἐκ χρυσοῦ τῶν μυκηναϊκῶν τούτων τάφων. Ἰδίᾳ ὁμοιότατον πρὸς χρυσοῦν κόσμημα, συχνὰ ἀπαντῶν ἐν τοῖς μυκηναϊκοῖς τάφοις, εἶναι τὸ περιθέον ἐσωτερικῶς, ἐν εἰδῇ ζωοφόρου, τὸ χεῖλος τοῦ σκεύους.

Ἡ διακοσμήσις αὕτη τῶν λαρνάκων τῆς Κρήτης ἐκπηγάζει φανερώς ἐκ παρεμφεροῦς τοιαύτης ἐπὶ ξύλου, γραπτῆς εἴτε γλυπτῆς εἴτε καὶ ἄλλως ἐπιτεθειμένης Ἀνάλογος δὲ τῆς διακοσμήσεως ταύ-

της τῶν πηλίνων λαρνάκων θὰ ἦτο πάντως ἡ τῶν σαρκοφάγων τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν τάφων. Ὡς ἡ ἐξ Ἀρτσᾶ λάρναξ φέρει τὰ ροδακοειδῆ πέταλα κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν αὐτῆς, οὕτω ἠδύναντο κάλλιστα καὶ τὰ χρυσᾶ πέταλα νὰ κοσμῶσιν, ἐπικεκολλημένα, εἰς διπλοῦν καὶ τριπλοῦν στοῖχον τὰς πλευρὰς τοῦ φερέτρου. Τὰ καλούμενα διαδήματα πάντως ἐκόσμουσαν τὴν περὶ τὴν κεφαλὴν, κυρτὴν πιθανῶς, πλευρὰν τοῦ φερέτρου, φέροντα κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ μέσον τοὺς ἀνθεμιοειδεῖς σταυροὺς τοὺς σχετιζομένους, ὡς εἴπομεν, πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν διαδημάτων. Τὸ ἐν εἰκόνι 2 διαῖμα κυρίως φανερὰν

καθιστᾷ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ χρησιμοποίησιν ἐπὶ τοῦ φερέτρου. Ἐὰν καλῶς ἐξετάσῃ τις αὐτὸ θὰ παρατηρήσῃ¹ ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτοῦ παρυφῆς ἀνθεμιοειδεῖς θύσανοι εἶνε διατεταγμένοι οὕτως (εἰκ. 2 α), ὥστε νὰ καλύπτωσιν ἐκατέρωθεν τὸ ἀκρότατον χεῖλος τοῦ ξύλου. Τοιοῦτοτρόπως τοῦτο ἐχρησίμευε καὶ ὡς εἶδος στεφάνης περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ, ἥτις περιεβάλλετο οὕτως ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶς καταπιπτόντων τοῦ ἀνθεμίου πετάλων. Τὰ «ἡμιδιαδήματα» (εἰκ. 4-5) ἀνηρτῶντο πιθανῶς περίξ ἐκάστου «διαδήματος» ἐν εἶδει θυσάνων, ἠδύναντο ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ ἄλλην οἰανδήποτε θέσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ φερέτρου.

Εἰκὼν 2 α.

Ἐὰν ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἀληθεύῃ, πλεῖστα ἄλλα τῶν τάφων τούτων μικρὰ κοσμήματα, φέροντα μικρὰς ὁπὰς ἢ οὐδὲν προσαρμογῆς ἔχοντες, δυνατόν εἶνε νὰ ἐρμηνευθῶσιν οὕτω. Βεβαίως ὑπάρχουσι καὶ κοσμήματα φερόμενα ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν νεκρῶν, οἷον περόναι (Schuch. εἰκ. 225-227), ἐνώτια (Sch. εἰκ. 192-194), ψέλλια (Sch. εἰκ. 229), κτένες, δακτύλιοι κτλ. ἀλλὰ τῶν εὐτελῶν κοσμημάτων πλεῖστα πάντως τοιοῦτον θὰ εἶχον προορισμόν. Οὐ μόνον δὲ ἐκ χρυσοῦ κοσμήματα τοιοῦτον εἶχον προορισμόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλης ὕλης. Τὰ ἐν τῷ 4^ῳ τάφῳ λ.χ. ἐκ πορσελάνης τεμάχια λαβῶν, τὰ πρὸς ταινίαν δετὴν ὁμοιάζοντα, (Sch. εἰκ. 265) πιθανώτατα καὶ ταῦτα ὡς λαβὰι κοσμηματικαὶ (οὐχὶ πρὸς χρῆσιν) τῶν φερέτρων θὰ ἐχρησίμευσαν, διότι φέρουσιν καὶ αὗται

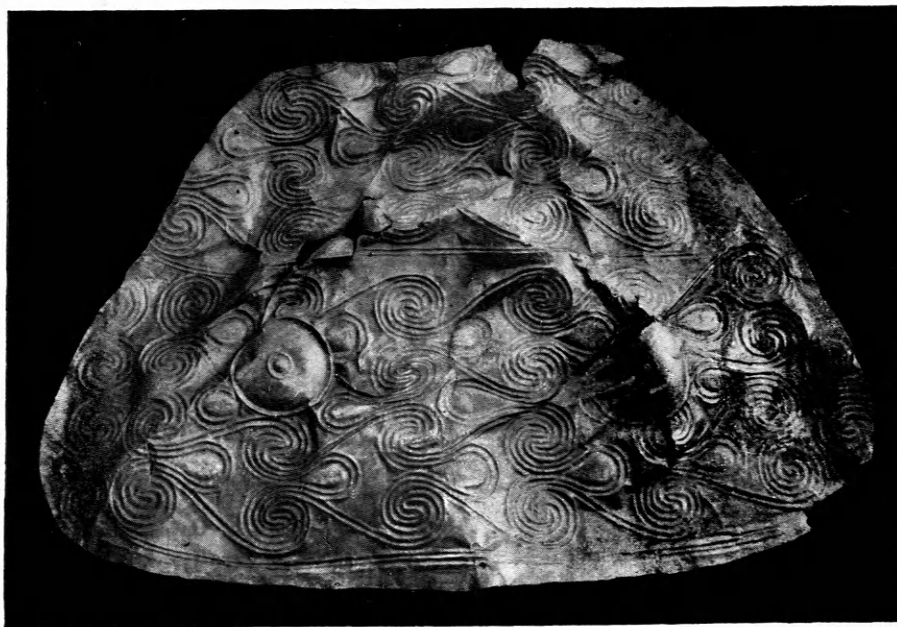
ὁπὰς πρὸς ἔνθεσιν ἤλων. Ἰχνη δὲ καθηλώσεως μᾶλλον ἢ ἐπιρράμματος φέρουσιν καὶ αἱ χρυσαῖ προσωπίδες τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου τάφου ὡς καὶ οἱ καλούμενοι θώρακες. Δὲν ἔχομεν εἰσέτι σχηματίζει πεποίθησιν περὶ τῆς θέσεως καὶ τούτων τῶν ἀντικειμένων ἐπὶ τῶν φερέτρων, εἰ καὶ ἡ τοιαύτη τυχὸν χρῆσις αὐτῶν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθῇ κάλλιστα διὰ παραλληλισμοῦ πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν τρόπον τῆς τοιαύτης διακονίσεως, οὕτως εἰπεῖν, τῆς μορφῆς τοῦ θανόντος ἐπὶ τοῦ φερέτρου. Τοιαύτας δὲ ἀναλογίας ἐθίμων μεταξὺ τῶν δύο λαῶν παρατηροῦμεν καὶ ἄλλας: ἐν τῷ τρίτῳ τάφῳ λ.χ. τὰ σώματα δύο νη-

¹ Ἡ ὑπὸ Σχλιέμαν καὶ πάντων τῶν ἀναδημοσιευσάντων αὐτὸ δοθεῖσα τοῦ διαδήματος εἰκὼν, οὐδεμίαν παρέχει ἰδέαν τοῦ πραγματικοῦ σχήματος τοῦ κοσμήματος τούτου.

πίων περιβεβλημένα ἦσαν τὸ σῶμα ἅπαν διὰ λεπτοῦ ἐλάσματος χρυσοῦ (Schliemann. Myc. σελ. 277) ἀκριβῶς ὅπως τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ αἰγυπτιακῶν μουμιῶν νηπίων. Τὸ ἡμέτερον μουσεῖον κατέχει, ἐκ τῆς συλλογῆς Ρόστοδιτζ προερχομένην, τοιαύτην τινὰ μουμίαν, ἐφ' ἧς καταφανῆ εἶνε τὰ ἔχνη τοῦ χρυσοῦ περιβλήματος ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἀσχετῶς τοῦ τοιούτου λόγου, ἰσχυροῦ λίαν ἄλλως τε, αἱ προσωπίδες αὗται λεπτομερῶς ἐξεταζόμεναι, δεικνύουσιν ἐναργῶς ὅτι δὲν ἦσαν ἐπιτεθειμέναι ἀμέσως ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὡς πιστεύεται. Διότι πρῶτον, ὡς εἴπομεν, αἱ ὅσαι παρὰ τὰ ὦτα, ἰδίᾳ τῆς ἐν τῷ πέμπτῳ τάφῳ (εἰκ. 8) ὁρατῶς μαρτυροῦσιν ὅτι προωρισμέναι ἦσαν νὰ δεχθῶσιν ἧλον, τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου θώρακος (εἰκ. 9). Δεύτερον, αἱ προσωπίδες αὗται ἔχουσι πᾶσαι¹ περιφερὲς περιθώριον (ὁρατὸν καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν) ἰσοπεδικῶς περιθρόν τὸ πρόσωπον, ὡς ἀνὲι ἐφηρμόζετο τοῦτο ἐπὶ λείας καὶ ἰσοπέδου ἐπιφανείας, προέχοντος μόνου τοῦ προσώ-

Εἰκὼν 8.

Εἰκὼν 9.

που. Ἐὰν αἱ προσωπίδες αὗται ἐχρησίμευον εἰς κάλυψιν τῆς μορφῆς τοῦ νεκροῦ, τὸ περιθώριον

¹ Καὶ ἡ γενειοφόρος τοῦ πέμπτου τάφου (Sch. ἐνθ. ἀν. σελ. 295) φέρει ἄνωθεν τοῦ μετώπου καὶ περὶ τὸ γένειον ὁρατὴν τοιαύτην παρυφήν.

τοῦτο θὰ ἦτο περιττόν, ἐν ᾧ, ἀντιθέτως, ἦτο ἀναπόφευκτον πρὸς καθήλωσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ φερέτρου. Σημειωτέον ὅτι πάντως τὸ περιθώριον τοῦτο θὰ ἐκαλύπτετο ἐπὶ τοῦ φερέτρου εἴτε δι' ὑφάσματος εἴτε καὶ διὰ κόμης τεχνητῆς εἴτε καὶ

κατ' ἄλλον τρόπον. Ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ τοῦ Μουσειου ἡμῶν συλλογῇ ὑπάρχει λάρναξ πηλίνη¹, ἣς τὸ κάλυμμα (εἰκὼν 11) δύναται, νομίζομεν, νὰ χρησιμεύσῃ οὐ μόνον ὡς ἔνδειξις τοῦ πιθανοῦ τῆς ἐρμηνείας ἡμῶν περὶ τῆς θέσεως τῶν προσωπίδων τούτων ἐπὶ τῶν φερέτρων, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπόδειγμα

τοῦ τρόπου καθ' ὃν αὗται ἐπὶ τούτων ἐφέροντο, διότι πάντως καὶ ἡ λάρναξ αὕτη εἶνε ἀπομίμησις ξυλίνης τοιαύτης. Ὡς ἐν αὐτῇ βλέπομεν, τὸ πρόσωπον ἐξεῖχε, περιβαλλόμενον ὑπὸ πλοκάμων ταινιοειδῶν, καταπιπτόντων ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τρόπον τινὰ παραπλήσιον ἐκα-

Εἰκὼν 11

λύπτετο τὸ ἐξέχον περιθώριον τῶν χρυσῶν ἡμῶν προσωπίδων, θὰ ἔχωμεν σαφεῖς ἰδέαν τῆς ὄψεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ φερέτρου, φυσικῆς ἄλλως καὶ νοητῆς. Διότι ὡς ἔχουσι νῦν αἱ προσωπίδες αὗται μόνον τὸν ἀποτροπιασμὸν προκαλοῦσι, πρᾶγμα εἰς τὸ

¹ Δυστυχῶς οὐδὲν γινώσκομεν περὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν συλλογὴν Ῥόστοβιτς. Τοῦ εἴδους τούτου ὅμως μνημεῖα ὑπάρχουσι πλεῖστα.

ὁποῖον βεβαίως δὲν ἀπέβλεπον οἱ τὴν μορφήν τῶν νεκρῶν αὐτῶν οὕτω διακρινόντες λαοὶ ἐκεῖνοι. Χαρακτηριστικὴ λίαν ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην εἶνε καὶ ἡ ἐκ Μουλιανῶν χρυσῇ προσωπίς, ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἐν Κρήτῃ ὑπὸ Ξανθουδίδου (Ἐφ. Ἀρχ. 1904 σ. 49) ἡ ὁπᾶς καὶ αὕτη πρὸς ἔνθεσιν ἡλῶν φέρουσα, ἥτις, ὡς ἐκ τῶν μικρῶν αὐτῆς διαστάσεων (μηκ. 0,15 ὑψ. 0,010) ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ

προσώπου τοῦ νεκροῦ. Ὡς δὲ καὶ δι' ἐπιστολῆς τοῦ ὁ ἀνασκάψας ἀνεκοίνωσέ μοι, πεποίθησιν τὰ νῦν ἔχει, ὅτι ἦτο αὕτη καθηλωμένη ἐπὶ τοῦ φερέτρου. Τοιαύτη τις δὲ συνήθεια, καὶ ἐὰν ἐβεβαιούτο ὡς τηρουμένη παρὰ τοῖς μυκηναίοις, δὲν θὰ ἦτο παράδοξος ἅτε ἀναλογουσα, ὡς εἴπομεν, πρὸς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κρατοῦντα. Ἡμεῖς, ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν βεβαιούμεν τὸ πρᾶγμα, ἀπλῶς τὰς παρατηρήσεις καὶ εἰκασίας ἡμῶν ἐκφράζομεν, ἀφίεντες τὴν ἐξακρίβωσιν εἰς τὸ μέλλον καὶ τὴν τύχην. Ὅπως δὲ ποτε, ὡς βέβαιον ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι αἱ χρυσαῖ αὗται προσωπίδες

δὲν ἐτίθεντο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ, ἀλλ' ἐὰν μὴ ἐπὶ τοῦ φερέτρου πάντως ἐπὶ «περικαλύμματός τινος τοῦ σώματος» ὡς φρονεῖ ὁ Maspero (Comptes Rendus, du Cong. intern. d'archéol. 1905, σελ. 213) καὶ ὡς τοῦτο ἐπὶ τινῶν αἰγυπτιακῶν μουμιῶν παρατηρεῖται.

Καὶ ἄλλα τῶν κτερισμάτων τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν τάφων, περιεργα καὶ ἀνεξήγητα, ἠδύναντο, ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ περὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν φερέτρων ἐρμηνεία ἡμῶν, καθ' ὅμοιόν τινα τρόπον νὰ ἐρμηνευθῶσι. Καὶ ἐν παραδείγματι, τὰ δύο τοῦ τετάρτου τάφου μεγαλοπρεπῆ κοσμήματα: ἡ κεφαλὴ

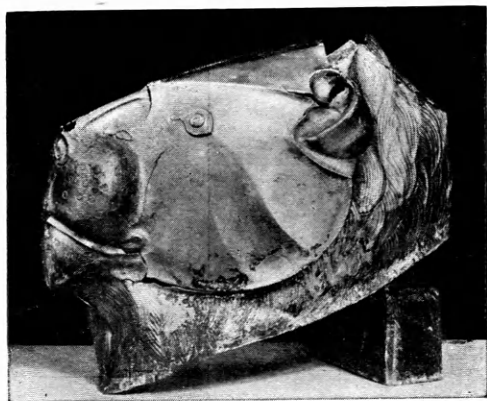
Εἰκὼν 12.

βοῦς (εἰκ. 12) καὶ ἡ λεοντοπροσωπίς (εἰκ. 13) ἡρμηνεύθησαν μέχρι τοῦδε ὡς κοσμήματα ἢ ἐπίσημα ἀσπίδων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐρμηνεύσαντες αὐτὰ οὕτω, ἀνεγνώριζον, ὡς ἐκ τοῦ ἀσταθοῦς αὐτῶν, τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος προκειμένου περὶ ἀσπίδωνπραγματικῶν, ἐδέχθησαν ὅτι πρόκειται περὶ ἀσπίδων κοσμητικῶν (Paradeschilde). Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο παράδοξον, ἐνῶ τὰ ὅπλα ἅπαντα τὰ κατατεθειμένα ἐν τοῖς τάφοις τούτοις εἶνε τὰ καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐν χρήσει, μόνον αἱ ἀσπίδες νὰ ἀποτελῶσιν ἐξαιρέσεις; Καὶ δὲν θὰ ἐπιμείνωμεν ἀποδεικνύοντες τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος, καθόσον εἶνε αὐταπόδεικτον ὅτι εἰς πᾶν ἄλλο ἐχρησίμευσαν τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα ἢ εἰς διακοσμήσιν ἀσπίδων. Ἀλλ' ἡ λε-

πτομερὴς αὐτῶν ἔρευνα κατέδειξεν, ὅτι καὶ τὰ δύο ταῦτα κοσμήματα ἔχουσι λεπτὴν κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ἐν ἐφαρμογῇ περιφερείας αὐτῶν παρυφὴν διάτρητον πρὸς ἐνθεσιν λεπτῶν ἡλῶν¹. Ἡ κεφαλὴ μάλιστα τοῦ βόου φέρει ὀπισθεν κατὰ τὸν αὐχένα καὶ κρίκον χρησιμεύσαντα πρὸς μεῖζονα στερέωσιν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν ἔχει, ὅσον ἡμῖν γνωστόν, παρατηρηθῇ ἔτι. Εἶνε δὲ φανερόν ἐκ τούτου ὅτι καὶ τὰ δύο ταῦτα κοσμήματα ἐχρησιμοποιήθησαν καθηλωθέντα ἐπὶ ἐπιφανείας τινὸς ἰσοπέδου, πιθανῶς δὲ ξυλίνης τοιαύτης. Δὲν δυνάμεθα, φυσικῶς, νὰ ὑποστηρίξωμεν ὡς θετικὸν ὅτι καὶ

¹ Ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς τοῦ ταύρου κεφαλῆς τὰ τρήματα δὲν εἶνε ὁρατά, ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς αὐτῶν τῆς ἐκ τῆς ὀξειδώσεως τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τοῦ λέοντος εἶνε ταῦτα λίαν ὁρατά.

τὰ δύο ταῦτα κοσμήματα ἦσαν τεθειμένα ἐπὶ φερέτρων, καθόσον ἐλλείπουσιν ἡμῖν ἀναλογίαι παραπλησίου ἐθίμου¹, πιθανῆς λίαν ὅμως οὔσης, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, τῆς διακοσμήσεως τῶν ξυλίνων θηκῶν τῶν νεκρῶν διὰ διαφόρων ἄλλων χρυσῶν ποικιλμάτων, οὐδόλως παράδοξον εἶνε νὰ ἐχρησίμευσαν καὶ τὰ δύο ταῦτα κοσμήματα πρὸς τοιοῦτον σκοπόν, γνωστοῦ ἄλλως τε ὄντος ὅτι τὸ ἕτερον τῶν κοσμημάτων τούτων, ἡ κεφαλὴ τοῦ βοῦς ἢ τὸν διπλοῦν πέλεκυν φέρουσα, ἦτο παρὰ μ-

Εἰκὼν 13.

κηναίοις λατρευτικὸν σύμβολον ἱερώτατον. Ἐξ ἄλλου δὲ φανερόν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρεθέντα πολυάριθμα ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος ὁμοιώματα τοῦ αὐτοῦ ἐμβλήματος (Schl. εἰκ. 329-330)· τὰ ὅποια ἦσαν βεβαίως ἐπικεκολλημένα ἐπὶ ξύλου, θὰ ἐστόλιζον, παρὰ τὴν ἀργυρᾶν κεφαλὴν, μέρος τῆς λοιπῆς τοῦ φερέτρου ἐπιφανείας. Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν

¹ Ἴσως ἡδυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν πρὸς ἐπίφωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τὰς ἐπὶ αἰγυπτιακῶν σαρκοφάγων εἰκόνας τοῦ πτερωτοῦ ἡλίου καὶ ἄλλων θεοτήτων, ἐὰν μὴ ἐκινδύνευεν ἡ σύγκρισις αὕτη νὰ θεωρηθῇ λίαν τολμηρά.

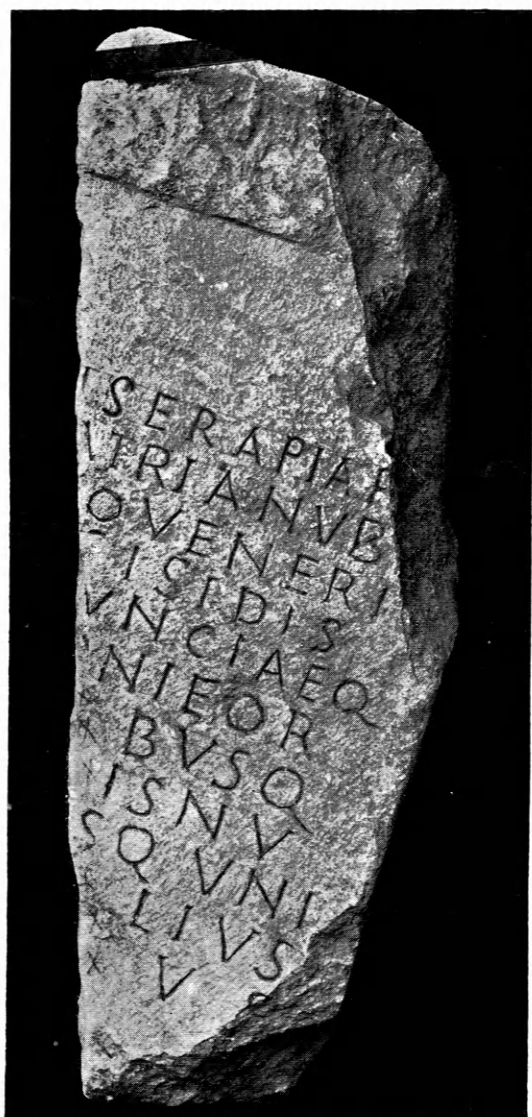
δύο τούτων παραδόξων ἀντικειμένων δὲν ἐκφράζομεν ἢ ἀπλῆν ὑπόθεσιν.

Ἐπίσης εἰκαστικῶς ἐκφράζομεν τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ τὸ παράδοξον πεταλοειδὲς κόσμημα τοῦ τρίτου τάφου (Schuch. εἰκ. 195) τὸ εἰκονίζον θεότητα ὑπὸ φοινικοειδὲς ἀνθέμιον, τὸ ἐξηρητημένον ἀπὸ κυρτῆς ἀργυρᾶς καρφίδος ἱκανοῦ πάχους, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ κόσμημα τοιοῦτόν τινα θὰ εἶχε προορισμένον. Διότι ἀληθῶς εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐχρησίμευσεν ὡς περόνη τοῦ στήθους ἢ τῆς κεφαλῆς, ὡς ἡρμηνεύθη (Schuch. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 236). Οὕτε τὸ βάρος αὐτοῦ, οὔτε τὸ σχῆμα τοῦ ἀργυροῦ ἐμβόλου, τοῦ αὐλακωτοῦ, δι' οὗ ἐστερεοῦτο τοῦτο ἐπὶ ἀντικειμένου τινὸς συμπαγοῦς, ἐπιτρέπουσι τοιαύτην ἐρμηνείαν. Προφανῶς καὶ τὸ κόσμημα τοῦτο ἐστερεοῦτο ἐπὶ ξύλου, τοῦ ἀργυροῦ ἐμβόλου αὐτοῦ εἰσχωροῦντος εἰς ἀνάλογον ὀπήν, οὕτως ὥστε μόνον τὸ χρυσοῦν κόσμημα νὰ ἐξέχῃ τῆς δι' αὐτοῦ κοσμουμένης ἐπιφανείας, καθηλούμενον, ἐπὶ πλέον, διὰ δύο λεπτῶν ἡλῶν ὧν τὰ ἕχνη ὁρατὰ εἶτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ κοσμήματος.

Εἰς μεταγενεστέρους ἐλληνικοὺς ἔτι χρόνους ἀπαντᾷ τις τόσας ἀναλογίας διακοσμήσεως ξυλίνων σαρκοφάγων διὰ προσθέτων, παρεμφερῶν πρὸς τὰ μυκηναϊκὰ ταῦτα, κοσμημάτων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ζώων λ. γ., ἀνθρωπίνων μορφῶν, ἰχθύων, γρυπῶν κ.τ.τ., ὥστε ἐὰν ἐπετρέπετο συσχέτισις αὐτῶν ἢ ὑπόθεσις ἡμῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀνωτέρω μυκηναϊκῶν κοσμημάτων, ὡς διακοσμητικῶν τῶν ξυλίνων σαρκοφάγων, δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην ἄλλης ὑποστηρίξεως, διότι ἤρκει νὰ παραβάλλῃ τοὺς σαρκοφάγους ἐκ Kertsch (Wantzinger, ἐνθ' ἀνωτ. ἀριθ. 32. 33) ὅπως πεισθῇ περὶ τοῦ πράγματος. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως καὶ αἱ ἀναλογίαι αὗται, προκειμένου περὶ νεκρικῶν ἐθίμων, ὧν πολλάκις ἡ τήρησις διεσκέλισεν αἰῶνας ὅλους, ὥφειλον ἴσως νὰ μὴ μείνωσιν ἀμνημόνευτοι.

Β. ΣΤΑΗΣ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Ἡ ἐν τοῖς ἄνω εἰκὼν παριστᾷ τὴν ἐν σελ. 209 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1905 ἐξ ἀντιγράφου τοῦ κ. Γ. Ζηκίδου ἐκτυπωθεῖσαν λατινικὴν ἐκ Λαρίσης ἐπιγραφὴν. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι, ἐάν τις παραβάλλῃ τὸ προκείμενον ἀπεικόνισμα πρὸς τὸ ἀντί-

γράφον ἐκεῖνο, δὲν θὰ εὕρῃ περιττὴν τὴν νέαν ἔκδοσιν.

Ἐγένετο δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη κατὰ φωτογράφημα ἀποσταλὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ πρώην μὲν Διευθυντοῦ διδασκαλείου, νῦν δὲ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου, ὅστις καὶ ἔκτυπον ἅμα καὶ ἀντίγραφον ἀκριβέστατον τῆς ἐπιγραφῆς προσ-
απέστειλε καὶ παρατηρήσεις τινὰς χρησιμωτάτας ἀνεκοινώσατο ἡμῖν, ἐφ' οἷς ἅπασι μεγίστη ἔστω χάρις τῷ λογίῳ καὶ φιλοτίμῳ ἀνδρί.

Ἀναγνωστέα δ' ἡ ἐπιγραφὴ καθ' ἡμᾶς ὧδε ¹:

J(ovi) Serapi A(ugusto), P-
atri Anubi
Deo, Veneri
et Isidi s(acrum)
p(ondo) unciae Q(uinque)
Daemoni eor(um)
Laribusq(ue)
magnis nu-
minibusq(ue) uni-
versis. . . . lius
.v(otum) s(olvit)

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ «ἀνάθημα ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν ² πέντε (;) ὀγκιῶν βάρους ἔλχον καθιερωμένον Διὶ Σαράπιδι Σεβαστῷ, πατρὶ Ἀνούιδι θεῷ, Ἀφροδίτῃ καὶ Ἰσιδι, τῷ δαίμονι αὐτῶν καὶ τοῖς Λάρησι τοῖς μεγάλοις καὶ τοῖς θεοῖς σύμπασιν ὑπὸ τινος, οὗ τὸ ὄνομα εἰς lius ἔλ-
ληγεν, εὐχὴν ἐπιτελοῦντος».

¹ Ὅσα μὲν ἀρχῇθεν ἦσαν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ συντομίας χάριν παρα-
λειμμένα, ἐνεκλείσαμεν ἐντὸς παρενθέσεως, ὅσα δὲ ὕστερον ἐξαφανι-
σθέντα ἐξ εἰκασίας ἀνεπληρώσαμεν, διὰ πλαγίων ἐδηλώσαμεν γραμ-
μάτων.

² Ἐάν, ὡς εἰκάζομεν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μὴ ἐμνημονεύετο τὸ ἐξ οὗ τὸ
ἀνάθημα μεταλλικόν, τότε πιθανώτερον εἶναι ὅτι τοῦτο ἦτο ἀργυροῦν.

Στ. 5. Τὸ τελευταῖον γράμμα Q οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ δηλοῖ ἢ τὸ ποσὸν τῶν ὀγκιῶν, τ. ἔ. *quinque*. Ἡδύνατο δὲ τὸ γράμμα τοῦτο νὰ τεθῇ πρὸς δῆλωσιν τοῦ *quinque*, ὥσπερ τίθεται πρὸς δῆλωσιν τοῦ *quinquennalis*, τοῦ *Quintus* κ.τ.τ.

Στ. 6. Ἐπειδὴ τὸ πρὸ τοῦ *ni* γράμμα ἦτο πάντως O¹, καθ' ὃ τὸ τε φωτογράφημα καὶ τὸ ἔκτυπον δηλοῖ καὶ ὁ Ἀρβανιτόπουλος ἀποφαίνεται, οὐδὲν ἄλλο ἡδυνήθην προσφορώτερον πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων νὰ εἰκάσω ἢ τὸ *Daemoni* τ. ἔ. *Genio*. Καὶ ὅτι μὲν ὁ *Genius* μνημονεύεται ἐνταῦθα, οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον. Διότι καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς μνημονεύεται ὁ *Genius* τοῦτο μὲν σὺν τοῖς Λάρῃσιν, οἷον Dessau 3604. 3605. 3617. 3623. 3641. 3666 (*Genio Larum*) κ. ἄ. τοῦτο δὲ σὺν τοῖς Αἰγυπτίοις θεοῖς, οἷον Dess. 4400, τοῦτο δὲ σὺν ἀμφοτέροις, οἷον Orell 1894. Ὡσαύτως οὐδ' ἡ μνεία *Genii deorum* εἶναι τι ἄηθες, ἐπειδὴ μνημονεύεται *Genius Jovis* C. I. L. IX, 3513 (= *lex vicana Furtensis*) κ. ἄ. Πρὸς Minucius Felix Octav. 29, 7: *et est eis tutius per Jovis genium peierare quam regis*. Τέλος ὅτι ἀντὶ τοῦ *Genio* κεῖται *daemoni* οὐδὲ τοῦτο θαυμαστόν. Διότι καὶ κατὰ παλαιὰς μαρτυρίας καὶ ἐκ πραγματικῶν τεκμηρίων ἀσφαλῶς συνάγεται ὅτι τοῖς παρὰ Ῥωμαίοις *geniis* ἀντεστοίχουν παρ' Ἑλλήσιν οἱ *δαίμονες* (Ἰδὲ περὶ τούτου τὰ τοῦ Gerhard: über Wesen, Verwandtschaft und Ursprung der Dämonen und Genien ἐν Abhandlungen der K. Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1852 Philol. histor. Abhandl. σελ. 237 ἐ.). Σαφέστατα τοῦτο δηλοῖ τὸ προειρημένον χωρίον τοῦ Μινουκίου Φήλικος, ἐνθα πρὸ τῶν ἡδὴ μνημονευθέντων κεῖται: *sic eorum numen vocant*,

¹ Ἀναμφιβόλως δὲ οὐχὶ I, διό καὶ ἀποκλείεται, ὅπερ ἐν τῷ προηγούμενῳ τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος τεύχει ἤκαστα, *numini*.

ad imagines supplicant, genium id est daemonem eorum implorant. Τούτου τεθέντος οὐδαμῶς ἀπίθανος εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ὅρου *δαίμων* ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ *Genius* ἐν ἐπιγραφῇ Λατινικῇ μὲν ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι γεγραμμένη. Τοιοῦτοι ἐλληνισμοὶ ἐν Λατινικαῖς ἐπιγραφαῖς Ἑλληνικῶν ἢ Ἑλληνίζουσῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀλλοίων χωρῶν ἀπαντῶσι καὶ ἄλλοι, οἷον *Stolarchns* = *praefectus classis Romanae* ἐν Orelli 6870. *spirarches* = *magister collegii* (Orell. 2358), *logista(es)* = *curator* (Or. 798). *Caelesti Uraniae* (Or. 1944), *speleum* ἢ *spelaeum* (Dessau 4223-4226), *cline* (Dessau 4394), *mesonyctium* (Or. 2322), *petram tauroboliatam* (Or. 2326), *Serapi Pantheo* (Des. 4401) ἵνα παραλίπω τὸ *taurobolium*, *navarchus*, *trierarchus* κ. ἄ. τ.

Στ. 7, 8. *Laribusque magnis*. Καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς συνάπτονται τοῖς Αἰγυπτίοις θεοῖς οἱ Λάρητες, οἷον Dessau 372. Προσαγορεύονται δὲ οἱ *Lares* συχνότατα *Augusti*, ὁ ὅμως δὲν ἀνεπλήρωσα ἐνταῦθα τοῦτο μὲν διότι δὲν ἐφάνη μοι πιθανὸν ὅτι ἐξ ἧσαν τὰ ἐλλείποντα γράμματα (*August-*), τοῦτο δὲ διότι ἀνωτέρω ἡ προσηγορία αὕτη ἐδηλώθη διὰ μόνου τοῦ ἀρκτικοῦ γράμματος A (*Serapi A*). Εὗρηται δὲ τὸ *Laribus magnis* Dessau 3632.

Στ. 9. *Universis* ἀνεπλήρωσεν ὁ Ἀρβανιτόπουλος.

Στ. 10. Πρὸ τοῦ V. S. ἔκειτο ἴσως ἦτοι τὸ *cognomen* τοῦ ἀναθέντος ἢ τὰ γράμματα L. M. (*libens merito* ἢ *meritis*) τὰ ἐν ταῖς ἀναθηματικαῖς ἐπιγραφαῖς συνήθως κείμενα.

Ἀθήνησι τῇ 27 Δεκεμβρίου 1906

Σ. ΒΑΣΗΣ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΚ ΧΑΛΚΙΔΟΣ

(Πίναξ 4)

Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐνήργησεν ἐπανειλημμένως ἀνασκαφὰς ἐν Εὐβοίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1900-1904 ἐντολῇ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιο-λογικῆς Ἑταιρείας, ἧς σύμβουλος τυγχάνει. Κατὰ ταύτας ἀνεσκάφησαν διάφορα οἰκοδομήματα, πλεῖστοι δὲ τάφοι ἐν διαφόροις ἀγροῖς παρὰ τὴν Χαλκίδα, ἰδίως ἐν τοῖς Ν. Δρόσου καὶ γήρας Τουλούμη, ἀνήκοντες, ὡς ἐκ τῶν κτερισμάτων ἐξάγεται, εἰς τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους εἰς τὸν Γ' δηλ. καὶ Β' π. Χ. αἰῶνα. Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων λεπτομερέστατα διέλαβεν ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐν τοῖς «Πρακτικοῖς» τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1900, 1901 καὶ 1902¹, ἐκτὸς δὲ τῶν χρυσῶν, ἅτινα ὁ ἴδιος πρόκειται νὰ ἐκδώσῃ, τῶν λοιπῶν πάντων εὐρημάτων λίαν εὐγενῶς παρέσχεν ἡμῖν τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως, ἐφ' ᾧ καὶ δημοσίᾳ αὐτῷ χάριτας ὁ μολογοῦμεν.

Τῶν κτερισμάτων τούτων τὰ πλεῖστα εἶνε πήλινα, κόραι ἰδίως, διαφόρων σχημάτων ἀγγεῖα καὶ σκυφοί, τρεῖς δὲ μόναι κεφαλαὶ ἐκ μαρμάρου, κατὰκείνται δέ, μετενεχθέντα ἐκ Χαλκίδος, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθνικῷ Μουσείῳ, ἔνθα τῇ ἀδείᾳ καὶ εὐγενεῖ ἐπιμελείᾳ τοῦ διευθύνοντος τοῦτο ἐφόρου κ. Βαλερίου Στάκη, ἡδυνήθημεν ἀνέτως νὰ μελετήσωμεν καὶ συνοπτικῶς ἐν τοῖς ἐξῆς περιγράψωμεν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν εἰδωλίων:

ΕΙΔΩΛΙΑ

Ἀριθμ. 1 (εἰκ. 1). *Εἰδώλιον* πήλινον γυναικείας μορφῆς παριστῶν κιθαρωδὸν ὕψ. 0,19. Χρωματισμὸς ροδόλευκος, διατήρησις ἀρίστη. Ἰσταται ὀρθία

¹ Τὰ εὐρήματα πάντα σχεδὸν ἀναγράφονται ἐν τοῖς τοῦ ἔτους 1900 σελ. 61-64.

κρατοῦσα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς πλῆκτρον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς μεγάλην σχετικῶς λύραν. Ἡ κόμμωσις αὐτῆς ἐνθυμίζει τὸν Apollino τῆς Φλωρεντίας, τὸν Ἀπόλλωνα Κιθαρωδόν, τὴν ἐκλάζουσιν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀρτέμιδα τοῦ Βατικανοῦ, τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere κλπ. κλπ., ἀνερχομένη καὶ συμπλεκομένη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἰς «κρώδυλον» ἢ «κόρυμβον», ὡς ὀνομάζεται τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κομμώσεως, εἶνε δὲ βεβαμμένη διὰ βαθέως ἐρυθροῦ χρώματος¹.

Ἡ περιβολὴ αὐτῆς εἶνε ὁ συνήθης ποδήρης ἰωνικὸς χιτῶν, συνεχόμενος δὲ διὰ πορπῶν ἄνω ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ διὰ ζώνης κάτωθεν τῶν μαστῶν, σχηματίζων περὶ τὴν ὀσφὺν τὸν γνωστὸν «κόλπον». Ἐλλείπουσιν ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ ὁ δεξιὸς βραχίον μέχρι τῆς ὠλένης, συμπληρωθεὶς διὰ γύψου, ἐπίσης καὶ τὸ ἕτερον κέρας τῆς λύρας.

Ἀριθμ. 2. *Εἰδώλιον* γυναικείας μορφῆς, ὕψ. 0,17. Παριστᾷ κιθαρωδὸν ἐπὶ δίφρου καθημένην, τοὺς δὲ πόδας ἐπὶ σκίμποδος στηρίζουσιν. Ὅτι ἀπεικόνιζε κιθαρωδὸν γίνεται δῆλον ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν βραχιόνων καὶ ἐκ μικρᾶς ὀπῆς ἐπὶ τοῦ μηροῦ, εἰς τὴν θὰ ἐνεσφηνούτο ἡ βάσις τοῦ ὀργάνου, ὅπερ θὰ ἦτο ἡ γνωστὴ ἡμῖν λύρα.

Ἡ μικρὰ κιθαρωδὸς φέρει χιτῶνα ποδήρη, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἱμάτιον, ὅπερ καλύπτει τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος, εἴτα ἀναρρίπτεται δι' ἐνὸς τῶν ἄκρων του, ὡς συνήθως, ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Ἐπὶ τῆς κόμης, ἥτις εἶνε κρώδυλος ὅμοιος πρὸς τὸν τοῦ πρώτου εἰδωλίου (εἰκ. 1), φέρεται στέφανον δάφνης. Χρωματισμοὶ δὲν διετηρή-

¹ Stackelberg, Gräber der Hellenen II. LXIX. Heuzey, Monum. publ. 1896 σ. 7.

θησαν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων ἢ τὸ λευκόν, ὅπερ δὲν ἦτο χρωμα, ἀλλὰ τὸ γενικὸν ἐπὶ χρίσμα τῶν εἰδωλίων, ἐπὶ δὲ τῆς κόμης τὸ ἐρυθρόν. Περὶ τὸν καρπὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς φέρει ψέλλιον.

Τὸ εἰδώλιον τοῦτο εἶνε ὡς καὶ τὸ προηγούμενον τέχνης ἀρίστης. Τὸ προκείμενον ὑπέστη μεγάλην φθοράν, ἀποκρουσθέντων τῶν ἄνω ἄκρων, τῆς δεξιᾶς παρειᾶς μετὰ τοῦ ὠτός κλπ.¹ (εἰκὼν 3).

Θαυμασίως διατηρουμένη κιθαρίστρια εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 5103 τοῦ ἡμετέρου Μουσείου. Ἰδίως διατηρήθη ἐντελῶς ἀρτία ἢ λύρα.

Ἀριθμ. 3. Ἐτέρα κιθαρωδός, ἐπίσης καθημένη ὕψ. 0,15 μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καλύπτον τὰ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ τὸ ὀπισθεν τοῦ σώματος. Ἡ μορφή τελείως ἐφθαρμένη. Διατηρεῖ δ' ὅμως ζωηροτάτους χρωματισμούς καὶ ποικίλους, οἷον βυσσινόχρουν κόμην, χεῖλη ἐρυθρά, λύραν κιτρίνην (πρὸς ἀπομίμησιν τοῦ χρυσοῦ).

Πρὸ αὐτὴν ἱδρύται κίων πράσινος μὲ ἐρυθρὸν κιονόκρανον ἰωνικοῦ ρυθμοῦ².

Ἀριθμ. 4 (εἰκ. 2). Περιεργότατον εἰδώλιον (ὕψ. 18), παριστῶν κόρην καθημένην ἐπὶ θρόνου, κεκλιμένην δὲ πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τὴν δεξιὰν προτεταμένην ἄνωθεν μικρᾶς τραπέζης (τρίποδος), ἐφ' ἧς εἶνε ἐποίημα νὰ ῥίψῃ τοὺς ἐπὶ τῆς ὑπτίας χειρὸς κρατούμενους ἀστραγάλους ἢ πεσσούς. Τὸ εἰδώλιον τοῦτο εἶνε συγχρόνως καὶ ἀγγεῖον ἐκ τῶν διὰ μύρα χρησίμων *ληγύθων*³, ὡς ἐμφαίνει ὁ ὀπισθεν καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς προέχων λαιμὸς τοῦ ἀγγείου μετὰ τῆς λαβῆς. Πάντη ὅμοιον κέκτηται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2048 τὸ ἡμέτερον ἐθνικὸν Μουσεῖον.

Τὸ ὀπισθεν ἔρεισμα τοῦ θρόνου σχηματίζεται ὡς κόγχη, εἰς τὰ κάτω ἄκρα τῆς ὁποίας εἶνε προσκεκολλημένοι μικροὶ ῥόδακες. Τὸ ὅλον ἀγγεῖον μετὰ τῆς ἀστραγαλιζούσης φέρεται ἐπὶ τετραγώνου βάσεως.

Περίεργος καὶ ἡ κόμμωσις τῆς κόρης, διήκουσα οὐχὶ ὡς συνήθως ἐπιμήκης καὶ πρὸς τὰ ὀπισθεν,

¹ Πρὸς Winter, Die Ant. Ter. II σελ. 110, Louvre. Revue de l'art 1897, σελ. 19. Revue archéologique 1899 σελ. 12. Cartault, terres cuites II Coll. Lecuyer πίν. XL ἀρ. 4 καὶ 5 καὶ XXXIX 1, 2. Anthologie Palatine T. I κεφ. V, 139.

² Ἐπίγραμμα εἰς κιθαρωδόν.

³ Πρὸς Winter σελ. 132 καὶ 138 ἀριθ. 8.

⁴ Αἰθν. IV, 3, 129. Ξεν. Συμποσ. 2, 3. Treu, Griech. Thongefässe (35 Winckelm. 1875) καὶ Six, Revue archéol. 1897 II σ. 162.

ἀλλ' ἀνορθομένη ὡς εἰ ἔφερε κράνος. Περὶ τὴν κεφαλὴν σφύζονται ἴχνη βαθείας αὐλακας, πιθανὸν ἐκ ταινίας¹. Ἡ περιβολὴ αὐτῆς συνίσταται εἰς ἀπλοῦν χιτῶνα ἀφίνουσα γυμνὰ τὸν δεξιὸν μαστὸν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα.

Ἡ παρὰστασις ἀστραγαλιζουσῶν εἶνε συνηθεστάτη ἐν τοῖς ἀρχαίοις μνημείοις καὶ ἰδίως ἐν εἰδωλίοις². Οἱ ἀστράγαλοι εἶχον φαίνεται καὶ θρησκευτικὴν σημασίαν. Ὁ Πολύγνωτος παρέστησε τὰς θυγατέρας τοῦ Πανδάρου ἀστραγαλιζούσας ἐν Ἄδου (Παυσ. X, 30. 1).

Ἀριθμ. 5. *Κροταλίζουσα* (ὕψ. 0,11). Κόρη φέρουσα ποδὴρην χιτῶνα, κάτωθεν ὀλίγον τι ἐκ τῆς κινήσεως ἀναρριπιδόμενον εἰς ἔνδειξιν ὀρχήσεως. ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει πῶλον, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ κρόταλον. Ἡ ἀριστερὰ ἐλλείπει. Ἰχνη λευκοῦ ἐλάχιστα.

Ἀριθ. 6. Ὅλως τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἄνω, ἀλλ' ἄνευ κεφαλῆς καὶ χειρῶν³.

Φαίνεται ὅτι ἡ ὀρχησις αὕτη ἦτο θρησκευτικὴ καὶ δὴ νεκρική. Πρὸς τὰς Κεφαλῆς ἐν Bollettino Napolitano nov. ser. II Πίν. 4.

Ἀριθμ. 7. *Αὐλητοῖς*. (ὕψ. 0,20). Κόρη μὲ ποδὴρην χιτῶνα, τὰς χεῖρας προτεταμένας ἐπὶ ταῦτο ὥστε κρατοῦσά τι, βεβαίως αὐλούς, ὡς εἰκάζομεν ἐξ ἀπείρων ὁμοίων παραστάσεων.

Ἀριθμ. 8. Ὅμοιον. (ὕψ. 0,20). Ἐλλείπει ὁ δεξιὸς βραχίον ἀπὸ τοῦ ὤμου, κεχρωματισμένον τὸ ὅλον λευκὸν διακοπτόμενον ἀνὰ διαστήματα ὑπὸ ἰσχυρῶν ταινιῶν· κόμμωσις εἰς κρώδυλον ἀπολήγουσα, ἐρυθρὰ δέ. Τέχνη καλὴ.

Ἀριθμ. 9. Μικρὸν εἰδώλιον ὕψ. 0,12, παριστῶν ἀνδρικήν μορφήν μὲ κωνοειδὲς ἀλγυμμα, φρυγικὸν πῆλον, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, γυμνὸν δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὰς χεῖρας ὀριζοντίως ἐκτεταμένας. Πρόκειται περὶ *κυβιστοῦ* ἢ *κυβιστητῆρος*, οἷων διεσώθησαν πλεῖστα παραπλήσια εἰδώλια, πρὸς Winter σελ. 157-158. Ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ ὑπάρχει ὅμοιον μὲ βραχὺν χιτῶνα ὀρχηστοῦ.

¹ Περὶ τῆς κομμώσεως πρὸς τὰ τοῦ Δικαιάρχου (Fr. Hist. Gr. T. II, 259) «τὸ δὲ τρίχωμα ξανθόν, ἀναδεσμένον μέχρι τῆς κορυφῆς, ὃ δὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *λαμπάδιον*». Νομίζομεν ὅτι ἀκριβῶς τοιοῦτόν τι ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀστραγαλίζουσα. Πρὸς Stackelberg, Gräber des Hellenen π. XXIX. Παυσ. X, 25, 10.

² Πρὸς Winter σελ. 134-135, ὁμοιότατον δὲ σελ. 199.

³ Ὅμοια παρὰ Winter σελ. 156-177 κλπ.

Ἀριθμ. 10 (εἰκὼν 5). *Κυβίστρια* ἢ *κυβιστήτρια* (ὑψ. 0,09) θαυμασίως διατηρηθεῖσα μετὰ τοῦ κά-
τωθεν ἐντελῶς ἀνεξαρτήτου πηλίνου δίσκου ἢ σκα-
φίου. Ἔχει τὸ σῶμα ἀνεστραμμένον πρὸς τᾶν-
ω μὲ τοὺς πόδας τείνοντας νὰ ψαύσωσι τὴν κεφαλὴν,
ἐν' ἀποτελεσθῇ κύκλος, ὡς εἴθισται παρὰ τοῖς κυ-
βισταῖς. Τὸ ὅλον κομψότατον καὶ καλλίστης τέ-
χνης, ἐνθυμίζον δὲ τοὺς ἐν τῷ *Συμποσίῳ* τοῦ
Πλάτωνος, οἵτινες «κυβιστῶντες εἰς ὄρθον τὰ σκέ-
λη περιφερόμενοι κυβιστῶσι κύκλῳ» καὶ τὴν παρ'
Εὐθυδήμῳ «ἐς μαχαίρας» κυβιστῶσαν καὶ τὸ

«εἰς τὰ ξίφη κυβιστᾶν» παρὰ Ξενοφῶντι (Συμπ.
2, 11), πλὴν ὅτι ἀντὶ μαχαίρων ἢ ξιφῶν ἔχομεν
ἐνταῦθα τὴν σιδηρᾶν μὲ αἰχμηρὰς ἀκωκὰς κάτω-
θεν στεφάνην, ἐφ' ἧς ἐκτελεῖ μετὰ θαυμαστῆς ἐπι-
δεξιότητος τὰ κροβατικὰ αὐτῆς τεχνάσματα ἢ ἡμε-
τέρα κυβιστήτρια¹.

Διατὶ τὰ ἀναθήματα ταῦτα ἐνεκλείοντο ἐντὸς
τῶν τάφων νεαρῶν προσώπων ἀποδεικνύει καὶ τὸ
ἀρχαῖον ἔθιμον καθ' ὃ αἱ κόραι πρὸ τοῦ γάμου
τῶν ἀφιέρουν ταῦτα εἰς τὴν Ἄρτεμιν ἢ ἄλλην
τινὰ θεὰν προστάτιδά των· τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ

Εἰκὼν 1.

Εἰκὼν 2.

Εἰκὼν 3.

Εἰκὼν 4.

ἐξῆς ἐπίγραμμα (Ἀνθολ. Παλ. VI, 280) *Εἰς*
Ἄρτεμιν.

«Τιμαρέτα πρὸ γάμοιο τὰ τύμπανα, τὴν τ' ἐρχτεινὴν
σφαῖραν, τὸν τε κόμας ῥύτορα κεκρύφαλον,
τάς τε κόρας, Λιμναῖτι, κόρη κόρα ὡς ἐπεικέας,
ἄνθετο, καὶ τὰ κοῖραν ἐνδύματ', Ἄρτέμιδι».

Ὡστε ἀντικείμενα ταῦτα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶ-
χον θρησκευτικὴν, ὡς ἄλλα τινὰ ἐν τοῖς τάφοις
ἐγκλειόμενα ἀντικείμενα, ἐννοίαν, ἀλλ' ἀπέκτων
τοιαύτην καθ' ἣν στιγμὴν ἀφιεροῦντο εἰς θεότητά

τινα ἢ ἐνεκλείοντο ἐντὸς τοῦ τάφου προσφιλοῦς νε-
κροῦ. Θαυμασίως ἐρμηνεύει τὴν συνήθειαν ταύτην ὁ
C. Hutton, the use and meaning of the statuettes
Greek Bronzes by A. Murray London, 1898.
Μὴ λησμονῶμεν δὲ οἶαν σχέσιν εἶχε παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις ὡς καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ λαῷ καὶ σή-
μερον ἔτι ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφὴ νεαρᾶς κόρης πρὸς
γαμήλιον πομπήν. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν θεσπε-
σίαν ᾧδὴν τῆς Ἀντιγόνης: «ὦ τύμβος, ᾧ νυμ-
φεῖον!...».

¹ Πρβ. Winter σελ. 160.

Ἀριθμ. 11 (εἰκ. 6). *Νευρόσπαστον* ὕψ. 0,18 μὲ φρυγικὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Οἱ βραχίονες καὶ οἱ πόδες περιαιρετοί, προσαρμοζόμενοι διὰ νήματος ἢ σύρματος. Τὸ ἡμέτερον Μουσεῖον κέκτηται ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἐκ Μυρίνης εἰδωλίων πολλὰ ὅμοια.

Εἶνε γυναικεία μορφή με λευκὸν ἐπιχρίσμα ἐπὶ τοῦ σώματος¹.

Ἀριθμ. 12. *Γυναικεία μορφή* ἐπὶ τράγου (ὕψ. 0,16), ἐντὸς πέπλου περιειλημένη καὶ με καλύπτραν καὶ στεφάνην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ εἰδώλιον παριστᾷ Ἀφροδίτῃ τὴν *Ἐπιτραγίαν*. Διατήρησις μετρία· ἐλλείπουσιν οἱ πόδες αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν

κνημῶν. Ἡ ὄψις λίαν ἐφθαρμένη. Ἰχνη λευκοῦ ἐπιχρίσματος πολλαχοῦ ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰδωλίου, κιτρίνου δὲ χρώματος ἐπὶ τῆς κόμης ὡς «χρυσῆς Ἀφροδίτης». Ἐρυθρά τινα στίγματα σώζονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τράγου¹.

Πρβ. τὸ ἐν τῷ *Ἐθνικῷ Μουσείῳ* ἐν σχήματι ἀναγλύφου ὑπ' ἀρ. 5659. Φέρει μέγα στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὃ δὲ τράγος ὀρθοῦται ἐπὶ τῶν δύο ὀπισθεν ποδῶν.

Ἀριθμ. 13. *Γυνή* ἐπὶ νήσσης (Ἀφροδίτη;) περιβεβλημένη ἱμάτιον (ὕψ. 0,13). Ἐλλείπει ἡ

Εἰκὼν 5.

Εἰκὼν 6.

κεφαλή τοῦ ζώου. Φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόντον (;). Ἰχνη χρώματος ἐρυθροῦ².

Ἀριθμ. 14 (εἰκ. 4). *Ἔρως ἐπὶ ἵππῳ* (ὕψ. 0,09). Ἐλλείπει ἡ κεφαλή, ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ καὶ μέρος τῆς δεξιᾶς. Ὀλίγα ἰχνη χρωματισμοῦ κατὰ τὰ ἄνω. Ὁ ἔρως φέρει χλαμύδα καὶ κάτωθεν χιτῶνα, ἔχει δὲ τοὺς μηροὺς γυμνοὺς ὡς καὶ τοὺς πόδας. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ τὰς ἡνίας τοῦ ἵππου, ὅστις σπεύδει ἐν τροχασμῷ.

Πλεῖστοι τοιοῦτοι ἔφιπποι ἔρωτες εὑρήνται ἐν τοῖς Κυρηναϊκοῖς εἰδωλίοις³.

¹ Πρβ. Winter I σελ. 165-171. Conze, die attische Grabreliefs Πίν. CLV ἀρ. 814 καὶ 817 κλπ.

² Πρβ. Winter 193.

³ Πρβ. Winter σελ. 299-303

Ἀριθμ. 15 (εἰκ. 7). *Ἔρως ἐπὶ κύκνου* παρὰ κεφαλὴν σατύρου· ὕψ. 0,10. Ὁ ἔρως παρίσταται ὀκλαζών γυμνὸς ἐπὶ τοῦ κύκνου, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς συλλαμβάνων ἐντὸς τῆς πυγμῆς τὴν ῥίνα τοῦ σατύρου, ὅστις ἐν σχήματι τετραγώνου Ἑρμοῦ ἀπολήγει κάτωθεν εἰς τετράγωνον κίονα.

Χρωματισμός: ὁ παῖς, ἡ κεφαλή καὶ ὁ κίων τοῦ σατύρου ζωηρῶς ἐρυθρά, ὁ δὲ κύκνος λευκός. Ὁ τελευταῖος ἀνέχων τὸν τράχηλον φαίνεται καὶ αὐτὸς ὡσεὶ κράζων πρὸς τὸν σάτυρον. Διατήρησις καὶ τέχνη καλὴ².

¹ Πρβ. Winter σελ. 179. Ὁμοιότατον ἐν Πετροπόλει, Ermitage 109.

² Πρβ. Winter II σελ. 313.

Ο Heuzey, ὡς καὶ εἰς πλείστας ἄλλας παραστάσεις, καὶ εἰς ταύτην διαδίδει θρησκευτικὸν χαρακτήρα. Ἡ νῆσσα ἦτο ἱερὸν ζῶον τῆς Ἐρκύνης-Δήμητρος. Ἡ παράστασις αὕτη, πλειστάκις ἀπαντῶσα, φαίνεται ἀντίγραφον περιφρήμου τινὸς ἔργου τοῦ γλύπτου καὶ χαλκουργοῦ Βοήθου, ὅστις πολλὰ τοιαῦτα θέματα παιδικὰ ἐξεργάσθη, ὡς τὸν περίφημον «Παῖδα μετὰ νήσσης», οὗ πλεῖστα ἀντίτυπα περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Πιθανὸν τὰ μετὰ παιδῶν συμπλέγματα ταῦτα νὰ ἐχρησίμευον πρὸς διακόσμησιν δημόσιων κρηνῶν, ὡς καὶ σήμερον εἴθισται. Ὅπως δὲ ποτε τὸ ἡμέτερον εἰδῶλιον ἀνήκει ἀκριβῶς εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς τέχνης κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, καθ' ἣν παρὰ τὰς δραματικὰς καὶ μυθικὰς συνθέσεις, ὡς τὰς τοῦ Μεγάλου Βωμοῦ τῆς Περγάμου, οἱ καλ-

Εἰκὼν 7.

λιτέχναι ἡσχολοῦντο καὶ περὶ τοιαῦτα εἰδυλλιακὰ καὶ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου (genre) θέματα λίαν περιζήτητα ὑπὸ τῶν τότε ἰσχυρῶν καὶ πλουσιῶν φιλοτέχνων ἰδιωτῶν¹.

Ἀριθμ. 16. *Παῖς μετὰ κυναρίου* ὕψ. 0,10. Ἐλλείπει μόνον τὸ ἀριστερὸν οὖς, ἀποκρουσθέν. Ὁ παῖς παρίσταται γυμνός, ὡς συνήθως, μὲ τοὺς πόδας διεστῶτας, ἀμυνόμενος καὶ παίζων ἅμα μετὰ τοῦ ἀναρριχωμένου ἐπ' αὐτοῦ κυναρίου, ὅπερ φαίνεται τὸ γένος *μελιταῖον*. Τὸ ζῶον τοῦτο ἦτο ἀγαπητότατον εἰς τοὺς παῖδας ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Πρβ.

¹ Πρβ. Ἡρώδης Μιμιάμβοι IV 30 «Κεῖνον τὸν γέροντα, πρὸς Μοιρέων, τὸν χηναλώπεκα, ὡς τὸ παιδίον πνίγει». καὶ Πλ. Φυσ. Ἰστ. 34, 84.

Paul Girard, Ἀθηναίων ἀγωγή. Μετάφρ. Α. Καραλή, σελ. 93.

Τὸ εἰδῶλιον εἶνε τέχνης καλῆς, φέρει δὲ μόνον λευκά τινα ἵχνη χρωματισμοῦ.

Ἀριθμ. 17 (εἰκ. 11). *Κόρη πεπλοφόρος* (ὕψ. 21), ἐξόχου διατηρήσεως. Οἱ χρωματισμοὶ σπανίως ζωηρότητος. Λευκὸν ἱμάτιον μὲ ὦας ἰόχρους, κάτωθεν κυανοῦς χιτῶν. Ἡ κόμη βυσσινόχρους.

Ἐχει τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην πρὸς τὰριστερά, τὰς δὲ χεῖρας ἐντὸς τοῦ ἱματίου, προτείνουσα πρὸς τὰριστερά τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μέχρι τοῦ ἀγκῶνος. Ὅμοιαν ἀκριβῶς διάθεσιν τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς δὲν εὑρομεν παρ' οὐδενὶ τῶν δεδημοσιευμένων καὶ εἰκονισμένων εἰδωλίων. Τὸ ὅλον ἀποπνέει πραξιτέλειόν τινα χάριν καὶ ἄνεσιν. Δικαίως δὲ καὶ ὁ G. Perrot ἐν ἐσχάτως ἐκδοθείσῃ *Περὶ Πραξιτέλους* γλαφυρωτάτῃ μονογραφίᾳ ἐξάγει τὴν ἐπὶ τὴν σύγχρονον καὶ μετέπειτα τέχνην ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ μεγάλου τούτου καλλιτέχνου: «Φθάνει, λέγει, νὰ ῥίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ σειρὰν ὅλην κεραμιῶν τῆς Τανάγρας, ἵνα πεισθῇ κατὰ πόσον ταῦτα ἐνεπνεύσθησαν ἐκ πραξιτελείων προτύπων. Ἡ διάθεσις τῆς κόμης καὶ τῶν ἐνδυμάτων, τὸ σχῆδιον καὶ περίγραμμα τῶν προσώπων καὶ αἱ στάσεις τῶν σωμάτων, πανταχοῦ αἰσθάνεται τις ἀνταύγειάν τινα μακρυνὴν τῆς ἀφθίτου πραξιτελείου χάριτος»². Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς φαίνεται ὡσεὶ ἔλκουσα ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸ ἱμάτιον πρὸς τὰ κάτω³.

Ἀριθμ. 18 (εἰκ. 9). *Γυνὴ πεπλοφόρος* (ὕψ. 0,22 1/2). Ἀκριβῶς ὁμοία πρὸς τὰς ἐπομένους (ἀριθ. 19, 20). φέρει χιτῶνα ποδῆρη, ἄνωθεν δὲ πέπλον ἢ ἱμάτιον (palla), καλύπτον ὁλόκληρον τὸ σῶμα μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν μέχρι τῶν γονάτων. Τὴν κεφαλὴν ἔχουσι τελείως κεκαλυμμένην, ἀφίνουσαι μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ῥίνα ἐλευθέρους, ἀκριβῶς ὡς αἱ ὀθωμανίδες καὶ πλεῖσται νησιώτιδες παρ' ἡμῶν. Ἡ ιδιόρρυθμος αὕτη περιβολὴ φαίνεται οὖσα ἐπιχωρία ἐν Βοιωτίᾳ ἀκριβῶς κατὰ τοὺς τελευταίους π. X. αἰῶνας, εἰς οὓς ὑπάρχονται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν εἰδωλίων⁴.

¹ Πρβ. Winter II 307

² Georges Perrot, Les grands maîtres, Praxitèle; Paris 1905.

³ Winter II, 54.

⁴ Πρβ. Winter II σελ. 10, 11. Louvre, Heuzey πίν. 47, 3 καὶ Ἐθν. Μουσείου ἀριθ. 3329 (συλλογῆς Μισθοῦ). Πρβ. Frag. istor.

Ἀριθμ. 19 (εἰκ. 10). Πεπλοφόρος ὡς ἡ προηγούμενη, ἀλλ' ὀλιγώτερον κεκαλυμμένη τὸ πρόσωπον. Χρῶμα πράσινον μὲ ὤας ἰόχρους. Ἐντελῶς ὅμοιοι ἐν Sammlung Calvert καὶ Ἐθν. Μουσεῖον ἄρ. 4002.

Ἀριθμ. 20. Ἀκριβῶς ὡς αἱ προηγούμεναι, ἀλλ' ἐπὶ ὑψηλῆς βάσεως, ὕψ. 25. Τὸ πρόσωπον ἥττον κεκαλυμμένον.

Πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ἠθέλησαν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὰς πεπλοφόρους ταύτας τὸ ὄνομα τῆς Δήμητρος. Πλὴν, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Δικαίάρχου, ἡ περιβολὴ αὕτη δὲν εἶχεν οὐδὲν τὸ πένθιμον, καὶ οὐδεμίαν ἄρα σχέσιν ἔχουσι τὰ οὕτω περιβεβλημένα εἰδώλια πρὸς τὴν θεὰν τῆς Ἐλευσίνος. Πιθανὸν κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους πολλὰ τούτων νὰ παρίστων θεάς, βραδύτερον δ' ὅμως, ὡς

Εἰκὼν 8.

Εἰκὼν 9.

Εἰκὼν 10.

Εἰκὼν 11.

συνέβη καὶ εἰς πλείστους ἄλλους συγγενεῖς τύπους,

gr. ἐκδ. Didot T. II, 259. Ἴδου τί λέγει ὁ Δικαίάρχος περὶ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ γυναικῶν :

« Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς μεγέθεσι, πορείαις, ῥυθμοῖς εὐσημνεύεσθαι τε καὶ εὐπρεπέσθαι τῶν ἐν Ἑλλάδι γυναικῶν. Μαρτυρεῖ Σοφοκλῆς :

Θῆδας λέγεις μοι τὰς πύλας ἐπταστόμους,
οὐ δὴ μόνον τίττουσιν αἱ θνηταὶ θεοῦς.

Τὸ τῶν ἱματίων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα τοιοῦτόν ἐστιν, ὥστε ὡσπερ προσωπίδιον δοκεῖν πᾶν τὸ πρόσωπον κατελῆφθαι. Οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ διαφαίνονται μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ προσώπου πάντα κατέγεται τοῖς ἱματίοις. Φοροῦσι δ' αὐτὰ πᾶσαι λευκά. Τὸ δὲ τρίχωμα ξανθόν, ἀναδεδεμένον μέχρι τῆς κορυφῆς, ὃ δὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγ-

έλησμονήθη ἡ ἀρχικὴ τῆς μορφῆς σημασία καὶ ἀδιακρίτως ἀναπαρῆγον κατὰ μυριάδας τὰ εἰδώλια ταῦτα οἱ κοροπλάσται χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν ἐν νῶ θεότητα, οἱ δ' ἀγορασταὶ ἔδιδον αὐτοῖς οἰανόηποτε χωρίων λαμπάδιον. Ὑπόδεμα λιτόν, οὐ βαθύ, φοινικοῦν δὲ τῇ χροίᾳ καὶ ταπεινόν, ὑσκλητόν δ' ὥστε γυμνοῦς σχεδὸν ἐκφαίνεσθαι τοὺς πόδας ».

Παρεθέσαμεν ὁλόκληρον τὴν θαυμαστὴν ταύτην περιγραφὴν, διότι ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις γραμμαῖς ἔχομεν ἀκριβεστάτην καὶ ζωντανὴν εἰκόνα τῶν ὡραίων Βοιωτίδων, ἃς οἱ ἐπιδέξιοι κοροπλάσται τῆς παρὰ τὸν Κιθαιρῶνα χώρας εἰς ἀπειροπληθεῖ μικροτεχνήματα ἐς αἰὶ ἀπηθανάτισαν.

ἤθελον ὀνομασίαν κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας καὶ περιστάσεις¹. Διὰ πλείστους ὅσους δὲν ἦσαν ἢ ὡς δι' ἡμᾶς σήμερον ἀπλᾶ κομφοτεχνήματα, ὡς ἀποδεικνύεται κατωτέρω καὶ διὰ τὰ προσωπεῖα. Τὴν περὶ Δήμητρος ιδέαν ὑποστηρίζει ἰδίως ὁ *Heuzey* (*Monuments grecs publiés par l'Association pour l'encouragement des Études grecques. Τεῦχ. 2 σ. 5-22. Πίν. 12 Τεῦχ. 3 σ. 1-25, Π. Ι*). Τοῦτον δ' ὅμως ἀντικρούει διὰ προσφωτισμάτων καὶ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ὁ *Cartault* (*Collection Lecuyer, terres cuites T. I, Π. C³ D³*).

Ἀριθμ. 21 (εἰκ. 8). *Πεπλοφόρος* ὡς αἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἀλλὰ μετ' ἀσκεποῦς κεφαλῆς, (ὑψ. 0,11).

Ὡς πρὸς τὴν περιβολὴν ἐν γένει τῶν Ἑλληνίδων κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς Μακεδονικοὺς ἢ Ἀλεξανδρινούς, εἰς οὓς ἀνάγονται πιθανώτατα καὶ τὰ ἡμέτερα εἰδώλια, ζωηροτάτην παρέχεται ἡμῖν εἰκόνα ὁ σύγχρονος τότε Θεόκριτος ἐν τῷ γνωστῷ τῆς Πραξινόης εἰδυλλίῳ (XV, V, I καὶ ἐξῆς), ἐν ᾧ περιγράφει τὴν Πτολεμαίου ἐν Αἰγύπτῳ πομπήν.

Ἀριθμ. 22. *Γυνὴ καθημένη* ἐπὶ κλισμοῦ ἢ

Εἰκὼν 12.

θρόνου ὑψ. 0,14. Λίαν ἐφθαρμένη. Στηρίζει τοὺς πόδας ἐπὶ σκίμποδος, τὸν δὲ ἀριστερὸν βραχίονα ἐπὶ τοῦ ἀνακλισμοῦ.

Ἀριθμ. 23. Ἀτεχνον εἰδώλιον παριστῶν γυναῖκα (ὑψ. 0,15).

Ἀριθμ. 24. Μικρὰ κόρη ὀρχηστρίς μὲ κόμην καὶ χιτῶνα ἐρυθρόν. Δὲν σφύζεται ἢ ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ κορμός.

Ἀριθμ. 25-31. *Προσωπίδες θεατρικαὶ* ἑπτὰ,

ὧν πέντε ὑψ. 0,13, δύο δὲ μικρότεραι ὑψ. 0,08. Εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τάφου, θὰ ἦσαν δὲ πάντα τὰ κεράμια ταῦτα ἄρτια, ἐὰν μὴ εἶχε καταπέσει, τίς οἶδε πρὸ πόσων αἰώνων, μία τῶν ὀρθογωνίων πλακῶν τοῦ τάφου, καταθραύσασα οὕτω πολλὰ αὐτῶν. Πολλὰ τῶν προσωπείων ἐν τούτοις διετηρήθησαν ἀρτιώτατα (Εἰκ. 12). Εἶνε δὲ

¹ Πρὸς. C. A. Hutton, *Greeks terracotte Statuettes* σελ. 1-13.

διαφορωτάτων τύπων και ὅμοια πρὸς ἀπειροπληθῆ τοιαῦτα ἀνευρεθέντα ἐν τε τῇ κυρίως Ἑλλάδι (Τανάγρα κλπ.) καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ὡς περὶ πάντων τῶν εἰδωλίων, καὶ περὶ τῶν προσωπείων τούτων εὐλόγως πᾶς τις ἀπορεῖ πῶς ἀντικείμενα θεατρικὰ εὐρίσκονται ἐντὸς τάφων καὶ ὡς κτερίσματα. Καὶ κατ' ἀρχῆς ἐπιστεύθη ὅτι ταῦτα εἶχον θρησκευτικὴν ἔννοιαν καὶ δὴ ἐν σχέσει πρὸς τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια διὰ τὴν ἐκεῖ παρουσίαν τοῦ Διονύσου¹, διότι καὶ ἐπὶ σαρκοφάγων πολλάκις φέρονται τοιαῦτα, ἀλλὰ βραδύτερον, ὅποτε κάλλιον ἐμελετήθησαν τὰ περὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς περὶ θανάτου δόξης τῶν ἀρχαίων, ἐγνώσθη ὅτι ὡς πλεῖστα ἄλλα ἀντικείμενα καὶ τὰ προσωπεῖα ἐνεκλείοντο ἐντὸς τῶν τάφων, οὐχὶ ἕνεκα βαθυτέρας τινὸς ἐννοίας, ἀλλ' ἀπλῶς διότι ταῦτα πάντα ἦσαν προσφιλέστα εἰς τὸν τεθνεῶτα κατὰ τὸν ἐπίγειον βίον καὶ οὕτω οἶονεῖ παρεῖχον αὐτῷ καὶ μετὰ θάνατον τὴν διαρκῆ ταύτην τέρψιν καὶ ἀπόλαυσιν².

Ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ δ' αὐτῶν τὰ προσωπεῖα καὶ ποικιλωτάτας εἶχον μορφὰς καὶ ἐκφράσεις, διὰ τοῦτο ποικιλώτατα εἶνε καὶ τὰ ὡς κομψοτεχνήματα μικρὰ ταῦτα κεράμεια, παρέχοντα ἡμῖν ἰδέαν πληρεστάτην τῆς ἀνεξάντλητου περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπινοίας καὶ δημιουργικότητος τῶν ἀρχαίων. Πληθὸς τοιούτων ἔχει δημοσιεύσει ὁ Cartault (Collection Lecuyer) ἐν σειρᾷ θαυμασίων φωτοτυπιῶν μετὰ πληρεστάτης ἀναλύσεως καὶ περιγραφῆς ἐκάστου αὐτῶν. Παραβάλλων δὲ τις πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου ἀναγραφόμενα εἰς πέντε ὁλοκλήρους σελίδας ὀνόματα ἀρχαίων προσωπείων (Ὀνομαστ. Βιβλ. Δ', 133-155), δύναται πλείστων τούτων εὐστοχωτάτας νὰ εὕρῃ ὀνομασίας, διὰ τε τὰ τραγικά, τὰ σατυρικά, τὰ κωμικά καὶ παντοίων ἄλλων θεατρικῶν εἰδῶν προσωπεῖα. Ἐκ τοῦ ἀπείρου ἀριθμοῦ τῶν ἀνευρισκομένων τοιούτων κεραμίων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅποια τούτων πλησμονὴ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς οἴκοις τὸ πάλαι καὶ πῶς παντοιοτρόπως ἐχρησιμοποιοῦντο, διότι καὶ ὡς ἡγεμόνες κέραμοι ἐπὶ τῶν γείσων ἐτίθεντο καὶ εἰς τὰς κρήνας ὡς

ὕδροχοαί καὶ εἰς τὰς λυχνίας καὶ τοὺς λυχνούχους ὡς κοσμήματα καὶ εἰς τὰ πύραυλα καὶ τὰνθράκια καὶ ὡς φυλακτήρια καὶ ἀποτροπαια ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις κατὰ παντὸς βασκάνου καὶ κακιστοῦ δαίμονος ἢ ὀφθαλμοῦ¹. Οὐδὲν λοιπὸν τὸ περιεργὸν εἶναι καὶ ἐντὸς τῆς τελευταίας τοῦ ἀνθρώπου κατοικίας ἐνεκλείοντο, ὅποτε θὰ παρεῖχον αὐτῷ τοσαύτας ἀναμνήσεις ἀπείρων συμβεβηκότων καὶ στιγμῶν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου!

Ἀριθμ. 32 (εἰκ. 13). Πύραυρον ἢ ἀνθράκιον μικκύλον ὕψ. 0,10, διάμ. 0,08,5. Φέρει ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν κυκλικοῦ ἀνοίγματος τρία τριγωνοειδῆ στηρίγματα, ἐφ' ὧν ἐπετίθετο τὸ πρὸς θέρμανσιν ἀγγεῖον. Τὸ μικροσκοπικὸν τοῦτο ἀνθράκιον εἶνε ἀκρι-

Εἰκὼν 13.

βῆς μικρογραφία τῶν μεγάλων ὁμοίων τοιούτων, ὅσα πολλαχοῦ ἀνευρέθησαν εἴτε ἀκέραια εἴτε καὶ εἰς πολυπληθῆ τεμάχια, λεπτομερέστατα μελετηθέντα καὶ ἐκδοθέντα, ἰδίως ὑπὸ Conze, Jahrb. des arch. Instituts V σελ. 118-141 καὶ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ ἐταίρου τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς F. Mayance, Bull. de Corr. Hell. 1905 (les réchauds en terre cuite). Ὁ Conze ἀναφέρει καὶ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ γράψαντας. Τούτοις προσθετέοι καὶ οἱ κατόπιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος γράψαντες: Furtwängler, Benndorf, Winter κλπ.

Ἀριθμ. 33 (εἰκ. 14). Περιεργότατον πήλινον ποτήριον ὡς τὰ παρ' ἡμῖν ἐν τῷ στρατῷ χρήσιμα, τὰ «παγούρια» κοινῶς καλούμενα, ἢ αἱ τῶν χωρικῶν καὶ κυνηγῶν «τσώτρες». Ὅτι πρὸς τοιαύτην χρῆ-

¹ Τὴν ἰδέαν ταύτην ἀνέπτυξαν ὁ Clarac, Musée de Sculpture texte T. II, I μέρος σ. 422 καὶ Stackelberg, die Gräber der Hellenen Fig. 79.

² Πρβ. Λουκιανοῦ Προμηθ. Εἰ ἐν λόγ. 2, Νιγρίνος, 30 καὶ πλεῖστα ἄλλα χωρία ἀρχαίων.

¹ Πολυδεύκ. Ὀνομ. Ζ' 108. «Πρὸ δὲ τῶν καμίνων τοῖς χαλκεῦσιν ἔθος ἦν γελοῖά τινα καταρτᾶν ἢ ἐπιπλήττειν ἐπὶ φθόνου ἀποτροπῇ· ἐκαλεῖτο δὲ βασκάνια, ὡς καὶ Ἀριστοφάνης λέγει:

«πλὴν εἴ τι πρίαιτο δεόμενος
βασκάνιον ἐπικάμινον ἀνδρὸς χαλκῆως».

σιν ἦν προωρισμένον δηλοῖ τὸ ἐπίμηκες καὶ κυρτόν, ἐλλειψοειδὲς δ' αὐτοῦ σχῆμα, ἵνα τελείως πρὸς τὸ σῶμα, περὶ τὴν ὁσφύν ιδίως, ἐφαρμόζεται. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶνε βαθύτατον μέλαν μετὰ ἐπιχρί-

Εἰκὼν 14.

σματος (βερνικίου) καὶ ἐπιγραφῆς ἢ σήματος μᾶλλον τοῦ κατασκευαστοῦ δυσαναγνώστου. Δὲν φέρει οὐδέναν ἀπολύτως διάκοσμον. Μῆκ. 0,175, πλάτ. 0,125. Τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ πρόσθετα ¹.

Ἀριθμ. 34 (εἰκ. 15). Ἀγγεῖον εἰς σχῆμα χοί-

Εἰκὼν 15.

ρου· μήκους 0,20, ὕψ. 0,11. Τοιαῦτα ἀγγεῖα εὖ-

¹ Οἱ Ἕλληνες φαίνεται ὅτι ὀνόμαζον τὰ ποτήρια ταῦτα, ἅτινα ἦσαν καὶ σκύτινα πολλάκις, *ληκύθους*· πρβ. Πλουτ. Σύλλας 13 σελ. 460, ἔνθα ἀναφέρεται ὅτι οἱ πολιορκημένοι Ἀθηναῖοι ἔτρωγον «ἐποδήματά τε καὶ ληκύθους ἐφθάς» (Dictionnaire Daremb.-Saglio, ἐν λ. «Lécythe»), ἢ καὶ *λαγόνους* (lagona). Ἀθην. X σ. 422. Plin. Epist. 6. Τοιαύτη κυκλικὴ λάγνος εἶνε καὶ ἡ εὐρεθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ. Πρβ. Gazette arch. X σ. 262. Révue Archéol. 1868 σ. 226.

ρηγνται καὶ ἄλλα ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθν. Μουσείῳ ¹.

Ἀριθμ. 35, 36 (εἰκ. 16). Δύο ἀγγεῖα μικρὰ εἰς σχῆμα ποδός. Μῆκ. 0,09, ὕψ. 0,06. Καλῆς τέχνης καὶ διατηρήσεως. Ὅμοια ἀκριβῶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 9734 καὶ 9735 μετὰ ἱμάντας (ὕσκλητά).

Εἰκὼν 16.

Ἀριθμ. 37 (εἰκ. 17). Λύχνος εἰς μορφήν λακκίνης κυνὸς ὀκλαζούσης. Μῆκ. 0,09, ὕψ. 0,07. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς τρεῖς μικραὶ ὀπαὶ διὰ θρυαλλίδας, κάτωθεν δὲ μικρὰν πύελον, ἵνα μὴ τὸ ἔλαιον ἐκχέηται ἢ καίωνται οἱ δάκτυλοι τοῦ κρατοῦντος ἀπὸ τῆς πλησίον λαβῆς τὸν λύχνον.

Εἰκὼν 17.

Τὸ ὅλον κομψότατον καὶ ἀρίστης τέχνης. Ὅμοιαις κύναις ὡς λύχνους πρβ. Ch. Bigot ἐν Bull. de Corr. Hell. 1868 σελ. 33-47, ἔνθα παρέχεται λε-

¹ Πρβ. Jules Martha, Catalogue des figurines en terre cuite etc. ἀριθμ. 91 (732), 92 (685), 93 (232) κλπ. Πάντα τάνωτέρω εἶνε ἀπλᾶ εἰδῶλια κεραμεϊκά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀγγεῖα. Τοῦναντίον ἀγγεῖον ἐν σχήματι χοίρου εἶνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 94 (393). Τοιαῦτα ἐπίσης ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου (Furtwängler, Vasen-Sammlung, 1335) καὶ ἀλλαχοῦ.

πτομερεστάτην περιγραφὴν τῶν ἐν τῷ Βαρβακείῳ τότε εἰσέτι κατατεθειμένων κεραμεικῶν εἰδωλίων. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν λύχνων ἡ ἡμετέρα ἐν Ἀθήναις συλλογὴ ἔκτοτε διατελεῖ ἡ πλουσιωτάτη ἀπασῶν, ἀριθμοῦσα ἑκατοντάδας ὅλας λύχνων παντὸς σχήματος, μεγέθους καὶ ἐξαισιωτάτης πολλακίς τέχνης. Πρβ. καὶ ἄρθρ. «Lucerna, lychnos» ἐν Daremberg - Saglio.

Ἀριθμ. 38. *Μικκύλον νευρόσπαστον* ἡ πλαγῶν ἐξ ὁστοῦ ἄνευ τῶν ἄκρων, ὕψους 0,045 εἰς σχῆμα γυναικείας μορφῆς μετὰ πόλου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Φέρει χιτῶνα ποδῆρη, εἶνε δὲ περὶ τὸ στήθος ἐζωσμένον σταυροειδῶς. Ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ περὶ τὰ γόνατα ὑπάρχουν ὀπαί, ἐξ οὗ καταδείκνυται ὅτι τὰ ἄκρα ἦσαν περιαιρετά, ὡς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 νευροσπάστου.

Φαίνεται ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ τάφῳ καὶ παῖς τεθαμμένος, ἐξ οὗ καὶ τὰ νευρόσπαστα ἡ αἱ πλαγῶνες αὗται. Ἐντελῶς ὅμοιον μὲ πόλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἴδε ἐν Antiqu. du Bosph. Cimmér. pl. 74, 8. Ἰδίως μὲ τοιαῦτα ἔπαιζον αἱ παιδίσκαι καὶ κορασίδες κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην, ἐνέδουν δὲ πολυτελῶς καὶ πρὸ τοῦ γάμου τῶν ἀφίερουν ἐν τοῖς ναοῖς.

Ἀριθ. 39. Προτομὴ γυναικός, ὀπισθεν κοίλη. Ὑψ. 0,14, πλ. 0,09. Κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀναθημάτων. Μυριάδες τοιούτων εὑρηγνται ἐν τε τῷ ἡμετέρῳ Μουσείῳ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Δύσεως.

Ἀριθμ. 40. *Οἶνοχόη* μικρὰ ὕψ. 0,075. Ἐπὶ τῆς κοιλίας πέριξ φέρει ῥόδακας ἀναγλύπτους, ἐν τῷ μέσῳ δὲ γοργόνειον. Τὸ στόμιον ἄνωθεν εἰς σχῆμα τριφύλλου.

ΣΚΥΦΟΣ ΜΕΓΑΡΙΚΟΣ

Τὸ σπουδαιότατον τῶν εὑρημάτων ἐκ τῶν ἐν Χαλκιδὶ ἀνασκαφῶν εἶνε ἀναμφισβητήτως ὁ ἐν πίνακι 4 κατ' ἀκριβὲς ἰχνογράφημα τοῦ κ. Σ. Ξενοπούλου ἀπεικονιζόμενος πῆλινος σκύφος, ὕψ. 0,08, διαμ. 0,12.

Τὰ στρογγύλα, εἰς σχῆμα ἡμισφαιρικόν, ἄνευ λαβῆς, ποτήρια ταῦτα ὠνομάζοντο διαφοροτρόπως τὸ πάλαι, διὸ καὶ τινες τῶν ἀρχαιολόγων ὅτε μὲν «γυάλας», ὅτε δὲ «μαστούς», ὅτε πάλιν «Σαμιακὰ ἀγγεῖα» καλοῦσιν. Ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ

τοῦ πρώτου δημοσιεύσαντος καὶ ἐρμηνεύσαντος τὰς ἐπὶ τινων τούτων παραστάσεις ἀοιδίμου Στ. Κουμανούδη¹ ἐπεκράτησε νὰ καλῶμεν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως πολλῶν ἐξ αὐτῶν «Βοιωτικούς» ἢ «Μεγαρικούς σκύφους», εἰ καὶ ὁ τὴν πληρεστάτην καὶ ἐμβριθεστάτην περὶ τῶν ἀγγείων τούτων συγγραφὰς μελέτην, πολὺς Karl Robert, τὰς μετὰ *δμηρικῶν παραστάσεων κύλικας* ἢ σκύφους τούτους καλεῖ «Samia vasa»².

Τοιούτους σκύφους διαφόρων παραστάσεων καὶ κοσμημάτων ὡς καὶ διαφόρων ἐποχῶν κέκτηται πλείονας τὸ ἡμέτερον Ἑθνικὸν μουσεῖον. Μία ὁλόκληρος θήκη ἐν τῇ μεσημβρινῇ τῶν ἀγγείων μεγάλῃ αἰθούσῃ εἶνε πλήρης τοιούτων. Ἐκτὸς δ' ὅμως τούτων εὑρέθησαν πλεῖστα ὅσα τεμάχια ἐν ταῖς ἐσχάτως ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πλευρᾷ τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ κ. Δαῖρπελδ ἐνεργηθείσας ἀνασκαφαῖς, ἀκριδέστατα (ἐν τοῖς Athen. Mittheil. XXVI, 1901 σελ. 50) ὑπὸ τοῦ κ. Watzinger περιγραφέντα.

Ὅμοια τεμάχια εὑρέθησαν πλεῖστα καὶ ἐν Πριήνῃ, περὶ ὧν ἐκτενῶς ὁ κ. Zahn ἐν τῷ ὀγκῶδει περὶ ταύτης συγγραμμάτι τῶν Th. Wiegand καὶ H. Schrader περιλαμβάνει.

Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἡσχολήθησαν περὶ τῶν σκύφων καὶ ὁ Dragendorff, (Bonner Jahrbücher 96, 28. Siebourg, (Röm. Mitt. 1897, 40). Rizzo, ἐν τῷ αὐτῷ σελ. 259 κλπ.). Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀγγείων τούτων εἶνε ὅτι αἱ παραστάσεις αὐτῶν εἶνε ὡς πάντοτε ἀνάγλυπτοι ἢ μᾶλλον ἔκτυποι καὶ ὅτι αὗται ἀνάγονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἢ καὶ ἐν γένει εἰς τὰ «κυκλικὰ» καλούμενα ἔπη, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Robert δοθεῖσα εἰς ταῦτα ὀνομασία «*δμηρικοὶ σκύφοι*» (homerische Becher).

Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ σκύφοι εἰς τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα ἀναγόμενοι καὶ μὲ ὅλως διαφόρους παραστάσεις, ὧν κάλλιστον δεῖγμα ἔστω ὁ ὑπὸ τοῦ Α. Σκιᾶ ἐν ταῖς Monuments Piot (τόμ. 7 1900) ἐκτενέστερον περιγραφεῖς καὶ δημοσιευθεῖς.

Ὁ ἡμέτερος σκύφος φέρει παρὰστασιν πολὺ-

¹ Ἀρχ. Ἐφημ. 1884 σελ. 59 κ. ἐξ. καὶ 1887 σελ. 67· διότι εἰς μόνον τὰ ἐκ Σάμου κατ' ἀρχάς, ἐκ πλείστων δ' ἄλλων μερῶν βραδύτερον προερχόμενα χρυσά, ἀργυρὰ καὶ πῆλινα ταῦτα σκεύη ἐφαρμόζονται πάνθ' ὅσα οἱ συγγραφεῖς περὶ ἐκείνων γράφουσιν.

² Karl Robert. Homerische Becher, 50 πόν. Winckelmannsfestprogr. Berlin 1890.

μορφον ἐφ' ὅλης τῆς ἡμισφαιρικῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἐπιφανείας. Ἄλλ' ἂν καὶ δὲν ὑπάρχῃ οὐδεμία ἔνδειξις ἀπὸ τίνος ἀκριβῶς σημείου ἄρχεται αὕτη, ἡμεῖς ἐν τούτοις ὡς πιθανώτατον τοιοῦτον θεωροῦμεν τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος γυμνὴν καθημένην πρὸ τῶν πλοίων μορφήν, ἣτις παριστᾷ ἀγένειον ἄνδρα ἢ ἔφηρον μὲ κόμην βραχεῖαν καὶ πρὸς τᾶν ἀτάκτως ὀρθομένην, τὸ δὲ ἀριστερὸν σκέλος σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ ἐτέρου κεκαμμένον. Ὁ ἄνθρωπος ἐν κατατομῇ πρὸς τὰ δεξιὰ ἔχων τὴν κεφαλὴν ἀπενίξει εὐθὺ πρὸ αὐτοῦ, κρατεῖ δὲ ξίφος καθέτως πρὸ τῶν γονάτων πρὸς τὴν γῆν στηριζόμενον. Φέρει πρὸς τούτοις τελαμῶνα περὶ τὸν ἕτερον τῶν ὤμων καὶ τὸ στέρνον, εἰς δὲ τοὺς πόδας ὑποδήματα ὑψηλὰ μετὰ ἱμάντων ἄνωθεν τῶν σφυρῶν. Ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν δελφίνων εὐκόλως εἰκάζεται ὅτι εὐρισκόμεθα «παρὰ θῆν' ἄλως πολυπλοίσθοιο», ἂν καὶ ἡ παρουσία τοῦ πλοίου πείθει ἤδη ἡμᾶς περὶ τούτου.

Ἐμπροσθεν τῆς περιέργου ταύτης μορφῆς ὑπάρχει βράχος, ἐφ' οὗ κάθεται πολεμιστὴς πάνοπλος, μετὰ κράνους, λόφου, θώρακος καὶ μίτρας, ἐρείδων τὴν μὲν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ δόρατος, τὴν δὲ δεξιὰν ἐπὶ κυκλοτεροῦς ἀσπίδος παρὰ τοὺς πόδας καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριζομένης. Ἐμπροσθεν τοῦ πολεμιστοῦ τούτου, ὅστις φαίνεται νέος καὶ ἀγένειος εἶνε ἀνασευρμένα ἐκ τῆς θαλάσσης δύο πλοῖα, ἅτινα, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς, κοῖλα ὄντα, καὶ τοῦ ἐν γένει σχήματος ἐνθυμίζουσι τὰς «ἐίσας», «ἐὺσέλμους» καὶ ἀμφιελίσσας» τοῦ Ποιητοῦ νῆας. Ἐπ' αὐτῶν εἶνε ἀπεικονισμένοι ὄρθοι καὶ πλησίον ἀλλήλων τρεῖς ἀσπίδες εἰς ἔνδειξιν πιθανὸν ὅτι αἱ νῆες εἶνε ὀπλιταγωγοὶ καὶ οὐχὶ φορτηγίδες ἢ τι τοιοῦτον.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ἄκρου τοῦ πλοίου παρὰ τὰ κροστόλια ἢ ἄφλαστα αὐτῶν, ἵσταται ἄνθρωπος πάνοπλος, μὲ θώρακα δηλ., περικεφαλαίαν καὶ κνημίδας, κρατῶν δὲ εἰς μὲν τὴν δεξιὰν τὸ δόρυ, οὗ μόνον τὸ ἄνω μέρος σώζεται, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἀντικείμενόν τι, ὅπερ μόνον πρὸς ξίφος δύνανται νὰ προσομοιωθῇ. Τὰ ὑποδήματα καλύπτουσιν ὀλόκληρον τὸν πόδα ἀπολήγοντα ἄνωθεν τοῦ ἀστραγάλου εἰς ὀξεῖαν τινα προεξοχήν, ὡς φαίνεται καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων σκύφων (πρὸ. Robert, Homerische Becher, σκύφος Ε' σελ. 30). Μεταξὺ τῶν πλοίων καὶ τοῦ πολεμιστοῦ, ὅστις ἐκ

τῆς ἡλικίας, τῆς στάσεως καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἡθους φαίνεται ἀρχηγός τις, ὁρμᾷ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω δελφίν, πρὸς περισσοτέραν πιστοποίησιν τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν διεξαγομένης μάχης. Εὐθὺς παρὰ τὰριστερὰ τοῦ πρώτου πολεμιστοῦ παρίσταται ἕτερος εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προηγούμενον ἐν μεγάλῃ ὁρμῇ ῥίπτων τὸ δόρυ, ἐνῶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ κυκλικὴν ἀσπίδα, φέρουσιν εἰς τὸ μέσον ὄχεα εἰς σχῆμα δύο ἀντιθέτως ἀνέστραμμένων Δ, στηρίζων τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ ὑψηλοτέρου τινὸς ἐρείσματος, ὅπερ πιθανὸν νὰ ἐξηφανίσθῃ.

Ὁ δεῦτερος οὗτος μαχητὴς φέρει κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τελαμῶνα περὶ τὸ στήθος, κατὰ τὸ λοιπὸν δ' ὅμως σῶμα εἶνε πάντῃ γυμνός.

Ἐναντίον τοῦ ἀσπιδοφόρου τούτου πολεμιστοῦ ἀντεπεξέρχεται ἕτερος τοιοῦτος ἄνευ ἀσπίδος καὶ γυμνός κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἄνω σώματος, φέρων ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὤμου καὶ ἀπὸ τῆς ὀσφύος τὸν βραχὺν στρατιωτικὸν χιτῶνα καὶ ὑποδήματα ὑψηλὰ. Ὁ πολεμιστὴς οὗτος ἔχει ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὸν θεατὴν, ἐκ δὲ τῆς σχεδὸν τελέως κατεστραμμένης κεφαλῆς διακρίνεται τοῦτο μόνον ἀμυδρῶς ὅτι ἦτο ἐν κατατομῇ καὶ ὅτι ἔφερε κράνος. Καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς προτεταμένης πιθανὸν νὰ ἐκράτει τόξον, διὰ δὲ τῆς ὑψομένης ἀριστερᾶς ἴσως νὰ ἐκράτει βέλος, ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ κίνησις τῶν βραχιόνων, διότι ἀκόντιον βεβαίως δὲν ἐκράτει ἢ δεξιὰ, ὡς δεικνύει τὸ ἐν αὐτῇ ἀντικείμενον.

Μετὰ τὸν τοξότην ἔπεται μορφή γυναικεία μὲ χιτῶνα ποδῆρη περὶ τὴν ὀσφὺν ἐξωσμένον. Ἡ κεφαλὴ δὲν σώζεται οὐδὲ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, ἣν φαίνεται ἀνέχουσα πρὸς τᾶν ὠμῶν, ἐκ τούναντίου διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ ἀντικείμενόν τι, ὅπερ φαίνεται ὡς ἀσπίς, ἂν καὶ ἡ θέσις τῆς ἀσπίδος εἶνε πρὸς τὰριστερά. Πιθανὸν νὰ εἶνε πτυχὴ ἱματίου ἢ δόρυ. Ἡ γυνὴ αὕτη εἰκονίζεται ὡσεὶ προτρέπουσα καὶ τὸν λόγον ἀποτείνουσα πρὸς γιγαντόσωμόν τινα ἀσπιδοφόρον πολεμιστὴν, ὅστις σπεύδει πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ τὰ νῶτα καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γυναικεῖαν μορφήν ἐστραμμένα, κρατῶν διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς τὴν ἀσπίδα, διὰ τῆς δεξιᾶς δὲ ὑψομένης τὸ δόρυ, οὗ σώζεται μόνον τὸ ἄνω μέρος. Ὅμοίως ὡς καὶ ὁ δεῦτερος πολεμιστὴς εἶνε καὶ οὗτος καθ' ὅλο-

κληρίαν γυμνός ἐκτός τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κρά-
νους καὶ τῶν ὑποδημάτων. Παρὰ τὸ πλευρὸν ἀρι-
στερόθεν φέρει καὶ ξίφος, ὡς δεικνύει τὸ κάτωθεν
τῆς ἀσπίδος ἐξέχον ἄκρον τοῦ κολεοῦ. Τὸ περίερ-
γον εἶνε ὅτι ὁ ὡς Αἴας γιγάντειος οὗτος ἦρως βαί-
νει μὲ τὸν προβαίνοντα δεξιὸν πόδα ἐπὶ ἀσπίδος
χαμαὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐρριμμένης.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ περιέργος αὕτη παράστα-
σις, ἣτις καίπερ καλῶς ὁπωσδήποτε διατηρουμένη
καὶ σαφῆ τὰ σχήματα τῶν μορφῶν παρέχουσα, ἐν
τούτοις ἐκ τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐπιγραφῆς λίαν
σκοτεινὴ καὶ δυσερμήνευτος καθίσταται. Καὶ ἐκ
μὲν τῆς παρουσίας τῶν νηῶν εὐθὺς ἄγεται τις νὰ
συμπεράνῃ ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τινος παρὰ
τὰς ναὺς μάχης καὶ δὴ ἴσως τῆς γνωστοτάτης παρ'
Ὁμήρῳ «*Ἐπινανοιμάχης*». Ἀλλ' ὅταν ἀποβλέ-
ψωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα παρατηροῦμεν ὅτι οὐ-
δεμία, οὔτε μετὰ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, οὔτε καὶ μετὰ
τῶν ἐλαχίστων περιωθέντων ἡμῶν ἀποσπασμάτων
ἐκ τῶν Κυκλικῶν σχέσις τις καὶ συμφωνία ὑπάρχει.

Καὶ ἀρίστανται μὲν αἱ ἐπὶ ἀγγείων καὶ παρο-
μοίων ἀντικειμένων παραστάσεις πολλάκις οὐσιω-
δῶς ἀπὸ τοῦ κειμένου τῶν ἐπικῶν ἢ δραματικῶν
συνθέσεων, πάντοτε δ' ὅμως θὰ ὑπάρχωσι κοινὰ
τινα σημεῖα, δύο ἢ τρία πρόσωπα, ὧν ἡ παρουσία
εὐθὺς θὰ ἐμαρτύρῃ περὶ τῆς ταυτότητος τῆς ἀπει-
κονιζομένης ὑποθέσεως.

Τοιοῦτόν τι δ' ὅμως δυστυχῶς δὲν συμβαίνει μὲ
τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν τοῦ ἡμετέρου σκύφου παράστα-
σιν, διότι πρὸς οὐδεμίαν τῶν γνωστῶν ἐπικῶν ἢ
δραματικῶν ὑποθέσεων ἡδυνήθημεν νὰ ταυτίσω-
μεν. Θάρκεσθῶμεν εἰς τὴν σύντομον ἐρμηνείαν
ἐνίων μορφῶν καὶ τὴν ἔκθεσιν πιθανῶν τινων εἰκα-
σιῶν περὶ τινων αὐτῶν, ἃς ἐγέννησεν ἐν ἡμῶν ἡ
μελέτῃ τῆς παραστάσεως καὶ ἡ παραβολὴ τμημά-
των αὐτῆς πρὸς ἀνάλογα ἢ πάντῃ ὅμοια ἐπὶ ἐτέ-
ρων σκύφῳ.

Καὶ δὴ ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς πρώτης μορφῆς τοῦ
γυμνοῦ καθημένου πολεμιστοῦ, οὔτινος ἡ στάσις,
ἡ διάθεσις τῶν χειρῶν, οἶονεὶ συμπεπλεγμένων
μετὰ τοῦ ξίφους πρὸς τὸ γόνυ, ἢ παρὰ τὴν ἀκτὴν
τῆς θαλάσσης παρουσία ἀναπολοῦσι τελείως ἄν-
θρωπον σφόδρα τεθλιμμένον καὶ ἀδρανῶντα. Τίς

δ' ἄλλος δύναται νὰ ᾗ οὗτος ἢ ὁ ξανθὸς τῆς Ἰλιά-
δος ἦρως, ὁ μηνίων Ἀχιλλεύς; Τὴν εἰκασίαν ταύ-
την ἐνισχύουσι καὶ προσμαρτυροῦσι πλεῖστα μνη-
μεῖα, οἷον τὸ ἐπὶ τινος σφραγίδος *Inghirami*¹.
Πρβ. Τόμ. I σελ. 34.

Τίς δ' ὅμως ἡ κατόπιν ἐπὶ τῶν βράχων καθη-
μένη μορφή; Ἐὰν προῦκαιτο περὶ τῆς «Ἐπιναυσι-
μάχης», τότε θὰ ὑπῆρχεν ὁμοιότης τις πρὸς τοὺς
γνωστὸς διασωθέντας «*Ἰλιακοὺς πίνακας*»². Ἀλλ'
οὐδεμία ὑφίσταται ὁμοιότης, διότι ἐν ἐκείναις ἔχο-
μεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστὴν ἀπεικόνισιν
τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν (Ἰλιάδ. Ο). Ἐν τῇ «Ἐπιναυ-
σιμάχῃ» δέον ἐπὶ τῆς νηὸς νὰ ἴσταιται ὁ πελώριος
μὲ τὸ ἐπταβόειον σάκος Αἴας, παρ' αὐτὸν δὲ ὁ Τεῦ-
κρος, ὅπισθεν δὲ ὁ Ἀντίλοχος, Μενέλαος καὶ Πά-
τροκλος, ἐναντίον δ' αὐτοῦ ὁ ὁρμητικώτατος Ἑ-
κτωρ, παρ' ἐκεῖνον δὲ πρὸς τὰ κάτω νεύων καὶ μὲ
τὴν δαῖδα εἰς τὰς χεῖρας, ἵνα ἐμπρήσῃ ταῦτα, ὁ
Καλῆτωρ, ὅπισθεν δὲ τούτων ὁ Μελάνιππος, ὁ Δό-
λοψ καὶ ἄλλοι, χαμαὶ δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ ἐκ Κυθήρων
Μαστοριίδου. Τοιαύτη τις παράστασις θὰ ἦτο πιστὴ
ἀπήχησις τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ἀντὶ τούτου δ' ὅμως
ὅλως διάφορος ἐξελίσσεται ἡ ἡμετέρα παράστασις.

Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν πρώτην πρὸς τὰ δε-
ξιὰ τῶν πλοίων μορφήν. Ὁ μεγαλοπρεπὴς οὗτος
καὶ τὸ δόρυ καθέτως κρατῶν πάνοπλος ἀνὴρ φαί-
νεται ὡς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα περιβεβλημένος.
Τοιοῦτον φαντάζεται τις τὸν ποιμένα λαῶν καὶ βα-
σιλέων, τὸν ἄρχοντα Ἀγαμέμνονα. Ὁ κατόπιν τού-
του ἀκοντίζων ἀσπιδοφόρος, ὡς καὶ ὁ ἐναντι αὐτοῦ
τοξότης ἀπαντῶσιν ἀμρότεροι ἐπὶ ἐτέρου ἐν Βερο-
λίῳ καὶ Βρυξέλλαις εἰς διπλοῦν ἀντίτυπον εὐρι-
σκομένου σκύφου. Ἐπὶ τῶν σκύφῳ ἐκείνων αἱ
ἡμέτεραι μορφαὶ παριστῶσι τὸν Ἀχιλλεῖα ἔτοιμον
ὅπως βάλῃ τὸ δόρυ κατὰ τῆς ἀμαζόνος Πενθεσι-
λείας, ἀμυνομένης διὰ τῆς πέλτης (περιέργου ὅλως
σχήματος) καὶ τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ ἀνυψουμένου πελέ-
κειως. Ἐκ τῆς καταπληκτικῆς ταύτης ὁμοιότητος
ἀγόμεθα εἰς τὴν ὑπόθεσιν μὴ καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέ-
ρου σκύφου παρίσταται μάχη Ἀμαζόνων. Μετὰ

¹ Πρβ. καὶ Mus. Florent. Gori τόμ. II πίν. 25. ὁ αὐτὸς
μετὰ τῆς Θέτιδος παρὰ θῖνα ἄλλος ἀτραγ. *Inghirami* 35 (Codice
omerico milanese πίν. 7).

² Πρβ. Tab. Iliaca (Otto Jahn). Millin, Gal. Mytholog.
τόμ. 2 πίν. 158. *Inghirami* τόμ. 2 πίν. 137. Gori. Mus. Flor.
τόμ. 2 πίν. 27 κτλ.

τούς τρεῖς τούτους, οἰοῦναι σύμπλεγμα ἀποτελοῦν-
τας, μαχητὰς ἔπεται γυναικεία μορφή, ἣν εὐλόγως
τις θὰ ἐξελάμβανεν ὡς τὴν προστάτιδά τῶν Ἀχαιῶν,
τὴν οὕτω συνεχῶς «ἐν μέσῃ ὑσμίνῃ δηροτῆτος» ἐμ-
φανιζομένην καὶ δι' ἔργου τε καὶ λόγου τοὺς ἀπο-
τεθαρρημένους μαχητὰς ἐγκαρδιοῦσαν *Παλλάδα*
Ἀθήνην. Ἀλλὰ πλέον τούτου οὐδεμία ἐτέρα ἔν-
δειξις, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἀσφαλὲς τεκμήριον περὶ
τῆς ταυτότητος ταύτης. Διότι οὔτε αἰγίδα διακρί-
νομεν, οὔτε ἶχνος γοργονείου, τὸ δ' ὡς ἀσπίς φαι-
νόμενον πολὺ πιθανόν, ὡς ἄνω εἶπομεν, νὰ εἶνε ἡ
πτυχὴ ἐνδύματος, ἐὰν δὲν εἶνε πτέρυξ, ὅποτε οὐχὶ
Ἀθηναῖον, ἀλλὰ τὴν σύντροφον καὶ ἀκόλουθον αὐ-
τῆς *Νίκη*ν θὰ εἶχομεν. Ἐπὶ δ' ὅμως σκοτεινότερα
εἶνε ἡ ὑστάτη μορφή, ἡ πελώριον, γυμνὸν ὅλως,
μετ' ἀσπίδος, κράνους, δόρατος, ξίφους καὶ ὑποδη-
μάτων, ἄνδρα, εἰκονίζουσα, ἥτις τὰ νῶτα ἐστραμ-
μένα πρὸς ἡμᾶς ἔχουσα ἀτενίζει καὶ δέχεται ἐντο-
λήν τινα ἢ παρότρυνσιν παρὰ τῆς ἄνωθεν θεᾶς.
Εἶνε ὁ στιβαρὸς καὶ εὐρύς τοὺς ὤμους Αἴας ἢ ἄλ-
λος τις τοῦ ὁμηρικοῦ κύκλου ἥρωος; Περὶ τούτων
πάντων ἐλλείπει πάσης ἐπιγραφῆς ἢ οἰασδῆποτε
ἄλλης σαφούς ἐνδείξεως οὐδὲν ἀκριβὲς καὶ βέβαιον
δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν.

Ὁ ἐπιχειρῶν ἐν τούτοις νὰ ἐρμηνεύσῃ παρὰ-
στασιν σκύφου δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει καὶ τεχνικὰ
τινα ζητήματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν
ἐπ' αὐτῶν τύπων, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται τὰ μέγιστα ἢ
ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ διαφώτισις αὐτῶν.

Κατεσκευάζοντο δηλ. αἱ ἀνάγλυφοι ἢ ἐκτυποί
αὗται παραστάσεις ἢ διὰ μητρῶν ὁμοῦ μετὰ τοῦ
ἀγγείου, εἰς ἣν κατηγορίαν ἀνήκουσι καὶ οἱ ἄρι-
στοι τῶν σκύφων, διότι συνήθως αἱ μῆτραι αὗται
προήρχοντο ἀπὸ περίφημα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ὑπὸ
ἐξόχων τεχνιτῶν κατασκευασθέντα ἐκπώματα, οἷα
ἐκέκτητο ἐπὶ παραδείγματι ὁ Νέρων κατὰ τὰς αὐ-
τοκρατορικὰς αὐτοῦ εὐωχίας (Sueton. Nero 47), ἢ
ἀπλοῖ χειρῶνακτες καὶ ἀγγειοπλάσται ἐπὶ νωπῶν ἔτι
τῶν σκύφων ἐπέθετον ἢ προσήρμοζον διαφόρους τύ-
πους (Stempel) κατ' ἰδίαν προαίρεσιν καὶ ἔμπνευσιν.

Ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος εἶχέ τι τὸ ὅλως χει-
ρωνακτικόν, ὡς δ' ἀποδεικνύεται διὰ πλείστων πα-
ραδειγμάτων, πολλάκις οἱ κατασκευασταὶ τούτων
εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε ἀπετύπουν ὅλως ἄσχετα καὶ
ξένα πρὸς ἄλληλα πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα¹, ἄρ'

¹ Πρβ. Robert ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 69, ὅπου κατὰ τὴν ἀλωσιν τῆς
Τροίας ἀναφαίνεται καὶ ὁ Οἰδῖπους!

ἐτέρου καὶ ἡ διὰ μητρῶν κατασκευὴ εἶχε πολλὰ
τὰ ἄτοπα, εἴτε διότι αἱ μῆτραι ἐκ τῆς πολυχρο-
νίας χρήσεως ἐφθείροντο, εἴτε καὶ διότι ἐξ ἀβελ-
τηρίας τοῦ ἀγγειοπλάστου πλεῖστα μέρη, ἰδίως
λεπτὰ ἀντικείμενα (οἷον δόρατα, γένειον κλπ.)
δὲν ἀπετυπῶντο τελείως ἢ καὶ παντάπασιν, ὡς
συμβαίνει ἐν τῷ ἡμετέρῳ σκύφῳ, ὅστις ὡς ἐκ τῆς
καλῆς ἐργασίας ἀνῆκει ἀναμφισβητήτως εἰς τοὺς
ἐκ μεταλλίνων πρωτοτύπων προερχομένους.

Περιέργως δ' ὅμως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ
κατηγορίᾳ ἀπαντᾷ τις τύπος δις καὶ τρίς ἐπανα-
λαμβανόμενος ἐν ὅλῳ διαφόροις παραστάσεσιν.
Ὁ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος π. χ. μετ' ὁν δεξιὸν πόδα ἐπι-
βαίνων μεγαλόσωμος πολεμιστῆς ἀπαντᾷ ἀκρι-
βῶς ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἐν Βερολίῳ Antiquarium ἀρ.
3161 ἐκ Θηβῶν σκύφῳ, ὅπου παρίσταται ἡ τῆς
Πολυξένης *Θυοία*, ἐν τῷ τρίτῳ πρὸς δεξιὸν τοῦ
βωμοῦ πολεμιστῆ. Ἐπίσης, ὡς ἀνωτέρω ἐδηλώ-
σαμεν, ὁ δεύτερος γυμνὸς ἀσπιδοφόρος πρὸς δεξιὸν
τῶν πλοίων μετὰ τοῦ ἀντικρούοντος αὐτὸν ἀντι-
πάλου ἀπαντῶσιν ἐν τῷ ἐπίσης ἐν Βερολίῳ καὶ
Βρυξέλλαις διπλῷ ἀντιτύπῳ τοῦ αὐτοῦ σκύφου.
Ὅστις παραβάλλῃ τὰς δύο ταύτας μορφὰς πρὸς τὰς
τοῦ ἡμετέρου σκύφου δὲν δύναται ἢ νὰ ὁμολογήσῃ
τὴν μεγίστην ὁμοιότητα, ἐὰν μὴ τὴν ταυτότητά
των. Πρέπει ἐκ τούτου νὰ θεωρήσωμεν καὶ τοὺς
ἡμετέρους ἥρωας ὡς Ἀχιλλεὺς καὶ Πενθεσίλειαν ἢ
ἀπλῶς νὰ το ἀποδώσωμεν εἰς τεχνικὴν τοῦ κατα-
σκευαστοῦ ἀνεπάρκειαν, ἀναγκαζομένου νάναπαρά-
γῃ τοὺς αὐτοὺς ἐκάστοτε δι' ὅλως διάφορα θέματα
τύπους;

Νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται μεγίστη ἐπιφύλαξις
ὡς πρὸς τοῦτο, διότι οὐδαμῶς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παρα-
στάσει εὐοδοῦται ἡ παρουσία τοῦ συμπλέγματος
Ἀχιλλεὺς-Πενθεσιλείας. Ἐὰν οὕτως εἶχε τότε ὁ
ἡμέτερος σκύφος θὰ ἀνήγετο εἰς τὴν «Αἰθιοπίδα»,
ἥτις ὡς γνωστὸν ἀποτελεῖ τὴν ἀμεστωτάτην συνέ-
χειαν τῆς Ἰλιάδος.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ σκύφου δὲν θὰ
ἐνδιατρίψωμεν διὰ μακρῶν, διότι ἤδη ὠρίσθη ἡ Β'
π. Χ. ἐκατονταετηρὶς ἰδίως ὡς ἡ κυρία περίοδος
τῶν ὁμηρικῶν, βοιωτικῶν ἢ μεγαρικῶν τούτων
ἀγγείων².

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

² Πρβ. C. Robert ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι συγγράμματι σ. 62.

ΦΩΚΙΚΟΝ ΑΝΑΘΗΜΑ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

Εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ Παυσανίου¹, ὅτι οἱ Φωκεῖς εἶχον τρία ἀνάθηματὰ ἐν Δελφοῖς, περιέχοντα ἕκαστον συστάδα ἀγαλμάτων. Τὸ πρῶτον παρίστανε τρία πρόσωπα, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὴν Ἀρτεμιν, εἶχε δὲ ἀνατεθῆ ἀπὸ τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῶν. Τὸ δεύτερον ἀπετελεῖτο ἐκ χαλκῶν εἰκόνων ἀνατεθεισῶν ὑπὸ τῶν Φωκέων, « ἡνίκα δευτέρᾳ συμβολῇ τὸ ἱππικὸν ἐτρέψαντο τὸ ἐκ Θεσσαλίας ». Ἐφερε δὲ τὸ ἀνάθημα ἐπιγραφὴν, ἣς ἡ οὐσιώδης ἔννοια ἦτο « Φωκεῖς ἀπὸ Θεσσαλῶν »².

Τὸ τρίτον Φωκικὸν ἀνάθημα παρίστανε τὴν ἔριν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἡρακλέους περὶ τοῦ τρίποδος· περιγράφεται δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (13,7) « *Ἡρακλῆς δὲ καὶ Ἀπόλλων ἔχοντα τοῦ τρίποδος καὶ εἰς μάχην καθίστανται· Αἰτῶ μὲν δὴ καὶ Ἀρτεμις Ἀπόλλωνα, Ἀθηνᾶ δὲ Ἡρακλέα ἐπέχρουσι τοῦ θυμοῦ* »· προστίθεται δέ: « Φωκέων καὶ τοῦτό ἐστιν ἀνάθημα, ὅτε σφίσιν ἐπὶ τοὺς Θεσσαλοὺς Τελλίας ἡγήσατο Ἡλεῖος. Τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἀγάλματα Διυλλὸς τε ἐν κοινῷ καὶ Ἀμυκλαῖος, τὴν δὲ Ἀθηνᾶν καὶ Ἀρτεμιν Χιόνις ἐστὶν εἰργασμένος· Κορινθίους δὲ εἶναι φασιν αὐτούς ».

Γνωρίζομεν προσέτι ἐκ τῶν λογαριασμῶν τῶν ναοποιῶν ἐπὶ Κλέωνος ἄρχοντος (343/2 π. Χ.)³, ὅτι ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἀπόλλωνος ἦσαν καὶ δύο ἀγάλματα τοῦ Ὀνουμάρχου καὶ τοῦ Φιλομήλου καὶ ἄλλοι ἔφιπποι ἀνδριάντες (στρατηγῶν) Φωκέων, καταστραφέντες πρωίμως, ἔχομεν δὲ καὶ βάσεις μεμονωμένων ἀνδριάντων ἀνατεθέντων ὑπὸ τῶν Φωκέων (πρβλ. Παυσ. 10, 18, 7), ἀλλὰ δὲν ἐξετάζομεν ταῦτα, ὄντα ἔξω τοῦ σκοποῦ ἡμῶν· διότι τὰ μὲν παριστάνουσι μεμονωμένους ἢ οἰονεῖ μεμονωμένους ἡρέμους μορφὰς ἀνθρώπων τὰ δὲ παριστάνουσιν ἱππεῖς. Σκοπὸς δ' ἡμῶν εἶνε νὰ ταυτίσωμεν πρὸς ἐν τῶν Φωκικῶν ἀναθημάτων βάσιν τινὰ ἐνεπίγραφον, ἣν ἡδυνήθημεν νὰ ἀποτελέσωμεν ἐξ 7 λίθων καὶ τεμαχίων λίθων μακρὰν ἀλλήλων διεσπαρμένων καὶ ἥτις δὲν ἐδρά-

σταζεν ἐν μόνον πρόσωπον, ἀλλὰ πλείονα οὐχὶ δ' ἔφιππα. Λέγομεν δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἡ βάση αὕτη ἀνήκει, ὡς θάποδεῖξωμεν, εἰς τὸ τρίτον ἀνάθημα τῶν Φωκέων τὸ παριστάνον τὴν ἀρπαγὴν τοῦ τρίποδος, κείμενον δὲ ποτε παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν πλησίον καὶ ἔμπροσθεν τοῦ περιφύμου Πλαταῖκοῦ τρίποδος ἐπὶ κρηπίδος, ἥτις ἀνεγνωρίσθη ἤδη ἐκ τε τῶν περιγραφῶν τοῦ Παυσανίου καὶ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀπεξεσμένων ψηφισμάτων¹. Ἡ κρηπίς αὕτη ἔχει μῆκος μετώπου 7,63 μ.². Οἱ λίθοι αὐτῆς εἶνε φαιοὶ τοῦ Παρνασσῶ μετὰ λευκῶν κυματισμῶν, οἱ δὲ τῆς ἀποτελεσθείσης ἐνεπιγράφου βάσεως ἐξ ὁμοίου λίθου ἐξαγομένου καὶ ἀλλαχοῦ μὲν, πρὸς Α. τῶν Δελφῶν ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἀνατολικῶν Φαιδριάδων ἀλλ' ἰδίᾳ ὑπεράνω τῶν ἐκεῖ ἀμπελώνων, ἔνθα σφύζονται μεγάλα στρώματα ὁμοίας λατύπης· ἐνταῦθα ἡτό ποτε « πελεκηταριά », ὡς καλοῦσιν νῦν οἱ Δελφοὶ τοὺς τόπους τῆς λατομίας καὶ προχείρου ἐξεργασίας τῶν λίθων. Οἱ λίθοι οὗτοι εἶνε μαρμαρώδεις λευκάζοντες, περιέχοντες, ἀντιστρόφως πρὸς τοὺς λίθους τῆς κρηπίδος, ἐντὸς τῶν λευκῶν κυματισμῶν κηλίδας φαιοκυάνους³.

Τὰ 7 τεμάχια ἀναγνωρίζονται ὡς ἀποτελοῦντα ἐν ὅλῳ καὶ ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ λίθου καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τῶν διαστάσεων καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων, ἅτινα φέρουσι. Τὸ ἀρχικὸν πᾶχος τῆς βάσεως, μετρούμενον εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο 0,37 μ. διατηρεῖται δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς σφύζομένοις μέρεσι. Παρὰ τὴν ὑπὸ τὰ γράμματα ἀκμὴν ὁ λίθος, λελαξευμένος 0,01 μ. βαθύτερον ὢν ἐπὶ πλάτους 0,035, ἀποτελεῖ ἀπλοῦν κυμάτιον ἢ ταινίαν. Ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς ἀπόστασιν 0,03-0,04 ἀπὸ τῆς ἀκμῆς ὑπάρχουσιν ἀμυδραὶ ἡδὴ δύο ὀριζόντιαι γραμμαῖ. Τὸ βάθος τῶν ἀρτίων λίθων εἶνε 0,77 μ., οὐδεὶς δ' αὖ-

¹ Pomtow, ἐν *Hermès* 1906 σελ. 356 καὶ ἐξ.

² Ἐπειδὴ τὸ Ν. ἄκρον τῆς κρηπίδος εἶναι κεκινημένον, ἵνα εὐρωμεν τὸ μῆκος αὐτῆς, ἐδέχθημεν εὐλόγως, ὅτι αὕτη ἐτερματίζετο ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀκριβῶς, ἐφ' ἣς εὐρίσκονται αἱ Ν. πλευραὶ δύο βάσεων, αἵτινες κεῖνται ἐπὶ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς πρὸς Ν. μὲν καὶ ΝΑ. τοῦ πλαταῖκοῦ ἀναθήματος ὅπισθεν δὲ τοῦ φωκικοῦ. Τὸ σχέδιον τοῦ Tournaire συνάπτει αὐτὰς μετὰ τῆς βάσεως τοῦ πλαταῖκοῦ τρίποδος.

³ Pomtow, *Philologus* LXVI (N. F. XX), 2 σ. 264-6.

¹ X, 13, 4. 6. 7.

² Πλουτ. de Pythiae orac. 15.

³ BCH, 22, σ. 321 πρβλ. Bourguet αὐτόθι τε καὶ ἐν *administration du sanctuaire Pythique* σ. 102.

τῶν φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω ἴχνη συνδέσμων ἢ ἀναθύρωσιν, πάντες δ' εἶνε ἀδρομερῶς εἰργασμένοι, ὥστε τὸ ὅλον πλάτος τοῦ ἀναθήματος ἦτο 0,77 μ.

Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ ἐκάστου τεμαχίου ἢ λίθου.

1. Τεμάχιον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τῆς βάσεως, ἄρτιον ἐμπρὸς ἄνω καὶ ἀριστερά, ἐνθα εἶνε ὁραταὶ καὶ αἱ παρὰ τὴν ἄνω ἀκμὴν τοῦ λίθου ὀριζόντιαι γραμμαί. Μέγιστον μετώπου ὕψος 0,21 μ. μῆκος ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ 0,34 μ. βάθος τῆς ἄνω ἐπιφανείας 0,36 μ. Ἐπιγραφὴ φ ὕψ. καὶ πλ. 0,09. Ἀριστερὰ καὶ ὑπὸ τὸ φ μικρογράμματος ἐπιγραφὴ, περὶ ἧς κατωτέρω. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἴχνος ποδὸς χαλκοῦ ἀγάλματος, παρ' ᾧ ἴχνη δεξιὰ κοίλωμα ἐλαφρὸν ἐπίμηκες· μῆκος πέλματος 0,16, βάθος ὀπῆς 0,08. Τὸ ἴχνος τοῦτο πρέπει νὰ εἶνε ἴχνος ἀριστεροῦ ποδός· διότι εἶνε πλησίον τοῦ ἄκρου τοῦ λίθου βαῖνον πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ δεξιὰ, δὲν ἔχουσι δὲ οἱ λίθοι μέγα βάθος, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ ἕτερος ποὺς ἐπάτει περαιτέρω πρὸς τὰ ὀπίσω τῆς βάσεως, καὶ νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ σωζόμενον ἴχνος εἶνε δεξιοῦ ποδός. Εἶνε λοιπὸν ἀριστεροῦ ποδὸς ἴχνος, τὸ δὲ τοῦ δεξιοῦ ἔκειτο περαιτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἔμπροσθεν· κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἴχνος τοῦτο, δὲν ἦτο ἐστραμμένος πρὸς τὰ ὀπισθεν, ἀλλ' ἔβαινε πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς βάσεως.

Τὸ τεμάχιον εὐρέθη ἐντὸς τοῦ τεμένους ἐπὶ τῆς κλίμακος τῆς παρὰ τὴν ἄλων. Ἦτο ἀκατάγραφον, κατεγράφη δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 4553 α.

2. Τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶνε συνέχεια τοῦ πρώτου, πρὸς ὃ προσαρμόζει. Εἶνε πλήρες μόνον πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμπρός. Μέγιστον ὕψος 0,25, μῆκος 0,15, βάθος 0,13. Ἐπιγραφὴ Ω, ὑφ' ἣν ἐτέρα μικρογράμματος ἐξίτηλος.

Τὸ τεμάχιον εὐρέθη ἐν τῷ ὑπογείῳ τοῦ μουσείου ἄνευ ἀριθμοῦ τοῦ εὐρετηρίου, κατεγράφη δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 4553 β.

3. Τεμάχιον πλήρες ἐμπρός, ἄνω καὶ κάτω, ἐπομένως ὕψος 0,37 μ. Μέγιστον μῆκ. 0,28, βάθ. 0,25. Ἐπιγραφὴ Κ, ὑφ' ἣν μικρογράμματος ἐτέρα ἐπιγραφὴ, περὶ ἧς κατωτέρω. Τὸ τεμάχιον εἶνε συνέχεια τοῦ προηγουμένου, ἀλλὰ δὲν προσαρμόζει, πελεκηθὲν πιθανῶς ἵνα κτισθῇ που.

Εὐρέθη ἐν τῷ μουσεῖῳ ἀκατάγραφον, κατεγράφη ἤδη ὑπ' ἀριθμὸν 4553 γ.

4. Τεμάχιον πλήρες ἔμπροσθεν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐνθα φέρει ἀναθύρωσιν· πλήρες δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω, ἐπομένως ὕψος 0,37· μῆκος 0,27, βάθος 0,63 μ. Ἐπιγραφὴ Ε, ὑφ' ἣν μικρογράμματος ἐτέρα ἐπιγραφὴ, ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς τοῦ προηγουμένου τεμαχίου 3 καὶ ἀποδεικνύουσα ὅτι τὸ τεμάχιον 4 εἶνε συνέχεια τοῦ 3, ἂν καὶ οἱ λίθοι περικοπέντες, ἵνα χρησιμοποιηθῶσι που, δὲν προσαρμόζουσιν ἤδη, ὡς τοῦλάχιστον ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ πεισθῶ.

Τὸ τεμάχιον εὐρέθη ἔξω τοῦ τεμένους ὑπεράνω τῶν ῥωμαϊκῶν τοίχων τῶν ὀριζόντων τὰ νῶτα τῶν δωματίων τῆς πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ τεμένους πλατείας καὶ δὴ ὑπεράνω τοῦ τρίτου τούτων τῶν δωματίων. Κατεγράφη ὑπ' ἀριθμὸν 4553 δ.

Τὰ μέχρι τοῦδε 4 τεμάχια ἀποτελοῦσιν ἓνα λίθον προφανῶς τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, ὃ εἶχον οἱ ἄρτιοι λίθοι, ὧν δύο θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

5. Μέγα τεμάχιον πλήρες ἄνω, κάτω καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐνθα ἀναθύρωσις. Μῆκος (ἀπὸ δεξ. πρὸς ἀρ.) τοῦ μετώπου 0,76 μ. Ἐπιγραφὴ Π Ο Λ. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἴχνος (μῆκ. 0,19) ποδός δεξιοῦ κατὰ πιθανότητα· διότι ὁ ποὺς βαίνει πρὸς τὰ ὀπίσω ἀριστερά, δὲν ὑπάρχει δὲ βάθος τῆς βάσεως ἐπαρκές, ἵνα ὑποθέσωμεν, ὅτι εἶνε ἀριστερός, διότι τότε ὁ δεξιὸς θὰ ἐπιπτεν ἔξω τῆς πλακῆς ταύτης. Εἶνε λοιπὸν δεξιοῦ ποδός ἴχνος, τὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ἔκειτο περαιτέρω πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐμπρός· κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἴχνος τοῦτο δὲν ἦτο ἐστραμμένος πρὸς τὰ ὀπίσω τῆς βάσεως, ἀλλ' ἔβαινε πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτῆς.

Τὸ τεμάχιον εὐρέθη ἐν πλησίον τοῦ 1 ἀκατάγραφον, κατεγράφη ἤδη ὑπ' ἀριθμὸν 4553 ε.

6. Πλήρης πανταχοῦ λίθος. Ἀναθύρωσις δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μῆκος μετώπου 1,27 μ. Ἐπιγραφὴ Λ Ω Ν Ι. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἔχει ἴχνος ἀριστεροῦ ποδός (μῆκ. 0,20) βαίνοντος πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ δεξιὰ, περαιτέρω δὲ δεξιὰ ὀπῆν (πλ. 0,11), ἣτις εἶνε τοῦ ἴχνους τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὅστις ἔπρεπε νὰ κεῖται ἐνταυθα που. Ὁ δεξιὸς οὗτος ποὺς δὲν ἐπάτει ὁλόκληρος, ὁ δὲ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἀνήκον οἱ πόδες οὗτοι, ἦτο μὲν ἐστραμμένος πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀλλὰ δὲν ἔσπευδεν ἐκεῖσε· διότι τότε θὰ ἐπάτει ὁλόκληρος ὁ δεξιὸς ποὺς καὶ ἴσως οὐχὶ ὁλόκληρος ὁ ἀριστερός. Ἦδη ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον· προκύπτει δὲ ὡς φυσικῶς βέβαιον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος

οὗτος, καίπερ ἐστραμμένος ὢν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἔλκει ὅμως τὸ βάρος τοῦ σώματος αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω ἥτοι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ. Ὁ δὲ τοῦτο ποιῶν ἄνθρωπος θὰ κατέπιπτεν, ἂν δὲν δεχθῶμεν, ὅτι ἐκ δεξιῶν ὑπάρχει ἀντίρροπός τις δύναμις κρατοῦσα αὐτόν.

Παρὰ τὴν δεξιὰν ὀπισθεν γωνίαν ὑπάρχει λαξευτὴ αὐλαξὶς βάθους 0,03 μ., πλ. 0,97 καὶ σφζομένους μήκους 0,29 (τῆς ἐντὸς πλευρᾶς). Ἐπίσης ὑπάρχει ὀπή τις παρὰ τὴν αὐλακα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀκμῆς, ἥτις ὀπή δὲν προέρχεται ἐκ συνδέσμου. Ἐτέρα ὀπή τετράγωνος (πλ. 0,02 μ.) ὑπάρχει πλησίον τῆς ἔμπροσθεν ἀκμῆς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ μικρά τις ἀβαθὴς πρὸς τὰ ἀριστερά, ἥτις ὅμως δὲν εἶνε ἴσως παλαιὰ καὶ ἀναγκαία διὰ τὴν διάταξιν τῆς παραστάσεως. Ὑποκάτω παρὰ τὴν δεξιὰν ἀκμὴν σφύζεται λάξευμα συνδέσμου.

Ὁ λίθος εὐρεθεὶς πρὸς Α. τῆς κλίμακος τῆς ἄλλω μεταξὺ ἀνεπιγράφων λίθων κατεγράφη ὑπ' ἀριθμὸν 4553 στ.

7. Πλήρης λίθος. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀναθύρωσις. Μῆκος μετώπου 1,27 μ. ὡς καὶ τοῦ προη-

γουμένου λίθου. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἀποτετριμμένον τὸ μέτωπον. Ἐπιγραφή ΗΚΑΝΔ. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια φέρει τὰ ἴχνη δύο εὐσταθῶς πατούντων ποδῶν (μῆκ. 0,20) ἐστραμμένων πρὸς τὸν θεατὴν. Δεξιὰ τῶν ποδῶν εἶνε κοιλότης ὀρθογώνιος μῆκ. 0,28, πλ. 0,07 καὶ βάθ. 0,03 μ. Ὑποκάτω παρὰ τὴν δεξιὰν ἀκμὴν λάξευμα συνδέσμου. Ὁ λίθος εὐρέθη ἔξω τοῦ τεμένους κάτω τῆς πλατείας καὶ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ τεμένους παρὰ τὴν ἀμαξιτὸν ἀριστερὰ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀγούσης εἰς τὸ τέμενος ἀτραποῦ. Κατεγράφη δὲ ἤδη ὑπ' ἀριθμὸν 4553 ζ.

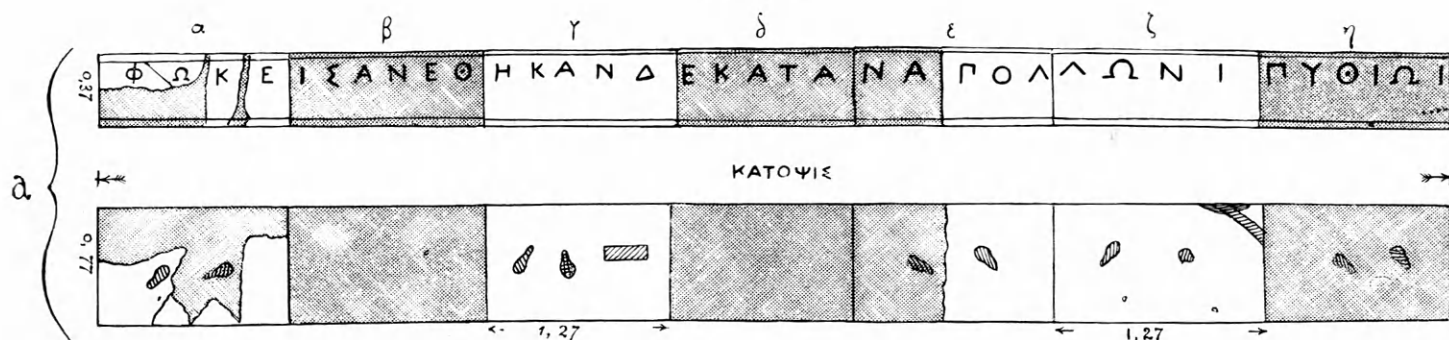
Τοὺς λίθους 5, 6 καὶ 7 εἶδε καὶ ἀναφέρει ἐν τοῖς ἐαυτοῦ Delphicis (= Berliner Phil. Wochensch. 1906 σελ. 1165-1184) σελ. 14 ὁ κ. Pomtow.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λίθων οἱ δύο τελευταῖοι, πλήρεις ὄντες, φέρουσιν ὁ μὲν 6^{ος} τέσσαρα, ὁ δὲ 7^{ος} πέντε γράμματα. Τέσσαρα δὲ γράμματα φέρει καὶ ὁ πρῶτος λίθος, ὃν ἀποτελοῦσι τὰ τέσσαρα πρῶτα τεμάχια. Ἄν ἐπιχειρήσωμεν ἤδη συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ἔχομεν τὰς ἐξῆς δύο πιθανὰς μορφάς, εἰς ἃς συνάπτομεν καὶ τὰς ἀντιστοιχοῦς κατόψεις τῆς βάσεως.

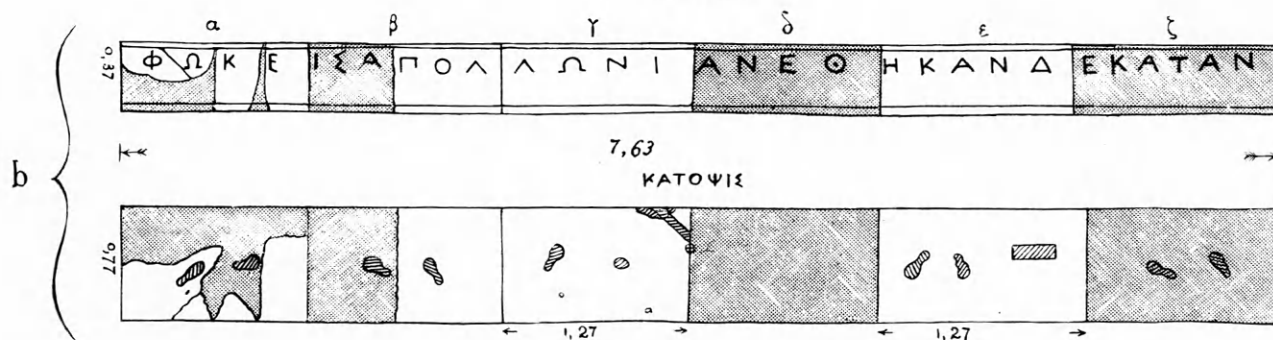
a ΦΩΚΕΙΣΑΝΕΘΗΚΑΝΔΕΚΑΤΑΝΑΠΟΛΛΩΝΙΠΥΘΙΩΙ

b ΦΩΚΕΙΣΑΠΟΛΛΩΝΙΑΝΕΘΗΚΑΝΔΕΚΑΤΑΝ

ΠΡΟΟΨΙΣ

ΠΡΟΟΨΙΣ

Παρατηροῦμεν δέ, ὅτι πᾶσα δυνατὴ συμπλήρωσις ἀπαιτεῖ εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον προσθήκην ἐνὸς τοῦλάχιστον λίθου· διότι οἱ σφζόμενοι, ἔχοντες ἀναθύρωσιν ἢ ἐλλιπῆ λέξιν, δὲν ἀποτερματίζουσι τὸ ὅλον μέτωπον καὶ τὴν δεξιὰν ἄκραν τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς.

Ἄν ἐξετάσωμεν τὴν κάτοψιν τῶν λίθων, βλέπομεν, ὅτι ἔχομεν ἔχνη τῶν ποδῶν τεσσάρων ἀνθρώπων ὅχι ὑπερφυσικοῦ πιθανῶς μεγέθους. Λέγομεν δέ, ὅτι ἔχομεν ἔχνη τεσσάρων ἀνθρώπων, διότι ἐπὶ τοῦ α καὶ ε λίθου τῆς α μορφῆς ἢ ἐπὶ τοῦ α καὶ β τῆς β μορφῆς ὑπάρχει χώρος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου ἐν ἑκατέρῳ λίθῳ ἐτέρου ἔχνου. Ἀλλως τε οἱ δύο οὗτοι ἀτελεῖς λίθοι φυσικῶς δὲν ἀποδίδουσιν ἔχνη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. Ἐπομένως ἡ βᾶσις αὕτη καὶ ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἀνάθημα τῶν Φωκέων· διότι τοῦτο εἶχε τρία μόνον πρόσωπα καὶ ταῦτα βεβαίως ἤρεμα παρ' ἄλληλα ἰστάμενα, ἐν ᾧ ἡ περὶ ἧς πρόκειται βᾶσις δεικνύει, ὅτι τὰ ἐπ' αὐτῆς πρόσωπα ἦσαν ἐν κινήσει τινὶ καὶ ὀράσει. Ἐπίσης ἡ βᾶσις αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἀνάθημα τῶν Φωκέων, διότι τοῦτο ἦτο ἀνάθημα ἕνεκα νίκης ἐν ἵππομαχίᾳ καὶ παρίστανε πιθανῶς τοὺς στρατηγούς τῶν Φωκέων ἐφιππούς. Πόσοι ἦσαν οὗτοι δὲν γινώσκουμεν, ἀλλ' ὅτι ἦσαν ἔφιπποι, φαίνεται πιθανόν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν ἔχομεν λόγους νὰ δεχθῶμεν, ὅτι αἱ εἰκόνες αὗται ἦσαν ἐν ὀράσει, καὶ πιστεύομεν, ὅτι, ἂν δὲν ἦσαν ἔφιπποι, παρίσταντο ὅμως ἤρεμοι πλησίον ἀλλήλων καθὼς συνέβαινεν εἰς πλεῖστα ἀναθήματα ἐν Δελφοῖς, περὶ ὧν δὲν ἀναφέρεται ἢ δὲν προκύπτει ἄλλως πως ὡς βέβαιον τὸ ἐναντίον. Ἄλλ' ἡ βᾶσις περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται, δὲν εἶνε βᾶσις ἡρέμων ἀνδριάντων. Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ ἐπιγράμμα, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος¹ ἐξαιρεῖ τὸ ἀνάθημα τοῦτο ἐκ τῆς παρούσης μελέτης.

ὑπολείπεται τὸ τρίτον ἀνάθημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ βᾶσις. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι πληροῖ αὕτη τοὺς ὅρους, οὓς θέτει διὰ τῆς περιγραφῆς τοῦ μνημείου ὁ Πausanias. Ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πληρώσεως τῶν ὅρων τούτων θὰ κρίνωμεν καὶ πότῃ τῶν ἀνωτέρω μορφῶν τῆς βᾶσεως εἶνε προτιμητέα, ἂν οὐ γλωσσικῶς εὐδοκῶνται ἀμφοτέραι.

Κατὰ τὸν Pausanias τὰ πρόσωπα ἦσαν πέντε·

¹ De Pyth. or. 15.

συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ὁρᾶσιν, ἣν ἀποδίδει εἰς αὐτά, καὶ πρὸς γνωστὰς τοῦ αὐτοῦ θέματος παραστάσεις πρέπει νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι εἰς τὸ μέσον ἦτο ὁ Ἡρακλῆς ἀπάγων τὸν τρίποδα καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐπιλαμβανόμενος αὐτοῦ, ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ συμπλέγματος τούτου ἦτο παρὰ τὸν Ἡρακλέα μὲν ἡ Ἀθηνᾶ, παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα δὲ ἡ Λητώ καὶ ἡ Ἄρτεμις. Τὰ δύο τελευταῖα πρόσωπα συνήθως παρίστανται ἐν ἀντιθέτῳ φορᾷ. Ἡ μὲν δηλ. Ἄρτεμις ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς παραστάσεως σπεύδει ἐντρομος πρὸς τὸ ἄκρον, ἡ δὲ Λητώ ἐκ τοῦ ἄκρου οἶονεὶ καλουμένη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος σπεύδει πρὸς τὸ κέντρον.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη τὰς δύο συμπληρώσεις καὶ μορφὰς τῆς βᾶσεως, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γενομένην περιγραφὴν τῶν λίθων.

Μορφή α. Ἐν ταύτῃ βλέπομεν, ὅτι εἰς τὸν λίθον α τὰ ἔχνη βαίνουν πρὸς τὸ κέντρον. Ἰνα ὀρίσθῃ τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ ἀνήκουσι ταῦτα, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν εἰς τίνα ἀνήκουσι τὰ ἔχνη τοῦ λίθου γ'. Ἐκ τῶν προσώπων τῆς παραστάσεως μόνον ὁ Ἡρακλῆς ἠδύνατο νὰ ἴσταται ἀτάραχος ἐπ' αὐτῶν κρατῶν τὸν τρίποδα, ὅτε ἐπὶ τοῦ λίθου α ἐπιβάλλεται νὰ θέσωμεν τὴν Ἀθηνᾶν. Πράγματι δὲ οὕτω πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, διότι τὰ ἔχνη τοῦ λίθου ε βαίνουν πρὸς τὸ κέντρον καὶ προφανῶς ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα σπεύδοντα νὰ σώσῃ τὸν τρίποδα. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶνε ὀρθόν, ἀποδεικνύουσι τὰ ἔχνη τοῦ λίθου ζ, ἅτινα βαίνοντα πρὸς τὸ ἄκρον, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐτέραν παραστάτιν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν Ἄρτεμιν, ἐν ᾧ ἡ Λητώ ἴστατο ἐπὶ τοῦ ἀπολεσθέντος λίθου η.

Ἡ διάθεσις αὕτη ὅσον καὶ ἂν φαίνεται τακτικὴ, ἔχει ὅμως ἐλαττώματά τινα καθιστῶντα αὐτὴν ἀπίθανον. Καὶ πρῶτον ἡ Ἀθηνᾶ εὐρίσκεται ἄγαν μακρὰν τοῦ Ἡρακλέους (ὕπολογιζομένου καὶ μόνου τοῦ παρεμπίπτοντος ἐξαγγραμμάτου λίθου β), ἐν ᾧ ἡ τοποθέτησις τοῦ σφζομένου ἔχνου αὐτῆς εἰς τὸ ἄκρον σχεδὸν τῆς βᾶσεως δεικνύει, ὅτι τὸ ἀκόλουθον πρόσωπον πρέπει νὰ ἴστατο πλησίον, ὅχι δὲ τόσον μακρὰν. Δεύτερον τὰ ἔχνη τοῦ λίθου ζ συμφώνως πρὸς τὴν γενομένην περιγραφὴν αὐτῶν (ἀριθ. 6) δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν Ἄρτεμιν, διότι ἡ κίνησις αὐτῆς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἔπρεπεν ὁ δεξιὸς πούς νὰ πατῇ ὀλόκληρος, ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐνταῦθα.

Μορφή β. Ἐπὶ τῶν λίθων α καὶ β ἦσαν προφανῶς αἱ δύο παραστάτιδες τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν

ἀντιθέτω φορᾷ διαπονούμεναι ὑπὲρ τοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ λίθου γ. Τὰ ἔχνη τοῦ λίθου τούτου προσήκουσιν ἄριστα τῷ Ἀπόλλωνι, ὅστις ἐστραμμένος ὢν πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἐπιλαβόμενος τοῦ τρίποδος ἔλκει αὐτὸν ἀντεριδόμενος εἰς τὸν ὀπισθεν πατοῦντα ἀριστερὸν πόδα, ἐλαφρῶς δὲ πατῶν ἔμπροσθεν τὸν δεξιόν. Ὁ λίθος δ' εἶνε κενός, διότι τὸν ὑπὲρ αὐτὸν χώρον ἐπλήρου ὁ περιμάχητος τρίπους, ἐπὶ δὲ τοῦ εἴητο πεφυτευμένος εὐσταθής ὁ Ἡρακλῆς. Ὑπολείπεται εἰς λίθος, εἰς μόνος, ἐφ' οὗ ἔδει νὰ ἱσταται ἡ Ἀθηνᾶ.

Οὕτως ἡ δευτέρα μορφή πληροῦ τελειότερον τοὺς ὅρους, οὓς ἐπιβάλλει ἡ περιγραφή τοῦ Παυσανίου, ὑπερέχει δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπλὴν, περιεκτικὴν καὶ ἀρχαϊκὴν διατύπωσιν τῆς ἀναθέσεως, προτάσσουσα τὰς αἰεὶ σπουδαιοτέρας διὰ τὴν ἀνάθεσιν λέξεις. Τούτου οὕτως ἔχοντος, ἡ ἐπιγραφή πρέπει νὰ λήγῃ διὰ τῆς λέξεως *δεκάταν*, διότι, ἂν προσθέσωμεν ὅ,τιδῆποτε ἄλλο, προσθέτομεν χώρον, ἐφ' οὗ δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Παυσανίας νὰ στήσωμεν ἄγαλμα τι.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος λόγος πείθων ὅτι ἡ μορφή b ὄχι μόνον ὑπερέχει τῆς a, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶνε ἡ ἀρχικὴ, προσαρμοζομένη εἰς τὸ μῆκος τῆς κρηπίδος, ἥτις ἔχει τὰ ἀπεξεσμένα ψηφίσματα.

Ἐν τῇ μορφῇ a προσθέσαμεν δύο ὅλας πλάκας ἐξαγγραμμάτους, μίαν πενταγράμματον καὶ ἓν τεμάχιον διγράμματον, ἐν δὲ τῇ μορφῇ b δύο ὅλας πλάκας, ὧν ἡ μία τετραγράμματος ἡ δ' ἑτέρα ἐξαγράμματος καὶ ἓν τριγράμματον τεμάχιον. Οὕτως ἔχομεν ἐν τῇ μορφῇ a ἑπτὰ πλάκας, αἵτινες, ἂν ὑποθεθῇ, ὅτι πᾶσαι ἔχουσι τὸ μῆκος τῆς τετραγγραμμάτου πλάκας ζ, δηλ. 1,27 μ., δίδουσι μετὰ τῶν λοιπῶν πλάκων ὀλικὸν μῆκος 8,89 μ., ὅπερ εἶνε μακρότερον τοῦ μήκους (7,63 μ.) τῆς κρηπίδος τῶν Φωκέων κατὰ 1,26 μ. Ἡ μορφή ἄρα αὕτη δὲν προσήκει οὔτε εἰς τὴν κρηπίδα οὔτε εἰς τὸ ἀνάθημα. Ἐν τῇ μορφῇ b ἔχομεν ἐξ πλάκας ἂν δ' ὑποθέσωμεν, ὅτι αὗται ἔχουσιν ὡσαύτως μῆκος 1,27 μ., ἔχομεν ὀλικὸν μῆκος τῆς βάσεως 7,62 μ., ὅπερ εἶνε μῆκος καὶ τῆς κρηπίδος. Ἡ διαφορὰ τοῦ 0,01 μ. εἶνε ἀσήμαντος, προερχομένη προφανῶς ἐκ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ τελείου ὀρισμοῦ τῆς Ν. ἄκρας τῆς κρηπίδος. Ἡ μορφή ἄρα b προσήκει εἰς τὴν πρὸ τοῦ πλαταϊκοῦ μνημείου φωκικὴν κρηπίδα.

Οὕτω ἔχομεν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἱσταντο τὰ πέντε ὑπὸ τοῦ Παυσανίου

μνημονευόμενα πρόσωπα ἐν τῇ γνωστῇ δράσει τῆς ἀρπαγῆς τοῦ τρίποδος καὶ ὅτι ἡ βάσις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν κρηπίδα τὴν ἔχουσαν τὰ ἀπεξεσμένα ψηφίσματα¹.

Τὰ γράμματα εἶνε κάλλιστα τοῦ δ' αἰῶνος καὶ δὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεως αὐτοῦ, κατ' ἀκολουθίαν δὲ συγκρούονται πρὸς τὸν Παυσανίαν λέγοντα², ὅτι τὸ ἀνάθημα ἀνετέθη ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν Θεσσαλῶν νίκης. Διότι ἐκεῖνος ὁ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς πόλεμος εἶνε προπερσικός³, ἐν ᾧ ἡ βάσις οὔτε γράμματα ἀρχαϊκὰ ἔχει οὔτε ἀρχαϊκὴν διάταξιν παραλλήλων τῶν ποδῶν τῶν ἀγαλμάτων δεικνύει. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ Ἡρόδοτος⁴ γνωρίζει τὸ ἀνάθημα τοῦτο, ἀναγκαζόμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ ἀνάθημα ὑπέστη κατὰ τὴν δ' ἐκ. γενικὴν τινὰ ἀνακαινίσιν μᾶλλον ἢ μερικὴν ἐπισκευήν. Ἐγένοντο δὲ τότε πολλοὶ μεταβολαὶ ἐν τῷ τεμένει καὶ δὴ ἐν τῇ γειτονίᾳ τῶν Φωκέων, ἐνθα πλὴν τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ναοῦ ἀνεκαινίσθη πιθανώτατα καὶ ὁ μέγας βωμός. Ὁ Παυσανίας λέγει, ὅτι τεχνῆται τῶν ἀγαλμάτων ἦσαν ὁ Διύλλος, ὁ Ἀμυκλαῖος καὶ ὁ Χίωνις ζήσαντες κατὰ τὰ Περσικά καὶ πρὸ αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην γνώμην⁵. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνεπιγραφὸς ἀναθηματικὴ βάσις οὐδὲν ὄνομα τεχνίτου φέρει, δυσκόλως δὲ θὰ εὑρίσκον ἀλλαχοῦ τοῦ ἀναθήματος τόπον τὰ ὀνόματα τῶν τεχνιτῶν, εἰκάζομεν, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου στηρίζεται ἢ εἰς πληροφορίας ἐξηγητῶν ἀνεπιστημόνων ἢ εἰς εἰδῆσιν τινὰ παλαιοτέρου συγγραφέως γνωρίσαντος τὴν παλαιὰν βάσιν τοῦ ἀναθήματος⁶.

¹ Ἐν Δελφοῖς ἔχομεν καὶ ἄλλας τινὰς παραστάσεις ἢ λείψανα παραστάσεων τοῦ θέματος τῆς ἀρπαγῆς τοῦ τρίποδος.

α'. τὸ ἀέτωμα τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων.

β'. ἀγαλμάτιον χαλκοῦν ἐκ τοιαύτης παραστάσεως πιθανῶς προερχόμενον (Perdrizet, BCH, XX, σ. 701-2).

γ'. ἴσως τὸ Α. ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν (Homolle ἐν Guide Joanne, Grèce 1903 σ. 40⁴).

Εὐρεῖα σύγκρισις τῆς φωκικῆς βάσεως πρὸς τὰς πολυαριθμοὺς παραστάσεις τοῦ αὐτοῦ θέματος θὰ ἡδύνατο νὰ παράσχω ἡμῖν ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς τοῦ φωκικοῦ μνημείου πρὸς ἐκεῖνας τὰς παραστάσεις. Ἐκ τούτων δὲ θὰ ἡρμηνεύετο ἴσως μετ' ἀσφαλείας καὶ ἡ χρησιμότης ἐκάστης τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων ὑπῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ λίθου αα = βα, αγ = βδ καὶ αζ = βγ, περὶ ὧν ἀποφεύγομεν νὰ εἰπωμέν τι.

² X, 13,7 X, 1,11.

³ Ἡρόδ. VIII, 27 ἐξ.

⁴ «Οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεσιεῶτες ἔμπροσθεν τοῦ νηοῦ».

⁵ E. A. Gardner, Greek Sculpture, σελ. 153.

⁶ Ἦσαν δὲ τότε τὰ ἀνάθημα «μεγάλα» κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐν ᾧ τὰ ἐπὶ τῆς ἐνεπιγραφῆς βάσεως ἔχνη μαρτυροῦσι περὶ οὐχὶ ὑπερανθρώπων σωμάτων.

Κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον ἐγράφησαν ἐπὶ τῆς κρηπίδος τὰ ἀποξεσθέντα ἔπειτα ψηφίσματα¹, σύμπασα δὲ ἡ βᾶσις παρέμεινε καθαρὰ ἀπὸ ἄλλων ἐπιγραφῶν μέχρι τοῦ α' αἰῶνος π. Χ., ὅτε ἐχαράχθησαν δύο ἀποτετριμμένα νῦν ψηφίσματα ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν ἐνεπιγράφων λίθων, ὅστις ἤδη εὐρέθη εἰς τέσσαρα τεμάχια (ὅρα ἀνωτέρω ἀριθ. 1 - 4).

3

ΕΛΦΟΙΕΔΩΚΑΝΔΙΩΝΙ.ΟΥ...
ΠΡΟΞΕΝΙΑΝΠΡΟΜΑΝΤ...
ΑΝΠΑΝΤΩΝΚΑΙΤΑ...
ΑΘΑΝΙΩΝΟΣΒΟΥΛΕΥ

Δ]ελφοὶ ἔδωκαν Δίῳ Β]ού[λων]ο[ς] ἐγ Δαύλιο[ς] αὐτῷ καὶ ἐκγόνο[ις] προξενίαν, προμαντ[εῖαν], προδικίαν, [ἄσ]υλίαν, ἀτέλει-
αν πάντων καὶ τᾶ[λλα], ὅσα τ]οῖς προξένοις. Ἄ[ρχ]οντο[ς]
Ἀθανίωνος, βουλευ[όντων]

Ἄν τυχόν τις ᾔθελεν ἔχει ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς συγκροτήσεως καὶ ἀποδόσεως τῆς βάσεως εἰς τοὺς Φωκέας, αἱ μικρογράμματοι αὐταὶ ἐπιγραφαὶ (ὑψ. γραμμῶν 0,012 μ.) συντελοῦσιν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἀμφιβολίας· διότι τὸ μὲν πρῶτον ἐξηφανισμένον ψήφισμα, ἂν ὀρθῶς ἀνέγνωσα, ὁμιλεῖ περὶ Φωκέως τινὸς ἢ Φωκέων, τὸ δὲ δευτέρον περὶ ἀνδρὸς (Φωκέως) ἐκ Δαυλίδος.

Ὁ ἄρχων Ἀθανίων ὁ Κλεοξενίδα ἤρξε τῷ 86-5 π. Χ.². Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου βουλευτοῦ τὸ μόνον, οὗ ἔγνη ἐντελῶς ἀμυδρὰ ὀρῶνται, φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ΑΡΙΣΤΕΙΔ . ἢ ΑΡΙΣΤΕΙΑ ἀλλὰ τοιοῦτος βουλευτὴς δὲν εἶνε γνωστὸς ἐπὶ Ἀθανίωνος. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος τούτου ἀπαντῶντες βουλευταί, οὓς γινώσκωμεν, ἦσαν Πολυκράτης ὁ Κλεοδάμου, Τιμοκλῆς ὁ Σωτύλου, Φίλων ὁ Ἀριστέα, Εὐάγγελος ὁ Μεγάρτα· δὲν ἠδυνήθη δὲ νὰ πεισθῶ, ὅτι ἐνταῦθα εἶνε τὸ πατρικὸν ὄνομα τοῦ Φίλωνος.

Ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν νῦν ἐπακόλουθὰ τινὰ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω.

Ἡ ἐνεπιγράφος βᾶσις στενὴ καὶ ἐπιμήκης οὖσα καλύπτει τὴν κρηπίδα οὖσαν ἰσομήκη καὶ πού στενοτέραν (τὸ ὑπόλοιπον τῆς κρηπίδος συνεπληροῦτο κτιστῶς), καταλείπει δὲ καὶ κενὸν διάστημα 1,13 μ. μεταξύ ἑαυτῆς καὶ τοῦ ὀπισθεν βήθρου τοῦ πλα-

¹ Εἰς λίθος φέρων ὁμοίως ἀπεξεσμένους ἐπιγράφας, ἀσφαλῶς δὲ ἐκ τοῦ φωκικοῦ ἀναθήματος προερχόμενος κεῖται μεταξύ ἄλλων ΝΑ. τοῦ πλαταϊκοῦ ἀναθήματος.

² Colin ἐν BCH, XXII, σ. 34. Pomtow, Delphische Chronologie ἐν Pauly-Wissowa's Real-Encycl. ἄρθρον Delphoi σελ. 2649-50.

Ἀνεγνώσαμεν δὲ ἐπὶ τοῦ 1

NON

ΠΡΟΜΑΝΤΕΙΑΝΠΡΟΕΔΡ... ,

ἐπὶ τοῦ 2

ΦΖΚΛ = Φωκε[...]

ἐπὶ δὲ τῶν δύο ἐπομένων

4

Ο.ΕΓΔΑΥΛΙΟ.ΑΥΤΩΚΑΙΕΚΓΟΝΟ
ΝΠΡΟΔΙΚΙΑΝ...ΥΛΙΑΝΑΤΕΛΕΙ
ΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΑ.ΧΟΝΤΟ.
ΑΡ...ΕΙΛΑ'

ταϊκοῦ τρίποδος, ὡς τοῦτο ἀνασυνεστάθη. Τὸ κενὸν δὲ τοῦτο διάστημα δὲν εἶνε πολὺ διάφορον, ἀπὸ τῆς γραμμῆς, ἣτις διέρχεται πρὸ τῆς βάσεως τῶν Ταραντίνων καὶ ἐφ' ἧς ἔκειτο πιθανῶς τὸ πάλαι ἢ πρόσοψις τοῦ πλαταϊκοῦ βήθρου. Εἶδομεν δέ, ὅτι τὰ πέντε πρόσωπα τοῦ φωκικοῦ ἀναθήματος ἴσταντο πάντα ἐπὶ τῆς στενῆς ἐπιμήκους βάσεως.

Ἀκολούθημα τούτου εἶνε, πρῶτον μὲν ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ γίνη εἰς τὸ μέλλον λόγος περὶ μεταθέσεως ἢ ἐπεκτάσεως τῶν Φωκέων ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ ἀνασυσταθέντος πλαταϊκοῦ μνημείου¹. Δευτέρον δέ, ὅτι ὁ πλαταϊκὸς τρίπους, ἐξ αἰτίας τοῦλάχιστον τῶν Φωκέων, οὐδαμῶς πρέπει νὰ μεταθεθῇ ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἐτέθη ὑπὸ τοῦ κ. Homolle ἀσχετῶς πρὸς οἰονδήποτε ἐλάττωμα τῆς ἀνασυστάσεως. Τῆς κρηπίδος τοῦ τρίποδος ἐσφύζετο κατὰ χώραν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λίθων καὶ ἐκ τοῦ τοπογραφικοῦ σχεδίου τοῦ κ. Tournaire, ἢ δευτέρα σειρὰ τῶν λίθων πλήρης μὲν εἰς τὴν Β. πλευρὰν ἐλλιπὴς δ' εἰς τὴν Α. καὶ Δ. ἢ Ν. πλευρὰ ἦτο κατεστραμμένη. Ἀλλὰ κατὰ τὸ μῆκος τῆς Β. συνεπληρώθησαν αἱ ἑτεραι τρεῖς καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ βᾶσις ἔχουσα διαστάσεις (Δ. πλευρὰ 3,00, Ν. πλευρὰ 2,90 μ.) τὰς ἀπαιτούμενας ὑπὸ τῶν σωζομένων λίθων τοῦ μνημείου². Ὅτι δὲ τὸ Πλαταϊκὸν ἀνάθημα δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐπὶ τῆς ἀνα-

¹ Pomtow Delphika σ. 32.

² Διαφορὰ πλάτους μεταξύ τῶν πλευρῶν δὲν ὑπῆρχε βεβαίως ἀρχικῶς, ἢ δὲ σημειουμένη ἐνταῦθα δὲν πιστεύω ὅτι εἶνε ἐσκεμμένη, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς κακῆς κατασκευῆς τῆς κρηπίδος.

τολικώτερον κειμένης μεγάλης βάσεως¹ τῆς λεγομένης « τοῦ ἄρματος τῶν Ῥοδίων », ἀποδεικνύει ὅχι μόνον τὸ κακὸν ὑλικὸν αὐτῆς (χροκαλοπαγεῖς λίθοι εἰς τὰς βάσεις τῶν ἀναθημάτων δὲν εὐρίσκονται ἐν Δελφοῖς κατὰ τὸν ε' αἰῶνα καὶ δὴ ἀρχόμενον), ἀλλὰ καὶ αἱ διαστάσεις, οὔσαι ἄγαν μεγάλαι πρὸς τὸ πλαταϊκὸν ἀνάθημα· διότι ἡ βᾶσις ἐκείνη ἔχει δυτικὴν μὲν πλευρὰν 5,60 μ., βορείαν δὲ 4,60 μ. Διστάζω δὲ νὰ δεχθῶ, ὅτι ἐκ διαβάθμισεων πρὸς τὰ ἄνω ἐγένετο τοσαύτη συστολὴ τῶν διαστάσεων, ὥστε νὰ ἀπορροφηθῇ ὁλόκληρος ἡ διαφορὰ ἢ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν δύο βάσεων. Διστάζω δὲ νὰ δεχθῶ αὐτό, διότι αἱ δύο περιφερεῖς σειραὶ τοῦ πλαταϊκοῦ ἀναθήματος καταλείπουσι περιθώριον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων λίθων μόλις 0,02-0,05 μ.· δὲν ἐπικρατεῖ λοιπὸν ἐν τῇ κτίσει τῆς πλαταϊκῆς βάσεως ἀρχὴ τις σπατάλης χώρου, ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην ὡς καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος τῆς βάσεως δύναται νὰ παραβληθῇ τὸ μνημεῖον πρὸς τὰς βάσεις τῶν τριπόδων τῶν Δεινομενειδῶν².

Ἄλλ' ἂν τὸ πλαταϊκὸν προστατεύηται οὕτω ἀπὸ μελλούσης τινὸς μεταθέσεως, τὸ ἀνάθημα ὅμως τῶν Ταραντίνων³ φαίνεται, ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εὕρη θέσιν ἐπὶ οὐδεμιᾶς τῶν σωζομένων βάσεων. Διότι ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα βᾶσις « τῶν Ταραντίνων », ἥτις κεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς πλαταϊκῆς καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς προσθίας γραμμῆς ἔχουσα πλ. 1,28 μ., μῆκος δὲ τὸ πολὺ 3,76 ἢ τὸ ὀλίγον 2,57 μ., εἶνε ἀδύνατον νὰ περιλάβῃ ἀνδριάντας πεζοὺς καὶ ἀνδριάντας ἱππεῖς, τὸν βασιλέα Ὡπιν νεκρόν, ἐφ'esτηκότας δ' αὐτῷ τὸν Τάραντα καὶ τὸν

¹ Pomtow, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 31.

² Ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς τοῦ τετραγώνου ὑποβήρου τοῦ πλαταϊκοῦ τρίποδος ὑπῆρχε τοῦλάχιστον μία στήλη ἐντεθειμένη. Ἐπειδὴ ἡ στήλη αὕτη ἦτο βεβαίως ἐστραμμένη πρὸς τὴν ἱερὰν ὁδὸν ἔπεται, ὅτι ὁ λίθος, ὅστις φέρει τὴν αὐλάκα τῆς στήλης καὶ εἶνε τεθειμένος νῦν εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν, εἶδει νὰ τεθῇ εἰς τὴν ΒΔ, ἵνα ἡ αὐλάξ ἢ παραλλήλος τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ.

³ Παυσαν. X. 13,10. Ἰδρὺθη μετὰ τῆς 78ης καὶ τῆς 80ης Ὀλυμπιάδος (Brunn. Gesch. der griech. Künste I. σ. 65). Τῆς αὐτῆς περιόδου γνώμη εἶνε καὶ ὁ Pomtow (Athen. Mitt. XXXI (1906) σ. 526) καὶ ὁ Busolt (Griech. Gesch. II². 805,3 καὶ 806,6). Ὑπολαμβάνουσι δὲ τὸ ἀνάθημα παλαιότερον τοῦ ἔτους 473 π. Χ. ὁ Mommsen καὶ ὁ Sauer (Statuar. 34,125). Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὰ λείψανα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς τῶν Ταραντίνων, ἅτινα εὐρεθέντα παρὰ τὸ πλαταϊκὸν ἀνάθημα κεῖνται νῦν ἐπὶ τῆς κρηπίδος τῶν Φωκέων, εἶνε οὐχὶ τοῦ ε' ἀλλὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ δ' αἰῶνος π. Χ. Τοῦτο ἐξάγω ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων· ἀλλὰ εἶνε προφανές, ὅτι τοιαύτη γνώμη δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου λέγοντος τεχνίτας τοῦ ἀναθήματος τὸν Ὀνάταν καὶ τὸν Ἀγελᾶδαν. Εἰκάζω δέ, ὅτι ἴσως ἐγένετο καὶ τοῦ μνημείου τούτου ἀνακαίνισις κατὰ τὸν δ' αἰῶνα καὶ δὴ ἀρχόντος ἐν Τάραντι τοῦ Ἀργύτα.

Φάλανθον καὶ περαιτέρω τοῦ Φαλάνθου δελφῖνα. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἴστατο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ἀπόλλων, ὃν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν¹, μνημεῖον συγγενὲς καὶ σύγχρονον πρὸς τὸ πλαταϊκόν, σταθὲν δ' ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ βωμοῦ. Ἡ βᾶσις εἶνε ἐπιμήκης διότι ὁ Ἀπόλλων ἐκράτει παρ' ἑαυτῷ ἀκρωτήριον πλοίου.

Ἄν ἡ τοποθέτησις αὕτη εἶνε ἀληθής, τότε μένουσι διαθέσιμοι αἱ δύο συναφεῖς² βάσεις πρὸς Β. τοῦ « ἄρματος τῶν Ῥοδίων ». Ἄλλ' αὐταὶ πάντως πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσι, προκειμένου περὶ μνημείων ἐγερεθέντων κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ ε' αἰῶνος, διότι ἀμφοτέραι εἶνε ἐκτισμέναι ἐκ χροκαλοπαγῶν λίθων· καὶ ἡ μὲν πρὸς Δ. εἶνε ἐκτισμένη (H) δι' ὑλικοῦ, εἰλημμένου τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ παλαιότερου τινὸς κτιρίου, ἡ δὲ πρὸς Α. (Γ) εἶνε ἔτι νεωτέρα, ἐπειδὴ τὸ κρηπίδωμα αὐτῆς ἐπικάθηται ἐν μέρει ἐπὶ τῆς ἐτέρας βάσεως. Αἱ βάσεις αὗται ἐβάσταζον πιθανῶς δύο ἐκ τῶν ἀγωνιστικῶν ἀναθημάτων, καὶ δὴ τῶν νεωτέρων, ἅτινα κατ' ἀρχὴν δὲν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (X, 9,2). Πλὴν τούτου ἑκατέρω τῶν βάσεων τούτων εἶνε μικρὰ διὰ τὸ ἀνάθημα τῶν Ταραντίνων. Τὸ κακὸν δὲ χροκαλοπαγὲς ὑλικὸν καὶ αἱ μικραὶ διαστάσεις ἀποκλείουσιν ἀπὸ τῆς ζητήσεως ἡμῶν καὶ τὴν « ἀνώνυμον » βᾶσιν (Quaderbau), τὴν ὁποῖαν ἀποδίδει εἰς τοὺς Ταραντίνους ὁ κ. Pomtow³, ἴσως δὲ καὶ τὴν μεγάλην « τοῦ ἄρματος » τῶν Ῥοδίων, ἣν θὰ προυτίμων ἐγώ, ἂν ἦτο δυνατόν.

Ἀλλὰ διατί νὰ πολυπραγμονῶμεν μόνον περὶ τῶν Ταραντίνων; Ὁ Παυσανίας εἶδεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τεμένους καὶ καταλέγει πολλὰ ἀναθήματα ἰδρυθέντα κατὰ τὰ μηδικὰ ἢ μικρὸν μετὰ τὰ μηδικὰ καὶ διὰ τὰ μηδικὰ. Ποῦ εἶνε αἱ βάσεις τούτων τῶν σπουδαίων ἀναθημάτων; Δυστυχῶς οἱ ἀπαγαγόντες τοὺς Πλαταϊκοὺς ὄφεις τοῦ τρίποδος δὲν ἀπήγαγον μόνους αὐτούς, εἰς δὲ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τεμένους ἡ διευθέτησις ὁδοῦ τινος ἀγούσης ἀπὸ τοῦ ναοῦ πρὸς Α. μετέβαλε ὕστερόν ποτε πολὺ τὴν ὄψιν τοῦ χώρου, ὥστε νὰ καταστήσῃ ματαιὰν ἐν πολλοῖς τὴν ζήτησιν.

Ἐν Δελφοῖς.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἡροδ. VIII, 121. Παυσ. X, 14,5.

² Ὁ κ. Tournaire κακῶς ἔχει αὐτὰς κεχωρισμένας

³ Delphika σελ. 32.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΕΓΕΑΣ

(Συνέχεια ἐκ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος 1906 σελ. 66).

18

Τμήμα παχείας πλακὸς μαρμαρίνης, ἀναθημα-
τικῆς πιθανώτατα, πρὸς δεξιὰν ἀκροαίας, ἐκ τῶν
ἄλλων πλευρῶν ἀποκεκομμένης. — Ὑψος 0.13,
πλάτος 0.20, πάχος μετρίον τι τῶν 0.21. Ἀπόκει-
ται ἐν τῷ μικρῷ Μουσείῳ τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς.

Τὰ γράμματα ἔχουσι χαραχθῆ ἐπιμελῶς καὶ δύ-
νανται νὰ ἀναχθῶσι μέχρι τῆς Β' π. Χ. ἐκατονταε-
τηρίδος· ἡ ἐπιγραφή λέγει :

ΚΛΕΟΘΣΘΕ

1Ε (κενόν)

«Κλεοσθέ

νης ἀν]έ

[θηκεν;]

Ἄν ὑπῆρχε τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἐπὶ τῆς ἐπι-
γραφῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν· ἡδύνατο
ὅμως νὰ παραλειφθῇ, ὡς ἐξ ἄλλων Τεγεατικῶν
ἐπιγραφῶν γινώσκουμεν¹. Τὸ δὲ ὄνομα «Κλεοσθέ-
νης» νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐν αὐταῖς.

19

Μικρὸν τμήμα κυβικοῦ βάλθρου πρὸς ἀριστεράν
καὶ κάτω ἀποκεκομμένου, ἀκροαίου δ' ἐκ τῶν ἄλ-
λων πλευρῶν, φέροντος ἄνω γεῖσον ἀπλοῦν. —
Ὑψος μετὰ τοῦ γείσου 0.225, ἄνευ αὐτοῦ 0.175·
πλάτος ἄνω 0.18, κάτω 0.09. Ἀπόκειται ἐν τῷ
Μουσείῳ Πιαλῆ.

Τὰ γράμματα εἶναι ὠραῖα καὶ ἐπιμελῶς κεχα-
ραγμένα ἔχοντα ὕψος 0.01, ἐκ δὲ τοῦ σχήματος
αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσκωμεν τὴν ἐπιγραφὴν
μέχρι τῆς Δ' π. Χ. ἐκατονταετηρίδος.

¹ Πρὸς τὰ σημειωθέντα ἀνωτέρω ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1906
σελ. 46 σημ. 3 καὶ κατωτέρω ἀριθ. 20. 21.

ΙΕΘΕΝ

ΘΙΟΣ

ΑΣ

ΑΣ

«στραταγοὶ ἀν]έθεν

... ἰθιος

... ἰας

... ἰας».

Συνεπληρώσαμεν ὡς ἀνωτέρω ἕνεκα τῶν περι-
σωθέντων ἰχνῶν, τοῦ εἶδους τοῦ μνημείου καὶ συμ-
φώνως τοῖς ἤδη γνωστοῖς¹ κοινοῖς ἀναθήμασι Τε-
γεατικῶν στρατηγῶν, ὧν τινὰ ἀναγράφουσι τὰ ὀνό-
ματα ἄνευ τῶν πατρόθεν, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ ἐπι-
γραφῇ ταύτῃ. Ὄνομα λήγον ἐν «...θιος» δὲν εὑ-
ρον ἐν ταῖς Τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς· ἡδύνατο νὰ
εἶναι «(ὁ) Πύ]θιος, Μελάν]θιος» ἢ τι ὅμοιον.

20

Πλάξ μαρμαρίνη τραπέζοειδὴς εὐρεθεῖσα ἐπὶ τῆς
Ἀγίας Τραπεζῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Τεγέας
«Στρίγκου» ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐπισκευὴν αὐτῆς
καὶ διασωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου Τεγέας κ. Ν.
Ἀλεξοπούλλου, παρ' οὗ ἔλαβον γνώσιν περὶ αὐτῆς
καὶ ἔκτυπον τῆς τελείως διασωθείσης ἐπιγραφῆς.

Τὰ γράμματα εἶναι ὠραιότατα καὶ ἔχουσι τὸ
αὐτὸ ὕψος 0.017, κατέχοντα ἑκτασιν πάντα 0.30.

ΝΑΙΣΙΜΟΣΑΝΕΘΗΚΕ

«Ναίσιμος ἀνέθηκε»

Ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει τῇ Δ' π. Χ. ἐκατονταετη-
ρίδι, τὸ δὲ ὄνομα «Ναίσιμος» τὸ πρῶτον ἐνταῦθα
ἀπαντῶν δύναται νὰ τεθῇ διὰ συμπληρώσεως καὶ
ἐν ἐκδεδομένῃ² Τεγεατικῇ ἐπιγραφῇ. Τὸ ὅτι δὲν

¹ Βλ. ἀνωτέρω 1906 σελ. 57 σημ. 4.

² Παρὰ G. Mendel ἔ. ἀν. σελ. 270 ἀριθμ. 7 κεῖται ἐν στίχῳ 8
ΣΙΜΟΣ ΝΑΙΣ... ὅπερ δυνάμεθα νὰ μεταγράψωμεν συμπληροῦντες
«Σῆμος Ναισ[ίμω]».

δηλοῦται διαρρήδην ἡ θεότης, εἰς ἣν δίδει τὸ ἀνάθημα ὁ Ναίσιμος, δέον νὰ ἐρμηνευθῇ (πρὸ βλ. καὶ ἀριθμ. 18) ἐκ τοῦ ὅτι τὸ πρᾶγμα καθίστατο δῆλον ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀναθέσεως.

21

Τμῆμα λεπτῆς πλακῆς ἐκ λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου μετὰ προεξοχῆς πρὸς τὰ κάτω, ὅπου πατοῦσιν αἱ μορφαί, ἀποκεκομμένη μόνον πρὸς ἀριστερὰν καὶ ἄνω. — Ὑψος 0.28, πλάτος 0.14, βάθος ἀναγεγλυμμένον 0.01.

Παρίσταται νεαρὸς ἀνὴρ πρὸς δεξιὰν τοῦ θεατοῦ, φορῶν ἱμάτιον διῆκον μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ὅπερ ἀφίνει γυμνάς τὰς χεῖρας καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ κορμοῦ ἵσταται δὲ ὀρθός, πατῶν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ ἀποσύρων πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ δεξιὸν ἐν ἀναπαύσει. Ὁ ἀνὴρ οὗτος περιπτύσσεται ἡπίως δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν γυναῖκα πρὸ αὐτοῦ ὀρθὴν ἐπίσης ἵσταμένην, φοροῦσαν ποδῆρη ἐζωσμένον χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους καὶ ἀποσύρουσαν τὸ ἀριστερὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς ὁ ἀνὴρ. Ἡ γυνὴ αὕτη παρασταθεῖσα ὀλίγον ταπεινότερα τοῦ ἀνδρὸς περιβάλλει αὐτὸν ὁμοίως διὰ τῶν χειρῶν. Αἱ κεφαλαὶ ἀμφοτέρων ἔχουσιν ἀποτριβῇ κατὰ τὸ πρόσωπον. Ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς διακρίνεται ἵχνος ἐτέρας μορφῆς ἀποκοπίσεως.

Τὸ ἔργον εἶναι ἐπιμελὲς καὶ καλῶν χρόνων, χαριέστατον δὲ τὴν σύλληψιν, ὑπενθυμίζον τὰ ὠραῖα πῆλινα ἔργα τῆς Τανάγρας. Ἡ δὲ τοιαύτη παράστασις εἶναι σπανιωτάτη.

Ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν μορφῶν διακρίνονται ἵχνη ἐπιγραφῆς ἐκ τριῶν στίχων:

.....
N. Θ Η Κ
Ε (κεν ν)
« (δεῖν) »
ἀν[έ]θηκ
ε »

Εἰς τίνα θεότητα ἀνετέθη ἀγνοοῦμεν· ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀσφαλῶς ἂν παρίστανται θεοὶ ἢ θνητοί· ἴσως συμβαίνει τὸ δεύτερον, τῆς θεότητος παρασταθείσης περαιτέρω πρὸς ἀριστερὰν, ἢ ἴσως πρόκειται περὶ ἀναθήματος εἰς τὴν *Αὔγη*

καὶ τὸν *Ἡρακλέα* κατὰ μίμησιν γραπτῶν παραστάσεων, ὧν τινες ἀναφέρονται ¹.

22

Τμῆμα κυβικοῦ μαρμαρίνου βάρους μετὰ ταινιῶν καὶ γείσου πρὸς δεξιὰν ὑποκάτω ἀκεραίου σφωζομένου, πρὸς ἀριστερὰν δὲ καὶ ὀπισθεν ἀποκεκομμένου. — Ὑψος τοῦ σφωζομένου μετὰ τοῦ γείσου 0.255, ἄνευ αὐτοῦ 0.165· πλάτος 0.445· πᾶχος ἀβέβαιον. Ἀπόκειται ἐν τῷ κήπῳ τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς.

Ἐπὶ τῆς προσθίου πλευρᾶς ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ἐπιμελῶς γεγραμμένη, τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου πιθανῶς· ὕψος τῶν γραμμάτων 0.03-0.05.

Ο Υ Φ Ε Ι Ν Ο Ν
Ε Τ Α Ν

«(Ἀ)πόλις (τῶν) Τεγεατῶν Ρ]ουφεῖνον
πρόξενον καὶ εὐεργ[έταν]».

Ἄν ἵστατο ἀνδρὶὰς ἐπὶ τοῦ βάρους τούτου, δὲν βεβαιοῦται, ἀλλ' εἶναι πιθανόν· διότι ἐπὶ τῆς ἄνω ἔδρας σφίζεται μικρὸς κυκλικὸς τόρμος, ὅπου ἴσως ἐστηρίζετο τὸ δόρυ ἢ τι ὅμοιον τοῦ (χαλκοῦ πιθανῶς) ἀνδριάντος τοῦ Ρουφείνου.

23

Τμῆμα πλακῆς μαρμαρίνης ἄνω πρὸς δεξιὰν καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἀκεραίας, ἐκ πάντων δὲ τῶν ἄλλων μερῶν ἀποκεκομμένης καὶ μελαίνης ἐκ τοῦ πυρός· κεῖται νῦν παρὰ τὸ τεῖχος τοῦ κήπου τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς, — Ὑψος 0.455, πλάτος 0.155· τὰ γράμματα εἶναι ὀλίγον ἀμελῶς γεγραμμένα καὶ ἔχουσιν ὕψος 0.02.

Ι Μ Γ Ι Ο Δ
Μ Ε Γ Α Λ Ο Ρ Ο ὸ
«Ὀλυ]μπιόδ[ωρος Κάλλωνος
Μεγαλοπο]λίτας ἐποίησεν».

Ὁ V. Bérard ² εὑρεν ἤδη πληρεστέραν ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου· ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἰδίᾳ, κατακοπεῖσα ὑπὸ τῶν χωρικῶν μετὰ τὴν ἐκδόσιν ὑπὸ τοῦ Bérard, ἀγνοοῦμεν·

¹ Πρὸ βλ. Πaus. VIII 47,2 καὶ X 28,8· βλ. καὶ VIII 48,7 καὶ 4,9.

² Ἐν Bull. de Corr. Hell. XVII, 1893 σελ. 7 ἀριθμ. 9· λέγει ὅτι ἡ πλάξ εἶναι κοίλη καὶ μεγάλη.

καὶ δὲν ἐπανεύρομεν μὲν τὴν τελευταίαν, ἀλλ' ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Bérard φαίνεται ἡ νέα αὕτη οὐχὶ ἡ ἰδίᾳ οὕσα τῇ παλαιότερᾳ.

24

Τμῆμα λεπτῆς πηλίνης κεραμίδος, ἣν εὔρεν ὁ φύλαξ κ. Ν. Γριμάνης παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1906· ἔχει ἀποκοπῇ ἄνω καὶ πρὸς ἀριστεράν, φέρει δὲ τετυπωμένα πρὸ τῆς ἐψήσεως τοῦ πηλοῦ τὰ ἐξῆς γράμματα:

ΣΙΜΟΣ

Εἶναι ἀβέβαιον, ἂν πρέπη νὰ ἀναγνώσωμεν «Σίμος» ἢ «...σιμος». Τοιαῦται τετυπωμένα ἐπὶ πηλίνων πλίνθων ἢ κεραμίδων ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν ἤδη ἐν Τεγέᾳ τρεῖς¹.

25

Τμῆμα πλακὸς μαρμαρίνης ἄγνωστον ποῦ τῆς Τεγέας νῦν εὐρισκομένης, διότι μόνον ἔκτυπον αὐτῆς γινώσκω παρὰ τοῦ κ. Δ. Γ. Δημοπούλλου λαβών. Τὰ γράμματα εἶναι βαθέα ὕψους 0.01-0.018. Τὸ σχῆμα αὐτῶν δεικνύει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τῆς Α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Διακρίνω τὰ ἐξῆς:

Ι Α Μ Π Ρ Ο Γ Ε Ι Ι Α Ι Ι
Ν Α Γ Ρ Α Υ Α Ι Τ Ο Δ Ε Τ

«Ι]ἀμ προγε[γρ]αμμένον...»

ἐ]ναγράψαι τόδε τ[ὸ] ψάφισμα κτλ.»

Εἶναι λόγου ἄξια ἡ τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἐμφανιζομένη διάταξις περὶ ἀναγραφῆς, δι' ἣν εἵπομεν ἀνωτέρω² τὰ δέοντα.

26

Τμῆμα πλακὸς μαρμαρίνης μετ' ἀετώματος, ἀποκεκομμένης πλέον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ πρὸς ἀριστεράν καὶ κάτω, πολλαχοῦ δὲ ἐφθαρμένης, ἰδίως ἐπὶ τοῦ μέρους τῶν γραμμάτων, διὰ πυρός.—Ἵψος

¹ Ἐν τμῇμα εὔρεν ὁ Bérard ἔ. ἀ. XVI 1892 σελ. 548 ἀριθμ. 3 ΔΑΜΟΣ., «Δαμόσιον»· ἔτερον ὁ Foucart παρὰ Le Bas, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 341 f «... τῆς Δαμόσιον»· τρίτον ὁ Milehhofer, Ath. Mitth. IV, 1879 σελ. 144 ἀριθμ. u, ΔΑΜΟΣΙΟΣ.

² 1906 σελ. 61 καὶ σημ. 1· διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης βεβαιοῦνται ὅσα ἐκεῖ εἵπομεν κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Foucart.

τοῦ σφωζομένου 0.24, πλάτος 0.12. Ἀπόκειται ἐν τῷ μικρῷ Μουσεῖῳ τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς καὶ τὰ μέγιστα ὁμοιάζει πρὸς τὸ γνωστὸν ψήφισμα διὰ «Δαμάτριον Δαματρίῳ Αἰτωλὸν»¹ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους.

Τὰ γράμματα εἶναι οἰκτρῶς ἐφθαρμένα καὶ δυσχερέστατα διακρίνονται· ὑπῆρχον πέντε τοῦλάχιστον στίχοι καὶ ἴσως ἠκολούθουν καὶ τινες αὐτοῖς (τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα τελείως σφωζόμενον περιέχει ἑπτὰ στίχους). Ἵψος τῶν γραμμάτων 0.01· μετέγραψα τὰ ἐξῆς:

... ΕΓΕΑΤΑ
... ΙΚΟΥΣΣΤ
... ΝΜΕΙΚ
... ΑΤ.
.....

ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ ἀναπληρώσωμεν μετὰ πιθανότητος μόνον τοὺς δύο πρώτους στίχους, τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἰχνῶν παρουσιαζόντων διαφορὰς πρὸς τὸ τυπικὸν τῶν ἤδη γνωστῶν ψηφισμάτων:

«[Θεός· ἐπὶ (δεῖνι) ἱερεῖ]
ἔδοξε τῷ δάμῳ τῶν Τ]εγεατῶν
ν (τὸν δεῖνα) ... ν]ίκου Στ
[... ἐθνικόν) κτλ.]»

Περὶ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν Τεγεατικῶν ψηφισμάτων προξενίας εἵπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω².

27

Μαρμαρίνον κυβικὸν βάθρον ἐν τῷ κήπῳ τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς εὐρισκόμενον, πρὸς δεξιὰν ἀποκεκομμένον καὶ κάτω ἀκατέργαστον· δὲν εἶδον τὰς ἄλλας ἑδρας, διότι κεῖνται βαρεῖς λίθοι ἐπ' αὐτῶν· φέρει δι' ὠραίων γραμμάτων ὕψους 0.03 τὴν ἐπιγραφὴν:

Α Γ Α Σ Ω
Χ Α Ι Ρ Ε
«Ἀγασὼ
χαῖρε».

Ἵσως πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς γυναικός, περὶ ἣς λέγει ἡ ὑπὸ V. Bérard δημοσιευθεῖσα ἐπι-

¹ Ἀναφέρωμεν αὐτὸ ἀνωτέρω 1906 σελ. 60 σημ. 2 ὑπὸ στοιχείων Β.

² 1906 σελ. 60 καὶ σημ. 2.

γραφῇ¹ ἐπὶ μεγάλης τοξοειδοῦς ἐξέδρας «Πολίας Τιμοκρέτεος Ἀγασῶν τὰν γυναικα | ἀνέθηκε», καίτοι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει, κατὰ τὸν ἐκδόστην, διότι ἐγὼ δὲν ἐπανεῦρον τὸν λίθον, Α καὶ οὐχὶ Α.

28

Πλάξ μαρμαρίνη ἀπλῇ, μόνον κάτω καὶ δὴ νεωστὶ ἀποκοπεῖσα, ἐν τῷ αὐτῷ κήπῳ ἀποκειμένη. — Ὑψος 0.28, πλάτος 0.22-0.24, πᾶχος 0.20. Τὰ γράμματα εἶναι τῆς Β-Α'. π. Χ. ἐκατονταετηρίδος:

. Ι Ο Φ Α Ν Η
Χ Α Ι Ρ Ε
«Θ;]ιοφάνη
χαῖρε»

Πρὸς ἀριστερὰν ἐν μόνον γράμμα ἐλλείπει. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν ταῖς Τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς τὸ «Θεός» καὶ τὰ ἔχοντα τὴν λέξιν ταύτην πρῶτον συνθετικὸν ἀπαντῶσιν οὕτως, ἐν ᾧ ἐν τῇ Κυπρίᾳ διαλέκτῳ πολλαχὺς εὔρηται καὶ «Θιός»².

29

Ἐπιτύμβιος πλάξ ἐκ μαρμάρου λήγουσα εἰς ἀντηρίδα, ἵνα ἐμπηχθῇ που, ἐν τῷ μικρῷ Μουσείῳ τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς νῦν ἀποκειμένη, φέρουσα ἐν μέσῳ ἀνάγλυρον παράστασιν τριῶν ἀποτετριμμένων μορφῶν, βανύσου ἐργασίας, ὑπὲρ αὐτὴν δὲ καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν δι' ἀμυδρῶν ὑπὸ τῆς φθορᾶς γραμμάτων τῆς Β-Γ' μ. Χ. ἐκατονταετηρίδος:

... Ο Κ Ι Μ Ε Ε . Ι Ι Κ Τ Η Σ Ι
(ἀνάγλυφον)
Χ Α Ι Ρ Ε Τ Ε
«Εὐδ(ῆ Δ-)]όκιμε, Ἐπίκτησι
χαίρετε»

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς Τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἐν αἷς ἐξ ἄλλου εὔρηται τὰ «Ἐπίκτητος, Ἐπικτᾶς, Ἐπει-

κτᾶς, Ἐπικτος (ῆ Ἐπίκτης), Ἐπικτώ»¹. Ἡ πλάξ ἔχει ὕψος 0.73, πλάτος 0.29-0.31, πᾶχος 0.16, εἶναι δὲ ἀναγεγλυμμένη ἐπὶ μῆκος 0.29 εἰς βάθος 0.015.

30

Στήλη ἐπιτύμβιος μετ' ἀετώματος καὶ ἀνθεμίων, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1906 εὑρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ φύλακος κ. Ν. Γριμάνη ἐν τῇ παρὰ τὸ Πιαλῆ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἐν τῷ αὐτόθι Μουσείῳ ἀποκειμένη. Ἐχει ἀποκοπῇ ὀλίγον πρὸς ἀριστερὰν καὶ κάτω· πρὸς δεξιὰν πέρα τῶν γραμμάτων καὶ ὑπὸ τὴν ὅλην ἐπιγραφὴν ὑπάρχει κενὸν διάστημα· ὥστε ἀριστερόθεν ἢ οὐδὲν ἢ ἐν μόλις γράμμα ἠδύνατο νὰ ἐλλείπῃ. — Ὑψος 0.34, πλάτος 0.21. Τὰ γράμματα ἔχουσι χαρχθῇ βαθέως· ὕψος αὐτῶν 0.02 0.025. Ἀνήκουσι πιθανῶς τῇ Β' μ. Χ. ἐκατονταετηρίδι.

Δ Α Ε Ξ Ι
Ω
Λ Α Σ Ρ
Ε
«Ἀλεξι
ὦ
Δά(ε)ο
τ;]ε»

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἐμφανίζονται ἐν ταῖς Τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς, τὸ δὲ «χαῖρε» παρελείφθη, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρετηρήσαμεν².

31

Τμήμα πλακὸς μαρμαρίνης, πανταχόθεν ἀποκεκομμένης καὶ τεθραυσμένης εἰς δύο τεμάχια ἀρμύζοντα ἀλλήλοις, ἣν εὔρε τῷ 1903 ὁ φύλαξ κ. Ν. Γριμάνης ἐν τινὶ οἰκίᾳ τοῦ χωρίου Πιαλῆ· νῦν ἀπόκειται ἐν τῷ αὐτόθι Μουσείῳ. — Ὑψος 0.20, πλάτος 0.27, πᾶχος 0.075. Τὰ γράμματα ἔχουσι χαρχθῇ ἐπιμελῶς καὶ βαθέως, φέρουσι δὲ ἀκρέ-

¹ Τὸ τελευταῖον τοῦτο παρὰ G Mendel. ἔ. ἀ. σελ. 278 ἀριθμ. 20. Τὸ δὲ ὑπὸ A. Milehhofer Ath. Mitth. IV, 1879 σελ. 138 ἀριθμ. 38 παρεχόμενον ἄνευ μεταγραφῆς ΕΠΙΚΡΑ, θὰ ᾗτο θεδαίως «Ἐπικ(τ)ᾶ (κλητικῆς πτώσεως)».

² Βλ. ἀνωτέρω 1906 σελ. 33 καὶ 34 σημ. 3.

¹ Ἐν Bull. de Gorr. Hell. XVII, 1893 σελ. 11 ἀριθμ. 15.

² Πρὸς Meister. ἔ. ἀ. II σελ. 235.

μονας· ὕψος αὐτῶν 0.025. Εἶναι πιθανῶς τῆς Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος:

ΠΑCINO A

ΧΑΙΡΕ

«Πασινόα

χαῖρε»

Τὸ ὄνομα τοῦτο νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐν ταῖς Τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἀνωτέρω (1906 σελ. 31-32) ὑπ' ἀριθμ. 3 δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή κεῖται ἐπὶ συμπαγοῦς σαρκοφάγου ἢ μᾶλλον πώματος αὐτῆς· ἡ βάσις αὐτοῦ εἶναι ὀρθογώνιος, τὸ δὲ ἄνω σῶμα ἐν εἴδει ἀντεστραμμένου λίκνου. Ὅμοιον καθ' ὅλα, ἀλλὰ μικρότερον κατὰ τὸ ἥμισυ μνημεῖον εὑρεται αὐτόθι. Ἀμφότερα κεῖνται ἐπὶ ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ, οὗ εὔρον τμήματα τριγλύφων, δωρίου κιονοκράνου, προμόχθου καὶ κιονόκρανον ἰωνικῆς παραστάδος, οἷα τὰ ὑπὸ G Mendel ἀλλαχοῦ τῆς Τεγέας εὑρεθέντα¹. τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φέρει ἀναγεγλυμμένον ἀβαθῶς Τρίτωνα ἀνακεκλιμένον ἀρχαῖόν. Ἐπὶ τῆς παρακειμένης ἐκκλησίας ἔχει κτισθῇ μικρὸν ἀνάγλυφον, ἐν ᾧ παρίσταται ἡ Δημήτηρ κρατοῦσα σπονδικὴν φιάλην διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ δᾶδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς, καὶ ἡ Κόρη. Εὔρον ἐπίσης καὶ ἀδιάγνωστον τμήμα ἐπιγραφῆς καὶ χριστιανικὸν κιονόκρανον μετὰ τεσσάρων ἀετῶν εἰς τὰς γωνίας μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν.

Ἡ δὲ ἀνωτέρω 1906 σελ. 32 ὑπ' ἀριθμ. 4 δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή ἔχει χαραχθῇ ἐπὶ στήλης μετ' ἀετώματος ἄνω, καὶ ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένου στεφάνου κάτω.

Ἐν σελ. 41 (1906) σσμ. 3 θεωροῦμεν τὴν «Ἀστυόχον» Ἀθηναίαν τὴν αὐτὴν τῇ «Πολιάτιδι». Δὲν δύναμαι νὰ ἀποδεχθῶ τὴν γνώμην τοῦ R. Meister², ὅτι «Πολιάτις» εἶνε ἡ «Ἀλέα» διότι ὁ Παυσανίας³ μετὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ ναοῦ τῆς τελευταίας

λέγει διαρρήδην «Τεγεάταις δὲ ἐστὶ καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηναῖς, Πολιάτιδος», ὅπερ εἶναι πιθανῶς τὸ αὐτὸ τῷ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ λεγομένῳ «ἱερῷ τοῦ Ἐρύματος», ἃν διορθωθῇ τὸ ἄλλως οὐχὶ καλῶς ἔχον χωρίον τοῦ Παυσανίου¹.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων περὶ τῶν Τεγεατικῶν ἐπιγραφῶν παραθέτομεν ἐνταῦθα νέας τινὰς ἀναγνώσεις ἡμῶν καὶ συμπληρώσεις εἰς ἤδη ἐκδεδομένας ἐπιγραφὰς τῆς Τεγέας.

A

Ἐν τῇ ὑπὸ A. Milchhöfer² ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἣν μετετύπωσε μετὰ τινων βελτιώσεων ὁ Collitz-Bechtel³ ἀφείθη ἐν μέρει ἀμετάφραστος καὶ ἀνερμήνευτος ὁ δέκατος στίχος τῆς ὀπισθοῦ πλευρᾶς:

ΔΕΔΑΧΟΝΑΙΞΑΝΕΦΙΕΡ

τοῦτον ὁ Hoffmann⁴ μετέγραψε καὶ συνεπλήρωσεν ὥδε: «οἱ δ' ἔ(λ)αχον αἶσαν ἐφ' ἱερ[εῖσις]», στήριζόμενος εἰς τινὰς ἐπιγραφὰς ἐκ Μαντινείας, αἱ ἐκ παραδρομῆς καταριθμεῖται ταῖς Τεγεατικαῖς.

Δὲν μοι φαίνεται ἐπιτυχὴς οὔτε ἡ συμπλήρωσις ἐν πᾶσιν οὐδ' ἡ ἐρμηνεία τοῦ Hoffmann⁵. Ἡ

¹ Ἐν τῇ ἀνωτέρω χωρίῳ τοῦ Παυσανίου δεῖν νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ «τὸ τοῦ Ἐρύματος ἱερὸν ὀνομάζουσι κτλ.» ὡς ἐξῆς: «τοῦτο τοῦ Ἐρύματος κτλ.» (Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Spiro, ἣν διὰ τὸ χωρίον τοῦτο μάλιστα κατὰ τὰς διορθώσεις παρέβαλον, κεῖται κάλλιστα διορθωθὲν αὐτοῦτο «Ἐρῦμα τὸ ἱερὸν ὀνομάζουσι», ἢ διορθώσεις εἶνε τοῦ Kayser). Ὁ Meister ἔ. ἀ. θεωρεῖ ὅτι γλωσσικῶς εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐρύματος καὶ τὸ τῆς Ἀλέας, ὅπερ πιθανόν.

² Ἐν Athen. Mitth. IV, 1879 ἀριθμ. 1· δυστυχῶς δὲν ἐπανεῦροι τὸν λίθον.

³ Ἐ. ἀ. ἀριθμ. 1247. Ἡ ἀνάγνωσις ὑπὸ Bechtel τοῦ τελευταίου ἡμίσεος «ἐφ' ἱερ[εῖ]ας» δὲν μοι φαίνεται ὀρθή. Ἴσως ὁ Bechtel ἐσθηρίχθη εἰς τὴν παρὰ Milchhöfer, σελ. 137 ἀριθμ. 34 (πρόβλ. V, 1880 σελ. 69) ἐπιγραφὴν «ἐφ' ἱερ[εῖ]ας»· ἀλλ' ὁ λίθος ἐκεῖνος παρέχεν οὐχὶ ΕΦΙΕΡΕΙΑC, ὡς ἀναγράφει ὁ Milchhöfer, ἀλλ' ΕΦΙΕΡΕΙΤ..., ὅπερ εἶναι ἢ «ἐφ' ἱερ[εῖ] T...», ἢ πιθανώτερον ἐφιερεῖται | Ἀρτεμιν Ἀθηναῖαν.

⁴ Ἐ. ἀ. ἀριθμ. 35. Συμπληρῶ «Θε[ο]φίλω» ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἐν A11, «Νικ[α]σθένεος» ἐν A21 καὶ Σωτ[έ]λης ἐν B 21. Τὸ δὲ ἐν B9 ΕΠΙΦΙΛΟ καὶ τοῦ Bechtel οὐδένα νοῦν ἔχει· ἴσως εἶναι ἐπιθετον διακριτικὸν τμήματος τῆς φυλῆς τῶν Ἰπποβοιτῶν κακῶς ἀποδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

⁵ Δὲν δύναμαι δῆλον ὅτι νὰ κατανοήσω τὴν ἀνάγκην ἢ τὸν λόγον, δι' ὃν ἔπρεπε νὰ ἀναγραφῶσιν οἱ ἐφ' ἱερ[εῖ]σις λαχόντες αἶσαν. Αἱ ἐπιγραφαί, εἰς αἷς παραπέμπει ὁ Hoffmann (= Le Bas - Foucart, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 352 h, i, j) εἶναι ψηφίσματα τῆς συνόδου τῶν Κοραγῶν

¹ Bull. de Corr. Hell. XXV, 1901 σελ. 265-266 καὶ εἰκ. 10. 11.

² Ἐν Berichte der sächs. Gessell. d. Wiss. phil. hist. Kl. 1889 σελ. 83.

³ VIII 47,5.

ἐπιγραφὴ αὕτη περιέχει ὀνόματα πολιτῶν κατανε-
νεμημένων κατὰ τὰς τέσσαρας Τεγεατικὰς φυλάς,
ἀφ' οὗ τὸ μὲν «Κραριῶται» καὶ «ἐπ' Ἀθαναίαν»
ἔκειτο ἐμφανῶς ἐν αὐτῇ, τὸ δὲ «Ἴππο[θ]οῖται»
ἀσφαλῶς καὶ τὸ «Ἀπολλω[ν]ιᾶται» πιθανῶς διέ-
κρινεν ὁ Bechtel. Ἡ δὲ ἀνωτέρω φράσις ἐγγράφη
ἐξέχουσα ἰδιαιτέρως πρὸς ἀριστεράν, ὡς ἀναφερο-
μένη εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ καταλόγῳ βεβαίως.

Τοιοῦτοι κατάλογοι εἶναι τρεῖς ἔτι γνωστοί¹,
ἐκτὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ τοῦ κατωτέρω συμ-
πληρουμένου. Καὶ ὁ μὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς «κο-
μισαμένους τοὺς στεφάνους ἐν ἀγῶσι τοῖς ὀλυμ-
πιακοῖς», κατὰ τὴν Ἀνολυμπιάδα βεβαίως², ὁ
δὲ ἀναγράφει θανόντας ἐν πολέμῳ, ὁ δὲ τρίτος εἶ-
ναι ἀδιάνγνωστον εἰς τίνας ἀναφέρεται.

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος στίχου, ἂν ἀνα-
γνωσθῇ:

οἷδ' ἔ(λ)αχον αἶσαν ἐφ' ἱερ[ε]ῖ (δεῖνι)

καὶ ἐρμηνευθῇ διὰ τοῦ «οἱ ἐξῆς ἀπέθανον, ἣ ἐφο-
νεύθησαν (ἐν πολέμῳ), ἥτοι ἔτυχον τῆς εἰμαρ-
μένης κατὰ τὸ δεῖναι καὶ ἔπειτα κατὰ τὸ δεῖναι (κατὰ
τὰ ὀνόματα τῶν ἱερέων) ἔτος»³, διαγινώσκειται μὲν
ὁ κατάλογος, ἀναγνωρίζεται δὲ τὸ σαρξές, τὸ ὠραῖον
καὶ ποιητικὸν τῆς ἐκφράσεως⁴ διὰ τὴν ἀναγραφὴν
τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων, οὓς οἱ μὲν Ἀθηναῖοι
ἐπίσης ἀπλῶς καὶ καλῶς ἀνέγραφον κατὰ φυλάς
διὰ τῶν λέξεων «Ερεχθίδος . . . | οἶδε ἐν τῷ
πολέμῳ ἀπέθανον | . . . τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ», «Ἐμ'

(ἱερείων καὶ ἱερέων τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Μαντινείᾳ), ἐπιτάσσοντα
νὰ στέλληται «αἶσαν» ταῖς τιμωμέναις διὰ τῶν ψηφισμάτων κατὰ τὰς
θυσίας· πόθεν ὅμως συνάγεται ἡ ἐπὶ στήλης μακρὰ καὶ ὀνομαστὶ ἀνα-
γραφὴ ἐκείνων, εἰς οὓς ἐστέλλετο ἡ ἐδίδετο τοιαύτη αἶσα;

¹ α'.) Ἐν CIG ἀριθμ. 1513. 1514 = Le Bas-Foucart. ἔ. ἀ. ἀριθμ. 338b = Greek Inscript in the British Mus. II ἀριθμ. 156 = Collitz-Bechtel, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 1231 = Hoffmann, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 33 = Michel, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 888 κτλ. — β'.) Bull. de Corr. Hell. XXV, 1901 σελ. 271 ἀριθμ. 9 (G. Mendel) βλ. ἀνωτέρω σελ. 51 σημ. 1. — γ'.) Le Bas-Foucart, ἔ. ἀ. ἀριθμ. 338c. Καὶ ὁ παρὰ F. Dürnbach ἐν Bull de Corr. Hell. IX, 1885 σελ. 510 ἀριθμ. 1 (= Meister. ἔ. ἀ. II σελ. 78) ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς θανόντας ἐν συμμαχικῷ πολέμῳ· βλ. ἀνωτέρω σελ. 60 σημ. 2 στίχ. Α'.

² Συμφωνῶ ἐν τούτῳ τῷ Kirchhoff παρὰ Meister ἔ. ἀν. II σ. 79.

³ Διότι, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω σελ. 56 καὶ σημ. 3· ὁ ἱερεὺς ἐν Τε-
γέᾳ ἦτο ὁ ἐπώνυμος τοῦ ἔτους.

⁴ Πρὸς τὸ Ἰλιάδ. Σ 327 «λαχόντα ληίδος αἶσαν», Ἰλιάδ. Ψ 79 «κῆρ | .. ἥπερ λάχε» κτλ. Σοφοκλ. Αἴαντ. «εἴληχεν τύχην»· ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ Ἑσυχίου· «λελαχεῖν· θάψαι» καὶ τὰ ὑπὸ Εὐσταθίου 699,58 περὶ τῆς τριττῆς σημασίας τῆς «αἶσης» λεγόμενα.

Ποτ[ε]ιδαίᾳ οἶδε ἀπέθανον..»¹, οἱ δὲ Σπαρτιῶται
λακωνικώτερον «(ὁ δεῖναι) ἐμ πολέμῳ»².

B.

Ὅμοιως δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ὑπὸ G. Mendel ἐκδοθὲν θραῦσμα καταλόγου³. Ἐν στίχοις 2-4 τῆς Β' ὀψεως αὐτοῦ ὑπάρχει κατὰ τὸ ἐμὸν ἔκτυπον καὶ τὴν μεταγραφὴν:

Σ Κ Λ Ε Ο Δ /
Α Ν Ε Φ Ι Ε Ρ Ε Ι
Α Ρ Ι Ω Τ Α Ι Π Ο Λ
Γ Α Σ Ι Τ Ε Λ Ε

ὅπερ εἶναι κατὰ τὰ ἀνωτέρω:

« . . . Κλεοδ[άμω].
οἷδ' ἔλαχον αἶσαν ἐφ' ἱερ[ε]ῖ (δεῖνι).
Κρα[ρι]ῶται πολ[ε]ται⁴ (ὁ δεῖναι)
. . . Πασιτέλε[ος κτλ.]»

Ὅτι δὲ ἀνεγράφοντο πολῖται κατὰ τὰς τέσσαρας
φυλάς, δεικνύει ὁ ἑνατος στίχος τῆς Α' ὀψεως, ὃν
ὁ μὲν ἐκδότης ἀποδίδει

Ο Ω Ι Τ Α Ι Δ Ε Ι Ν

τὸ δὲ ἔκτυπον, ὅπερ ἐλάβομεν ἡμεῖς, παρέχει

Ο Ι Τ Α Ι Δ Ε Ι Ν Σ

ἥτοι:

«Ἴπποθ[ο]ῖται Δεῖνω[ν . . .]»

Οὕτω πιθανώτατα καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ
ἀνεγράφοντο θανόντες ἐν πολέμῳ μετὰ τῆς τυπι-
κῆς ἐκείνης ὠραίας φράσεως.

Γ.

Ἐν τινι ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκει ὁ
δημοσιεύσας αὐτὴν G. Mendel:⁵ «Ἀ[γ]γισ[ας] ἀνέ-
θηκα | Ποσειδᾶν[ι]. Τύχων | τῷ Θεῷ». Ἐπὶ τοῦ λί-

¹ J. G. I 433. 442.

² Dittenberger Syll. 2 ἀριθμ. (ι).

³ Ε. ἀ. σελ. 270-271 ἀριθμ. 8.

⁴ Ο G. Mendel προτείνει διττὴν συμπλήρωσιν, ἢ ὡς ἀνωτέρω
ἐγράφη ἢ «. ρίωι τᾷ πόλ[ει]». Ἐννοεῖται ὅτι μόνον τὴν πρῶτην θεω-
ροῦμεν πιθανήν.

⁵ Ε. ἀ. σελ. 276 ἀριθμ. 16.

θου ὁμως οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ἔχουσιν ὥδε καὶ κατὰ τὸν ἐκδόστην καὶ κατὰ τὸ ἐμὸν ἔκτυπον :

ΤΥΧΩΝ
ΤΩΘΕΩ

ἐνθα «τῷ θεῷ» εἶναι γενικῆς πτώσεως, «τοῦ θεοῦ», ἐκτὸς ἂν ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ λιθοκόπος παρέλιπε δις νὰ προσγράψῃ τὸ ι, ὅπερ ἀπίθανον.

Κατὰ ταῦτα ἀναγινώσκουμεν «*τυχὼν | τῷ θεῷ*», δι' οὗ ὁ Ἀγησίας ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἀφ' οὗ ἔτυχεν αὐτοῦ (εὐμενοῦς, ἔννοεῖται).

Τὸ ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι sont d'une autre main que les premières, ὡς παρατηρεῖ ὁ Mendel, δὲν εἶναι ἀκριβές· διότι, ἐξετάσας τὸν λίθον, εἶδον ὅτι ὅλη ἡ ἐπιγραφή ἔχει γραφῇ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, ὑπ' αὐτὴν δὲ ὑπάρχει διὰ πολὺ μικροτέρων γραμμμάτων καὶ ὅλως ἀβαθῶς κεχαραγμένη ἑτέρα ἐπιγραφή νεωτέρων χρόνων, ἣν δὲν κατώρθωσα νὰ ἀναγνώσω.

Τὸ δὲ «*τυγχάνειν τοῦ θεοῦ* (εὐμενοῦς)» εἶναι συγχνὴ ἐκφρασις πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐγνωμοσύνης τῶν τυχόντων βοηθείας παρ' αὐτῶν· δύνανται τις νὰ παραβάλῃ π. χ. τὸν ὠραῖον στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους¹

«*Ἀσκληπιοῦ παιῶνος εὐμενοῦς τυχόν*».

Ὅμοιως ἐπὶ τινος ἀναγλύφου τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν Μουσείου², ὑπάρχει ἐπιγραφή

ΤΥΧΩΝΑΠΑΝΤΩ...

«*τυχὼν ἀπάντω[ν...]*», ἣν δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἀναλόγως τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένους³.

¹ Πλούτ. 636. Ὁ στίχος ἐλήφθη ἐκ τοῦ *Φινέως* τοῦ Σοφοκλέους κατὰ τὸν Σχολ. πρὸς Ἑὐριπ. Δαν. (ἀποσπ. 9) «*τίνος θεῶν βροτῶν τε πρεμμενοῦς τυχών*».

² Ἀριθμ. Εὐρετηρ. 1517 = Sybel ἀριθμ. 4694. Εὐρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἀσκληπείου Ἀθηνῶν· βλ. Δ. Φίλιον ἐν «*Ἀθηναίῃ*» τόμ. Ε', 1876 σελ. 321 ἀριθμ. 47.

³ Παρὰ Kirchhoff, *Alphab.*⁴ σελ. 109 σημ. 2 ὑπάρχει ἐγγράφατος ἐπιγραφή ἀναθηματικὴ ἐπὶ ποδὸς πηλίνου ἀγγείου, ἐνθα καθ' ἡμᾶς κεῖται «*Τύχων ἐνεθε* (ὄνομα τῆς πατρίδος τοῦ Τύχωνος εἰς -θεν;)· «*τυχὼν ἀνέθηκε τῷ πολλῶν*». Τὸ ἐκεῖ ἀναφερόμενον βιβλίον τοῦ Schöne δὲν εὗρον δυστυχῶς.

Δ.

Τὸ θραῦσμα ἐπιγραφῆς ἐκτισμένης ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ νεκροταφείου Πιαλῆ, ὅπερ ἀναφέρομεν ἀνωτέρω¹, παραθέτομεν ἐνταῦθα, τὸ μὲν διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, τὸ δὲ διότι ὑπάρχουσι διαφοραὶ ἐν τισι κατὰ τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Sauppe καὶ τοῦ Mendel. Οὐδέτερος τούτων παρατήρησεν ὅτι τὰ γράμματα ἐχαράχθησαν *στοιχῶδον*. Μετέγραψα αὐτὰ τῷ 1903 καὶ τῷ 1906 καὶ ἔλαβον ἔκτυπον τῷ 1905 παρὰ τοῦ κ. Δ. Γ. Δημοπούλλου Τεγεάτου. Τὰ γράμματα ἔχουσι *χαρχοῦ* ἐπιμελέστατα καὶ ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει βεβαίως τῇ Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδι².

... Λ
... Σ Ο Ρ Χ Ο
... Α Ρ Χ Ο Σ Λ Ι
... Ι Α Λ Κ Α Ι Ν _
5 Ω Ν Α Λ Ε Ξ Ο Μ Ι
... Τ Η Σ Ο Ρ Ι Ν Τ Α Σ ,
... Σ Ι Α Σ Π Α Ρ Ρ Α Σ Ι Σ
... Π Α Ν Τ Ε Α Σ Δ Ε Ι Ν
... Ο Ι Φ \ Ι Ν \ Ξ Α

Ἐκ τῶν περιωθέντων ἰχνῶν διακρίνεται ὅτι τὰ μὲν κύρια ὀνόματα ἔκειντο ἄνευ τῶν πατρῶθεν (πρὸς βλ. στίχ. 6 καὶ 7), τὰ δὲ ἐθνικὰ κατ' ὀνομαστικὴν (πρὸς βλ. στίχ. 3 καὶ 9 ἐν ἀρχῇ), οὐδεμία δὲ συνέχεια λόγου ὑπῆρχεν οὔτε λογισμοὶ ἦ τι ὅμοιον, ἀλλ' ἀπλῆ ἀπαρίθμησις ὀνομάτων ἀνδρῶν προηγουμένων τῶν ἐθνικῶν. Τὸ τοιοῦτον ἀπαντῶμεν μόνον ἐν τῷ περιφρήμῳ ψηφίσματι³ τῆς ὀνομασίας τοῦ

¹ 1906 σελ. 56 σημ. 1 καὶ σελ. 57 σημ. 2.

² Ἐν στίχ. 1 ὁ Sauppe ἀποδίδει «*ιλ*» ὁ Mendel οὐδέν. — Ἐν στίχ. 3 ὁ Mendel ἀποδίδει ΑΡΟΣ ἐκ παραδρομῆς, ὁ Sauppe «*αρχοσει*» — Ἐν στίχ. 4 ὁ Sauppe «*οι*», ὁ Mendel «*ι*», ἐν τέλει δὲ ὁ πρῶτος «*νε*», ὁ δεύτερος «*ν*». Ἐν στίχ. 5 ὁ Sauppe ἐν τέλει «*μεν*». — Ἐν στίχ. 6 ὁ S. δὲν ἀποδίδει τὴν τελευταίαν κεραίαν. — Ἐν στίχ. 7 ὁ Sauppe ἐν τέλει «*ασ*», ὁ Mendel «*ΑΞΙ*». — Ἐν στίχ. 8 ἐν τέλει ὁ Sauppe «*δαιν*» ὁ Mendel «*ΔΕΙ*». — Τὸν 9 στίχον ὁ μὲν Sauppe ἀποδίδει «*οιφ. ιν.. σαι*», ὁ δὲ Mendel «*ιφ*». Τέλος μεταγράφει ὁ Mendel τὸν μὲν 1 (= 2) στίχον «*Ορχο[μένιοι?]*», τὸν δὲ 6 (= 7) «*Παροσά[ους]*». Τὰς εἰκασίας τοῦ Sauppe στίχ. 3 «*ἑπ[αρχος]*» καὶ στίχ. 4 «*στραταγ[οί]*» ἔθεωρήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 57 σημ. 2) οὐχὶ ἐπιτυχεῖς. Ἐκ τῶν ἄλλων μεταγράφει ὁ Sauppe τὸ «*Ἀλκίαντος*» καὶ «*Ορίντας*». Οἱ στίχοι 3-5 καὶ 7-9 παρουσιάζουσιν ἐν τέλει ἀποκοπὴν γενομένην μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν ὑπὸ Sauppe.

³ Ἀναφέρομεν αὐτὸ ἀνωτέρω 1906 σελ. 58 σημ. 2. Πρόσθετες καὶ Hicks, *Greek Histor. Inscr.* ἀριθμ. 171.

Ἀθηναίου Φυλάρχου ὡς προξένου τῶν Ἀρχάδων πάντων, ὅπερ εἶναι τὸ μόνον¹ διασωθὲν ψήφισμα τῆς βουλῆς τῶν Ἀρχάδων καὶ τῶν μυρίων, ἥτοι τῆς Ἀρχαδικῆς ὁμοσπονδίας, ὅφ' ὃ ὑπογράφονται οἱ «δαμιοργοὶ» τῶν μετεχόντων τοῦ κοινοῦ λαῶν.

Κατὰ τὸ ψήφισμα λοιπὸν ἐκεῖνο δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ συμπληρώσωμεν τὸ θραῦσμα τοῦτο· ἡ ἐμπράσις τῶν Παρράσιων ἐν τῇ Ἀρχαδικῇ ὁμοσπονδίᾳ δὲν θὰ ἐκπλήξῃ ἡμᾶς, ἂν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ποικίλας ἐν ὀλίγῳ μάλιστα χρόνῳ μεταβολὰς αὐτῆς· ἔπειτα οἱ Παρράσιοι ἦσαν ἐκ τῶν σπουδαίων οἰκιστῶν τῆς Μεγάλης πόλεως². Οὕτω μεταγράφομεν³:

[δαμιοργοὶ οἷδε ἦσαν Τεγεᾶται...]
...Μαινάλιοι;] Α.....
.....ς. Ὁρχο[μένιοι...
.....αρχος, Ἐ[.....
Κλητόρ;]οι Ἀλκαί[ετος.....
5ων, Ἀλεξομ[ενὸς
Μκντινεῖς;...] της, Ὁρίνας, [...
...Νικα;]σίας. Παρράσι[οι...
...ς], Παντέας, Δείν[ων (ἥ τι ὁμοιον).
Θελφούσι;]οι Φ[α]ν[έας], Ἀ[.....

Ε

Εἰς ἐτέρως ἐπιγραφὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ G. Mendel, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ἐν μιᾷ μὲν⁴, ἣν ἐθεωρήσαμεν τῶν ἐφηβικῶν καταλόγων⁵, ὅτι ὁ ἀναφερόμενος «Πολίας Θεώνος» εἶναι πιθανῶς ὁ αὐτὸς ἢ πρόγονος τῷ τιμηθέντι δι'

¹ Εὐρέθη ἐν Κέρτς (Παντικαπαίω) ἀρχὴ ψήφισματος, ἔχουσα ὡς ἑξῆς: «ἔδοξεν τοῖς Ἀρχαῖς Λεύκωνα | τὸν Σατύρῳ Παντικαπαῖ-
ταν» CIG. II 1 ἀριθ. 2103^ο· εἶναι ἀναμνηστικῆς τοῦ πρώτου ἡμί-
σεως τῆς Δ'. π. X. ἐκατονταετηρίδος· ἴσως καὶ τοῦτο εἶναι ψήφισμα
τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρχάδων, καὶ τοὶ δὲν ἔχει τὸν τύπον τοῦ διὰ τὸν Φύ-
λαρχον ψήφισματος. Ἐκτὸς τῆς παρὰ Böckh βιβλιογραφίας βλ. καὶ
Hicks, Greek Histor. Inscript. σελ. 188 καὶ ἀριθμ. 110 καὶ
Hicks-Hill ἐκδόσε: 2 ἀριθμ. 136.

² Παισαν. VIII 27,2 καὶ Frazer IV σελ. 306.

³ Ἐν στίχῳ 7 ἡδύνατο νὰ εἶναι «Νικα]σίας», διότι τὸ ὄνομα
τοῦτο παρὰ τὰ «Στασίας, Ἀγησίας» εὐρίσκεται συγχρότα ἐν Ἀρ-
καδίᾳ.

⁴ Bull. de Corr. Hell XXV, 1901 σελ. 270 ἀριθ. 7.

⁵ Ἀνωτέρω 1906 σελ. 52 σημ. 1. Τὴν ἀναγωγὴν αὐτῆς ὑπὸ
Mendel εἰς τὴν Δ'-Γ' π. X. ἐκατονταετηρίδα δὲν θεωροῦμεν πιθα-
νὴν· φαίνεται νεωτέρα τοῦ τέλους τῆς Γ'.

ἀνδριάντος ὑπὸ τῶν Τεγεατῶν¹ κατὰ τὴν Β' π. X.
ἐκατονταετηρίδα.

Ἐν ἐτέρᾳ² δὲ ὁ μὲν Mendel ἀναγινώσκει «χαῖρε
καλὴ Σώφρων Κλεάρο[υ]», ἐγὼ δὲ διακρίνω ἐπὶ
τοῦ λίθου «χαῖρε καλὴ, σώφρων Κρεαρό[υ] κτλ.».

Τρίτην δ' ἐπιγραφὴν χριστιανικῶν χρόνων, ὑπὸ
τοῦ Mendel ἐκδοθεῖσαν³, ἀναφέρων ὁ Th. Reinach⁴
λέγει περὶ τῶν στίχων 7-9 «πλέον τῆς | γενίσεός
μου | ἐπὶ ἵνε αὐτοὶ | ὑπὸ τὸν ὄρον» λέγει ὅτι je ne
comprends pas la fin de ce texte. Ἐπὶ τοῦ λί-
θου ἐκείνου διακρίνω

7 ΠΛΕΟΝΤΗΣ
ΓΕΝΙΣΕΟΣ ΜΟΥ
ΕΠΙΝΕΑΥΤΟΝ
ΥΠΟΤΟΝΟΡΟΝ

Ὁ κ. N. Βέης, λίαν ἔμπειρος περὶ τὴν χρι-
στιανικὴν Ἀρχαιολογίαν, εἰς ὃν ἐπέδειξα τὴν ἐπι-
γραφὴν, ἣν καὶ ἐκεῖνος εἶχεν ἄλλοτε μελετήσει,
λέγει ὅτι ἐν στίχῳ 9 ὑπάρχει σφάλμα τοῦ λιθοκό-
που, ἥτοι ἐναλλαγὴ τοῦ δευτέρου I καὶ E· ἀνα-
γινωσκόμενου λοιπὸν κατὰ ταῦτα τοῦ κειμένου

«πλέον τῆς
γενίσεός μου
ἐπὶ(ἐ)ν(ι)αυτὸν
ὑπὸ τὸν ὄρον»,

καθίσταται εὐνόητος ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ταφέντος
Σαμουήλ, λέγοντος νὰ μὴ τολμήσῃ τις νὰ ἀνοίξῃ
τὴν σορὸν αὐτοῦ, προτοῦ «γίνῃ» (ἥτοι διατελέσῃ,
διαμεῖνῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ)· πλέον τοῦ ἔτους ὑπὸ
τὸν τάφον.

Γ

Ἡ ἐν CIG ἀριθμ. 1518 ἐπιγραφὴ⁵

ΑΓΟΛΙΣΔΑΜΑΤΡΙ

ἐπὶ ἀγαλματίου ἀγορασθέντος ὑπὸ τινος Ἀγγλου
ἐν Τεγῇ, ἀναγινώσκεται ὑπὸ Böckh «ἀ πόλις Δα-

¹ Παρὰ V. Bérard. — Th. Homolle ἐν Bull. de Corr. Hell.
XVII, 1893 σελ. 6 ἀριθμ. 8.

² Ἐν. ἀ. σελ. 278 ἀριθ. 21.

³ Ἐ. ἀ. σελ. 281 ἀριθ. 34.

⁴ Ἐν Revue des ét. gr. XVII, 1904 σελ. 248.

⁵ Ἀναφερόμεν αὐτὴν ἀνωτέρω σελ. 32 σημ. 2.

μάτρ[ον]. Φαίνεται ὅμως πιθανώτερον ὅτι πρόκειται περὶ ἀναθήματος γυναικὸς τινος, οὐχὶ ὅλης τῆς πόλεως, ἥς θὰ ἦτο μεγάλη μικρολογία ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἰς θεότητα· οὕτως, ἂν ἀποδίδωνται καλῶς τὰ γράμματα, ἀναγνωστέον: «... ἀπολις Δάματρι»¹.

Z'.

Υπό τι ἀνάγλυφον τοῦ Πανὸς ἐν Πιαλῇ διέκρινεν ὁ L. Ross² πολλὰ ἴχνη μακρῶς ἐπιγραφῆς, ἐφ' ἧς σήμερον οὐδὲν διακρίνεται, καὶ περὶ ἧς λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι *litterae tantopere sunt evanidae, nihil ut tentare ausim*.

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ἐν μέτρῳ πεποιημένη, καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ πολλὰ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ἐπιγράμματα πρὸς τὸν Πάνα· δύναται δὲ νὰ συγκομισθῶσιν ἐκ τῶν ἰχνῶν τῶν στίχων 5 καὶ 11, ἅτινα διεκρίνοντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ross

ΑΥΡΟΠΛ
ΣΚΝΟCΟΥ

αἱ λέξεις «καλ]αύροπ(α)» καὶ «(ἐ)κ νόσου». Ἀκριβῶς ἔντισι τῶν ἐπιγραμμάτων ἐκείνων ὑπάρχει τὸ «καὶ τὰν ἐκ κοτίνιοι καλαύροπα»³ καὶ ἐν ἐτέρῳ τὸ «ἀπὸ νόσου»⁴.

Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Φθιωτίδων Θηβῶν Θεσσαλίας κατ' Αὐγουστον 1907⁵.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ.

¹ Ὄνομα γυναικὸς εἰς «-ἀπολις» γινώσκω μόνον τὸ «Νε]ἀπολις» ἐν Τεγεατικῇ ἐπιγραφῇ παρὰ Mendel ἔ. ἀ. σελ. 278 ἀριθμ. 19 ὑπάρχει ὄνομα γυναικὸς «Νεικόπολις».

² Inser. gr. ined. ἀριθ. 3 μετὰ τοῦ πανομοιοτύπου I 3. βλ. καὶ Reisen in Pelop. σελ. 70.

³ Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ζωνᾶ τόμ. III cap. VI ἀριθμ. 106. Πρβλ. 109.

⁴ Ἐ. ἀν. τῆς Ἀνθολογίας ἀριθμ. 214.

⁵ Τὴν ἀνωτέρω μελέτην εἶχον παραδώσει πρὸς τύπωσιν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1906· ἔκτοτε, ἀποσταλεῖς καὶ διατελῶν ἀπησχολημένος ἐν Θεσσαλίᾳ, δὲν ἤδυνήθην νὰ ἐρευνήσω περὶ τοῦ ἂν τι νέον ἐγράφη, σκέ-

σιν ἔχον τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ. Μόνον κατὰ τὴν ἐπὶ τινος ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου 1907 ἐν Ἀθήναις διαμονήν μου εἶδον ὅτι ὁ A. Furtwängler ἐν ἀνακοινώσει αὐτοῦ πρὸς τὸ φιλολογικὸν καὶ ιστορικὸν τμήμα τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίας τῇ 1906 γράφων καὶ πάλιν περὶ τῆς γνωστῆς ὥραιας τεγεατικῆς κεφαλῆς γυναικὸς καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὰ ὑπ' ἐμοῦ σημειωθέντα ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1906 σελ. 37-38, καθάπτεται μου ἐν πολλοῖς, ἰδίως μεμφομένοις τῶν φωτογραφιῶν καὶ λέγων περίπου ὅτι αὐτὸς ἐγίνωσκε πρὸ ἐμοῦ τὴν ἀνοφερομένην ἄκραν χεῖρα καὶ ἄλλα τμήματα, ἐμμένον δὲ (μετὰ τοῦ E. Gardner) τῇ γνώμῃ ὅτι ἡ κεφαλὴ ἐκείνη ἀνήκει καὶ ἀρμόττει τῇ κορμῇ τῆς Ἀταλάντης ἐκ τοῦ ἀετώματος κττ.

Πρὸς ταῦτα ἔχω ἐν τῷ παρόντι νὰ εἶπω τὰ ἑξῆς: τὸ ὅτι ἐν γένει αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπ' ἐμοῦ φωτογραφίαι δὲν ἦσαν πολὺ ἐπιτυχεῖς, δὲν προέρχεται ἐκ κακῆς προθέσεως ἐμοῦ· ἐκ τῶν ὑπαρχόντων πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἐν Τριπόλει μέσων μετεχειρίσθη τὰ ἅριστα. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ἔγραψεν ἥδη αὐτὸς πρὸ ἐμοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς χεῖρός, δὲν συνάγεται ὅτι καὶ πρῶτος εἶδε καὶ ἀνεγνώρισε τὸ τμήμα τοῦτο· διότι γράφω ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης μου ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1906 σελ. 23 «ἀσχολούμενος ἀπὸ τριετίας εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ μελέτην τῶν ἐπιγραφῶν καὶ πλαστικῶν μνημείων τῆς Τεγέας»· ὁ δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1903 συνήγον ταῦτα καὶ ἐγίνωσκον καὶ ἐμελέτων· ἂν ὁ A. Furtwängler βεβαιώσῃ ὅτι εἶδε καὶ διεγνώ τὴν ἄκραν χεῖρα πρὸ τοῦ 1903, εἴτε μόνος εἴτε τῇ ὑποδείξει τοῦ φύλακος τοῦ Μουσείου, ὁμολογῶ ὅτι κακῶς ἐποίησα μὴ θελήσας νὰ ἐννοήσω αὐτόν, ἥτοι μὴ θελήσας νὰ ἀποδώσω αὐτῇ τὴν εὐρίαν ἐκείνην, ἥτις δικαίως ἀνῆκεν ἐμοῖ πρῶτῳ.

Ἄλλ' ὁ A. Furtwängler φέρεται βαρέως τὸ ὅτι ἀναριῶνται ἐπιχειρήματα αὐτοῦ, διατεινομένου ὅτι ἡ κεφαλὴ ἀνήκει καὶ ἀρμόττει τῇ κορμῇ τῆς Ἀταλάντης· διότι ἔγραψα ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1906 σελ. 38 «ἀλλ' ἐξ ἄλλων σπουδαιότερων λόγων συνήγαγον τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὥραία ἐκείνη κεφαλὴ προέρχεται ἐξ ἀγάλματος Ἀφροδίτης. Οἱ λόγοι δὲ οὗτοι εἶναι ἐν ὀλίγοις οἱ ἑξῆς: πρῶτον πάντως δὲν παρίσταται δι' αὐτῆς ἡ Ἀταλάντη τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, ὡς ἐπίστευσεν ὁ A. Furtwängler καὶ κατ' αὐτόν ὁ L. Curtius· διότι οὔτε ἡ ἡρεμία τῆς ἐκφράσεως ἐπιτρέπει νὰ δεγθῶμεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἤρμοζεν εἰς τὴν μαχομένην Ἀταλάντην, οὐδὲ προσαρμόζεται ὁ λαιμὸς τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸν τοῦ περισυνθέντος κορμοῦ τῆς Ἀταλάντης. ὡς ἐγὼ αὐτὸς συνήγαγον δι' ἐπανειλημμένων ἀποπειρῶν. Ὁ A. Furtwängler παρὰ L. Curtius λέγει ὅτι προσαρμόζεται κτλ.».

ἀλλ' ἦ τοι μὲν ταῦτα μεταφρασόμεθα καὶ αὐτῆς.

Nῦν δὲ τὰ πράγματα φαίνονται ὄντα κατὰ τῆς γνώμης τοῦ A. Furtwängler· διότι καὶ ὁ ἡμέτερος συνάδελφος Κ. Ῥωμαῖος, ὅστις παραμένει ἐν Τεγῇ καταγράφων καὶ μελετῶν τὰς ἐκεῖ ἀρχαιοτάτας, μοι ἔγραψε πρὸ τινων ἡμερῶν ὅτι καὶ αὐτὸς συνήγαγεν ὅτι ἡ κεφαλὴ δὲν ἀρμόττει τῇ κορμῇ τῆς Ἀταλάντης. Ὅταν δὲ τὰ πράγματα εἶναι ἐναντία γνώμῃ τινί, οἱ λόγοι καθίστανται περιττοί,

καὶ κεν ἐγὼν ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην.

Α. Σ. Α.

ΛΗΚΥΘΟΙ ΜΕΤ' ΑΜΑΖΟΝΩΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

(Πίν. 5).

Ἡ λευκή λήκυθος, τῆς ὁποίας ἡ παράστασις ἀπεικονίσθη μετὰ χρωμάτων ἐπὶ τοῦ πίνακος 5 εὑρέθη τῷ 1900 ἐν τινι τῶν ἀνατολικῶς τῆς Ἑρετρίας κειμένων ἀρχαίων νεκροταφείων, δέκα λεπτά περίπου μακρὴν τοῦ ἀρχαίου τείχους, πλησίον τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Κ. Μπενέτου. Ὁ τάφος, ἐν ᾧ εὑρέθη, ἦτο κατεσκευασμένος διὰ τεσσάρων παχειῶν πωρίνων, ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐστημένων πλακῶν, ὧν αἱ κατὰ τὰ πλάγια ἦσαν μακρότεραι καὶ ἐκαλύπτετο διὰ δύο ὁμοίων πωρίνων πλακῶν. Τοιοῦτοι τάφοι ἦσαν συνήθεις ἐν Ἑρετρίᾳ, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐκ πόρου, κοινοῦ καὶ ἀμυγδαλίτου, λαρνάκων περὶ τὸ τέλος τῆς 6 καὶ κατὰ τὴν 5 ἑκατονταετηρίδα. Ἐν αὐτοῖς εὐρίσκονται πρὸ πάντων λήκυθοι μελανόμορφοι, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως καὶ λευκαὶ καὶ ἐρυθρόμορφοι λήκυθοι.

Ὅμοια πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ληκύθου ταύτης δὲν εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστὴ ἐπὶ ἄλλων λευκῶν ληκύθων. Ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ, ὃν εἶχον αἱ λευκαὶ λήκυθοι καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν ταφὴν καὶ τοὺς νεκρούς, ἐκσμοῦντο συνηθέστατα διὰ παραστάσεων ἐθίμων νεκρικών, ὁλίγα δὲ εἶνε αἱ λευκαὶ λήκυθοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατ' ἐξαιρέσιν εἰκονίζεται θεός τις, ἢ ἄλλη παράστασις μυθολογικὴν ἔχουσα ἔννοιαν ἢ ἐν γένει ἄσχετος πρὸς τοὺς νεκρούς καὶ τὰ νεκρικὰ ἔθιμα¹. Σπανιώταται εἶνε αἱ παραστάσεις ἱππέων, Ἀμαζόνες δὲ ἔφιπποι ἢ πεζαὶ μόνον ἐπὶ ἐλαχίστων λευκῶν ληκύθων ἀπαντῶσιν².

Ἐπὶ τοῦ πίνακος 5 εἰκονίζεται³ ἐπὶ ὠραιότη-

¹ Πβλ. Pottier Léc. bl. 5 σημ. 1.

² Πβλ. π. χ. Pottier ἔ. ἀ. ἀριθ. 19, 20. White Athenian Vases πίν. 24 ("Ἐφιππος Ἀμαζών κατὰ πεζοῦ Ἑλλήνος) καὶ Ἑθνικὸν Μουσεῖον ἀριθ. 1856 (ἴδε καὶ Am. J. of Arch. 1907 σελ. 28 εἰκ. 7).

³ Αριθ. ληκύθου 12738. Ὑψ. 0,33, ὕψ. πεδίου εἰκόνος 0,135. Τὸ σῶμα τοῦ ἵππου εἶνε ὅλον κατεσκευασμένον διὰ τοῦ λευκοῦ ἐπι-

του ὁλολεύκου ἵππου σπεύδοντος διὰ βήματος μεμετρημένου, ὡς ἐν παρελάσει μετρίας ταχύτητος, πρὸς δεξιὰ Ἀμαζών σαλπίζουσα.

Ὁ ἵππος πατῶν μόνον διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν τὸ ἔδαφος εἶνε ἐλαφρῶς ἠνωρθωμένος καὶ προτείνει οὐχὶ ἐντελῶς τοὺς προσθίους πόδας. Τὸ στῆθος εἶνε ὑπερῆφάνως προβεβλημένον, ἐπίσης δ' ὑπερήφανος εἶνε καὶ ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς. Παρίσταται

θέτου χρώματος, ὅπερ ἐξέχον ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τῆς ληκύθου σχηματίζει οἰονεὶ λίαν χαμηλὸν ἀνάγλυφον. Ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἵππου ἔμεινε κενὸς μόνον ὁ χώρος τοῦ κάτω σώματος καὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος τῆς Ἀμαζόνος, ἅτινα οὕτω εἶνε γεγραμμένα ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τῆς ληκύθου. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀγγειογράφου νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἵππον ὡς ἐν ἀναγλύφῳ, φαίνεται καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς αὐτοῦ, ὅπως καταστήσῃ τὴν ἐπιφάνειαν τούτου κατὰ τὸ δυνατόν ἐστρογγυλωμένην. Διὰ τοῦ αὐτοῦ λευκοῦ ἐπιτεθειμένου χρώματος παρίστατο καὶ τὸ πρόσωπον τῆς Ἀμαζόνος καὶ τὸ λευκὸν αὐτῆς ὑπόδημα ὡς καὶ αἱ χεῖρες, αἵτινες ὅμως εἶνε ἐσχεδιασμέναι ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἵππου. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔνδυμα καὶ ὁ χιτὼν τῆς Ἀμαζόνος εἶνε ἐρυθρὰ (ἐσφαλμένως ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀπεδόθη ὡς κυανοῦν τὸ ἄνω ἡμῖσι τοῦ ποδὸς τῆς Ἀμαζόνος), κυανὰ δὲ ἦσαν μόναι αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ στῆθους καὶ τοῦ νώτου τοῦ βραχέος χιτῶνος. Ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων εἶνε γεγραμμένα τὰ κοσμητικὰ σχήματα ὡς καὶ τὸ κιγκλιδωτὸν τῆς ἀσπίδος δι' ὀλίγον ἀραιωθέντος μέλανος γανώματος, ὁμοίως δὲ διὰ μέλανος χρώματος εἶνε γεγραμμένα καὶ ἡ λόγχη καὶ ἡ σάλπιγξ. Τὴν σάλπιγγα δὲν ἔγραψεν ὁ τεχνίτης ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἵππου, ἀλλὰ δι' ἐργαλείου τινὸς ἐπέισε μικρὸν αὐλάκιον ἐπ' αὐτοῦ διακοπτόμενον κατὰ τὸ ἄκρον ὑπὸ τῆς κρατούσης τὴν σάλπιγγα χεῖρός, καὶ τοῦτο ἐχρωμάτισεν εἴτα διὰ τοῦ γανώματος. Ἡ ἀλωπεκὴ ἴσως ἦτο καὶ αὕτη ἐρυθρά, πιθανότερον ὅμως εἶνε, ὅτι ἦτο ἀχρωμάτιστος. Καὶ ἐπὶ τῆς ληκύθου ταύτης καταφαίνεται, ὅτι ὁ τεχνίτης πρῶτον ἐσχεδίασε τὴν εἰκόνα δι' ἀραιοῦ γανώματος, εἴτα ἐπέθηκε τὸ χονδρότερον λευκὸν χρῶμα καὶ μετὰ ταῦτα τὰ λοιπὰ χρώματα, ἐπανέλαβε δὲ καὶ πάλιν τὸ περίγραμμα τῆς εἰκόνος διὰ γανώματος, ὅπου ἦτο ἀνάγκη νὰ καλυφθῶσι τὰ ἄκρα τοῦ λευκοῦ χρώματος. Ἡ εἰκὼν ἔχει πολλὰς φθοράς, ἰδίως δ' ἔχει ἀπολεπισθῇ τὸ λευκὸν χρῶμα κάτωθεν τῆς κοιλίας καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ στῆθους τοῦ ἵππου, ἐξηλείφθη δὲ σχεδὸν ἐντελῶς καὶ τὸ κυανοῦν χρῶμα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἐρυθρόν, καὶ ἐφθάρη ἐν μέρει καὶ τὸ πρόσωπον τῆς Ἀμαζόνος καὶ τοῦ ἵππου. Τὸ σῶμα τῆς ληκύθου φέρει χρίσμα χρώματος κρέμας λεπτότερον τοῦ ἐπιθέτου λευκοῦ χρώματος. Ἡ σύστασις τοῦ χρίσματος τούτου εἶναι διάφορος τῆς τοῦ ἐπιθέτου λευκοῦ χρώματος· φαίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μὲν χρίσμα τοῦ ἔδαφους τῆς ληκύθου ἑυόμενον τρίβεται εἰς κόκκιν, ὡς συνιστάμενον πιθανώτατα ἐξ ἡραιωμένου πηλοῦ καὶ ἄλλου χρώματος, τὸ δὲ λευκὸν ἐπίθετον χρῶμα ἀπελεπίζεται ὡς φλοιός.

δηλαδή ὁ ἵππος ἐν τῷ ὠραιότατῳ αὐτοῦ σχήματι, συνήθει καὶ προσφιλεῖ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀγγειογράφοις, ὅπερ τελειοποιούμενον ἐμφανίζεται ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος.

Ὁ ἵππος εἶνε ὁ συνήθης τῶν ἀγγειογράφων τῶν ἐρυθρῶν εἰκόνων, βραχύς καὶ συνεσταλμένος κατὰ τὸ σῶμα μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ καὶ λεπτῶν σχετικῶς ποδῶν, δὲν ὁμοιάζει δὲ πολὺ πρὸς τοὺς θυμοειδεῖς καὶ ἰσχυροτέρους ἐν τῷ συνόλῳ ἵππους τοῦ Παρθενῶνος. Ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς χαιτῆς χωρίζονται αἱ δύο δεσμίδες τριχῶν, κοσμοῦσαι ὡς λοφία τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ χαλινοῦ δὲν δύναται νὰ διακριθῇ μετὰ βεβαιότητος.

Ἡ Ἀμαζὼν ἔχει τὴν γνωστὴν βαρβαρικὴν ἐνδυμασίαν, ἐρυθρῶς βεβαμμένης ἀναξυρίδας κεκοσμημένης διὰ σχημάτων τεθλασμένων γραμμῶν καὶ παρομοίως κεκοσμημένον χειριδῶτον ἐνδυμα περιβάλλον τὸ ἄνω σῶμα ἐσωτερικῶς, ὑπὲρ τοῦτο δὲ ἕτερον βραχὺν χιτῶνα, ἀχειριδῶτον, ὅστις, ὡς φαίνεται ἐξ ἄλλων παραστάσεων, ἦτο ἐκ χονδροτέρου ὑφάσματος, ἐνίοτε δὲ πιθανώτατα ἐκ σκληροτέρας ὕλης, ἴσως δέρματος κατεσκευασμένος. Ἐχει καὶ ὁ χιτῶν οὗτος ἐρυθρὸν χρωματισμὸν μετὰ τῶν σχημάτων τῶν τεθλασμένων γραμμῶν, πλὴν τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ στῆθους καὶ τοῦ νώτου, αἵτινες εἶνε κυανῶς κεχρωματισμένοι.

Ἡ Ἀμαζὼν εἶνε ὑποδεδεμένη διὰ λευκῶν χαμηλῶν ὑποδημάτων, καὶ φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δερμάτινον Σκυθικὸν πῖλον, λίαν ὅμοιον πρὸς τὰς θρακικὰς ἀλωπεκᾶς. Παρὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν ταύτης ἐξήρτηται, κρυπτομένη ἐν μέρει, ἡ σχεδὸν μνηοειδὴς ἀμαζονική, πλεκτὴ πιθανώτατα¹, ἀσπίς, ἥς τὰ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εἰκονιζόμενα κιγκλιδωτὰ σχήματα ἐμφαίνουσιν ἴσως τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς. Μετὰ τῆς ἀσπίδος φαίνεται, ὅτι εἶνε ἀπὸ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς ἐξήρτημένη καὶ ἡ μακρὰ λόγχη, ἥς μέρος φαίνεται πρὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον τοῦ ἵππου. Μία ταινία, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀσπίδος κατέρχεται ὀπίσθεν τῆς Ἀμαζόνος ἐπὶ τοῦ νώτου τοῦ ἵππου, ὡς καὶ ἑτέρα, ἥτις φαίνεται κατερχομένη ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς Ἀμαζόνος ἐπὶ τοῦ σώματος ταύτης καὶ τοῦ μέσου τοῦ

ἵππου, δὲν δηλοῦται σαφῶς πρὸς τίνα σκοπὸν ἐκρησόμενον. Ἡ Ἀμαζὼν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς παρὰ τὸν τράχηλον τοῦ ἵππου τὸν χαλινόν, καὶ σαλπίζει εἰς μακράν, εἰς κωνοειδῆ κορυφὴν καταλήγουσαν, σάλπιγγα, ἣν κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς.

Τὸ πρόσωπον τῆς Ἀμαζόνος, ὡς δυστυχῶς καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς εἰκόνος, εἶνε ἐφθαρμένον, δύναται ἐν τούτοις νὰ διακριθῇ καλῶς, ὅτι τὸ περιγράμμα τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐδηλοῦτο διὰ διπλῆς γραμμῆς, καὶ δι' ἰδιαιτέρας γραμμῆς παρίστατο ἡ ὀφρὺς. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς παραστάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ὡς καὶ ἡ σχετικὴ τελειότης τοῦ σχεδιάσματος τοῦ ἵππου δὲν πρέπει νὰ παραπείσωσιν ἡμᾶς νὰ κατέλθωμεν πέρα τῶν μέσων τῆς ὁκατονταετηρίδος ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ληκύθου, διότι ἀπ' ἑτέρου ὁ ἀρχαῖος εἰσέτι, οὐχὶ τελείως ἐλεύθερος τρόπος τῆς ἱππεύσεως τῆς Ἀμαζόνος, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἐμφανίζεται ὀλίγον βραχύτερον τοῦ φυσικοῦ τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ γόνατος μέρος τοῦ σώματος ταύτης, καὶ αἱ ἀτέλειαι εἰς τὸ σχεῖμα τῆς κεκλεισμένης πυγμῆς (διακρίνεται κάλλιον ἢ ἀριστερὰ χεῖρ), δηλοῦσιν, ὅτι ἡ ληκύθος ἐποιήθη πιθανώτατα, ἴσως ἀρκετὸν χρόνον, πρὶν τῶν μέσων τῆς ὁκατονταετηρίδος.

Εἰκόνες σαλπικτῶν δὲν εἶνε καὶ πολὺ σπάνιαι ἐν ἀρχαίαις ἀγγειογραφίαις. Ὁ Hartwig ἐν Meisterseh. σελ. 276 σημ. 1 δίδει κατὰλογον ἀρκετῶν τοιούτων παραστάσεων· εἰς τοῦτον πρέπει νὰ προστεθῶσι¹ καὶ δύο ἕτεραι παραστάσεις σαλπικτῶν ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου.

Ὅπως καὶ σήμερον, φαίνεται, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπεδίδοτο πολλὴ σημασία εἰς τὸν ἦχον τῆς σάλπιγγος ἐν ὥρᾳ μάχης, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (Βάτραχοι 1403) παριστᾷ τὸν Αἰσχύλον λέγοντα, ὅτι διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν ἀρετῶν τῶν Πατρόκλων καὶ Τεύκρων θυμολέοντων ἐπῆρε τὸν Ἀθηναῖον πολίτην, ἀντεκτείνειν αὐτὸν τούτοις, ὁπόταν σάλπιγγος ἀκούσῃ· διὰ τοῦτο καὶ ἡ παράστασις σαλπικτῶν θὰ ἦτο ἀγαπητὴ εἰς λαὸν πολεμικόν, ὅπως ἦσαν οἱ μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους Ἀθηναῖοι.

Ὁμοία πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ληκύθου ἡμῶν

¹ Ἴδε Furtwängler - Reichhold, *Vasenmalerei* I σελ. 131.

¹ Ἴδε καὶ Pottier, *Vases ant. du Louvre* II. 97 G 70 καὶ G 73 (Σελήνοϊ).

Ἀμαζών σαλπίζουσα εὑρηται καὶ ἐπὶ τῆς παραστάσεως Ἀμαζονομαχίας τοῦ ὠραίου ἐκ Ρούβου ἀμφορέως τῆς συλλογῆς Jatta (Bull. Napol. N. S. Π πίν. 4)¹. Ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐκείνου εἰκονίζεται ἡ μάχη τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὰς Ἀμαζόνους. Ἡ παράστασις εἶνε διηρημένη εἰς δύο ἐπαλλήλους σειράς, τὸ δὲ βραχυῶδες ἔδαφος, ἐφ' οὗ γίνεται ἡ μάχη εἰκονίζεται δι' ὑψωμάτων παριστωμένων διὰ διπλῶν γραμμῶν. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο δύναιται χρονολογικῶς νὰ ταχθῇ περίπου εἰς τὴν τάξιν τῶν περὶ τὸ ἀγγεῖον τοῦ Μειδίου ἔργων, ἅτινα ὁ Furtwängler² λίαν πιθανῶς χρονολογεῖ περὶ τὸ 440-430. Ἡ παράστασις, μολονότι τὸ σχεδιάσµα εἶνε πολὺ τελειότερον καὶ ἐλευθεριώτερον τῶν Πολυγνωτείων ὀνομασθέντων ἀγγείων, φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῶν μεγάλων Ἀμαζονομαχιῶν τῶν περὶ τὸν Πολύγνωντον τεχνιτῶν. Μαρτυροῦσι περὶ τούτου πλὴν διαφόρων σχημάτων μαχομένων, ἀπαντῶντων καὶ ἐπὶ τῶν Πολυγνωτείων ἀγγείων, καὶ αἱ διάφοροι μορφαὶ καὶ αἱ διακοσμήσεις τῶν ὅπλων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἀσπίδων, καὶ πρὸς τούτοις ἡ πλήρωσις κενῶν χώρων μεταξὺ τῶν μαχητῶν δι' ἀποπεσόντων ὅπλων καὶ ἡ ἐνδειξις τοῦ ἐδάφους διὰ βραχυῶδων ἐξάρσεων καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ φοίνικος.

Ἐπὶ τῆς κατωτέρας σειρᾶς τῆς παραστάσεως τοῦ ἀγγείου τούτου δευτέρα ἐξ ἀριστερῶν εἰκονίζεται ἡ ἑρίππος σαλπικτρία Ἀμαζών (εἰκ. 1). Ὁ ἵππος ταύτης βαδίζει ἡρεμώτερον καὶ εἶνε ἐν γένει ὀλίγον διάφορος τοῦ ἵππου τῆς ληκύθου, καὶ ἐν τῇ παραστάσει δὲ τῆς Ἀμαζόνος ὑπάρχουσιν ὀλίγαι διαφοραὶ, διότι αὕτη κρατεῖ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως τὴν σάλπιγγα πρὸς τὰ κάτω, ἔχει τὴν ἀσπίδα ἐπὶ τοῦ βραχίονος καὶ ὄχι ἐξηρητημένην παρὰ τὸ πλευρὸν καὶ ἀντὶ τῆς λόγχης τῆς ληκύθου κρατεῖ τὴν Ἀμαζονικὴν σάγαριν διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Ἀλλ' αἱ διαφοραὶ αὗται δὲν εἶνε πολὺ μεγάλαι προκειμένου νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἀμφότεραι αἱ σαλπικτρίαί, ἥ τε τῆς ληκύθου καὶ ἡ τοῦ ἐκ Ρούβου ἀμφορέως, ἐγράφησαν κατὰ κοινόν τι πρότυπον, ἀφοῦ εἶνε γνωστόν, ὅτι οἱ ἀγγειογράφοι δὲν ἦσαν πιστοὶ ἀντιγραφεῖς,

¹ Reinach, Repert. des vases peints I, 477, I. Π6λ. Gius. Pellegrini. Di alcuni vasi con rappresent. dei Amazoni σελ. 35.

² Eurtwängler — Reichhold, Vasenmalerei I σελ. 39.

ἀλλ' ἐνεπνέοντο μόνον εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν παραστάσεων τῶν ἀνωτέρων τεχνῶν καὶ ἰδίως τῆς ζωγραφικῆς¹.

Ἡ παράστασις ἐφίππου σαλπικτοῦ δὲν εἶνε θέμα τόσο κοινὸν καὶ σύνηθες, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι κατελέγετο μεταξὺ τοῦ γενικοῦ ταμιεύματος θεμάτων τῶν Ἑλλήνων ἀγγειογράφων, οὐδ' εἶνε τοσοῦτον εὐκόλουν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι εὔρε τὸ θέμα τῆς παραστάσεως ὁ γραφεὺς τῆς ληκύθου, ἀνεξαρτήτως δ' ἀπὸ τούτου πάλιν ὁ τοῦ ἐκ Ρούβου ἀμφορέως. Πολὺ πιθανώτερον εἶνε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι

Εἰκὼν 1.

καὶ ὁ τεχνίτης τῆς ληκύθου παρέλαβε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, ἐξ οὗ καὶ ὁ τοῦ ἀμφορέως τοῦ Ρούβου, δηλαδή ἐκ τινος τῶν μεγάλων Ἀμαζονομαχιῶν τῶν ζωγράφων τῶν χρόνων τοῦ Πολυγνώτου.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι οἱ ἀγγειογράφοι παρελάμβανον ἐκ τῶν περιφήμων γραφῶν τῶν μεγάλων ζωγράφων, πρὸς διακόσμησιν τῶν ἀγγείων αὐτῶν, πλὴν πολυπροσώπων παραστάσεων, καὶ μεμονωμένας σκηναὶς ἢ καὶ ἀπλῶς μεμονωμένα πρόσωπα². Διὰ νὰ μείνω δ' ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν λευκῶν ληκύθων, ἀναφέρω ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων,

¹ Π6λ. καὶ G. Pellegrini ἔ. ἀ. σελ. 37.

² Π6λ. Pottier, Catalogue des vases antiques III σελ. 1049.

ἄτινα ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ, τὴν ἐκ Κύπρου λήκυθον μετὰ παραστάσεως Ἀμαζόνος¹ πατούσης διὰ τοῦ ἐνὸς ποδὸς ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου, καὶ τὴν παράστασιν τῆς ἐκ Γέλας ληκύθου² μετὰ τῆς διαστακτικῆς καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς προχωρούσης μορφῆς, ἥτις εὑρηται ὁμοίως καὶ ἐπὶ Πολυγυωτείου ἀγγείου.

Ἡ παράστασις τῆς ληκύθου εὑρηται χρονικῶς πολλῶ ἐγγύτερον τοῦ πρωτοτύπου ἢ ἡ παράστασις τοῦ ἐκ Ῥούβου ἀμφορέως, ἂν δ' ἀναλογισθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ σχέσις τῶν πρὸ τοῦ 450 ἀγγειογράφων πρὸς τὰς εἰκόνας τῶν μεγάλων ζωγράφων ὠφείλε νὰ εἶνε στενοτέρα ἢ ἡ τῶν μετὰ ταῦτα ἀγγειογράφων, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ Ἀμαζὼν τῆς ληκύθου ἀπεικονίζει πιστότερον τὸ πρωτότυπον, καὶ μολονότι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν κατὰ πόσον ἀπεδόθη πιστῶς καὶ τὸ σχεδίασμα καὶ αἱ λεπτομέρειαι τοῦ πρωτοτύπου, ὀφείλομεν ὅμως καὶ τοῦτο ὡς ἀρκετὸν κέρδος νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι ἐγνωρίσθη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ νέα μορφή ἐκ τῶν εἰκόνων τῆς περιφημοτέρας περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς.

Εἰς τὸν ἐξετάζοντα τὴν λήκυθον ἡμῶν ἀκουσίως προβάλλεται ἡ ὁμοιότης τῆς παραστάσεως τῆς Ἀμαζόνος πρὸς τὸν περίφημον *Πέρσην* ἱππέα τῆς Ἀκροπόλεως (Jahrb. 1891 σελ. 241). Ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς ἱππεύσεως, ἡ αὐτὴ ἐνδυμασία, ἡ ὁμοιότης τοῦ χρωματισμοῦ, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἵππου, ἡδύναντο νὰ παραπείσωσι τινὰ νὰ δεχθῇ σχέσιν ὑπάρχουσιν μεταξύ τῶν δύο ἔργων, ἀλλ' ἂν ἐνὸς μὲν σφύζεται τόσον ὀλίγον ἐκ τοῦ ἱππέως τῆς Ἀκροπόλεως, ὥστε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν αἱ λεπτομέρειαι τῆς παραστάσεως αὐτοῦ, ἂν ἑτέρου δὲ καὶ αἱ παραστάσεις ἱππέων, ἰδίως τῶν βαρβαρικῶς ἐνδεδυμένων, ἔχρουσι συνήθως τόσην ὁμοιότητα πρὸς ἀλλήλας, ὥστε θὰ ἦτο πολὺ παρακεκινδυνευμένον, μόνον ἐπὶ τῆς ἐν γένει ὁμοιότητος στηριζόμενοι νὰ δεχθῶμεν σχέσιν τῆς σαλπικτρίας τῆς ληκύθου ἡμῶν πρὸς τὸν ἱππέα τῆς Ἀκροπόλεως, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ὅτε κατεσκευάζετο ἡ λήκυθος, ὁ ἱππεὺς ἦτο πιθανώτατα ἤδη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὴν γῆν τεθαμμένος.

¹ *Jahrbuch* 1887, πλῆξ II.

² *Benndorf, Griech. und Sicil. Vasenb.* 46, 3. Π6λ. καὶ *Furtwängler - Reichhold Vasenm.* I σελ. 133, 2.

Πεζὴ σαλπικτρια παρίσταται καὶ ἐπὶ τῆς παραπλεύρως (εἰκ. 2) ἀπεικονισμένης ἐρυθρομόρφου ληκύθου (ἀριθ. 12782 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου)¹.

Ἡ Ἀμαζὼν εἶνε ἐνδεδυμένη σχεδὸν ὡς καὶ ἡ τῆς προηγουμένης ληκύθου, ἀλλ' ἐνταῦθα εἶνε γυνόπους, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς χιτῶν εἶνε μακρότερος

Εἰκὼν 2.

ὀλίγον, φθάνων ἐνταῦθα μέχρι τῶν γονάτων. Τὸν χιτῶνα τοῦτον, ὃν συνηθέστατα φέρουσιν αἱ Ἀμα-

¹ "Υψ. 0,27. "Υψ. εἰκόνας 0,10. Καὶ ἡ λήκυθος αὕτη εὑρέθη ἐν Ἐρετρίῃ, ἐν τῷ ΒΔ τοῦ θεάτρου κειμένη νεκροταφείῳ. Ἐπὶ τῆς εἰκόνης διακρίνονται καλῶς αἱ διὰ τῆς ξυλίνης πιθανώτατα γραφίδος χαραχθεῖσαι γραμμαὶ τοῦ προσχεδιάσματος, τοῦτο δὲ δὲν εἶνε σύνθετος ἐπὶ τῶν ἐρυθρομόρφων ληκύθων, χωρίζεται δ' εἰς πλεῖστα σημεῖα εὐκρινῶς καὶ ἡ παχύτερα γραμμὴ γανώματος, ἥτις πρῶτον ἐτίθετο περὶ τὸ πεδίον τῆς εἰκόνης πρὶν καλυφθῇ πᾶσα ἡ λήκυθος διὰ τοῦ γανώματος. Σφύζονται ἔγνη τοῦ λεπτοῦ ἐρυθροῦ ἀλείμματος (Lasur), δι' οὗ ἐπετείνετο τὸ ἐρυθρὸν χροῖμα τοῦ πηλοῦ.

ζόνες, βλέπομεν οὐχί σπανίως καὶ ἐπὶ παραστάσεων Ἀθηναίων ἐφήβων¹, ἱππέων ἢ ἄρματληατῶν. Ἐπὶ τῆς εἰκόνης ἡμῶν εἶνε οὗτος ἐζωσμένος περὶ τὴν ὀσφύν, φαίνεται δ' ὅτι ἡ ζώνη δὲν εἶνε ἐξωτερικὴ, ἀλλ' ἦτο προσηρμοσμένη κάτωθεν ἐπὶ τοῦ χιτῶνος καὶ μόνον τὰ ἄκρα ταύτης προεῖχον, ὅπως δένονται ἔμπροσθεν. Ἡ Ἀμαζὼν ἔχει, παραδόξως ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ, μεγάλην Ἑλληνικὴν ἀσπίδα, πολὺ ἐπιτηδείως κατὰ πλάγιον ἐσχεδιασμένην, ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, ὡς ἐπίσημον, πολὺπους² τοῦ ὁποίου μόνον οἱ δύο πλόκαμοι φαίνονται, κρατεῖ δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν μακρὰν σάλπιγγα εἰς τὴν σαλπίζει. Ἡ μετὰθεσις τῆς ἀσπίδος εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα παρὰ τοῖς σαλπικταῖς θὰ εἶχε τὸν λόγον, εἰς τὸ ὅτι ὁ σαλπικτής δὲν μετεχειρίζετο ἐπιθετικὰ ὅπλα, ἡδύνατο δὲ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς σάλπιγγος ἐπίσης καλῶς καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς νὰ ἐκτελῇ, ὥστε ἦτο εἰς αὐτὸν ὠφελιμώτερον νὰ χειρίζεται τὴν ἀσπίδα διὰ τῆς δεξιᾶς.

Ἡ Ἀμαζὼν φαίνεται θέλουσα νὰ σπεύσῃ πρὸς ἀριστερά, τὴν κεφαλὴν δ' ὅμως ἔχει πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένην. Ὁ βραχὺδης τόπος ἐφ' οὗ εὐρίσκεται δηλοῦται διὰ τῆς χαμηλῆς ἐξάρσεως τοῦ ἐδάφους δεξιᾶ.

Ἀνάλογος εἶνε ἡ κίνησις καὶ τῆς Ἀμαζόνος τῆς ὑπ' ἀριθ. 1302³ ληκύθου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ἣτις εἰκονίζεται κατωτέρω (εἰκ. 3). Ἐχει αὕτη καὶ ἐνταῦθα μεγάλην ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου δι' ἱμάντος ἐσπερεωμένην στρογγύλην ἀσπίδα, ἧς φαίνεται τὸ ἐσωτερικὸν κατὰ λίκαν ἐπιτήδειον σχεδιάσμα αὐτῆς τε καὶ τῆς κρατούσης χειρὸς, ὁρμᾷ δέ, ἐνῶ προτείνει τὴν λόγχην κρατοῦσα ταύτην ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου, πρὸς δεξιὰ καὶ στρέφει ταυτοχρόνως τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστερά μετὰ τινος δέους, καὶ οἶονεὶ φυλαττομένη ἀπὸ ἐπιτιθεμένου ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἐχθροῦ. Ἡ στολὴ αὐτῆς διαφέρει ὀλίγον ἀπὸ τῶν προηγουμένων. Ἐν πρώτοις δὲν ἔχει τὸ βαρβαρικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' εἶνε

ἀσκεπὴς ἐπιδεικνύουσα τὴν κατὰ τὸν τρόπον Ἑλληνίδος κόρης διεσκευασμένην κόμην αὐτῆς. Ὁ ἐξωτερικὸς ἀμαζονικὸς χιτῶν εἶνε βραχυτέρος φθάνων μολὶς μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς κοιλίας, ὑπάρχει δὲ κάτωθεν τούτου καὶ ἕτερος λεπτότερος χιτῶν φθάνων μέχρι τῶν γονάτων καὶ δεδιπλωμένος ὀλίγον ἀνωτέρω τούτων, ὡς δηλοῖ ἡ κάτωθεν τοῦ βραχυτέρου χιτῶνος γραμμὴ. Καὶ ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐμφάνισις τῶν Ἀμαζόνων ἐπὶ τῶν ἀγχειογραφῶν δὲν εἶνε σπανία.

Εἰκὼν 3.

Ἡ στάσις τῆς Ἀμαζόνος εἶνε, ὡς εἵπομεν, παραπλησία πρὸς τὴν τῆς προηγουμένης ληκύθου, ἐκφράζεται δι' αὐτῆς δισταγμὸς τις, καὶ δὲν δύναται τις, ἀκριβῶς εἰπεῖν, νὰ ὀρίσῃ μετὰ βεβαιότητος, ἂν αὕτη σκοπεύῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πρὸς δεξιὰ φορὰν, ἢ μέλλει ὁσονοῦπω νὰ μεταστραφῇ, ὅπως διευθυνθῇ ἀντιστρόφως. Τὸ ἀριστερὸν γόνυ εἶνε κεκαμμένον, ὁ δὲ πούς πατεῖ στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῶ τὸ δεξιὸν σκέλος σχεδὸν κατ' ἐνώπιον εἰκονισμένον, σύρεται μετὰ ποιῶντινος βραδύτητος.

¹ Πβλ. π. χ. ὡς προχειρότερον παράδειγμα τοὺς Διοσκούρους ἐπὶ τῶν ἀγγείων *Furtwängler-Reichhold, Vasenmal. Taf. 9.*

² Πβλ. *Hartwig Meisterschalen XII καὶ XVII.*

³ Couve-Collignon 1427. "Υψ. 0,315. "Υψ. εἰκόνης 0,115. Τὸ προσχεδιάσμα φαίνεται καὶ ἐνταῦθα εἰς ὀλίγα σημεῖα, ἰδίως κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὤμον, ἐνθα ἐπανεληφθῇ τὸ σχέδιον δι' ἀραιότερου γανώματος καὶ εἴτα διωρθώθῃ διὰ γραμμῆς πυκνοτέρου γανώματος. Ἡ χρῆσις τῶν διὰ πυκνοῦ γανώματος γραμμῶν εἶνε περιορισμένη. Διατηρεῖται κάλλιον καὶ ἡ ἐρυθρὰ βαφή.

Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶνε τὸ σύνηθες εἰς βαρβάρους πολεμιστὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς Ἀμαζόνους ἐν ὥρᾳ μάχης προσαρμοζόμενον, δι' οὗ ἐχαρακτηρίζετο ὁ τρόπος αὐτῶν τοῦ μάχεσθαι, ὅστις, κατὰ τὴν περὶ τῶν Σκυθῶν¹ μαρτυρίαν, δὲν διεκρίνετο ἂν ἦτο φυγὴ ἢ δίωξις.

Τὸ σχῆμα τοῦτο δὲν ἐφευρέθη βεβαίως διὰ τὴν

παράστασιν μιᾶς μεμονωμένης Ἀμαζόνος, προϋποθέτει δὲ καὶ ἑτέραν μορφήν σχετιζομένην πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ληκύθου εἰκονισμένην καὶ καθίσταται ὡς ἐκ τούτου ἐκ τῶν προτέρων πιθανόν, ὅτι ἡ Ἀμαζὼν ἐλήφθη ἐκ τινος μεγαλειτέρας εἰκόνας, ὅπως κοσμήσῃ τὴν λήκυθον. Ἀλλὰ τὸ ὥραϊον τοῦτο σχῆμα, ὅπερ διὰ τῆς ρυθμικῆς καὶ ἁρμονικῆς κι-

Εἰκὼν 4.

νήσεως τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος παρέχει πολλὴν ἐλαφρότητα εἰς τοῦτο καὶ προσδίδει εἰς τὴν ἐν διστακτικῇ κινήσει εὐρισκομένην ἀνθρωπίνην μορφήν σπανίαν ἰσορροπίαν, φαίνεται ὅτι ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πολύγνωτον μεγάλων ζωγράφων καὶ ἐγράφη κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν μεγάλων πινάκων τῶν κοσμοῦντων τὰ δημό-

¹ Ἴδε *Röm. Mitt.* II σελ. 187.

Εἰκὼν 5.

σια κτίρια τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν μετὰ τὰ Περσικά χρονικὴν περίοδον, ἀπαντᾷ δὲ ἐπανειλημμένως ἐπὶ τῶν πλείστων Ἀμαζονομαχιῶν, τῶν εἰς τὸν Πολυγνώτειον κύκλον ἀποδιδόμενων, πάντοτε εἰς τὰς μορφὰς τῶν Ἀμαζόνων¹.

Ὅμοιον περίπου εἶνε καὶ τὸ σχῆμα τῶν Ἀμαζόνων τῶν δύο ἄλλων ληκύθων (ἀριθ. 1311 καὶ

¹ *Ann.* 1874 σελ. 205 *Klügmann Amazonen* σελ. 55.

12780. Eix. 4, 5)¹. Ἐχουσιν ἀμφοτέραι τὴν αὐτὴν σχεδὸν εἰκόνα. Ἀμαζόνα κρατοῦσαν τόξον καὶ σπεύδουσιν μεθ' ὁρμῆς εἰς φυγὴν, ταυτοχρόνως ὅμως φυλαττομένην ἀπὸ ἐπικειμένου (μὴ παριστωμένου) ἐχθροῦ καὶ ἐτοίμην εἰς πρώτην εὐκαιρίαν νὰ μεταστραφῇ. Ἡ ἀμφίεσις τῶν Ἀμαζόνων εἶνε διάφορος. Ἐνταῦθα φέρουσιν αὐται λεπτὸν ἀχειρίδωτον χιτῶνα φθάνοντα μέχρι τῶν γονάτων καὶ παρδαλῆν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐξαρτωμένην καὶ δι' ἱμάντος περιδεδεμένην κάτωθεν τοῦ στῆθους. Ἡ κεφαλὴ καὶ τούτων, ὅπως καὶ ἡ τῆς προηγούμενης, εἶνε γυμνή, ἔχουσι δὲ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑψηλὰ διὰ πολλῶν ἱμάντων περιδεδεμένα ὑποδήματα (ἐνδρομίδας;), ἅτινα εἶχον, ὡς φαίνεται, τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ὡσαύτως ἐκ τῶν βορείων χωρῶν, ἐξ ὧν προῆλθε καὶ ὁ λοιπὸς συνήθης ἱματισμὸς τῶν Ἀμαζόνων. Τὸ τόξον, ὅπερ ἀμφοτέραι κρατοῦσι, ἔχει τὸ ἐλληνικόν, καμπύλον σχῆμα, δηλοῦται δὲ καὶ ἡ χορδὴ αὐτοῦ διὰ μελαίνης, παχυτέρας γραμμῆς ἐπὶ τοῦ στιλπνοῦ γανώματος. Ἡ μία κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ βέλος.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν τεμνόντων διαγωνίως τὸ στῆθος ἱμάντων, ἀμφοτέραι ἔφερον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἐξηρητημένον καὶ γωρυτὸν ἢ πέλτην, διότι παρὰ τῇ μιᾷ, παρ' ἣ εἶνε καταφανὲς τὸ ἐκ τῶν ἱμάντων ἐξαρτώμενον πρᾶγμα, εἶνε ἀμφίβολον, ἂν τοῦτο εἶνε γωρυτὸς ἢ πέλτη. Ὁ χιτῶν καὶ τῶν Ἀμαζόνων τούτων εἶνε ἀνασευρμένος, ἀλλὰ διὰ τῆς διαφόρου πτυχώσεως δηλοῦται τοῦτο μόνον παρὰ τῇ μιᾷ, ἐνῶ παρὰ τῇ ἐτέρᾳ ὁ τεχνίτης ἔσυρε τὰς γραμμάς τῶν πτυχῶν ἐν συνεχείᾳ, χωρὶς νὰ ἀποβλέψῃ διόλου εἰς τὴν ἐκ τῆς διπλώσεως ἐπερχομένην διακοπήν.

Ἡ ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων ληκύθων εἰκονιζομένη μορφή (ἴδε καὶ Benndorf Griech. und Sicil. Vasenb. Taf. 55, 1. Πβλ. καὶ Compte Rendu 1868 p. 66) ἡδύνατο καθ' ἑαυτὴν ἐπίσης καλῶς νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς Ἀρτεμις, ἥς ὑπάρχουσιν ὅμοιαι

παραστάσεις ἐπὶ διαφόρων ἀρχαίων ἔργων¹, ἀλλὰ τὸ σχῆμα, καθ' ὃ εἰκονίζεται αὕτη, ἥκιστα ἀρμόζει εἰς θεϊκὴν παράστασιν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἄλλαι παραστάσεις Ἀμαζόνων φερουσῶν δορὰν δὲν ἐλλείπουσι παντελῶς. Ἐχόμεν ἐν πρώτοις τὸ παράδειγμα τοῦ μελανομόρφου ἀγγείου (ἐν Gerhard Griech.-und Camp. Vasenb. XII), καὶ πρὸς τούτοις ἐν τῷ νεωτέρῳ ἐρυθρομόρφῳ ἀγγείῳ, τῷ ἐκ Κύμης ἀρυβάλλῳ (Bull. Nap. N. S. IV, πίν. VIII) ἕτερον παράδειγμα Ἀμαζόνος μεταχειριζομένης δορὰν ὡς ἀσπίδα. Πιστεύω δ' ὅτι καὶ ἡ ἐσχάτως ὑπὸ L. Curtius δημοσιευθεῖσα Ἀμαζὼν τοῦ Θηβαϊκοῦ αἰετώματος (Ath. Mitt. 1906, Taf. XII) ἔφερε δορὰν ἐξηρητημένην ἀπὸ τοῦ λαίμου πρὸς τὰ ὕψισθεν, ὡς ἐν πολλαῖς ἄλλαις παραστάσεσιν, χωρὶς νὰ φαίνεται διόλου ἔμπροσθεν τοῦλάχιστον οὕτω μόνον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ παρὰ τὸν ἀριστερόν ὦμον ὑπόλοιπον ἐνδύματος, der Halskragen κατὰ τὸν Curtius (σελ. 381).

Ἄλλ' ἀκριβῶς περὶ Ἀμαζόνος τοῦ Πολυγνώτου, τῆς περιφήμου Πενθεσιλείας, εἶνε μεμαρτυρημένον, ὅτι παρίστατο ἐν τῇ νεκυῖᾳ τῆς λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς ὡς παρθένος ἔχουσα τόξον καὶ παρδαλῆν ἐπὶ τῶν ὤμων². πῶς δ' ἄλλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὴν εἰκόνα τῆς τοιαύτης Πενθεσιλείας ἢ ὅπως εἶνε ἡ μορφή τῶν ληκύθων ἡμῶν;

Τὸ χωρίον, ἐν ᾧ εἰκονίζονται αἱ ἐπὶ τῶν ληκύθων ἡμῶν Ἀμαζόνες, δηλοῦται διὰ φοίνικος καὶ μικρᾶς βραχύδους ἐξάρσεως ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων ληκύθων, διὰ μόνης δὲ τῆς βραχύδους ἐξάρσεως ἐπὶ τῆς πρώτης.

Ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῶν σημείων τούτων πρὸ πάντων πείθομαι, ὅτι αἱ Ἀμαζόνες τῶν ἄρτι περιγραφειῶν ληκύθων ἐλήφθησαν ἐκ τῶν μεγάλων πινάκων τῶν Πολυγνωτείων ζωγράφων. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπὶ ἀγγείων παραστάσεων τῶν Πολυγνωτείων Ἀμαζονομαχιῶν, καὶ ἐπ' ἐκείνων τὸ χωρίον τῆς μάχης εἰκονίζεται διὰ δένδρων ἐλαίας ἢ φοίνικος, τὸ δ' ἔδαφος ἐχαρκτηρίζετο διὰ βραχυδῶν ὑψωμάτων· πρὸ πάντων δ' ἀναλογεῖ πρὸς τοὺς βραχίσκους τῶν ληκύθων ἡμῶν ἡ παράστασις τοῦ

¹ Ἀριθ. 12780. Ἐξ Ἑρετρίας. Ἐκ τοῦ ΒΔ τοῦ θεάτρου νεκροταφείου. "Υψ. 0,315. "Υψ. εἰκόνης 0,123. Ἐκ τεμαχίων κακῶς συγκολληθεῖσα. Γραμμαὶ τοῦ προσχεδιάσματος δὲν διακρίνονται, γινώσκονται ὅμως ἐκαστοτε καθαρῶς αἱ πλατύτεραι γραμμαὶ γανώματος, δι' ὧν περιγράφη ἐν ἀρχῇ ὁ κενὸς χώρος τῆς εἰκόνης ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ληκύθου.

Ἀριθ. 1311. Ἑρετρίας. "Υψ. 0,26. "Υψ. εἰκόνης 0, 10. Πρόσωπον καὶ ἄλλα μέρη τῆς εἰκόνης ἐφθαρμένα.

¹ Hartwig Bendis σελ. 7.

² Πaus. 31,8. Τὸ δὲ σχῆμα ἐστὶ τῇ Πενθεσιλείᾳ παρθένος τόξον ἔχουσα τοῖς Σκυθικοῖς ἔμπερὲς καὶ παρδαλεὺς δέρμα ἐπὶ τῶν ὤμων.

βράχου ἐπὶ τοῦ ἀγγείου Furtwängler-Reichhold Vasenm. I σελ. 132.

Μολονότι δὲν ἔχει χαρακτηριστικόν τι σημεῖον, ἡδύνατο καὶ ἡ Ἀμαζών τῆς ληκύθου ἀριθ. 12799 (εἰκ. 6)¹ νὰ ἐλήφθῃ ἐξ ὧν καὶ αἱ προηγούμεναι Ἀμαζόνες εἰκόνων. Ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ πολυπροσώποις μάχαις τῶν εἰκόνων ἐκείνων θὰ

Εἰκὼν 6.

παρίσταντο χάριν ποικιλίας καὶ πολεμισταὶ παρασκευαζόμενοι ἢ ἡρεμοῦντες τελείως. Καὶ ἐπὶ τῆς

¹ "Υψ. 0,313. "Υψ. εἰκόνος 0,123. Εὐρέθη ἐν Ἐρετρίᾳ ἐν τῷ ΒΔ τοῦ θεάτρου νεκροταφείῳ. Ἐν τῇ αὐτῇ τάφῳ ὑπῆρχε καὶ ἀλάβαστρον, ἐν ᾧ ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους διηρημένου εἰς διάφορα μικρὰ τετράγωνα εἰκονίζεται γυναικεία μορφή ἐκτελοῦσα οἰκιακὰς ἐργασίας, ἢ πτερωτὴ μορφή σπένδουσα ἐπὶ βωμοῦ, διὰ τοῦ τρόπου τῶν μελάνων περιγραμμάτων. Ἡ τέχνη τῶν εἰκόνων τοῦ ἀλαβάστρου τούτου ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὰ ἀγγεῖα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Γλαύκων καλός. Ἡ τεχνουργία τῆς ὑπ' ἀριθ. 12799 ληκύθου εἶνε ἐντελὲς ὁμοίᾳ πρὸς

ἐκ Κύπρου λευκῆς ληκύθου (Jahrb. 1887 πίν. II), ἣν δημοσιεύων ὁ Dümmler ἀναφέρει λίαν ὀρθῶς εἰς τὸν Πολύγνωτον χάριν τοῦ παριστωμένου σχήματος, τοῦ ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐδάφους στηριζομένου ποδὸς τῆς εἰκονισμένης μορφῆς, ἡ Ἀμαζών δὲν παρίσταται ἐν τῇ μάχῃ ἀλλὰ τρόπον τινὰ παρασκευαζομένη.

Ἡ Ἀμαζών τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἰκονίζεται ἐν πλήρει ἡρεμίᾳ (πβλ. καὶ Benndorf Griech. und Sicil. Vasenb. Taf. 55.2). Στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἔχει τὸν ἀριστερὸν ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ φέρει μεγάλην ἐλληνικὴν ἀσπίδα, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τὴν μακρὰν λόγχην ὀρθῶς πρὸ αὐτῆς. Κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τῆς λόγχης δηλοῦται καὶ ὁ σαυρωτήρ. Ἡ ἐνδυμασία τῆς Ἀμαζόνος εἶνε ὅπως ἡ τῆς ληκύθου ἀριθμ. 12738 (πίν. 5), μόνον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς αὐτῆς εἶνε ἄδηλον. Καὶ ἐνταῦθα δεξιᾶ, ἀνωτέρω τῆς ἀσπίδος, ὑπάρχει εἰκονισμένον τόξον Σκυθικόν.

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι λήκυθοι ἔχουσι πολλὰς πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητας. Ἄν ἐξαίρεσωμεν τὰς δύο λευκὰς (εἰκ. 7) ληκύθους, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς διαφόρου τεχνικῆς ἐργασίας παραλλάσσουσιν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ σχεδιάσματος, αἱ λοιπαὶ παρουσίζουσι τὰς αὐτὰς ιδιότητας ὡς πρὸς τὸ σχεῖμα καὶ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης. Αἱ γραμμαὶ εἶνε μετὰ πολὺ ὀλίγης φροντίδος γεγραμμέναι, ἢ δὲ χρῆσις τῶν διὰ πυκνοῦ γανώματος ἐξεχουσῶν γραμμῶν εἶνε παρὰ πάσαις μετρία. Παρὰ ταῖς τρισὶν (ἀρ. 1032, 1311 καὶ 12780) ἔχει καὶ ἡ κατατομή τοῦ γυναικείου προσώπου μεγίστην ὁμοιότητα, ὥστε αὗται τοῦλάχιστον εἶνε ἀναμφίβολον, ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου. Ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ λήκυθοι, πλὴν τῶν μνημονευθέντων κοινῶν χαρακτηριστικῶν τῆς τέχνης τοῦ σχεδιάσματος, ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας καὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν διακόσμησιν τοῦ σώματος τῶν ληκύθων.

τὴν τῆς κατὰ πρῶτον ἀνωτέρω περιγραφείσης λευκῆς ληκύθου. Ἡ ἐσωτερικὴ Ἀμαζονικὴ ἐνδυμασία εἶνε ἐρυθρὰ καὶ ἔχει κοσμήματα δι' ἀραιὸν μέλανος γανώματος· ὁ χιτὼν ἦτο κυανοῦς καὶ εἶχε μόνον ἐν τῇ μέσῳ, καθέτως, πλατεῖαν ταινίαν ἐρυθράν. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀμαζόνος σφύζονται ἀσπερὶ ἔγχνη πρασίνου χρώματος. Δυστυχῶς ἡ εἰκὼν εἶνε λίαν ἐφαρμένη, ἔχουσι δ' ἐξαλειφθῇ σχεδὸν τελείως τὰ χρώματα.

Πλήν τῆς ὑπ' ἀρ. 1311, τῶν λοιπῶν τὸ σχῆμα εἶνε σχεδὸν τὸ αὐτό, ἔχουσι δὲ πᾶσαι ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ὅμοια ἀμελῆ μέλανα ἀνθέμια ἐπὶ ἐρυθροβαφούς ἐδάφους, ὅπερ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε ἀπλῆ σύμπτωσις, ἀποῦ αἱ ἐρυθρόμορφοι καὶ λευκαὶ λήκυθοι κοσμοῦνται ἐν τῇ θέσει ταύτῃ συνηθέστερον διὰ μᾶλλον ἐπιμεμελημένων καὶ συχνότατα ἐρυθρῶν ἀνθεμίων. Καὶ τὰ κοσμοῦντα δὲ τὴν κορυφὴν τῆς κοιλίας μαιανδρικὰ σχήματα ἐλάχιστα παραλλάσσουσιν, ὥστε δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐξετασθεῖσαι λήκυθοι προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου. Τὴν αὐτὴν προέλευσιν δ' ἔχει πάν-

τως καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα λευκὴ λήκυθος ἐκ Κύπρου, ἥτις ὁμοιάζει καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πρὸς τὰς ληκύθους ἡμῶν καὶ ἔχει τὸ αὐτὸ ἀνθέμιον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ.

Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τῶν ληκύθων μόνον κριτήριον δύναται τις νὰ λάβῃ τὸν τρόπον τοῦ σχεδίασματος τῶν εἰκόνων αὐτῶν. Ἐν τούτῳ παρουσιάζονται ἤδη συντελεσμένοι πᾶσαι αἱ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 5 ἑκατονταετηρίδος πραγματοποιηθεῖσαι μεταρρυθμίσεις, δι' ὧν προήχθη τὸ σχεδιάσμα εἰς τὴν τελειότητα, ἥτις παρατηρεῖται ἐν τοῖς μετὰ τὸ 450 ἔργοις. Ἡ ἐκ τοῦ

12799

1032

1311

12780

12782

12738

Εἰκὼν 7.

πλαγίου παράστασις τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ κατ' ἐνώπιον παράστασις διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος, αἱ προοπτικαὶ βραχύνσεις εἰς τὸ σχεδιάσμα τῶν ἀσπίδων καὶ τῶν βραχιόνων εἰκονίζονται ἐν μεγάλῃ ἐλευθερίᾳ· ἀπ' ἐτέρου ὅμως μικρὰ ἀκόμη ἀδεξιότης εἰς τὴν παράστασιν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ αὕτῃ ἡ ἐξεζητημένη, οὕτως εἰπεῖν, παράστασις τῶν τεχνικῶν δυσκολιῶν τοῦ σχεδίασματος δεικνύουσιν, κατὰ τὴν κρίσιν μου, ὅτι ὁ τεχνίτης τῶν ληκύθων δὲν εὐρίσκεται πολὺ μακρὰν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συντελεσθήσαν αἱ μεγάλοι πρόοδοι εἰς τὸ σχεδιά-

σμα, καὶ ὅτι εἰργάζετο πιθανώτατα κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 450 δεκαετηρίδα.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκ Κύπρου λήκηθον ὁ Dümmler ἐπὶ ἱστορικῶν λόγων στηριζόμενος ὑποθέτει, ὅτι εἰσῆχθη εἰς Κύπρον ἐξ Ἀθηνῶν ὀλίγον μετὰ τὸ 449· τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν χρονολογίαν, ἣν θέλομεν νὰ δεχθῶμεν ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ληκύθων ἡμῶν, διότι ἡ περὶ τὸ 449 εἰς Κύπρον εἰσ-αχθεῖσα λήκυθος ἠδύνατο κάλλιστα νὰ εἶχε κατασκευασθῇ ἐν Ἀθήναις ὀλίγα ἔτη πρότερον.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ.

ΕΚΚΡΗΤΗΣ

(Πίν. 6-8).

Δ' ¹.

Προϊστορικά σφραγίδες του Μουσείου 'Ηρακλείου.

'Από του χρόνου, καθ' ὃν πρῶτος ὁ Ross ² παρέ-
τῆρσεν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Αρχιπε-
λάγους τὰς ἐγγεγλυμμένας μικρὰς λίθους τῆς προ-
ϊστορικῆς ἐποχῆς, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν
νησιωτικαὶ λίθοι (Inselsteine), ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν
ἠϋξήσε μεγάλως. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν τριῶν τελευ-
ταίων δεκαετηρίδων μάλιστα ἐν τῇ 'Αργολίδι καὶ
τῇ Λακωνικῇ παρέσχον τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα
δείγματα αὐτῶν, καὶ κατέδειξαν, ὅτι τὰ μικρὰ
αὐτὰ μνημεῖα ἦσαν κοινῆς χρήσεως οὐχὶ μόνον ἐν
ταῖς νήσοις ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τοῦ Μυκηναϊκοῦ
κόσμου, ἐντεῦθεν δὲ ἀντὶ τοῦ στενοῦ ὀνόματος τῶν
νησιωτικῶν λίθων ἐπεκράτησε τὸ εὐρύτερον *Μυ-
κηναϊκαὶ λίθοι* ³.

Αἱ πρὸ ὀκταετίας ἀρξάμεναι καὶ εἰσέτι ἐξακο-
λουθοῦσαι ἀνασκαφαὶ εἰς προϊστορικοὺς συνοικι-
σμοὺς καὶ τάφους ἐν Κρήτῃ καὶ αἱ ὀλίγον πρόσε-
ρον σημαντικαὶ ἔρευναι τοῦ κ. Α. Evans ἐν αὐτῇ
ἠϋρηναν ἀκόμη περισσότερον τὸν κύκλον τῶν μι-
κρῶν αὐτῶν μνημείων τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς
καὶ ἐπεξέτειναν μεγάλως τὸ χρονικὸν ὄριον ἐντὸς
τοῦ ὁποίου ἐκυκλοφόρουν ταῦτα. Διότι ἐν ᾧ μέχρι

τοῦ χρόνου τούτου ἐπιστεύετο, ὅτι αἱ ἐγγεγλυμ-
μένοι λίθοι περιωρίζοντο ἐν τῇ κυρίως Μυκηναϊκῇ
ἐποχῇ, ὁ δὲ κ. Perrot ἐξέφρασε τὴν ιδέαν ὅτι, ἀφ'
οὗ τοιαῦται λίθοι δὲν εὑρέθησαν ἐν Τροίᾳ, Θήρᾳ,
'Αμοργῷ, Μήλῳ, 'Ωλιδῶν, ὅπου ἡρευνήθησαν
στρώματα ἀρχαιότερα τῶν Μυκηναϊκῶν, ἢ κατα-
σκευὴ αὐτῶν ἴσως εἶναι ἐπίνοια καὶ ἐφεύρεσις τῶν
ἐν Πελοποννήσῳ 'Αρχαίων Βασιλείων ἐξαπλωθεῖσα
ὕστερον καὶ εἰς τὰς νήσους ¹, αἱ ἀρχαιολογικαὶ
ἐρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ τῆς Κρήτης ἀνήγαγον τὰς
σφραγίδας ταύτας ² χιλιετηρίδα ὅλην καὶ ἴσως καὶ
πλέον μετὰ μεγάλης βεβαιότητος. Οὕτως ἔχομεν
σφραγίδας Κρητικὰς οὐ μόνον τῆς κυρίως λεγομέ-
νης Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς (ἡ ὀψίμου Μινωϊκῆς, Late
Minoan κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κ. Evans), ἀλλὰ
καὶ πολυαριθμοὺς ἄλλας ἀρχαιότερας ἀνηκούσας
εἰς τὴν Μεσαίαν Μινωϊκὴν ἢ Καμαραϊκὴν (Middle
Minoan), τὴν ἀντιστοιχοῦσαν περίπου πρὸς τὴν
περίοδον τῆς 18 μέχρι τῆς 12 Αἰγυπτ. Δυναστείας
καὶ ἀκόμη ἄλλας ἀναγομένας εἰς τὴν Πρώϊμον Μι-
νωϊκὴν ἢ Κυκλαδικὴν (Early Minoan) τὴν ισό-
χρονον, ὡς πιστεύεται, τῇ τρίτῃ π.Χ. χιλιετηρίδι.

Ὁ κ. Evans ἐξετάζων τὰς ἀρχαιότερας ταύτας
Κρητικὰς σφραγίδας προσέθετο ἄλλοιον ἁπλῶς σκο-
πὸν, ἥτοι τὴν εὑρεσιν καὶ ἐξακριβωσιν τῶν στοι-
χείων τῆς προϊστορικῆς γραφῆς, τὰ ὁποῖα εὑρην-
ται κεχαραγμένα εἰς τινὰς τῶν σφραγίδων τούτων
μάλιστα τῆς Μεσαίας Μινωϊκῆς περιόδου, ἀλλὰ

¹ Perrot Hist. de l'art VI σ. 838.

² Οὐδεμίαν διάκρισιν κάμνω μεταξύ σφραγίδων καὶ ἐγγεγλυμμένων
λίθων. Ὅτι αἱ ἐγγεγλυμμένοι λίθοι ἦσαν σφραγίδες ἐν χρήσει κατέ-
δειξαν ἀναμφισβήτητως αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κρήτης καὶ μάλιστα τὰ
κατὰ ἑκατοντάδας εὑρεθέντα πηλῖνα αὐτῶν ἀποτυπώματα, ἐν οἷς συλ-
λαμβάνεται οὕτως εἰπεῖν κατάφωρος ἡ χρῆσις τῆς σφραγίδος. Τὸ ὅτι
μὲ τὸν καιρὸν αἱ ἐγγεγλυμμένοι λίθοι ἐρησιέμευσαν καὶ ὡς κοσμήματα
εἶναι καὶ φυσικὸν καὶ πιθανόν.

¹ 'Αρχαιολ. 'Ερμ. 1904 σελ. 21-56. 1906 σ. 117-156.

² Ross Reisen auf der Griech. Inseln. τ. III σ. XII, 21.

³ Perrot et Chipiez Histoire de l'art τ. VI σ. 834-862.

⁴ Ἴδε αὐτοὶ καὶ τὴν βιβλιογραφίαν πρὸ αὐτοῦ. Tsuntas-Manatt σ. 218. Furtwängler Die antiken Gemmen 1900. Daremberg et Saglio Dictionnaire des antiquités τ. II σ. 1460 ἐν λέξει Gemmae ὑπὸ E. Babelon.

διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐγένετο καὶ ὁ σπουδαιότερος ἐρμηνευτὴς τῶν μικρῶν ἀλλὰ σημαντικῶν μνημείων τοῦ προϊστορικοῦ κόσμου ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὑπὸ τε χρονολογικὴν, ἐθνολογικὴν καὶ τεχνικὴν ἔποψιν¹.

Εἰς τὰς ἐπακολουθησάσας ἀνασκαφὰς ἐν Κρήτῃ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κ. Evans ἐν τῷ ἀνακτόρῳ καὶ τοῖς τάφοις Κνωσοῦ, τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἐν τῷ Δικταίῳ Ἀντρώ, ἐν Ζάκρῳ καὶ ἐν Παλαικάστρῳ, τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς ἐν Φαιστῷ καὶ Ἀγ. Τριάδι, τῆς Miss Boyd εἰς Γουρνιά, τῆς Κρητικῆς Ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Κρήτης, εὐρέθη ἀρκετὸς ἀριθμὸς σφραγίδων (καὶ πηλίνων σφραγισμάτων) ἀνηκουσῶν καὶ εἰς τὰς τρεῖς Μινωικὰς ἐποχάς. Τούτων μέρος μὲν ἔχει δημοσιευθῇ ἤδη², αἱ δὲ λοιπαὶ πρόκειται νὰ δημοσιευθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων εὐρημάτων ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς³.

Διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ ἐιδικῶν καὶ πεπειραμένων ἀρχαιολόγων κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως τῶν διαφόρων χρονολογικῶν στρωμάτων καὶ ἡ ἐποχὴ, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ διάφοροι τύποι τῶν Κρητικῶν σφραγίδων καὶ νὰ ὁρισθῶσι μετὰ μεγάλης πιθανότητος τὰ χρονικὰ ὅρια ἐκάστου εἶδους αὐτῶν καὶ νὰ γνωρισθῶσι τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ ἐκάστης περιόδου τῆς Κρητικῆς σφραγιστικῆς.

Πλὴν τῶν σφραγίδων ὅμως τῶν εὐρεθεισῶν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ὧν ἡ δημοσίευσις ἀπόκειται εἰς τοὺς εὐρέτας, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἑρα-

κλείου καὶ σφραγίδες τυχαίως ὑπὸ χωρικῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Κρήτης εὐρεθεῖσαι καὶ ἀγορασθεῖσαι τινὲς μὲν ὑπὸ τοῦ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως λειτουργοῦντος Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, αἱ πλεῖσται δὲ ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Τὰς σφραγίδας ταύτας 148 τὸν ἀριθμὸν δημοσιεύω ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ προσθέντων εἰς ταύτας 17 ἄλλας εὐρεθείσας ὑπὸ τοῦ πρὸ ἐτῶν Διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Σχολῆς κ. Hogarth ἐν ἀνασκαφαῖς, ὧν λίαν φιλοφρόνως μοι ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν. Εἰς τὸ τέλος ἐπισυνάπτω τὴν εἰκόνα τῆς σφενδόνης ὀλολίθου δακτυλίου πωληθέντος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ τοῦ εὐρέτου, κατὰ κήρινον ἀποτύπωμα τὸ ὅποιον εἶχον λάβῃ πρὸ τῆς πωλήσεως αὐτοῦ.

Τὰς 166 σφραγίδας τὰς δημοσιευομένας ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ καὶ εἰκονιζομένας ἐν τοῖς πίναξιν 6-8 κατὰ γύψιν ἀρνητικὰ ἀποτυπώματα διήρεσα εἰς τρεῖς μέρη συμφώνως πρὸς τὴν χρονολογικὴν διαίρεσιν τοῦ προϊστορικοῦ ἐν Ἑλλάδι πολιτισμοῦ τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ κ. Evans, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθῇ εἰς τὴν ταξινόμησιν τῶν μικρῶν αὐτῶν μνημείων καὶ τὰς τριπλᾶς ὑποδιαίρεσεις ἐκάστης τῶν τριῶν τούτων κυρίων περιόδων, δι' ὃ τὰς σφραγίδας ἐκάστου τῶν τριῶν τμημάτων περιγράφω κατὰ τὴν σειρὰν, καθ' ἣν εἶναι καταγεγραμμένα ἐν τῷ εὐρετηρίῳ τοῦ Μουσείου.

Α'. Σφραγίδες τῆς προϊστορικοῦ Μινωικῆς καὶ Κυκλαδικῆς ἐποχῆς.

(Early Minoan μέχρι τῆς 11 Αἰγυπτιακῆς Δυναστείας).

Μέχρι τοῦ ἔτους 1904 ὀλίγα μόνον δείγματα σφραγίδων τῆς παναρχαίας ταύτης ἐποχῆς ἦσαν γνωστὰ τὰ ἐξ Ἀγίου Ὀνουφρίου παρὰ τὴν Φαιστὸν¹ εὐρεθέντα μετὰ Κυκλαδικῶν εἰδωλίων μαρμαρίνων καὶ ἄλλων κτερισμάτων τῆς Κυκλαδικῆς ἐποχῆς ὑπὸ χωρικῶν πρὸ εἰκοσαετίας περίπου καὶ ἀγορασθέντα τότε ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολ. Συλλόγου Ἑρακλείου. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1904 ὁ κ. Halbherr ἀνεῦρε παρὰ τὸ Ἀνάκτορον τῆς Ἀγίας Τριάδος με-

¹ Αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Evans ἐπὶ τῶν Κρητικῶν σφραγίδων εὐρηγνται εἰς τὰς ἐξῆς τρεῖς πραγματείας· α') Cretan Pictographs London 1895· β') Further Discoveries of Cretan and Aegean script. in Journal of Hellenic Studies τόμ. XVII σ. 327-395· γ') The Mycenaean Tree and Pillar Cult London 1901.

² Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Evans καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς δημοσιεύονται τακτικὰ εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 1900 τόμους τοῦ Annual of the British School at Athens, καὶ τινὰ εἰς τὸ Journal of Hellenic Studies, τὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Monumenti Antichi dei Lincei, τὰ τῆς Miss Boyd εἰς τὸ American Journal of Archaeology καὶ εἰς τὸ Transactions of Pennsylvania University (1904, 1905), τὰ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐφορείας ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα (1904, 1906).

³ Ὁ κ. Evans παρασκευάζει βιβλίον διὰ τὰς ἐν Κνωσῷ ἀνασκαφὰς, ἡ Ἀγγλικὴ Σχολὴ διὰ τὰς τοῦ Παλαικάστρου, ἡ Miss Boyd διὰ τὰ Γουρνιά καὶ οἱ Ἰταλοί διὰ τὰς ἐν Φαιστῷ καὶ Ἀγίᾳ Τριάδι.

¹ Τὰ εὐρήματα τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Evans εἰς τὸ Cretan Pictographs σελ. 105-136.

γάλην θόλον ἀνήκουσαν εἰς τὴν πρῶτον Μινωϊκὴν ἐποχὴν, ἐν ᾗ ἦσαν τεθαμμένοι νεκροὶ πολλοί, ἐξήγαγε δὲ ἐξ αὐτῆς πλὴν πολλῶν ἄλλων κτερισμάτων, ἥτοι ἀγγείων πηλίνων καὶ λιθίνων, εἰδωλίων, μικρῶν τριγωνικῶν ἐγγχειρίδιων καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν σφραγίδας ἐχούσας παράδοξα καὶ πρωτοφανῆ σχήματα¹. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1904 ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἀνεῦρεν εἰς Κουμάσαν 10 περίπου χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς τῆς Γόρτυνος τρεῖς ἄλλους ὁμοίους θολωτοὺς τάφους τῆς αὐτῆς πρῶτου Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις κτερίσμασι συνέλεξε καὶ σφραγίδας ἐντελῶς ὁμοίας πρὸς τὰς τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου καὶ τῆς θόλου τῆς Ἀγίας Τριάδος². Διὰ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῶν ἐβεβαιώθη ἡ ὑπαρξίς σφραγίδων κατὰ τὴν πρῶτην περίοδον τοῦ Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἥτοι κατὰ γενικῶς παραδεδομένην χρονολογίαν ἐν τῇ τρίτῃ π. Χ. χιλιετηρίδι. Ἀρκεῖ, πιστεῦω, χάριν τῶν ἀμυδραλόντων εἰσέτι περὶ τοῦ πράγματος νὰ εἶπω ἔτι ὅτι καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὀνουφρίῳ καὶ ἐν Ἀγίᾳ Τριάδι καὶ ἐν Κουμάσῃ αἱ σφραγίδες συνενερέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ στρώματι μὲ τὰ αὐτὰ πρωτόγονα μαρμαρίνα εἰδωλῖα τὰ καλούμενα Κυκλαδικά, μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ μικρὰ χαλκᾶ τριγωνικὰ ἐγγχειρίδια, τὰ διατηροῦντα εἰσέτι κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς πρώτης χρήσεως τῶν μετὰ τῶν τριγωνικῶν σχῆμα τῶν λιθίνων πελέκεων, τοὺς ὁποίους ἀντικατέστησαν, μὲ τὰ πρωτόγονα πηλῖνα ἀγγεῖα τοῦ πρωτογεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ τοῦ γνωστοῦ ἤδη μάλιστα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Τσουντα εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ μὲ πλῆθος μικρῶν λιθίνων ἀγγείων, τὰ ὅποια ἐπίσης χαρακτηρίζουσι τὴν ἐποχὴν αὐτήν³. Ὁ κ. Evans τὰ μὲν εὐρήματα τῆς θόλου τῆς Ἀγίας Τριάδος κατατάσσει εἰς τὴν μεσαίαν περίοδον τῆς πρῶτου Μινωϊκῆς ἐποχῆς (Early Minoan II), τὰ δὲ τῶν θόλων τῆς Κουμάσας, τὰ ὅποια προφανῶς εἶναι κατὰ τι νεώτερα κατατάσσει εἰς τὴν τελευταίαν περίο-

δον τῆς πρῶτου Μινωϊκῆς ἐποχῆς (Early Minoan III)⁴.

Ἐπισταμένη ἐξέτασις καὶ ἀντιπαραβολὴ τῶν σφραγίδων τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου, τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τῆς Κουμάσας μᾶς δίδει τὰ ἐξῆς ἐξαγομῆνα καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς σφραγιστικῆς ἐν τῇ πρῶτῳ Μινωϊκῇ ἐποχῇ.

Ἡ χρῆσις σφραγίδων ἤτο φαίνεται λίαν διαδεδομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀφ' οὗ μόνῃ ἡ θόλος τῆς Ἀγίας Τριάδος παρέσχεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν τοιαύτας, ἡ δὲ θόλος Β Κουμάσας περὶ τὰς 25. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν τοῖς θολωτοῖς τούτοις τάφοις ἦσαν τεθαμμένοι νεκροὶ πάμπολλοι (ἴσως ἑκατοντάδες ἀρκεταί), ἀλλ' ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψις ὅτι μέγα μέρος τῶν νεκρῶν αὐτῶν θὰ ἦσαν γυναικες καὶ παιδία διὰ τὰς ὁποίας δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον σφραγίδας, πάλιν ὁ ἀριθμὸς τῶν σφραγίδων δὲν εἶναι μικρὸς καὶ ἐπομένως ἡ χρῆσις αὐτῶν λίαν συνήθης. Ἐπίσης εἶναι πιθανώτατον ὅτι μέρος τῶν σφραγίδων τῶν ἐν τοῖς τάφοις συνιστάμενον ἐξ ὕλων φθαρτῶν ἤφθανισθη, ἀφ' οὗ καὶ αἱ ἐξ ὁστοῦ καὶ ἐλέφαντος εὐρεθεῖσαι ἦσαν ἐν μέρει κατεστραμμένοι.

Ἡ ὕλη ἐξ ἧς κατεσκευάζοντο αἱ σφραγίδες τῆς ἐποχῆς εἶναι συνηθέστατα μὲν (ἐν τῇ θόλῳ Ἀγ. Τριάδος κατὰ 90 %) ἐξ ἐλέφαντος καὶ ὁστοῦ, σπανιώτερον δὲ ἐκ λίθου συνήθως στεατίτου καὶ ἐνίοτε σχιστολίθου, οὐδέποτε δὲ ἐκ σκληροῦ πολυτίμου ἢ ἡμιπολυτίμου λίθου.

Τὸ σχῆμα τῶν σφραγίδων τῆς πρῶτου Μινωϊκῆς ἐποχῆς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ στερεότυπα τῆς Μεσαίας καὶ Ὀψίμου Μινωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι ποικιλωτάτα. Εἶναι κῶνοι πλήρεις ἢ κόλουροι, πυραμίδες, πρίσματα κανονικά, κύλινδροι (ἔχοντες τὰς παραστάσεις εἰς ἑκατέραν ἢ τὴν ἐτέραν τῶν βάσεων καὶ οὐχὶ εἰς τὴν περιφέρειαν, ὅπως οἱ Βαβυλωνιακοί), ῥαβδοί. Πολλάκις ἡ σφραγὶς ἔχει σχῆμα πτηνοῦ, ζώου, εἰδωλίου, κεφαλῆς ζώου, ὁστέου. Ἐπειτα ἔχομεν σώματα στερεὰ μὲ πολλὰς πλευράς, δακτυλιοειδῆ, κομβιοειδῆ. Εὐρέθησαν καὶ σκαραβαῖοι ἐν Ἀγ. Ὀνουφρίῳ.

Αἱ ἐγγεγλυμμένοι παραστάσεις τῶν σφραγίδων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωμετρικὰ σχήματα,

⁴ A. Evans Essai de classification des époques de la civilisation Minoenne σ. 6.

¹ Ἀρκετὸν μέρος τῶν κτερισμάτων ἐδημοσιεύθη προσωρινῶς εἰς τὸ *Memorie del R. Istituto Lombardo* τόμ. XXI-XXII σειρ. III τεύχος. V. Milano 1905 σ. 249-225 πιν. VIII-XI.

² Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν τάφων αὐτῶν ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος 1906, μέλλει δὲ νὰ συνεχισθῇ καὶ μετὰ τινος μῆνας, τὰ δὲ εὐρήματα θὰ δημοσιευθῶσι μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐργασίας.

³ Τσουντα Κυκλαδικὰ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1898 σελ. 137 καὶ ἐξῆς. 1899 σελ. 74 καὶ ἐξῆς.

άπλαϊ γραμμαί, διασταυρούμεναι δικτυωταί, σπεῖραι, συνδυασμοί τοιούτων γεωμετρικῶν σχημάτων πρὸς ἀποτελέσειν κοσμηματικῶν τύπων ἐνίοτε τεχνικωτάτων καὶ κομψοτάτων, συνηθέστατα πάντων πολύπλοκα μαιανδρικὰ τετράγωνα ἢ σταυρόσχημα σχήματα, λαβυρινθοειδῆ, σπειροειδῆ. Ἐνίοτε αἱ παραστάσεις εἶναι καὶ ζῶα, ἅπαξ δὲ ἡ δις καὶ ἄνθρωποι. Αἱ παραστάσεις αὗται τῶν σφραγίδων καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν, ὅπως καὶ ἄλλα τινὰ κτερίσματα τῶν θόλων αὐτῶν μάλιστα τὰ εἰδώλια (οὐχὶ τὰ μαρμάρινα Κυκλαδικά) εὐρίσκονται ἢ τοῦλάχιστον ὑπενθυμίζουσι τύπους καὶ παραστάσεις Λιβυκὰς καὶ Αἰγυπτιακὰς ἀπὸ τῆς 6 μέχρι τῆς 11 Αἰγυπτιακῆς Δυναστείας, ὅπως παρετήρησαν ἤδη καὶ ὁ κ. Evans καὶ ὁ κ. Halbherr.

Ἐνίοτε ἡ κομψότης τῶν μικρῶν αὐτῶν κειμηλίων καὶ κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα, ἰδίως ὅταν ἀπομιμῆται ζῶον, πτηνὸν ἢ ὄστρεον καὶ κατὰ τὴν λελαξευμένην παράστασιν εἶναι ἐκπληκτικὴ εἰς τόσον μεμακρυσμένην ἐποχὴν, μαρτυρεῖ δὲ τέχνην λίαν προωδευμένην, καλλιτεχνικὸν αἶσθημα ἀνεπτυγμένον καὶ χεῖρα τεχνίτου ἀπὸ μακροῦ χρόνου καὶ διὰ γενεῶν ἐξησχημένην εἰς τὴν γλυπτικὴν τέχνην. Ἐχὼ ἰδίως ὑπ' ὄψει μου λέγων ταῦτα μεγάλην σφραγίδα ἐλεφαντίνην ἐκ τῆς θόλου Β. Κουμάσας ἔχουσαν τὸ σχῆμα ἀετοῦ μὲ ἀετιδέα ἐκατέρωθεν, καὶ δύο ἄλλας μικρὰς ἐκ λευκοῦ στεατίτου προερχομένας ἐκ τάφων παρὰ τὰ Βασιλικὰ Ἀνώγεια, ὧν ἡ μία ἔχει σχῆμα ἰκτιδὸς καὶ ἡ ἄλλη ὄστρεο (πεταλίδας)¹ patella vulgata.

Ἐκ τῶν 166 σφραγίδων τῶν δημοσιευομένων ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ μόνον ὀλίγαι αἱ ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 1-8 δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ δυστυχῶς οὐχὶ πᾶσαι μετὰ βεβαιότητος, διότι τινὲς εἶναι δυνατόν νὰ ἀνήκωσι καὶ εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τὴν Μεσαιὼν Μινωικὴν ἐποχὴν. Πρὸς τούτοις καὶ αἱ ὀλίγαι αὗται δὲν εἶναι οὐδὲ τῶν καλλίστων οὐδὲ τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν, ὅπως εἶναι αἱ τῆς θόλου τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ τῶν τῆς Κουμάσας, ὧν τὴν δημοσίευσιν πρέπει νὰ περιμένῃ ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ σαφῆ ἰδέαν τῆς σφραγιστικῆς τῶν χρόνων τούτων. Ὁ λόγος τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν σφραγίδων τῆς πρώτου ἐποχῆς δὲν εἶναι μόνον ἡ μεγαλύτερα αὐτῶν

ἀρχαιότης, οὐδὲ ἡ σπανιωτέρα χρήσις αὐτῶν (τοῦναντίον νομίζω ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν θόλων τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ Κουμάσας ἀπέδειξαν τὸ ἐναντίον), ἀλλὰ πρῶτον ἢ μὴ εὗρεσις εἰσέτι πολλῶν ἀρχαιολογικῶν στρωμάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ εὐφθαρτὸν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς συνειθίζον νὰ κατασκευάζωσι τὰς σφραγίδας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅπως εἶναι ὁ ἐλέφας καὶ τὸ ὄστον καὶ τὰ εἶδη τοῦ μαλακοῦ λίθου, οὗτος δὲ εἶναι ἀκριβῶς καὶ ὁ λόγος δι' ὃν μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων δὲν εἶχον παρατηρηθῇ τὰ μικρὰ αὐτὰ μνημεῖα, ἔπρεπε δὲ νὰ εὐρεθῶσι στρώματα ἄθικτα, ὅπως ἐν Ἀγ. Τριάδι καὶ Κουμάσῃ, ἵνα διὰ μιᾶς κατόπιν πολλῆς προσοχῆς ἐξέλθωσιν εἰς τὸ φῶς. Τὸ ἀντίθετον ἐξ ἄλλου δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις διὰ τὰς νεωτέρας σφραγίδας μάλιστα τὰς τῆς νεωτέρας Μινωικῆς ἐποχῆς, ὅτι δηλ. κατασκευασμένα οὔσαι ἐξ ὕλης σκληρᾶς, συνήθως ἐκ λίθων πολυτίμων καὶ ἡμιπολυτίμων ἀφθάρτων ὑπὸ τοῦ χρόνου, προστατευθεῖσαι δὲ ἄλλως ὑπὸ τῆς λαϊκῆς δεισιδαιμονίας, ἥτις ἐπιμελῶς διεφύλαξε ταύτας ὡς γαλόπετρες¹ εὐρέθησαν καὶ διεσώθησαν πάμπολλαι.

Πίναξ 6. 1 (62)². Σφραγίδιον ἐξ ἐλαιογρόου στεατίτου ἀκανονίστου σχήματος πλησιάζοντος πρὸς τὸ κωνοειδές. Φέρει δύο διασταυρούμενα σύμβολα (ἴσως γράμματα τῆς προϊστορικῆς γραφῆς) ὁμοιάζοντα πρὸς δύο διασταυρούμενα ξίφη· μετὰ τῶν συμβόλων ἄνω μὲν φαίνεται μικρὸς κύκλος, κάτω δὲ στιγμαί. Τὰ σύμβολα ἔχουσιν ἴσως ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὰ εἰκονιζόμενα παρὰ τῷ Evans Cretan Pictographs σελ. 17 εἰκ. 15-17 καὶ 19. Προέλευσις Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη³.

2 (68). Ραβδίον ἀκανονίστου σχήματος (πλησιάζει πρὸς τὸ κυλινδρικόν) ἐξ ὁστοῦ ἀπολῆγον ἄνω καὶ κάτω εἰς δύο μικρὰς ἐπιφανείας ἐπιπέδους, ὧν ἡ μία φέρει τὸ ἐν τῇ εἰκόνι γραμμικόν σχῆμα, ὃ

¹ Ἴδε περὶ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης Ἀθηναῖς τόμος ΙΗ' σελ. 565-566.

² Ὁ μὲν πρῶτος ἀριθμὸς δεικνύει τὴν σειρὰν τῶν λίθων ἐν τῷ ἄρθρῳ καὶ τοῖς πίναξιν, ὅπου ἀπεικονίσθησαν κατὰ γύφιν ἀρνητικὰ ἀποτυπώματα, ὃ δὲ ἐν παρενθέσει ἀριθμὸς εἶναι ὁ τοῦ εὐρετηρίου τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου.

³ Ὁ τόπος τῆς προελεύσεως ἐκάστης σφραγίδος ἀναφέρεται ἀκριβῶς ὅσας ἐχει ἐξακριβωθῇ. Αἱ λοιπαὶ προέρχονται πάντως ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς ἢ Δυτικῆς Κρήτης ἢ ἀπὸ Μυλοποτάμου μέχρι Σητείας.

¹ Ὡς δημοσιευθῶσι μετὰ τῶν εὐρημάτων Κουμάσας.

ἄδηλον ἂν εἶναι ἀπλοῦν κόσμημα γραμμικόν, ἢ σύμβολον ἔχον καὶ σημασίαν τινά. Τὸ ῥαβδίον φέρει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μήκους ἐντομὴν πέραν ἵνα προσδένηται διὰ κλωστῆς μὴ ἔχον ἄλλην ὁπὴν. Προέρχεται ἐκ Φαιστοῦ ἀγορασθὲν πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἴσως προέρχεται ἐξ Ἀγίου Ὀνουφρίου ἢ ἀπὸ ἄλλον τάφον τῆς πρωΐμου Μινωϊκῆς περιόδου, ἔχει δὲ ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας ἐξ ὁστού σφραγιῶδες τῶν θολωτῶν τάφων Ἀγ. Τριάδος καὶ Κουμάσας, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀπλοῦν περίαπτον, ὅπως τὰ εὐρεθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Halbherr εἰς τὴν θόλον τῆς Ἀγ. Τριάδος¹.

3 (70). Μικρὰ σφραγὶς κωνικοῦ σχήματος τετραπλημένη ἄνω ἐκ λευκοῦ στεατίτου εὐθύπτου (ὁ Halbherr τὸ εἶδος τοῦ λίθου καλεῖ *impasto biancastro*). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κώνου αὐλακουῦται βαθέως καὶ ἀποτελεῖται σχῆμα ἐξάλοβον, ἐνεκα δὲ τούτου καὶ ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια (ἡ βάσις τοῦ κώνου) σχηματίζεται ῥοδακοειδῆς οὐχὶ ὅμως λίαν κανονικῇ. Ὁ ἐγγεγλυμμένος τύπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρα βακτηρίδια τεταγμένα ἐν σχήματι Χ, ἃ περιθεῖ κεκλιτὸν περιγραμμὰ μὲ λεπτάς τινας γραμμάς πληρωματικὰς μεταξύ. Ἐχει πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας σφραγιῶδες ἐκ τῶν θολωτῶν τάφων Ἀγ. Τριάδος καὶ Κουμάσας καὶ κατὰ τὸ ὕλικόν (τὸν λευκὸν στεατίτην) καὶ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα καὶ διὰ τοῦτο τὴν κατατάσσω εἰς τὴν πρωΐμον Μινωϊκὴν ἐποχὴν. Εἶχε πρὸ ἐτῶν ἀγορασθῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Προέλευσις Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

4 (84). Σφραγίδιον (ἢ περίαπτον) ἐξ ἐλαϊόχρου στεατίτου ἐν σχήματι ἡμίσεος κυλίνδρου τετραπλημένον κατὰ μῆκος. Ἡ κυρτὴ ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ χαρακτῶν γραμμῶν, ἡ δὲ ἐπίπεδος φέρει δύο ἀντικείμενα ἀμυγδαλοειδῆ μετὰ γραμμικῆς πληρώσεως, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ παρὰ Evans Cretan Pictographs σελ. 28 εἰκ. 36c. Προέρχεται ἀπὸ Μάλλια Πεδιάδος καὶ ἴσως ἀνήκει εἰς τὴν μεσαίαν Μινωϊκὴν ἐποχὴν διὰ δύο λόγους, ἥτοι διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες, αἱ σφραγιῶδες αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μεσαίαν ἐποχὴν (τρίπλευροι πρισματικαὶ ἐκ στεατίτου) καὶ διότι ὁ ἐγγεγλυμμένος τύπος εὐρηται

¹ Memorie del Instituto Lombardo τόμ. XXI-XXII σειρ. III τευχ. V σ. 251 πιν. XI.

σχεδὸν ὁ ἴδιος εἰς τὴν τετράπλευρον σφραγιῶδα τὴν παρ' Evans Cret. Pictogr. σ. 28 εἰκ. 36c, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην.

5a, 5b (88). Σφραγίδιον (ἢ περίαπτον) ἐκ μέλανος στεατίτου ἐν σχήματι ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου διάτρητον κατὰ μῆκος. Παραστάσεις φέρει εἰς τὰς δύο ἀντιστοιχοῦς πλατυτέρας πλευράς· εἰς τὴν πρώτην ἔχει ἄνθος μετὰ φύλλων, εἰς τὴν 6' κλάδον βελονοφύλλου φυτοῦ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο θεωρούμενον ἀνεστραμμένον φαίνεται ὡς παράστασις σκορπίου¹. Προέρχεται ἀπὸ Μάλλια Πεδιάδος καὶ δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Μεσαίαν ἐποχὴν.

6 (105). Κομφὸν σφραγίδιον ἐξ ἐλέφαντος ἐν σχήματι ἐλλειψοειδοῦς ὑψηλοῦ ὀστρέου μὲ αὐλάκας εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ σφραγίδιον ἀπέληγεν ἄνω εἰς ὀξεῖαν κορυφὴν τετραπλημένην, ἥτις εἶναι νῦν ἐν μέρει ἀποκεκρουμένη. Ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, ἥτις φέρει τὴν παράστασιν ἔχει σχῆμα Αἰγυπτιακῆς δέλτου (*cartouche*). Ἡ παράστασις συνίσταται ἀπὸ σκωληκοειδὲς ἢ σπειροειδὲς ἀντικείμενον ἀποληγὸν ἄνω καὶ κάτω εἰς ὀξύ, ἐκατέρωθεν δὲ τούτου εὐρηται ἀμυγδαλοειδὲς σωμάτιον. Ἡ παράστασις ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀριθ. εὐρετ. τοῦ Μουσείου 490², τὸ δὲ σχῆμα τῆς σφραγιῶδος πρὸς τὸν ἀριθ. τοῦ εὐρετ. 473. Προέρχεται καὶ τοῦτο ἀπὸ Μάλλια Πεδιάδος.

7 (129). Μεγάλῃ σφραγὶς δισκοειδῆς ἐκ στεατίτου σκοτεινόχρου ὑποπρασίνου· ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἦτο κυρτὴ ἀλλ' ἐκόπη εἰς λαβὴν τετραπλημένην (καθ' ὃν τρόπον αἱ σημεριναὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ ξύλιναι τυπώσεις). Ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια πληροῦται ὑπὸ παραστάσεως κυκλικοῦ μαιάνδρου ἢ Λαβυρίνθου. Τὰ μαιανδρικά καὶ λαβυρινδοειδῆ σχήματα εἶναι ἐκ τῶν συνηθεστάτων εἰς τὰς σφραγιῶδες τῆς πρωΐμου Μινωϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ τὰ σχήματα ταῦτα εἶναι συνήθως τετραγωνικά ἢ σταυρόγραμμα καὶ οὐχὶ στρογγύλα ὅπως τὸ παρόν, διὰ τοῦτο δὲν θεωρῶ βέβαιον ὅτι ἡ παροῦσα σφραγὶς ἀνήκει εἰς τὴν πρωΐμον Μινωϊκὴν ἐποχὴν. Προέρχεται ἐκ Κνωσοῦ.

¹ Παράστασις σκορπίου εὐρηται εἰς Κρητικὰς σφραγιῶδας καὶ ἀλλαχού π. χ. Evans Cretan Pictogr. σ. 72. εἰκ. 64c. Ἐπίσης καὶ εἰς σφραγιῶδα Λιβυκὴν π. χ. Evans Further Discoveries σ. 364 εἰκ. 31.

² Mem. del Inst. Lombardo πιν. X. εἰκ. 25, 26.

8 (620). Κωνική σφραγίς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου τετραπυρηνμένη ὁριζοντίως ὀλίγον κατωτέρω τῆς κορυφῆς. Φέρει εἰς τὴν βᾶσιν παράστασιν ἐν σχήματι ἰσοσκελοῦς σταυροῦ, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν τεσσάρων ἀνοιγμάτων τοῦ σταυροῦ ἀνθοειδὲς ἀντικείμενον. Ἀνάλογοι παραστάσεις εὗρηνται εἰς σφραγίδας θόλου Ἀγ. Τριάδος καὶ Κουμάσας¹. Ἡγοράσθη ἀπὸ χωρικὸν ἐκ Κανδήλας (παρὰ τὴν Κουμάσαν καὶ τὰ Βασιλικά Ἀνώγεια) καὶ πιθανώτατα προέρχεται ἀπὸ θολωτὸν τάφον, οἷοι οἱ ἀνασκαφέντες τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὰ μέρη ταῦτα.

**Β'. Σφραγίδες τῆς Μεσαίας Μινωϊκῆς
ἢ Καμαραϊκῆς ἐποχῆς.**

(Middle Minoan ἀπὸ τῆς 12-17 Αἰγυπτιακῆς Δυναστείας).

Εἰς τὴν μεσαίαν Μινωϊκὴν ἐποχὴν κατατάσσω τὰς σφραγίδας ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 9 μέχρι 42. Περὶ τῆς τάξεως τῶν σφραγίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν λέγω πολλά, διότι τὰ τε σχήματα αὐτῶν καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν συνήθεις παραστάσεις εἶναι ἤδη γνωριμα εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας ἐκ τῶν πολυαριθμῶν δειγμάτων, τὰ ὅποια ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Evans εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας τρεῖς πραγματείας του. Διότι εἶναι ἐκεῖναι εἰς τὰς ὁποίας κατὰ πρῶτον ἐζήτησε καὶ ἀνεῦρεν ὁ κ. Evans τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἐμόρφωσε τὴν περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ προϊστορικοῦ ἀλφαριθμοῦ θεωρίαν του. Ὁ κ. Evans ἐξήτησε τὰ σχήματα, τὸ ὕλικόν, τὰς παραστάσεις, ὧν τινὰς καὶ προσεπάθησε νὰ ἐρμηνεύσῃ.

Αἱ σφραγίδες τῆς τάξεως ταύτης εἶναι πρίσματα συνήθως μὲν τρίπλευρα, ἐνίοτε δὲ καὶ τετράπλευρα καὶ σπανιώτερον κῶνοι ἢ ἄλλο τι. Ἐκ τῶν σχημάτων τούτων τὸ συχνότερον εἶναι τὸ τρίπλευρον ἄλλοτε μὲν μὲ βραχείας καὶ σχεδὸν κυκλικὰς τὰς πλευράς, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαιότερον εἶδος, ἄλλοτε δὲ μὲ μακροτέρας.

Αἱ ἐπὶ τῶν σφραγίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης παραστάσεις δὲν εἶναι πλέον τύποι γεωμετρικοὶ κοσμηματικοί, ὅπως τῆς προηγουμένης περιόδου, ἀλλ' εἶναι παραστάσεις ζώων, ἀνθρώπων, πτηνῶν, φυτῶν, πλοίων, ἐργαλείων καὶ πραγμάτων ἄλλων διαφόρων καὶ συμβόλων, ὧν πολλὰ φαίνεται ὅτι

εἶχον συνθηματικὴν τινὰ σημασίαν, ἣ ἦσαν ἰδεογραφικοὶ τύποι δηλοῦντες αὐτὰ τὰ εἰκονιζόμενα. Διὰ τοῦτο καὶ ὡς γράμματα ἰδεογραφικοῦ ἀλφαριθμοῦ ἐξηγήθησαν τὰ πλεῖστα. Ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψιν αἱ παραστάσεις τῶν σφραγίδων τούτων ὑπολείπονται τῶν προηγουμένων. Εἶναι ὡς τὰ πολλὰ λαξεύματα χονδροειδῆ τροχάδην πεποιημένα, εἶναι δὲ κατὰδηλος ἡ πρόθεσις τοῦ χαρακτοῦ νὰ παραστήσῃ ἀντικείμενα ἔχοντα σημασίαν χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ καλλιτεχνικὰς ἀξιώσεις.

Ἄξιον παρατηρήσεως διὰ τὰς σφραγίδας ταύτας εἶναι ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν οὐδὲ ἀναλογίαν δεικνύουσι πρὸς ἄλλας ἐκτὸς τῆς Κρήτης σφραγίδας, οὔτε πρὸς Αἰγυπτιακὰς οὔτε πρὸς Λιβυκὰς ἢ Ἀσιατικάς, ἐνῶ αἱ τῆς προηγουμένης περιόδου, ὡς εἴπομεν, εὐρίσκονται εἰς μεγάλην συγγένειαν πρὸς Αἰγυπτιακὰς καὶ Λιβυκὰς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ὡς ὕλικον πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν τοῦ ἐγγωρίου στεατίτου πιστεύω ὅτι ἡ τάξις αὕτη τῶν σφραγίδων εἶναι καθαρῶς ἐγγώριον Κρητικὸν προϊόν, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν οὐδαμῶθεν ὑποστάν.

Διὰ τὴν ἐποχὴν εἰς ἣν ἀνήκουσιν αἱ σφραγίδες αὗται πιστεύω ὅτι δὲν χωρεῖ πολλὴ ἀμφισβήτησις. Ὅτε ὁ κ. Evans ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῶν ἢ δὲν εἶχον ἀκόμη ἀρχίσει αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κρήτης ἢ ἐλάχιστα εἶχον προχωρήσει, διὰ τοῦτο οὗτος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ὀρίσῃ ἀκριβέστερον τὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ἐπίστευε μὲν ὅτι μέγα μέρος αὐτῶν ἀνάγεται εἰς τὴν κυρίως Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ἥσαν δὲ καὶ τινες (αἱ τρίπλευροι τοῦ βραχυτέρου εἶδους) τὰς ὁποίας ἐνόμιζεν ἀρχαιοτέρας¹. Αἱ μετὰ ταῦτα ὁμοῦς γενόμεναι ἐργασίαι ἐν Κρήτῃ καθώρισαν ἀκριβέστερον τὴν χρονικὴν περίοδον, εἰς ἣν δέον νὰ κατατάσσονται. Παρατηρήθη δηλ. ὅτι οὐδαμοῦ εἰς Μυκὴν. στρώματα οὐδὲ εἰς τοὺς πολυαριθμούς ἀνασκαφέντας Μυκηναϊκοὺς τάφους εὐρίσκονται τοιαῦται σφραγίδες², ἀλλ' ὅτι ὅσαι εὐρέθησαν εἰς ἀνασκαφὰς εὐρέθησαν εἰς ἀρχαιότερα στρώματα καὶ εἰς τάφους ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς, ὅπως π. χ. εἰς τὰς Καμαραϊκὰς ταφὰς τοῦ Παλαικάστρου Σητείας

¹ Evans Cretan Pictogr. σ. 55.

² Ἡ ἐξ Ἀρτσᾶ τρίπλευρος ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 σελ. 20 εἰκὼν 4 δὲν εὐρέθη ἐν τῷ Μυκηναϊκῷ τάφῳ οὐδὲ ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς ἐν αὐτῷ πηλίνας λάρναικας.

¹ Ἰδὲ καὶ ὁμοίαν ἐκ Παλαικάστρου in Ann. of Brit. Sch. VIII σ. 296 εἰκ. 13

(Brit. Sch. Annual VIII Excavations at Palaecastro σ. 296-297 εικ. 13, 14). Ἀλλὰ δὲν εὐρέθησαν ὅμοιοι καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς πρωΐμου Μινωϊκῆς ἐποχῆς ὅπως π. χ. ἐν Ἀγ. Ὀνουφρίῳ, Ἀγ. Τριάδι καὶ Κουμάσῃ, ἐν ᾧ ἐγὼ ἀνεῦρον τὸ παρελθὸν ἔτος τινὰς ἐντὸς θολωτοῦ τάφου παρὰ τὰ Βασιλικὰ Ἀνώγεια ἀναγομένου ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συλλεγέντων Καμαραϊκῶν ἀγγείων εἰς τὴν Μεσαίαν ἐποχὴν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ σφραγίδες αὗται πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς αἱ σφραγιδές τῆς Μεσαίας Μινωϊκῆς ἢ Καμαραϊκῆς ἐποχῆς.

Μέγα μέρος τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων σφραγίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης προέρχονται ἀπὸ τὸ χωρίον Μάλλια τῆς Πεδιάδος καὶ τὰ περίχωρα εὐρισκόμενα ὑπὸ χωρικῶν. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἐνταῦθα καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης ἔκειντο συνοικισμοὶ τῆς Καμαραϊκῆς ἐποχῆς, ἴσως δὲ καὶ τάφοι τῆς αὐτῆς περιόδου διότι κατὰ καιροὺς ἔχουσιν ἀνευρεθῆ ἐνταῦθα καὶ χρυσᾷ ἀντικείμενα ἐκ τῶν προερχόμενα.

9α, β, γ (82). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐκ στεατίτου φαίχρου μὲ φλέβας ξανθὰς. Ἀνήκει εἰς τὸ βραχυτέρον τὸ καὶ ἀρχαιότερον εἶδος. Εἰς τὴν α' πλευρὰν φέρει δύο ἰχθύς παραλλήλως νηχομένους ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον φοράν, εἰς τὴν β' ζῶον τετράπουν (κύνα;) μὲ ὑψωμένην τὴν οὐρὰν τρέχον πρὸς δεξιὰ, εἰς τὴν γ' φυτὸν ἔχον τέσσαρα ἄνθη ἢ καρποὺς καὶ τέσσαρας κλώνους. Τὸ ἄνθος τοῦτο ἀπαράλλακτον εὑρηται καὶ εἰς ἄλλην τρίπλευρον Κρητικὴν σφραγίδα (πρβ. A. Evans Further Discoveries in Journal of Hell Studies τομ. XVII πιν. I (IX) 5c). Ἰχθύες δηλοῦντες κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κ. Evans τὴν ἀλείαν ὡς ἐπαγγελμα τοῦ κατόχου τῆς σφραγίδος εὑρηται καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας τρίπλευρους Κρητ. σφραγίδας ἄλλοτε μὲν ἀνά δύο καὶ ἄλλοτε ἀνά τρεῖς (αὐτόθι 8c πιν. II (X) 16b). Ἐπίσης τὸ τετράπουν δὲν εἶναι ἀσυνήθες εἰς τοιαύτας σφραγίδας ἰδίως αἰγαγρος ἢ αἰξ (αὐτόθι σ. 334, 335 πιν. I. II). Ἡ σφραγὶς προέρχεται ἀπὸ τὸ χωρίον Μάλλια.

10α, β, γ (89). Πρισματική τρίπλευρος σφραγὶς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου τοῦ βραχυτέρου εἶδους μικρὸν ἀποτετριμμένη εἰς δύο γωνίας. Ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν ἡ α' εἶναι κάπως μεγαλύτερα καὶ

αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ κυρία πλευρὰ ἢ ἔχουσα καὶ τὴν σημαντικωτέραν παράστασιν, ἣτις εἶναι δύο ἄνθρωποι ὀκλαδὸν καθήμενοι ἐκατέρωθεν μεγάλου ἀμφορέως ἔχοντος σφαιρικὴν γάστραν. Εἰς τὴν β' πλευρὰν εἰκονίζονται ἐξ ἄλλα σφαιρικὰ ἀγγεῖα κρεμάμενα ἀπὸ ῥάβδου τρία ἐκατέρωθεν. Εἰς τὴν τρίτην πέντε ῥαμφωταὶ πρόχοι (Schnabelkannen). Ἄν εἰς τὰς πρωτογόνους παραστάσεις τῶν σφραγίδων τούτων πρέπει νὰ δίδεται συνθηματικὴ τις σημασία καὶ ἀναφορὰ εἰς τὸν κάτοχον τῆς σφραγίδος, τότε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἀφ' οὗ καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς ἔχομεν ἀγγεῖα, ὅτι αἱ παραστάσεις ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν ἀγγειοπλαστικὴν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ὅτι οἱ εἰκονιζόμενοι ἄνδρες ἐν τῇ α' πλευρᾷ εἶναι οἱ κεραμεῖς οἱ ἐργαζόμενοι τὸν ἀμφορέα, εἰς δὲ τὰς ἄλλας δύο ἔχομεν ἄλλα προϊόντα τῆς τέχνης των. Οἱ δύο κεραμεῖς ἴσως εἶναι ἀδελφοὶ καὶ ἡ σφραγὶς τότε πρέπει νὰ κληθῇ σφραγὶς κεραμέων. Ὅτι ἐπαγγελματικὰ ἀγγειοπλαστεῖα θὰ ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν θεωρῶ πιθανώτατον λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ πλήθος καὶ τὴν τεχνικὴν τελειότητα τῶν πηλίνων ἀγγείων καὶ ἄλλων σκευῶν τῆς Μεσαίας Μινωϊκῆς ἐποχῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἰκονιζόμενα ἐν τῇ σφραγίδι παρατηρῶ ὅτι τὰ μὲν δοχεῖα (πιθανῶς γαλακτοδόχα) ἀνηρτημένα ἀπὸ ῥάβδου παρατηροῦνται συνηθέστατα εἰς τὰς τοιαύτας σφραγίδας, ὅπως πείθεται τις ῥίπτων ἐν βλέμμα εἰς τὰς ἀπεικονιζόμενας εἰς τὰς πραγματείας τοῦ κ. Evans Cretan Pictogr. καὶ Further Discoveries, ἐπίσης ἀπεικονίσαις ἐνὸς ἢ δύο ἀνθρώπων εὑρηται συχνά. Οἱ δύο εἰκονιζόμενοι ἄνδρες ἐν τῇ παρούσῃ σφραγίδι δεικνύουσι τέχνην κάπως λεπτοτέραν καὶ τελειοτέραν τοῦ συνηθούς, τοῦτο δὲ καὶ ἡ μεγέθυνσις τῆς μιᾶς πλευρᾶς πρὸς βλάβην τῶν δύο ἄλλων δηλοῦσιν ὅτι ἡ σφραγὶς ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς περιόδου.

Θεωρῶ ἄξιον προσοχῆς τὸ ὅτι ἡ μία πλευρὰ τῆς σφραγίδος ταύτης ἢ ἔχουσα καὶ τὴν κυρίαν παράστασιν εἶναι μεγαλύτερα τῶν δύο ἄλλων. Τοῦτο σημειῶ καὶ τονίζω, διότι θεωρῶ αὐτὸ ὡς τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐξελίξεως, ἣν ἠκολούθησεν, ὡς φρονῶ, ἡ τρίπλευρος πρισματικὴ σφραγὶς τῆς Μεσαίας ἐποχῆς ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ φακοειδὲς τῆς Ὀψίμου Μινωϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἡ τρίπλευρος ἀλλ' ἐπιμήκης

πρισματική πάλιν εἰς τὸ ἀμυγδαλοειδές. Τὴν γνώμην ταύτην ἐμάρψωσα ἐκ τῆς ἐπισταμένης καὶ πολυχρονίου παρατηρήσεως τῶν σφραγίδων ἐν τῷ Μουσείῳ, θὰ ἀναφέρω δὲ παρακατιῶν καὶ ἄλλα περαιτέρω στάδια τῆς ἐξελιξέως καὶ μεταπτώσεως ταύτης. Ἡ σφραγὶς προέρχεται ἀπὸ Μάλλια.

11α, β, γ (90). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου μετρίου μήκους. Εἰς τὴν α' πλευρὰν φέρει ἄνθρωπον καθήμενον βλέποντα πρὸς ἀριστερὰν καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοξοειδές τι ἀντικείμενον, εἰς τὴν β' κύκλον ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ὁποίου ἀρχόμενοι ἐπτά ἀκτῖνες διαπερῶσιν αὐτὸν καὶ ἐξέρχονται τῆς περιφερείας αὐτοῦ, εἰς τὴν γ' κλαδία. Ἀνάλογοι παραστάσεις εὐρίσκονται εἰς ἄλλας ὁμοίας τάξεως Κρητ. σφραγίδας ἥτοι ἀνθρώπου καθήμενου Cret. Pictogr. εἰκ. 55c, 58a, ἔπειτα κλαδία, θάμνοι καὶ ἄνθη συχνὰ εἰκονίζονται εἰς πολλὰς ἄλλας σφραγίδας, ὁ δὲ ἀκτινωτὸς κύκλος ἔχει ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἀστέρα τὸν ἔχοντα πολλὰς καμπτομένας ἀκτῖνας οἷος εἶναι ὁ τοῦ Ἀρτσᾶ (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 σελ. 20 εἰκ. 4) καὶ ἄλλοι (Cretan Pictogr. σ. 26 εἰκ. 33c καὶ Further Discover. πιν. I 2c, 4c). Ἡ σημασία τῶν παραστάσεων τῆς σφραγίδος δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ ὀρισθῇ· καὶ ἴσως μὲν ὁ καθήμενος ἀνὴρ νὰ εἶναι ὁ κάτοχος αὐτῆς τοξότης ὢν, αἱ δύο ὅμως ἄλλαι παραστάσεις δὲν εἶναι εὐδιάλυτοι. Μάλλια.

12 (91). Σφραγὶς κωνική ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου· ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια αὐτῆς κοσμεῖται ὑπὸ χαρακτῶν ταινιῶν πεπληρωμένων διὰ καθέτων μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Ἡ ἐν τῇ βάσει τοῦ κώνου ἐπίπεδος ἐπιφάνεια φέρει παράστασιν ζώου τετράποδος ἀτέχνου καὶ ὑπὲρ αὐτὸ εἰς μικρὸν σχῆμα ἀράχνην (ἢ σφήκα). Τὸ κωνικὸν σχῆμα τῶν σφραγίδων εὐρίσκεται μὲν εἰς τὴν Πρώϊμον Μινωϊκὴν ἐποχὴν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς τὴν Μεσαίαν, ἀλλ' οὐχὶ τόσον συχνόν, ὅπως τὸ πρισματικὸν τρίπλευρον. Ζῶα τετράποδα καὶ ἀράχνη¹ εὐρίσκονται ἀπεικονιζόμενα καὶ εἰς ἄλλας Κρητ. σφραγίδας τῆς τάξεως ταύτης, ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ἐκεῖνα μὲν συμβολίζουσι τὴν κατοχὴν βουκολίων καὶ ποιμνίων, ἡ δὲ ἀράχνη τὴν ὑφαντουργίαν, ὡς ὑποθέτει ὁ κ. Evans². Μάλλια.

¹ Furth. Discover σ. 336 εἰκ. 5b, 6b.

² Ἀντ6θι.

13 (92). Ὅμοια τῇ προηγουμένη κωνικῇ σφραγὶς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου· ἡ κορυφή ἢ ἔχουσα τὸ τρῆμα εἶναι ἀποκεκρουσμένη, δὲν φέρει καὶ τὴν ἐξωτερικὴν διακόσμησιν τῆς προηγουμένης. Φέρει ὡς παράστασιν τρία σύμβολα, ὧν τὸ ἐν ὁμοιάζει πρὸς ἀγγεῖον μὲ σφαιρικὴν κουλίαν, τὸ μεσαῖον πρὸς ῥάβδον μὲ κεφαλὴν κομβοειδῆ καὶ τὸ τρίτον πρὸς ζῶον (;). Μάλλια.

14α, β, γ (95). Πρισματική σφραγὶς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου ἐξαιρετικῶς βραχεῖα, ὥστε ἀποτελεῖ πεντάπλευρον πρῆσμα, οὗ αἱ μὲν δύο ἀντιστοιχοὶ πλευραὶ φέρουσιν ὀριζοντίως τὸ τρῆμα, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι τὰς παραστάσεις, αἱ ὁποῖα διὰ τὴν βραχύτητα τῶν πλευρῶν δὲν εἶναι κατὰ μῆκος ἀλλὰ κατὰ πλάτος λελαξευμένα. Ἡ α' πλευρὰ ἔχει ἄνθρωπον μὲ μακρὸν ῥάμφος καὶ οὐρὰν πτηνοῦ¹, ἡ β' ἰχθὺν βραχὺν καὶ παχύν, ἡ γ' τετράπουν. Ἄν δεχθῶμεν ἰδεογραφικὴν σημασίαν τῶν παραστάσεων τότε θὰ σημαίνη ὅτι ὁ κάτοχος τῆς σφραγίδος θὰ ἦτο ἀλιεὺς καὶ κτηνοτρόφος. Μάλλια.

15α, β, γ (97). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐξ ἀνοικτοῦ ἐλαιόχρου στεατίτου· αἱ παραστάσεις καὶ τῶν τριῶν πλευρῶν περιβάλλονται ὑπὸ περιγράμματος ὅπως αἱ Αἰγ. δέλτοι καὶ εἶναι ἐξεργασμένα μὲ λεπτότητα καὶ ἀρκετὴν φυσικότητα. Ἡ α' πλευρὰ ἔχει τρεῖς κεφαλὰς ζῶων, ὧν ἡ μὲν πρώτη φαίνεται ὡς κεφαλὴ λύκου μὲ κρεμαμένην τὴν γλῶσσαν (σύνθηδες ἰδεογραφικὸν σύμβολον τοῦ Χεταϊκοῦ καὶ Κρητικοῦ ἰδεογραφικοῦ ἀλφabeth), ἡ δευτέρα αἰγάγρου καὶ ἡ τρίτη ἴσως βοός. Ἡ β' ἐπιφάνεια φέρει τρία σύμβολα τοῦ Κρητικοῦ ἀλφabeth, ἥτοι τὸ ὀρθογώνιον θυροειδὲς μὲ διαγωνίους καὶ μὲ τέσσαρας προεχούσας ἄνω κεραίας², τὸ τρικαινοειδὲς ἢ κλαδοειδὲς³ καὶ τρίτον ὁμοιάζον πρὸς ἀγγεῖον ἢ βούκρανον. Εἰς τὴν γ' πλευρὰν ἔχει ἐπίσης τρία σύμβολα ἰδεογραφικὰ ἥτοι τὴν σφῦραν⁴, εἰδωλόμορ-

¹ Ἴδε τοὺς τερατώδεις τύπους τῶν πηλίνων σφραγισμάτων Ζάχρου τῶν εὐρεθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth, ἐν αἷς συμφύρονται μέρη πτηνοῦ καὶ ἀνδρός ἢ γυναικὸς πρὸς ἀποτελέσειν τέρατος Journal of Hell. Studies τομ. XXII (1904 εἰκ. 8, 22 καὶ πολλὰς).

² Evans Cret. Pictogr. σ. 82 εἰκ. 75. Further discoveries p. 340 N° 91. 386. N° 16.

³ Ibid. 368. N° 34.

⁴ Evans Cret. Pictogr. σ. 306 (37) N° 18. Furth. discov. 336 εἰκ. 6d.

φον σύμβολον καὶ τρίτον ραβδοειδὲς μὲ γωνιώδη λαβὴν ὥσπερ ἐχέτην ἀρότρου¹. Μάλλια.

16α, β (104). Σφραγὶς ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου ἀκανονίστου σχήματος (εἶναι περίπου τὰ $\frac{2}{3}$ κώνου κεκομμένου κατὰ μῆκος). Ἐχει δύο ἐπιφανείας μὲ παραστάσεις, μίαν μεγαλύτεραν καὶ ἄλλην μικροτέραν. Εἰς τὴν α' εἰκονίζεται ζῶον τετράπουν στρέφον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσθεν· ὑποκάτω τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὑπάρχει σύμβολον ὁμοιάζον πρὸς τὸ γράμμα Ε². Εἰς τὴν β' πλευρὰν εἰκονίζονται δύο πρόχοι μὲ μεγάλην τοξοειδῆ λαβὴν καὶ μακρὰν ῥαβδοειδῆ προχόν, ὅπως φέρονται συχνὰ εἰς τὰς σφραγίδας τῆς κλάσεως ταύτης ἀνὰ δύο, τρεῖς ἢ καὶ μεμονωμέναι³. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

17 (110). Σφραγὶς ἐν σχήματι κολούρου κώνου ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου· εἶναι ἀποκεκρουσμένον περίπου τὸ $\frac{1}{3}$ αὐτῆς κατὰ μῆκος· ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ αὐλάκων λοξῶν· τὴν παράστασιν φέρει εἰς τὴν βάσιν. Εἶναι δὲ αὕτη ζῶον τετράπουν βαδίζον πρὸς δεξιὰ καὶ στρέφον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω ὥσπερ λειχόμενον· πιθανώτατα αἰγάγρος (τὸ μέρος ἐν ᾧ θὰ ὑπῆρχον τὰ κέρατα λείπει), στερεῖται οὐρᾶς, δὲν ἐδηλώθησαν δὲ καὶ οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες. Ὑπὸ τὸ στήθος εὐρεται λεπτὸν κόσμημα ἢ γραμμικὸν σύμβολον. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

18 (111). Σφραγὶς ἢ περίαπτον ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου ἀκανονίστου σχήματος φέρον μίαν ἐπιφανείαν ἐπίπεδον, ἐν ᾗ εἶναι κεχαραγμένη ἢ παράστασις. Τὸ ἐν ἄκρον εἶναι τετρυπημένον. Ἡ παράστασις φαίνεται συμβολικὴ ἀλλὰ δυσδιόριστος. Ἴσως εἰκονίζει ἄροτρον, ὅπως φαίνεται εἰς ἄλλους σφραγιδολῖθους, ὅπως καὶ παρ' Evans Furth discover. σελ. 340 ἀριθ. 87⁴, ἀλλὰ τὸ παρὸν εἶναι συνθετώτερον· ἄνω εὐρεται καὶ κύκλος. Προέλευσις ἐκ Κεντρικῆς ἢ Ἀνατολ. Κρήτης.

19α, β, γ (112). Μικρὰ πρισματικὴ τρίπλευρος σφραγὶς ἐκ στεατίτου βαθέος ἐλαιόχρου μὲ κηλίδας μελαίνας· εἶναι τοῦ βραχυτέρου εἶδους. Ἐχει κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπιφανειῶν ἀκμὰς αὖ-

λακκα διακοσμητικὴν καὶ περίξ τῶν ὀπῶν, ἐξ ὧν ἐξηρτᾶτο. Ἡ α' πλευρὰ φέρει πτηνὸν μέγα πρὸς δεξιάν, ἡ β' δύο κεφαλὰς αἰγάγρων κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν, καὶ ἡ γ' ζῶον τετράπουν (κῶον ἢ λέων) τρέχον πρὸς δεξιὰ μὲ ὑψωμένην τὴν οὐρὰν καὶ τὴν κεφαλὴν. Τὰ εἰκονιζόμενα ζῶα εὐρίσκονται καὶ εἰς ἄλλας σφραγίδας τῆς αὐτῆς τάξεως, ἂν δὲ θελήσωμεν νὰ ἀποδώσωμεν ἀναφορὰν τινα πρὸς τὸν κάτοχον τῆς σφραγίδος τότε δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δηλοῦσι τὴν θήραν αἰγάγρων καὶ πτηνῶν διὰ κυνηγετικοῦ κυνός. Ἀνατολικὴ ἢ Κεντρικὴ Κρήτη.

20α, β, γ (114). Πρισματικὴ τρίπλευρος σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου καὶ παχυτέρου εἶδους ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου. Εἰς τὴν α' πλευρὰν εἰκονίζεται ἀνὴρ ὄρθιος βλέπων πρὸς δεξιὰ καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, βέλος ἢ δόρυ καὶ παρ' αὐτὸ βραχυτέρον ῥαβδοειδὲς ἀντικείμενον. Ὅμοια παράστασις ἀνδρὸς μεθ' ὅπλου ἔμπροσθεν εὐρεται εἰς ὅμοιον πρισματικὸν λίθον¹. Εἰς τὴν β', πλευρὰν παρίσταται ἀνὴρ κρατῶν ῥάβδον, ἀφ' ἧς κρέμονται τρία σφαιρικὰ δοχεῖα ἢτοι παράστασις ἐκ τῶν γνωριμωτάτων εἰς τὰς σφραγίδας τοῦ εἶδους τούτου² μὲ μόνην τὴν παρατήρησιν ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα τὰ ὅποια ὁ κ. Evans ὑποθέτει γαλακτοδόχα ἄλλοτε εἶναι δύο, τρία, ἢ τέσσαρα ἢ πέντε καὶ ἄλλοτε μὲν οὕτως ἐξηρτημένα ἀπὸ ῥάβδου κρατοῦνται ὑπ' ἀνδρός, ἄλλοτε παραλείπεται ὁ ἀνὴρ καὶ φαίνεται μόνον ἡ ῥάβδος μετὰ τῶν δοχείων, καὶ ἄλλοτε πάλιν εἰκονίζεται αὐτὸς ὁ ἀνὴρ κρατῶν τὰ ἀγγεῖα ἄνευ ῥάβδου. Εἰς τὴν γ' πλευρὰν εἰκονίζονται δύο πτηνὰ ἀντιμέτωπα ἀλλὰ τεταγμένα ἀντιποδικῶς ἑκατέρωθεν γραμμῆς διαχωριστικῆς. Ἡ σημασία τῶν παραστάσεων δύναται νὰ εἶναι ὅτι ὁ κάτοχος τοῦ σφραγιδολῖθου αἰχμητὴς ἀνὴρ εἶναι καὶ κυνηγὸς πτηνῶν καὶ κύριος ἐγγάλων ζῴων. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

21α, β, γ (115). Μικρὰ κομφὴ τρίπλευρος πρισματικὴ σφραγὶς ἐκ χαλκηδονίου μετ' ἀποχρώσεως ἰώδους (ἁμεθύστου). Φέρει ἰδεογραφικὰ σύμβολα τοῦ Κρητικ. ἀλφabethου λελαξευμένα μετὰ πολλῆς κομψότητος καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἔνεκα τοῦ

¹ Furth. discover. σ. 340 ἀρ. 12.

² Ἰδὲ ὅμοια σύμβολα εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 42 σφραγίδα.

³ Cret. Pictogr. σ. 21 εἰκ. 21c σ. 38 ἀρ. 52b. Furth. discover. 334 εἰκ. 3b.

⁴ Αὐτόθι σελ. 339. εἰκ. 8.

¹ Evans Cret. pictogr. 69 εἰκ. 56a.

² Cret. pictogr. εἰκ. 55α, 58γ, 56β, 57β, 58c, 68c καὶ Further pl. I. 1α, 2α.

σκληροῦ ὕλικου, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένη ἴσως ἡ σφραγὶς αὕτη δύναται νὰ καταβιβασθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης ὀψίμου Μινωϊκῆς ἢ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Τὰ σύμβολα τῆς α' πλευρᾶς εἶναι ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου μὲ τὰ βλέφαρα καὶ τὰς βλέφαρίδας ἐν τῶν συνηθεστάτων ἰδεογραφικῶν συμβόλων¹ καὶ ἐργαλεῖον τι ἐξηγούμενον ὡς στίλβωτρον μετὰ λαβῆς ἢ ὁ ἄρθηλος τῶν σκυτέων². Τὰ δύο ταῦτα ἰδεογραφικὰ σύμβολα τῆς α' πλευρᾶς συνευρίσκονται καὶ ἀλλάχου εἰς τὴν αὐτὴν πλευρὰν καὶ δύο ἄλλων σφραγίδων³, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐδήλουν ἐννοίας συνεχεῖς ἢ συμπληρούσας ἀλλήλας. Ἡ β' πλευρὰ ἔχει τρία ἰδεογραφικὰ σύμβολα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ἀριστερῶν εἶναι σκέλος κεκαμμένον, ἐν τῶν γνωρίμων ἐπίσης ἰδεογραφικῶν συμβόλων⁴, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐξ ἀβλεψίας τοῦ τεχνίτου εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐργαλείου διακόπτεται κατὰ τὸ γόνυ, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ θυροειδὲς σύμβολον⁵. Καὶ τὰ δύο ταῦτα σύμβολα συνευρίσκονται πλησίον ἀλλήλων καὶ εἰς ἄλλας σφραγίδας⁶. Τὸ τρίτον σύμβολον τῆς β' πλευρᾶς εἶναι ὡσεὶ κεραλὴ βοῦς κατὰ κρόταφον ὀρωμένη, οὗ ὅμοιον ἐνλῶς δὲν εὐρίσκω ἀλλάχου. Ἡ γ' ἐπιφάνεια ἔχει δύο σύμβολα τὸν ἄρθηλον καὶ ἐν ἄλλο⁷, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο γραμμᾶς ἀποτελούσας γωνίαν ἀμβλεῖαν, μὲ ἄλλην γραμμὴν διαγώνιον, τὰ δὲ ἄκρα τῶν πλευρῶν καταλήγουσιν εἰς σφαῖραν. Καὶ τὰ δύο ταῦτα σύμβολα τῆς γ' πλευρᾶς συνευρίσκονται καὶ εἰς ἄλλας Κρητικὰς σφραγίδας⁸. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

22α, β, γ (116) Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ μακροτέρου εἶδους ἐκ βαθέος ἐλαιόχρου στεατίτου. Ἡ α' πλευρὰ ἔχει ἄνθρωπον πρὸς δεξιὰ οὐχὶ ἐντελῶς ὀρθιον ἀλλὰ κύπτοντα ὡσεὶ εὐρισκόμενον ἐν βιαίᾳ κινήσει μὲ τὰς χεῖρας ἀσυμμέτρως ἠπλωμένας καὶ ἐγείροντα τὸ ἐν σκέλος, καὶ κάτω μεταξὺ τῶν σκελῶν αὐτοῦ εὔρηται κεφαλὴ αἰγάχρου. Εἰς τὴν β' πλευρὰν εἰκονίζεται τετρά-

πουν πρὸς δεξιὰ καὶ ἄνω τῆς ῥάχεως αὐτοῦ ὡσεὶ ἄνθος, εἰς τὴν γ' κόσμημα γραμμικὸν γεωμετρικὸν συμμετρικῶς ἐκατέρωθεν δύο γραμμῶν ἐπαναλαμβάνόμενον. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

23α, β, γ Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐκ μέλανος στεατίτου. Εἰς τὴν α' πλευρὰν ἔχει δύο πτηνὰ ὑδρόβια μὲ μακροὺς λαιμούς καὶ ὑψηλοὺς πόδας τὸ ἐν ἀντικρὺ τοῦ ἄλλου ἀλλ' ἀντιποδικῶς τεταγμένα (ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀριθ. 20 γ'), εἰς τὴν β'. ἔχει δράκοντα μέγαν ἐλισσόμενον καὶ ὑψοῦντα τὴν παχεῖαν κεφαλὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς κεφαλὴν ἵππου (ἵπποκάμπη); ὁμοιάζει οὕτως πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν στατήρων τῆς Ἰτάνου θαλασσίους δράκοντας¹. Εἰς τὴν γ' πλευρὰν ὑπάρχει σύμβολον ὁμοιάζον πρὸς σταυρὸν ἀγκιστρωτὸν (Svastika) ἀλλ' οὐχὶ λίαν κανονικόν, τὰ δὲ καμπτόμενα ἄκρα αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν οὐχὶ ὀρθὰς γωνίας ἀλλ' ὀξείας καὶ καταλήγουσιν εἰς στρογγύλα ἄκρα. Προελ. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

24α, β, γ (118) Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐκ μέλανος στεατίτου. Ἡ μία πλευρὰ (ἡ κυρία) εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα τῶν δύο ἄλλων, δι' ὃ δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὅτι τὸ δεῖγμα τοῦτο ἀποτελεῖ στάδιον ἀρκετὰ προχωρημένον τῆς ἐξελιξέως καὶ μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ τριπλεύρου πρισματικοῦ εἰς τὸ δίπλευρον φακοειδές. Εἰς τὴν πρώτην πλευρὰν διακρίνονται δύο ἄνθρωποι ἀντιμέτωποι, κάτωθι δὲ φαίνεται δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον ἴσως ἄλλος ἄνθρωπος πεπτωκώς· ἂν οὕτως ἔχωσι τὰ εἰκονιζόμενα τότε ὁ μὲν πεπτωκὴς ἔχει καταβλήθῃ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο, ὁ δὲ ἄλλος ὁρμᾷ πρὸς βοήθειαν ἢ ἵνα συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Ὅπλα δὲν διακρίνονται σαφῶς, οἱ δὲ ἄνδρες φέρουσιν ἱμάτια φουσκωτὰ κάτω παρέχοντα τὴν ὄψιν νησιωτικῆς βράκας. Τοιούτου εἶδους φορέματα παρατηρήθησαν εἰς τὰ ἐκ Ζάχρου πῆλινα σφραγίσματα² καὶ εἰς τὰς γραφὰς τῆς ἐξ Ἀγίας Τριάδος μονολίθου λάρνακος³. Εἰς τὴν β.

¹ Svoronos Numismatique de la Crète ancienne πιν. XVIII 37. XIX 1-7.

² Hogarth The Zacro sealings in Ann. of Brit. Sch. tom. XXII, σ. 78 εἰκ. 5, 6 πιν. VI. 6. 7. 8.

³ Ἀδμοσίετος εἰσέτι. Ἰδε Ἀθηνᾶς 1904 σελ. 398, 399. Παραστάσεις μονομαχίας ἀνδρῶν δὲν παρατηρήθησαν εἰς σφραγίδας τοῦ εἶδους τούτου, ἐν ᾧ εἰς Μυκηναϊκὰς εὔρηται οὐχὶ σπανίως Ἰδε Reichel Homer. Waffen σ. 2. εἰκ. 2. 3. 5. 11, 12.

¹ Ἰδε Evans Cret. pictogr. 26 εἰκ. 33d. σ. 27 εἰκ. 34c, 35b, 38 σ. 34. 2.

² Αὐτόθι εἰκ. 21b, 32a, 23a, 23c. 25c. 32a, 33b κτλ.

³ Αὐτόθι εἰκ. 34c, 35b.

⁴ Ἰδε παραδείγματα αὐτόθι σ. 34 ἀρ. 5.

⁵ Αὐτ. σ. 38 ἀρ. 24. 25.

⁶ Αὐτ. σ. 21 εἰκ. 22b, 25a καὶ Furth. discover. σ. 335. εἰκ. 5a.

⁷ Αὐτ. σ. 22 εἰκ. 23b, 24a, σ. 21 εἰκ. 22a, 33b, 34c.

⁸ Αὐτ. σ. 21 εἰκ. 22a, σ. 26 εἰκ. 33b.

ἐπιφάνειαν εἰκονίζονται δύο ἄνδρες καθήμενοί (:) ἀντικρὺ ἀλλήλων ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πρὸς ἀριστερὰν ἠφανίσθη ἀποκρουσθέντος τοῦ λίθου. Εἰς τὴν γ' πλευρὰν εὐρίσκονται δύο ἀντικείμενα ὡσεὶ καρποὶ ἢ κεφαλαὶ αἰγάγων. Εἶναι καὶ ταύτης ἄγνωστος ἢ ἀκριβὴς προέλευσις, πάντως ὅμως ἐξ Ἀνατολικῆς ἢ Κεντρικῆς Κρήτης.

25α, β, γ (119). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐκ μέλανος στεατίτου τοῦ μακροτέρου καὶ στενοτέρου εἶδους. Εἰς τὴν πρώτην πλευρὰν εἰκονίζεται ἄνθρωπος βλέπων πρὸς δεξιὰ ὑψῶν δὲ τὴν χεῖρα πρὸς τὸ πρόσωπον, ἔμπροσθεν αὐτοῦ γραμμὴ ἢ κλάδος. Πιθανῶς δηλοῖ ἄνδρα σεβίζοντα ἱερὸν δένδρον. Εἰς τὴν β' πλευρὰν ὁρᾶται ζῶν τετράπους γονατισμένον καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁμοίος κλαδίσκος· εἰς τὴν γ' εὗρηται κόσμημα ἢ σύμβολον ἐκ γραμμῆς καταληγουσῆς ἐκατέρωθεν εἰς σπεῖραν, ἀφ' ἧς ἐκφύεται ἄλλη τοξοειδὴς γραμμὴ ἄνω ἐκατέρωθεν. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

26α, β, γ (120). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐκ σκοτεινὸχρου στεατίτου. Φέρει καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς σύμβολα τοῦ γραμμικοῦ συστήματος. Τὸ τῆς α' πλευρᾶς εἶναι τὸ σύνθηρες θυροειδὲς οὗ εὗρηται ἀρκεταὶ παραλλαγαί¹, τὸ τῆς β' ἐπίσης εἶναι ἐκ τῶν γνωστών². Τὸ τῆς γ' εἶναι μᾶλλον κλαδοειδὲς καὶ ιδεογραφικόν³. Προελ. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

27α, β, γ (133). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐκ μέλανος στεατίτου μὲ ἀπόχρωσιν ἐλαιόχρουν. Τὸ σχῆμα τῆς σφραγίδος εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς ὁμοιάζει πρὸς τὸ σκαραιοειδές, ἀφ' ἐτέρου σημειοῦ σταθμὸν μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ πρισματικοῦ τριπλεύρου εἰς τὸ φακοειδές. Ἡ κυρία πλευρὰ εἶναι πολὺ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἰς βάρος τῶν δύο ἄλλων καὶ κυκλική, ἐν ᾧ αἱ δύο ἄλλαι αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ράχιν τῆς σφραγίδος εἶναι μικρότεραι καὶ ἐλλειψοειδεῖς. Καὶ αἱ τρεῖς πλευραὶ φέρουσι τύπους κοσμηματικούς γεωμετρικούς καὶ ἀνθοειδεῖς. Ἡ σφραγὶς καὶ αἱ παραστάσεις εἶναι εἰργασμένοι μετὰ κομψότητος καὶ

χάριτος ἀσυνήθους εἰς τὰς σφραγίδας τῆς ἐποχῆς ταύτης. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

28α, β, γ (222). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ μακροτέρου εἶδους ἐξ ἐλαιόχρου στεατίτου. Φέρει καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς διακοσμητικὰς παραστάσεις. Εὐρέθη ὑπὸ D. Hogarth εἰς τὰς ἀνασκαφὰς Ζάκρου 1901¹.

29α, β, γ (223). Μικρὰ τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐκ μέλανος στεατίτου. Φέρει εἰς τὴν α' πλευρὰν δύο κεφαλὰς αἰγάγων, εἰς τὴν β' πτηνὸν ἐσχηματοποιημένον καὶ εἰς τὴν γ' ὡσεὶ βάτραχον ἐπίσης ἐσχηματοποιημένον. Ζάκρος Σητείας ἀνασκαφὴ D. Hogarth 1901.

30 (329). Σφραγὶς ἐκ μέλανος στεατίτου ἐν σχήματι κώνου κολούρου. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κοσμεῖται διὰ σπειροειδῶν αὐλάκων εἶναι δὲ τετραπλημένη καὶ καθέτως καὶ ὀριζοντίως. Ἡ παράστασις εἶναι ῥόδαξ ἐκ στιγμῶν περιβαλλόμενος ὑπὸ δύο γραμμῶν πληρουμένων εἰς τὸ μεταξὺ διάστημα ὑπὸ γραμμῶν ἀκτινοειδῶν. Δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνήκῃ καὶ εἰς τὴν προηγούμενην ἐποχὴν. Εὐρέθη εἰς Μάλλια, κατὰ τὴν θέσιν Κεφάλαι.

31 (330). Σφραγὶς ἐκ λευκοῦ στεατίτου τρίπλευρος ἀρχικῶς, ἀλλ' ἐλλιπὴς τὰ νῦν κατὰ τὰς δύο πλευρὰς. Εἰς τὴν σωζομένην πλευρὰν φέρει βαθέως λελαξευμένον θαλάσσιον δράκοντα (:) ἢ δύο ἰχθύς νηχομένους κατ' ἀντίθετον φορὰν καὶ συνδεομένους δι' αὐλάκος. Μάλλια, θέσις Κεφάλαι.

32α, β, γ, δ (331). Ἐπιμήκης τετράπλευρος σφραγὶς ἐκ στεατίτου λευκοῦ. Φέρει παραστάσεις καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς, ἥτοι εἰς τὴν α' δύο σπείρας, εἰς τὴν β' θυροειδὲς σύμβολον εἰς τὴν γ' καὶ δ' γραμμικὰ σύμβολα ἢ κοσμήματα. Μάλλια, θέσις Κεφάλαι.

33 (334). Μικρὸν σφραγίδιον ἐκ στεατίτου πλακοειδές· φέρει εἰς τὸ ἐν ἄκρον ὀπὴν εὐρεῖαν, εἰς δὲ τὸ ἄλλο ἀπολήγει εἰς στενὴν ἐπιφάνειαν, ἐν ᾗ εὐρηται παράστασις πρωτόγονος ἀνθρώπου. Εὐρέθη εἰς Ἀστρίτσι Πεδιάδος.

34 (360). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἶδους ἐκ στεατίτου ἐλαιόχρου. Φέρει δὲ καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς κοσμήματα γεωμε-

¹ Cret. pictogr. σ. 80 πιν. 1 ἀρ. 7, 8, 9 καὶ Furth. discover. 360, 386.

² Furth. discov. 386. 14, 15.

³ Cret. pictogr. σ. 42 ἀρ. 52, 53, 58, 59.

¹ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν Ζάκρου ἴδε Brit. Sch. Annual. τομ. VII σ. 121-149.

τρικά ἐκ κύκλων καὶ γραμμῶν (εἰκονίζεται μία μόνον πλευρά). Μεραμπέλλον.

35α, β, γ (378). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἵδους ἐκ στεατίτου τεφρόχρου. Φέρει εἰς τὴν α' πλευρὰν αἰγάγρον πρὸς δεξιὰ, εἰς τὴν β' δύο κεφαλὰς αἰγάγρων κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν, εἰς τὴν γ' τέσσαρα ἀντικείμενα στρογγύλα τοποθετημένα σταυροειδῶς καὶ συνδεόμενα πρὸς ἀλλήλα διὰ γραμμῶν. Μάλλια.

36α, β, γ (379). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς τοῦ βραχυτέρου εἵδους ἐκ μελανοφαίου στεατίτου. Ἔχει εἰς τὴν α' πλευρὰν ἄνθρωπον τερατώδους μορφῆς, ὅπως ἄλλως εἶναι συχρὸν εἰς τὰς σφραγιδας τῆς τάξεως ταύτης¹ ἰστάμενον πρὸς δεξιὰ ἐνώπιον δένδρου ἢ κλάδου, εἰς τὴν β' τέσσαρα ἀντικείμενα στρογγύλα ἀπολήγοντα εἰς οὐρὰν τοξοειδῶς καμπτομένην καὶ εἰς τὴν γ' γραμμικὸν τι σύμβολον μετὰ τριῶν σφαιρικῶν μεγάλων στιγμῶν μετὰ τῶν γραμμῶν. Μάλλια.

37α, β (380). Σφραγὶς ἀκανονίστου σχήματος πλησιάζοντος πρὸς τὸ κυλινδρικὸν ἐκ μέλανος στεατίτου. Ἀπολήγει εἰς δύο ἐπιφανείας, ἐν αἷς εἶναι λελαξευμένα δύο γραμμικὰ δικτυωτὰ σύμβολα. Μάλλια.

38α, β, γ (383). Μικρὰ τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς κομφή ἐκ σαρδίου χρυσοειδοῦς διαφανοῦς. Αἱ τρεῖς πλευραὶ ἔχουσι τὸ σχῆμα Αἰγυπτιακῶν δέλτων, αἱ δὲ μετὰ τῶν πλευρῶν ῥάχεις εἶναι ἐπίσης εἰργασμένοι μετὰ λεπτότητος καὶ τέχνης. Εἰς τὴν α' πλευρὰν εἰκονίζονται ἐπιτυχῶς δύο κυβιστῆρες βαίνοντες ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ αἰωροῦντες τοὺς κεκαμμένους πόδας, ὅπως οἱ κυβιστῆρες τῶν Μυκηναϊκῶν Ταυροκαθαψίων ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ Κνωσοῦ καὶ ἐν τῷ ἐλεφαντίνῳ ἀγαλματίῳ², μετὰ τῶν κυβιστῆρων ὑπάρχουσι δύο κύκλοι διακοσμητικοί. Ἡ β' πλευρὰ φαίνεται ὅτι ἔμεινεν ἡμιτελής, διακρίνεται βοῦς καὶ πρὸ αὐτοῦ δυσδιόριστόν τι ἀντικείμενον. Ἡ γ' φέρει ἰδιογραφικὰ σύμβολα ἀρκετὰ ἀλλ' οὐχὶ τῶν συνήθων. Ἡ σφραγὶς καὶ διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὸ σκληρὸν ὕλικόν, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένη δύναται νὰ ἀνήκῃ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης περιόδου. Μάλλια.

¹ Cret. pictogr. σ. 73, εἰκ. 65a.

A. Evans The Palace of Knossos in Brit. Sch. Annual. VIII. πιν. II.

39α, β, γ (610). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐκ λευκοῦ στεατίτου. Ἐν τῇ α' πλευρᾷ ὑπάρχουσι τρεῖς ἄνθρωποι ὀρθοὶ βλέποντες πρὸς ἀριστερά¹, εἰς τὴν β' δύο ἀμφορεῖς ἀντίστομοι μετὰ γ' γραμμικοῦ περιγράμματος καὶ εἰς τὴν γ' τέσσαρες ἀμφορεῖς ἐφαπτόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὰς βάσεις καὶ ἀποτελοῦντες εἶδος σταυρικοῦ κοσμήματος. Ἀξός (·)

40α, β (621). Σφραγὶς ἐν σχήματι παχέος δισκου ἐκ στεατίτου μελανοπρασίνου. Ἡ σφραγὶς φέρει παραστάσεις καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιφανείας. Ἡ α' ἐπιφάνεια φέρει κεφαλὴν ἀγρίου συὸς πολὺ πραγματιστικὴν, ἄνω δὲ αὐτῆς ὥσει ῥαβδίον ἢ μάχαιραν· ἡ δὲ δευτέρα πλευρὰ φέρει τρία γραμμικὰ σύμβολα, ὧν τὰ μὲν δύο θυροειδῆ τὸ δὲ ἄλλο τριαινοειδές. Ἰσως αἱ παραστάσεις αὗται δὲν ἐχαράχθησαν συγχρόνως, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον μὲν ἡ σφραγὶς ἦτο κωνικὴ κατὰ τὴν Μεσαίαν Μινωϊκὴν ἐποχὴν καὶ εἶχε μόνον τὰ σύμβολα, ὕστερον ὅμως κατὰ τὴν Ὀψιμον Μινωϊκὴν ἐποχὴν ἐγένετο νέα χρῆσις αὐτῆς καὶ ἀποκοπεῖσα μὲν ἐγένετο δισκοειδής, εἰς δὲ τὴν νέαν πλευρὰν ἥτις ἐσχηματίσθη ἐχαράχθη ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγριοχοίρου. Εὐρέθη ἐν Κνωσῷ τῷ 1906.

41α, β, γ (625). Τρίπλευρος πρισματική σφραγὶς ἐκ στεατίτου ἐλαϊόχρου τοῦ μακροτέρου εἵδους. Εἰς τὴν α' πλευρὰν φέρει δύο κύκλους συγκεντρικούς μὲ στιγμὴν ἐν τῷ κέντρῳ καὶ δύο ἀνθέμια ἐφαπτόμενα εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κύκλον διὰ τοῦ καυλοῦ των, εἰς τὴν β' πλευρὰν ἔχει γραμμικὰ σύμβολα καὶ εἰς τὴν γ' ῥάβδον ἐξ ἧς ἐξήρτηνται τρία ἀντικείμενα τετράγωνα καὶ ἄνω γραμμὴ ἐν σχήματι ἰχθύος. Ἰσως ἡ παράστασις τῆς τελευταίας πλευρᾶς εἶναι σχηματισμένης ἢ ἐκφύλισις τῆς ἀπὸ ῥάβδου ἐξαρτήσεως τῶν γαλακτοφόρων δοχείων. Ἀνατ. ἢ Κεντρ. Κρήτη.

42 (64). Σφραγὶς ἐκ λευκοῦ στεατίτου. Ἔχει σχῆμα τετραγώνου ὀρθογωνίου μὲ ἀπεστρογγυλωμένους τὰς γωνίας, ὥστε ἀποτελεῖται σχῆμα Αἰγυπτιακῆς δέλτου (cartouche). Ὅπισθεν ἔχει λαβὴν τετραπλημένην ἔχουσαν σχῆμα δέσμης ῥάβδων δεδεμένης διὰ σχοινίου εἰς δύο σημεῖα. Ἡ παράστασις εἶναι τρία σύμβολα, ὧν τὰ δύο ὁμοιάζουσι

¹ Πρὸλ. Cret. pictogr. σ. 75 εἰκ. 69b. Furth. discover. πιν. I. 2b.

πρὸς κεφαλαιώδη Ε ἀλλὰ μὲ τέσσαρας παραλλήλους κεραίαις ἀντίνωτα, τὸ δὲ τρίτον εἶναι δυδιόριστον (ἰχθύς;) Εἶχεν ἀγορασθῇ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ προσέρχεται ἐξ Ἑλευθέρης, δὲν εἶμαι δὲ βέβαιος καὶ εἰς ποίαν τῶν Μινωϊκῶν ἐποχῶν πρέπει νὰ καταταχθῇ

Γ'. Σφραγίδες τῆς Ὀψίμου Μινωϊκῆς
ἢ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

(Late Minoan ἀπὸ τῆς 18 Αἰῶντος. Δυναστείας καὶ ἐξῆς).

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ γνωσταὶ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ Μυκηναϊκαὶ λίθοι, περὶ ὧν θεωρῶ περιττὸν νὰ κάμω ἰδιαίτερον λόγον, ἀρ' οὐ ἤδη εἶναι γνωστὰ καὶ ἐξηκριβωμένα τὰ κατ' αὐτάς, αἱ δὲ ἀνασκαφαὶ τῆς Κρήτης δὲν προσέθηκαν νέα διδόμενα εἰς τὰ ἤδη ἐγνωσμένα¹. Τὸ ὕλικόν, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένοι αἱ Μυκηναϊκαὶ σφραγίδες εἶναι ἤδη σκληροὶ πολύτιμοι ἢ ἡμιπολύτιμοι λίθοι (σάρδιος, ὄνυξ, ἀχάτης, χαλκηδόνιος, ἀμέθυστος, σαρδώνυξ, κρύσταλλος φυσικὸς, ἱάσπις) ὁ αἱματίτης, ἐνίοτε δὲ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν παρὰ κμὴν τῆς ἐποχῆς ταύτης μαλακώτεροι λίθοι καὶ μάλιστα ὁ ἐγγώριος στεατίτης.

Τὸ σχῆμα τῶν λίθων τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ἔχει τὴν ποικιλίαν τῆς πρώτης ἐποχῆς, ἀλλὰ περιορίζεται κυρίως εἰς δύο σχήματα τὰ ὁποῖα κατήντησαν τυπικὰ ἤτοι τὸ φακοειδὲς καὶ τὸ ἀμυγδαλοειδές, πολὺ δὲ σπανιώτερον παρατηροῦνται ἄλλα σχήματα. Τὸ τρίπλευρον πρισματικὸν διατηρηθὲν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐποχῆς εὗρηται ἐπίσης εἰς μερικά δείγματα.

Αἱ παραστάσεις δὲν εἶναι οὔτε αἱ κοσμητικαὶ καὶ γεωμετρικαὶ τῆς πρώτης Μινωϊκῆς ἐποχῆς, οὔδ' αἱ χονδροειδεῖς συνθηματικαὶ τῆς Μεσαίας, ἀλλ' εἶναι ποικίλαι εἰλημμένοι ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ διακρινόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν φυσικότητα καὶ τὴν πραγματιστικότητα αὐτῶν, ὅπου δὲν ἔχουσι σχηματοποιηθῇ, ὅπως συνέβη ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς παρακμῆς τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν σφραγίδων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὀλίγας λέξεις περὶ ἰδιαίτερας τινος μεμονωμένης τάξεως μικρῶν σφραγίδων, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ ἀριθμοὶ 43, 44, 45.

Ὁ κ. Evans περιερχόμενος τὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως παρατήρησε καὶ περιέγραψεν ὕστερον¹ κομψὰ τινὰ σφραγίδια ἐκ σκληροῦ λίθου πεπονημένα (ἱάσπιδος, σαρδίου κτλ.) τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχῆμα σημερινῶν σφραγίδων ἀποτελούμενα ἐκ κυκλικῆς βάσεως, ἐν ἣ εἶναι λελαξευμένη ἢ παράστασις καὶ στελέχους ἄνω ραβδωτοῦ πλαστικῶς κεκοσμημένου. Αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις εἶναι διακοσμητικαὶ ἢ ἰδεογραφικὰ σύμβολα. Τὰ σφραγίδια ταῦτα ὁ κ. Evans εὗρεν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης Σητεῖαν, Ἱεράπετρον καὶ Μεραιμπέλλον, καὶ μολονότι φαίνονται τόσον νεωτεριστικὰ τὰς σχετίζει πρὸς ὁμοίας ἐξ αἱματίτου σφραγίδας Χετταϊκοῦ καὶ Συριακοῦ τύπου καὶ κατατάσσει μὲν αὐτάς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ὀψίμου Μινωϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε ἤρξατο ἡ καταργασία τῶν σκληρῶν λίθων, ἀλλὰ παρατηρεῖ ταῦτοχρόνως ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις ἀναμιμνήσκουσι παλαιότερας ἐποχῆς τύπους.

Πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Evans περιγραφέντων τῶν Μουσείων Ἡρακλείου ἀπέκτησεν ἐξ ἀγορᾶς καὶ τὰ ἐξῆς τρία ὅμοια σφραγίδια.

43 (106). Μικρὸν κομψὸν σφραγίδιον ἐκ σαρδίου ἐρυθροῦ φέροντος καὶ φλέβας τινὰς λευκάς. Ἡ βάσις αὐτοῦ δὲν εἶναι κυκλική ἀλλὰ σχεδὸν τριγωνικὴ μὲ ἀποστρογγυλουμένας τὰς γωνίας, τὸ δὲ ραβδωτὸν στέλεχος κοσμεῖται πλαστικῶς δι' αὐλάκων καὶ γλυφῶν ὅπως τὰ παρὰ τῷ Evans² εἰκ. 11, 16 καὶ ἀπολήγει ἄνω εἰς μικρὸν δακτύλιον πρὸς ἐξάρτησιν. Ἡ παράστασις εἶναι κόσμημα τριγωνικόν, οὗ αἱ γωνίαι ἀναπτύσσονται εἰς σπείρας, ἔχει δὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον καὶ τρεῖς ἄλλας εἰς τὰ μεταξὺ τῶν σπειρῶν διαστήματα.

44 (144). Μικρὰ κομψὴ σφραγίς ἐκ χαλκηδονίου γαλακτόχρου κυανίζοντος. Τὸ σχῆμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου ἀλλ' οὐχὶ τόσον λαγαρόν καὶ ἡ βάσις εἶναι κυκλική καὶ οὐχὶ τρίλοβος. Ἡ παράστασις εἶναι ὅμοια τῇ τοῦ προη-

¹ Perrot Histoire de l'art. VI. σ. 834-862. Furtwängler. Die antiken Gemmen πιν. II-VI. τομ. III. σ. 13 ff. καὶ 383 ff. Dictionnaire Daremberg et Saglio τομ. II. σ. 1460 ἄρθρον περὶ αὐτῶν τοῦ E. Babelon, ἐν λέξει Gemmae.

¹ A. Evans Further discoveries σ. 342-346.

² Evans Furth. discover. σ. 342.

γουμενόν εἶναι δηλ. τρίγωνον, οὗ αἱ τρεῖς κορυφαὶ κάμπτονται εἰς ἑλικά. Κατὰ τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς τοῦ τριγώνου ὑπάρχει περίξ ἄνθος, ἐξω δὲ ἐκάστης ἑλικὸς τοξοειδὴς διακοσμητικὴ γραμμὴ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τριγώνου εἶναι πεπληρωμένον διὰ δικτυωτῆς διακοσμῆσεως. Τό τε σχῆμα καὶ ἡ παράστασις εἶναι πρότυπον κομψότητος καὶ λεπτοτάτης ἐργασίας. Φαιστός(;)·

45 (619). Σφραγίδιον ἐξ ἀγάλτου βαθέος πρασίνου χρώματος. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ τὸ ἴδιον πρὸς τὰ τῶν δύο προηγούμενων. Ἡ βάσις κυκλικὴ οὐσα φέρει παράστασιν ἐσχηματοποιημένης ψυχῆς(;) Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

Εἶπομεν ὅτι τὸ σχῆμα τῶν σφραγίδων τῆς Ὀψίμου Μινωικῆς ἢ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς εἶναι συνήθως τὸ φακοειδὲς καὶ τὸ ἀμυγδαλοειδές. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐν Κρήτῃ πλὴν τούτων ἐξηκολούθησεν ἐνίοτε νὰ γίνεταί χρῆσις καὶ τοῦ τριπλεύρου πρισματικοῦ διατηρηθέντος ἐξ ἀρχαιοτέρας κληρονομίας. Τοιοῦτον εἶναι τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐπομένων σφραγίδων, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι μὲν τὸ τρίπλευρον τῆς Μεσαίας Μινωικῆς ἐποχῆς ἀλλὰ κάπως παρηλλαγμένον ἥτοι μὲ τὰς ἐπιφανείας κυρτὰς καὶ εἰς ὀξὺ ἀποληγούσας. Τὸ ὑλικὸν ἄλλως ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένοι αἱ δύο αὐταὶ σφραγίδες καὶ μάλιστα ἡ τεχνολογία τῶν ἐπ' αὐτῶν παραστάσεων πείθουσιν ὅτι πρέπει νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν Μεσαίαν Μινωικὴν.

46α, β, γ (123). Τρίπλευρος ἐπιμήκης σφραγὶς ἐκ σαρδώνυχος πολυχρώμου. Αἱ πλευραὶ κυρταὶ καὶ εἰς ὀξὺ ἀποληγούσαι. Εἰς τὴν α' πλευρὰν φέρει ἰχθὺν πετωτὸν νηρόμενον, τὸ κοινὸν ἐν Κρήτῃ καὶ σήμερον ἀλιευόμενον χελιδονόψαρον, τὸ ὁποῖον τόσον συχνὰ ἀπαντᾷ ἀπεικονιζόμενον ἐν τῇ Μυκηναϊκῇ τέχνῃ¹. Εἰς τὴν β' πλευρὰν φέρει σκορπίον ἢ καραβίδα θαλασσίαν καὶ εἰς τὴν γ' ἰχθὺν τόσον ἐσχηματοποιημένον, ὥστε δὲν φαίνεται ἡ κεφαλὴ οὐδὲ ἡ οὐρά, ἐκατέρωθεν δὲ τούτου ὑπάρχει θαλάσσιος ἀστὴρ.

47α, β, γ (130). Τρίπλευρος σφραγὶς ἐκ λίθου

σαρδίου ἔχοντος μελαίναν κηλίδαν ἀποκεκρουσμένη κατὰ τὸ ἐν ἄκρον. Καὶ αὕτη ἀπολήγει ἐκατέρωθεν εἰς ὀξὺ καὶ ἔχει ἐπιφανείας κυρτάς. Εἰς τὴν α' πλευρὰν ὑπάρχει θυροειδὴς παράστασις ἀποτελούμενη ἐκ τεσσάρων παραλλήλων δοκῶν καὶ δύο ἐγκαρσίων· ἄνω τοῦ θυροειδοῦς συμβόλου φέρει τρίγωνον δικτυωτὸν καὶ ἐκατέρωθεν διακοσμητικὰς γραμμάς γωνιωδῶς τεταγμένας, δεξιὰ ὑπάρχει καὶ διακοσμητικὸς κύκλος. Ἡ β' πλευρὰ ἔχει πρόχουν λίαν ἐσχηματοποιημένην, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ μικρᾶς σφαιρικῆς κοιλίας καὶ τεραστίως μακρῶν λαιμοῦ καὶ λαβῆς, ἔμπροσθεν τῆς πρόχου ὑπάρχει κλάδος δένδρου. Εἰς τὴν γ' πλευρὰν εὗρηται ἀμφορεὺς ὁμοίως ἐσχηματοποιημένος ἔχων μικρὰν σφαιρικὴν κοιλίαν, λαβὰς δὲ καὶ λαιμὸν δυσανάλογως μεγάλα. Ἠγοράσθη ἀπὸ χωρίου Γεράκι Πεδιάδος.

48 (16). Λίθος Μυκηναϊκὴ ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου ἔχουσα σχῆμα τετραγώνου ὀρθογωνίου μὲ κυρτὰς τὰς δύο ἐπιφανείας (πεπιεσμένος κύλινδρος) ὁμοιάζουσα κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ χρυσᾶ ἐκ Μυκηνῶν πρίσματα¹. Παράστασις· αἶγαγρος βαδίζων πρὸς ἀριστερὰν μὲ ἡνωρθωμένην τὴν κεφαλὴν· ἄνω τῶν νώτων φαίνεται κόσμημα ἢ ἀντικείμενον παραπληρωματικὸν δυσδιόριστον. Ἡ ἐπιφάνεια ὀλίγον τι βεβλαμμένη, ἡ ἐργασία ἀβαθὴς ἀλλ' ἐπιμελὴς ἰδίᾳ κατὰ τὴν κεφαλὴν τὸν λαιμὸν καὶ τὸ περίγραμμα. Εὗρέθη εἰς τὸ χωρίον Ἀστρίτσι Πεδιάδος.

49 (17). Ἀμυγδαλοειδὴς Μυκην. λίθος ἐκ μέλανος πρασινίζοντος στεατίτου. Φέρει 7 συστήματα διπλῶν συγκεντρικῶν κύκλων οὐχὶ πανταχοῦ πλήρων. Ἡ ἐργασία τροχάδην πεποιημένη. Ἀνατολ. ἢ Κεντρικὴ Κρήτη.

50 (18). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐπιμήκης Μυκην. λίθος ἐξ αἰματίτου. Ἡ ὀπίσθεν ἐπιφάνεια διαιρεῖται πλαστικῶς εἰς τρεῖς ἐπιμήκεις ἐπιφανείας κατ' ἀπομίμησιν πυρῆνος καρποῦ. Παράστασις· Λέων ὀρμῶν πρὸς δεξιὰ ἔχων τὴν οὐρὰν ἀνωρθωμένην καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἄνω τῶν νώτων αὐτοῦ ὡσεὶ πτηνὸν ἐσχηματοποιημένον ἢ ἄνθος τριπέταλον. Ἐργασία ἐπιμελὴς καὶ κατὰ φύσιν, ὅπως εἴθισται ἐν γένει εἰς τὰς ἐκ τοῦ σλη-

¹ Excavations at Pylacopi σ. 70-72 πιν. III. καὶ σ. 123 πιν. XXII. The Palace of Cnossos in Brit. Sch. Annual IX σ. 69 εἰκ. 46. A. Mosso Excursioni nel Mediterraneo σ. 201-203 εἰκ. 109, 111.

¹ Perrot Hist. de l'art. VI. σ. 840 εἰκ. 422, 423, 424. Schuchard Schliemann's Ausgrab. σ. 238 εἰκ. 200-202.

ροῦ αἱματίτου σφραγίδας. Κεντρ. ἢ Ἀνατ. Κρήτη.

51 (19). Ἀμυγδαλοειδῆς ἐξ ἰάσπιδος πρασίνου. Παράστασις· σηπία μὲ ἰσχηματοποιημένους τοὺς πλοκάμους. Ἐργασία τροχάδην. Κεντρικ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

52 (20). Ἀμυγδαλοειδῆς ἐπιμήκης ἐξ αἱματίτου· ἡ ὀπισθεν πλευρὰ διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπιφανείας (ὅπως ἡ ὑπ' ἀριθ. 50). Παρ. Λέων καθήμενος καὶ βλέπων πρὸς ἀριστερά· ὀπισθεν ἐκφύεται ὑπερέχον τῆς ῥάχεώς του ὡσεὶ φοῖνιξ ἄγριος. Ἡ ἐργασία κατὰ φύσιν καὶ ἐπιμελῆς πλὴν ἴσως τῆς κεφαλῆς. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

53 (21). Τρίπλευρος πρισματικὴ σφραγὶς ἐξ ἁμεθύστου. Ἡ μία τῶν τριῶν ἐπιφανειῶν ἥτις εἶναι πλατυτέρα καὶ κυρτὴ φέρει καὶ τὴν παράστασιν, ἐν ᾧ αἱ δύο ἄλλαι εἶναι στενωτέραι καὶ δὲν φέρουσι παραστάσεις, ἀλλὰ κοσμοῦνται μόνον ὑπὸ περιγράμματος ἐκ δύο παραλλήλων γραμμῶν πληρουμένων διὰ μικρῶν ἐγκαρσίων γραμμῶν. Παράστασις· αἶγαγρος βαδίζων πρὸς ἀριστερὰ μεταξὺ θάμνων ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν καὶ κάτω· ὑπὲρ τὴν ῥάχιν ἀντικείμενον ῥαβδοειδὲς ἐκ κόμβων. Ἐργασία ἄτεχνος ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν ἐπὶ στεατίτου ἐπιπολαίαν ἐργασίαν τῶν τελευταίων Μυκην. χρόνων. Ἡγοράσθη ἐκ Φαιστοῦ.

54 (22). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδῆς ἐκ σαρδώνυχος· ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπιφανείας στενωτέρας (πρβ. 50, 52). Παράστασις· δύο κοσμήματα ὡσεὶ φυτόσχημα. Φαιστός.

55 (23). Ἀμυγδαλοειδῆς Μυκην. λίθος ἐξ ἰάσπιδος λευκοῦ μὲ φλέβας κεραμόχρους. Παραστ. ἐξ μῆναι κατὰ ζεύγη τεταγμέναι μεταξὺ γραμμικῆς καὶ δικτυωτῆς διακοσμήσεως. Ἐν μέρος εἶναι ἀποκεκρουσμένον. Κεντρικ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

56 (26). Μικρὰ Μυκην. λίθος ἐκ σαρδίου. Ἐχει σχῆμα πλησιάζον πρὸς φακὸν κυρτεπίπεδον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ προτελευταία βαθμὶς τῆς ἐξελίξεως καὶ μεταβάσεως ἐκ τοῦ τριπλεύρου εἰς τὸ φακοειδές, διότι ἡ ὀπισθεν κυρτὴ ἐπιφάνεια παρουσιάζει δύο ἐλαφρῶς ἀποκλινούσας πλευράς. Παράστασις· Λέων σπαράσσων αἶγαγρον, ὃν ἔχει καταρρίψει καὶ δάκνει εἰς τὴν ῥάχιν. Ἡ ἐργασία ἄκαμπτos καὶ σκληρά, φαίνονται δὲ καὶ καταφανῆ εἰς τὰς πολυαριθμούς σφαιρικός στιγμαὶς τὰ ἴχνη τοῦ τερέτρου. Λύκτος.

57 (27). Φακοειδῆς ἐκ μέλανος πρασινίζοντος στεατίτου· ἡ φέρουσα τὴν παράστασιν ἐπιφάνεια εἶναι βεβλαμμένη. Παράστασις· Λέων πρὸς δεξιὰ· ὑπὲρ τὴν ῥάχιν αὐτοῦ φοινικοειδὲς φυτὸν· ἔμπροσθεν ἀπὸ δισκοειδοῦς ἀντικείμενου κρέμαται ὡσεὶ κλάδος δένδρου καταλήγων εἰς δισχιδὲς ἄνθος. Ἐργασία χονδροειδῆς τῶν τελευταίων Μυκην. χρόνων. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

58 (28). Φακοειδῆς ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου μὲ λευκὰ στίγματα. Παραστ. αἶγαγρος τρέχουσα πρὸς ἀριστερά· ἐργασία κατὰ φύσιν ἀλλὰ σκληρά. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

59 (29). Φακοειδῆς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παράστασις· αἶγαγρος πρὸς ἀριστερά, ἔμπροσθεν δένδρον καὶ ὑπὲρ τὴν ῥάχιν κλάδος ἢ θάμνος. Ἐργασία βάνυσος. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

60 (32). Φακοειδῆς ἐκ στεατίτου μέλανος. Παράστασις· αἶγαγρος τρέχουσα πρὸς ἀριστερὰ μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν. Περίγραμμα ἐπιτυχὲς ἀλλ' ἐργασία μετρία τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

61 (33). Μικρὰ φακοειδῆς ἐκ μέλανος πυριτικοῦ λίθου μὲ στίγματα λευκά. Παρίσταται σκηνὴ ταυροκαθαψίων. Ἀνὴρ Μυκηναῖος δρᾷττεται τῶν κεράτων βοὸς ὀκλάζοντος. Ὁμοία παράστασις εὑρηται εἰς φακοειδῆ Μυκηναϊκὴν λίθον εὐρεθεῖσαν ὑπὸ Bosanquet εἰς Πραισόν¹. Ἡ ἐργασία οὐχὶ καλὴ μάλιστα ἢ ἀπεικόνισις τοῦ βοὸς ἐντελῶς ἀνεπιτυχῆς. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

62 (34) Φακοειδῆς ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου. Παράστασις· βοὺς τρέχων μακινωδῶς πρὸς δεξιὰ μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν. Πιθανῶς ταῦρος ἐκ σκηνῆς ταυροκαθαψίων εἰλημμένος, ὅπως εἰς τὸ χρυσοῦν κύπελλον τοῦ Βαφειοῦ καὶ εἰς τὸ μέγα ἐξ Ἀγίας Τριάδος ῥυτὸν² καὶ εἰς τὴν περίφημον τῆς Κνωσοῦ τοιχογραφίαν τῶν ταυροκαθαψίων³. Ἐργασία κατὰ φύσιν καὶ ἐπιτυχῆς. Κεντ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

63 (35). Φακοειδῆς κυρτεπίπεδος ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου. Παράστασις· βοὺς τρέχων πρὸς ἀριστερὰν στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω

¹ Britis. Sch. Annual VIII σ. 252 εἰκ. 25. A. Mosso Es-cursioui nel Maditerranee σ. 182 εἰκ. 94, 93, 91.

² A. Mosso αὐτ. σ. 177 εἰκ. 89, 90.

³ Εἶναι ἀδημοσίευτος.

κατὰ τρόπον ἐστρεβλωμένον καὶ οὐχὶ φυσικόν. Ἐργασία μετρία ἐσχηματοποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

64 (36). Φακοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστασις βοῦς πρὸς ἀριστερὰν μὲ οὐρὰν ὑπερφυσικῶς μακρὰν καὶ ὑψωμένην. Ἐργασία βάνυστος καὶ ἄτεχνος· λείπει ὁ ἕτερος τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

65 (38). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου μέλανος πρασινίζοντος. Παράστασις· πτηνὸν πετόμενον πρὸς ἀριστερὰ μὲ τὴν μίαν πτέρυγα ἄνω καὶ τὴν ἄλλην κάτω· ὑποκάτω τοῦ πτηνοῦ διάφοροι γραμμαὶ θλώμεναι καὶ διασταυρούμεναι πρὸς δῆλωσιν πιθανῶς δασύδους ἐδάφους. Ἡ παράστασις εἶναι ἐπιπολαίως λαξευμένη ἀλλὰ πραγματιστική. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

66 (39). Μικρὰ φακοειδὴς ἐξ αἰματίτου. Παρ. γλῆν τρέχων πρὸς ἀριστερὰ μὲ ὑψωμένας τὰς πτέρυγας ἐν μέσῳ ὑδατιαίων φυτῶν¹. Ἐργασία κατὰ φύσιν λαμπρά. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

67 (40). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παραστ. κόσμημα σταυροειδὲς ἐκ τεσσάρων δεσμῶν ἀκτίνων ἀποτελεσθέν. Ἐργασία βάνυστος. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

68 (41). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ στεατίτου βαθυπρασίνου. Παράστ. Πτηνὸν πετόμενον μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας. Ἐργασία ἄτεχνος καὶ ἐσχηματοποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

69 (54). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδὴς ἢ μᾶλλον πυρηνοειδὴς (ἢ ὀπισθεν πλευρὰ διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπιφανείας) ἐξ αἰματίτου. Παράστ. Αἰγαγρος πρὸς ἀριστερὰ ἐσχηματοποιημένη· ἄνω τῆς ῥάχεως φαίνεται γραμμὴ ὡσεὶ σχοινίον. Κνωσός.

70 (56). Φακοειδὴς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου· αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι σχεδὸν ἐπίπεδοι ὥστε καταντᾷ δισκοειδὴς. Παραστ. Δένδρον ξηρὸν καὶ περὶ αὐτὸ κλαδίσκοι· εἰς τὸ πεδῖον ἀριστερὰ μικρὸς ἀστὴρ καὶ δεξιὰ πεντάγωνον σχῆμα (πεντάλφα). Κνωσός.

71 (57). Φακοειδὴς ἐκ μελανοπρασίνου στεατίτου. Παραστ. Ἀετὸς πετόμενος ὀρμητικῶς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ λαγῶσος φεύγοντος. Ἐργασία ἐπιπολαία ἀλλὰ πραγματιστική. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

72 (59). Φακοειδὴς ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου.

¹ Πρὸς. Perrot Hist. de l'art. VI. σ. 845 εἰς. 428. 18.

Παράστ. Βοῦς τρέχων πρὸς ἀριστερὰ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπισθεν ἐν θέσει μᾶλλον στρεβλῇ. Τέχνη μετρία. Κνωσός.

73 (60). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ σκληροῦ πυριτικοῦ κυανωποῦ λίθου. Λεῖπει τὸ ἐν τρίτον περίπου. Παράστ. Δύο ἰχθύες βαθέως γεγλυμμένοι παράλληλοι. Τὸ μετὰ τὸ πεδῖον κοσμεῖται ὑπὸ γραμμικῆς διακοσμῆσεως. Φαιστός.

74 (63). Φακοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστασις· ἀπὸ βάσεως ὀριζοντίου (τὸ ἔδαφος;) ἐκφύεται ὡσεὶ δέσμη σχοίνων, ἐκατέρωθεν τῆς ὀποίας ζεύγος κύκλων μικρῶν μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

75 (65). Φακοειδὴς Μυκηναϊκὴ λίθος ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστασις· Γυψ πτερωτὸς ὀρμῶν πρὸς ἀριστερὰ μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας· εἰς τὴν κεφαλὴν φέρει ἀνεμούμενον τὸν κοσμητικὸν θύσανον. Ἐργασία ἐπιτυχής. Κεντρ. ἢ Ἀνατ. Κρήτη.

76 (66). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παράστ. Βοῦς στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ λειχόμενος. Ἐργασία τροχάδην πεποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

77 (67). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ βαθυπρασίνου σκληροῦ πυριτικοῦ λίθου. Παράστ. Πρόχους ἐν τῷ μέσῳ, ἧς ἡ γάστρα εἶναι σφαιρική, ὁ λαιμός, ἡ λαβὴ καὶ ἡ προχὸς ὑπερμεγέθης· ἐκατέρωθεν τῆς πρόχου λοξὴ ῥάβδος. Σητεία.

78 (72). Φακοειδὴς ἐκ βαθυπρασίνου στεατίτου. Παράστ. Δύο βόες κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν καὶ ἀντίνωτοι· ἐργασία οὐχὶ καλὴ· εἰς τὸ πεδῖον μετὰ τῶν βοῶν τέσσαρες στιγμαί. Σπήλαιον Ψυχροῦ (Δικταῖον ἄντρον).

79 (73). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ πρασίνου σκληροῦ πυριτικοῦ λίθου. Παράστασις· Καρκῖνος(;) ἐσχηματοποιημένος. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

80 (74). Μυκην. λίθος τετράγωνος μὲ κυρτὰς τὰς ἐπιφανείας (πεπιεσμένος κύλινδρος) ἐκ πρασίνου σκληροῦ λίθου. Παράστ. Ἀντικείμενον ῥαβδωτόν, ἐξ οὗ ἐκφύονται ὡσεὶ ἱστοί, ἐν οἷς εἶναι συμπεπλεγμένοι μῆναι· ἄλλαι μῆναι κάτω. Ἴσως εἶναι ἐκφύλισις παραστάσεως πλοίου, ἧς μὲ τὸν καιρὸν ἀπώλετο ἡ πρώτη σημασία. Φαιστός.

81 (75). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ φυσικοῦ χρυστάλλου. Παράστασις Σηπία ἐσχηματοποιημένη. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

82 (76). Μικρά φακοειδής ἐξ ἀχάτου ἢ ἀμεθύστου κεκαυμένου (φαίχρου). Παράστ. Πτηνὸν πετόμενον ἐκ γεωμετρικῶν γραμμῶν ἀποτελεσθὲν καὶ κατὰκοσμον ἄλλαις γραμμαῖς. Ρέθυμον.

83 (78). Φακοειδής ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστασις· Αἰγάγρος καθημένη στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὑπίσω· ἔνεκα φθορᾶς τῆς λίθου ὑπαρχούσης κατὰ τὴν χάραξιν, ὁ τεχνίτης ἐλάξευσε τὴν κεφαλὴν τῆς αἰγάγρου πολὺ ὀπίσθεν καὶ οὐχὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ σῶμα. Κεντρ. ἢ Ἀνατ. Κρήτη.

84 (83). Μικρά φακοειδής ἐκ πρασίνου σκληροῦ λίθου. Παράστ. Σηπία ἐσχηματοποιημένη καὶ ἐκατέρωθεν κλαδίσκοι. Κνωσός.

82 (85). Μεγάλη ἀμυγδαλοειδής Μυκηναϊκὴ λίθος ἐξ αἰματίτου· ἢ ὀπισθία ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατὰ μῆκος στενὰς χώρας, ὧν ἡ μὲν μεσαία ἀνάγλυφος, αἱ δὲ δύο ἄλλαι κοῖλαι. Παράστασις· Ἀνὴρ ὀρθίος βαίνων ἀριστερὰ ἀλλὰ βλέπων δεξιὰ φορῶν ποδῆρᾳ ἐσθῆτα κοσμουμένην ὑπὸ ὦας καὶ στολίδων ἔχων περιβραχιόνιον καὶ κρατῶν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου πέλεκυν μονόστομον μνηοειδῆ. Πιθανώτατα εἰκονίζεται θεὸς ἢ ἱερεύς, ὡς ἄλλως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐπισήμου ἱερατικῆς ἐσθῆτος, φέρων τὸν βουπλῆγᾳ πέλεκυν. Τὸ σχῆμα τοῦ πελέκεως εἶναι ὅπως τὸ τοῦ εὐρεθέντος ἐν Βαφειῷ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα¹. Ἡ αὐτὴ παράστασις ἀνδρὸς φέροντος τὸν αὐτὸν πέλεκυν ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλην ἀμυγδαλοειδῆ λίθον ἐκ σαρδώνυχος ἐκ Βαφείου². Ἔργασία ἐξάριτος τῆς ἀκμῆς τῆς Μυκην. τέχνης. Βάθεια Πεδιάδος (παρὰ τὴν Ἀνώπολιν).

86 (86). Φακοειδής ἐκ στεατίτου βαθυπρασίνου. Παραστ. Γυνὴ Μυκηναία ὀρθία φέρουσα τὴν συνήθη στολιδωτὴν βαρεῖαν κωδωνοειδῆ ἐσθῆτα. Φέρει ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας πρὸς τὴν ὀσφύν. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἥτις φαίνεται μᾶλλον πτηνόμορφος περιθέεται ὑπὸ κύκλου κοκκιδωτοῦ. Ἐκατέρωθεν τῆς γυναικὸς κατὰ τὸ μέσον μέγας πολυάκτινος ἀστήρ. Πιθανώτατα εἶναι θρησκευτικὴ παράστασις (θεά, ἢ ἱέρεια). Ἠγοράσθη ἀπὸ χωρίον Κάλυβον Μυλοποτάμου.

¹ Τσουντα Μυκῆναι σελ. 88 πιν. 7. 8. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σελ. 155 πιν. 8. 1.

² Perrot Hist. de l'art. VI, σ. 847 εἰκ. 431. 4 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 πιν. X 26.

87 (87). Φακοειδής ἐκ σαρδίου ἡλεκτρόχρου. Παράστ. Μεγάλη πρόχους ἔχουσα στενὴν κυλινδρικήν βάσιν, σφαιρικήν γάστραν, λαιμὸν ὑψηλόν, λαβὴν τοξοειδῆ μεγάλην καὶ εὐρεῖαν ῥαμφοτὴν προχόην. Ἐκατέρωθεν φαίνονται κλαδοειδεῖς διακοσμήσεις. Ἀνατολ. ἢ Κεντρικὴ Κρήτη.

88 (94). Φακοειδής ἐξ ἰάσπιδος βαθυπρασίνου μὲ κηλίδας ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος. Παράστασις. Βοὺς πρὸς δεξιὰ κλίνων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω ἐν στάσει στρεβλῇ καὶ παρὰ φύσιν· κατὰ τὰ ἄλλα ἡ ἐργασία καλὴ. Κεντρικὴ Κρήτη (Μάλλια;).

89 (98). Φακοειδής ἐξ αἰματίτου. Παράστασις· Λέαινα (μὲ χαίτην ἄρρενος) θηλάζουσα σκύμον πρὸς τὸν ὀπίον κύπτει ἀλλ' ἐν θέσει στρεβλῇ. Ἔργασία κατὰ τὰ ἄλλα ἐξάριτος καὶ λεπτοτάτη. Ὡς παραπληρωματικὰ κοσμήματα εἰκονίζονται, ἄνω μὲν ὄστρεον δίθυρον ἀνεωγμένον, ἔμπροσθεν δὲ κάτω κεφαλὴ αἰγάγρου. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

90 (99). Φακοειδής ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Ἰχθύες (;) ἐσχηματοποιημένοι καὶ κλαδοειδῆ ἀντικείμενα. Ἔργασία βάνυστος. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

91 (100). Φακοειδής ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παράστασις ἰχθύος ἢ πτηνοῦ λίαν ἐσχηματοποιημένη καὶ ἐκρυλισμένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

92 (101). Μικρά φακοειδής ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστ. ῥόδαξ ἀποτελούμενος ἐκ κέντρου σφαιρικοῦ καὶ ἀκτίνων περιστρεφόμενων καὶ ἀποληγουσῶν εἰς σφαιρικά ἄκρα (ὁμοία πρὸς τὸν ἀριθ. 137). Κεντρ. ἢ Ἀνατ. Κρήτη.

93 (102). Μικρά φακοειδής ἐκ σαρδίου. Παράστασις· αἰγάγρος καθημένη πρὸς ἀριστερὰ λίαν ἐσχηματοποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

94 (103). Μικρά φακοειδής ἐκ σαρδίου. Παράστασις· Δελφίν πρὸς ἀριστερὰ καὶ κάτωθι θαλάσσιος ἐχθίνος. Ἔργασία τροχάδην. Κεντρ. ἢ Ἀνατ. Κρήτη.

95 (107). Μικρά ἀμυγδαλοειδής ἐκ σαρδίου. Παράστ. Ἄνθος ἐσχηματοποιημένον καὶ ὑπὲρ αὐτὸ ἀστήρ μὲ πολλὰς λεπτὰς ἀκτῖνας· ἐκατέρωθεν λεπτοὶ κλαδίσκοι. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

96 (108). Τρίπλευρος σφραγὶς ἐκ σαρδίου λίθου. Ἡ μία πλευρὰ μεγαλυτέρα καὶ κυρτή, αἱ δύο

ἄλλαι στεναὶ καὶ κοῖλαι. Καὶ αἱ τρεῖς φέρουσι γραμμικὰ κοσμήματα. Ἀπεικονίζεται μόνον ἡ παράστασις τῆς μεγαλύτερας πλευρᾶς. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

97 (109). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παράστ. Δύο νῆσσαι ἢ χῆνες πρὸς δεξιὰ μετὰ ξὺ ὁδοχάρων παπυροειδῶν φυτῶν. Τέχνη τροχάδην καὶ μᾶλλον ἐσχηματοποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

98 (124). Φακοειδὴς Μυκηναϊκὴ λίθος ἐξ αἰματίτου χαλκιδόχρου ἀσυνήθους μεγέθους. Λέαινα (μὲ χαίτην) σπαράσσουσα βοῦν ὃν δάκνει κατὰ τὴν ῥάχιν. Ὁ βοῦς ὑφοῖ τὴν κεφαλὴν μυκώμενος, ἀλλ' ἐν θέσει στρεβλῇ. Ἐργασία μετρία καὶ ἐσχηματοποιημένη τῆς τελευταίας Μυκην. ἐποχῆς. Εὐρέθη ὑπὸ χωρικοῦ ἐν Κνωσῷ εἰς τὸν πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀνακτόρου λόφον (Μοναστηρικὸν μετόχι) κατὰ τὸ 1902.

99 (125). Παχεῖα φακοειδὴς Μυκην. λίθος ἐκ χαλκιδονίου κυανωποῦ. Παράστ. Λέων πρὸς δεξιὰν στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ ἀνοίγων ὑπερμέτρως τὸ στόμα. Ἐργασία ἀγροῖκος καὶ ἐσχηματοποιημένη. Χωρίον Λατσίδα Μεραμπέλλου.

100 (126). Φακοειδὴς ἐξ ἰάσπιδος μέλανος μὲ κηλίδας πρασίνας. Παράστασις: Ἐκατέρωθεν Μυκην. κίονος ἐν στάσει οἰκοσήμεου (Wappenartig) λέων στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω δεδεμένος εἰς τὸν κίονα ἀπὸ τὸν λαιμόν. Κάτωθι τῆς κεφαλῆς ἑκατέρου λέοντος διπλοῦν ἀνεωγμένον κοσμηματικὸν ὄστρεον. Τὰ ἔχνη τοῦ τρυπάνου καταφανῆ. Ἐργασία ἐπιτυχῆς καὶ φυσικὴ. Ζῶα τοποθετημένα ἐν σχήματι οἰκοσήμεου (héraldiquement) ἑκατέρωθεν κίονος εἶναι παράστασις συνήθης εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν τέχνην¹.

101 (127). Φακοειδὴς ἐκ χαλκιδονίου. Παράστασις: Γύψ πτερωτὸς ὀρμῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ὑψῶν τὴν ὀξεῖαν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰς πτέρυγας ἔχων τεταμέναις ἄνω. Ἐργασία καλὴ ἀλλὰ μὲ σχηματοποίησιν τινα. Κατὰ τὴν βάσιν τῆς πτέρυγος τρεῖς μικροὶ διακοσμητικοὶ κύκλοι. Χωρίον Ἀβδοῦ Πεδιάδος.

¹ Πρὸς. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς πόλης τῶν λεόντων ἐν Μυκῆναις, τὴν κατωτέρω σφραγίδα ὑπ' ἀριθ. 117 καὶ Perrot Hist. de l'art VI, εἰκ. 428.22.

102 (128). Φακοειδὴς ἐκ βαθέος τεφρόχρου στεατίτου. Παράστ. Αἰγαγρος τρέχουσα πρὸς δεξιὰ. Ἐργασία τροχάδην ἀλλ' ἀκριβὴς καὶ ζωηρά. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

103 (131). Μεγάλῃ φακοειδὴς ἐξ ἰάσπιδος μέλανος μὲ κηλίδας πρασίνας. Παράστ. Δύο βόες καθήμενοι κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν καὶ τοποθετημένοι ἀντιποδικῶς, μετὰ ξὺ τούτων τὸ γνωστὸν Κρητικὸν σύμβολον τοῦ γραμμικοῦ συστήματος τὸ ἔχον σχῆμα κεφαλαίου Η μὲ στελεχὸν κάτω καθεστὸν εἰς τὴν μεσαίαν κεραίαν¹. Ἐργασία ἐσχηματοποιημένη· καταφανῆ τὰ ἔχνη τῶν ἐργαλείων τοῦ λιθογλύφου. Σητεία.

Πίν. 8 104 (134). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ στεατίτου φαιοῦ χρώματος. Παράστ. Πτηνὸν πρὸς δεξιὰ καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ κλαδίσκος, κάτωθι δὲ παράλληλοι γραμμαί. Ἐργασία ἐσχηματοποιημένη. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

105 (135). Φακοειδὴς ἐξ ἐρυθροῦ τιτανολίθου. Παράστ. τευθίς· ἐργασία οὐχὶ καλὴ. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

106 (136). Τετράγωνος ὀρθογώνιος Μυκην. λίθος μὲ κυρτὰς τὰς δύο ἐπιφανείας (πεπιεσμένος κύλινδρος). Παράστ. Δύο χῆνες βαίνοντες πρὸς δεξιὰ· ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ τοῦ λαιμοῦ ἑκατέρου ἀντικείμενόν τι ὥσπερ μικρὸν πτηνὸν ἢ μᾶλλον ἄνθος παπύρου². Κνωτός.

107 (137). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ χαλκιδονίου λίθου. Τὸ μέσον πλατύνεται παρὰ τὸ σύνθηρες τὰ δὲ ἄκρα ὀξύνονται. Παράστ. Δύο πτηνὰ καθήμενα ἑκάτερον ἐπὶ κλαδίου καὶ ἀντιμέτωπα. Ἐργασία λίαν ἐσχηματοποιημένη ἀποτελεσθεῖσα ἐκ γραμμῶν· τοῦ ἐνὸς δὲν κατεσκευάσθη ἡ κεφαλὴ.

108 (138). Φακοειδὴς ἐκ μελανοπρασίνου στεατίτου. Παράστ. Αἰγαγρος τρέχων πρὸς ἀριστερά. Ἐργασία καλὴ. Τύλισος.

109α, β (140). Φακοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Φέρει παραστάσεις παρὰ τὴν συνήθειαν καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιφανείας. Εἰς τὴν α' πλευρὰν εἰκονίζεται ἀνὴρ Μυκηναῖος ὀρθὸς πρὸς δεξιὰν ἐν βιαίᾳ κινήσει τῶν χειρῶν ὧν ἴσως πυγμάχος ἢ μέλλων νὰ τοξεύσῃ, εἰς τὴν β' πλευρὰν ἀμυδρῶς διακρί-

¹ Evans Cret. pictog. σ. 82 εἰκ. 75 σ. 84 πίν. II. 9. Furth-discover. 386.21.

² Παράστασις ὁμοία πρὸς τὸν ἀριθ. 97.

νεται θηρίον ἴσως σὺς ἄγριος. Τὸ διπλοῦν τῆς παραστάσεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ κατὰ δύο τρόπους ἤτοι παρίσταται ἡ μία πλευρὰ ἐν συνεχείᾳ τῆς ἄλλης καὶ τότε παρίσταται ἀνὴρ θηρεύων κάπρον, ἢ πιθανώτερον ἡ λίθος εἶχε κατ' ἀρχὰς μόνον τὴν παράστασιν τοῦ συός, εἴτα δὲ ἀποτριβείσης ταύτης ἐγένετο δευτέρα χρῆσις τῆς λίθου καὶ τότε ἐχαράχθη εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν ὁ ἀνὴρ. Κεντρ. ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

110 (142). Μικρὰ φακοειδῆς ἐκ μέλανος στεατίτου. Ἐλαφὸς στικτὴ πρὸς ἀριστερὰν στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πεπτωκυῖα εἰς τὰ ἐμπρόσθια γόνατα ὥσπερ τετρωμένη· κατὰ νῶτον φαίνεται ῥαβδοειδὲς ἀντικείμενον ἴσως τὸ τρωσάν βέλος (παρ. καὶ τὸν ἀριθ. 125). Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Κρήτη.

111 (143). Φακοειδῆς ἐξ ὑποπρασίνου στεατίτου. Παραστ. Γυνὴ Μυκηναία ὀρθία βλέπουσα πρὸς δεξιὰ. Ἐχει ὑπερμέτρως λεπτὴν τὴν ὀσφύν, φορεῖ δὲ τὴν βαρεῖαν κωδωνοειδῆ Μυκην. ἐσθῆτα πεποικιλμένην μὲ στολίδας καὶ πτυχίδας (plissés). Κατὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἔχει ἀντικείμενόν τι ὀγκῶδες δυσδιόριστον· ἡ κεφαλὴ αὐτῆς εἶναι μικρὰ καὶ πτηνόμορφος μὲν διακρινομένη. Ἡ παράστασις εἶναι βαθέως λελαξευμένη ἀλλὰ τροχάδην. Κνωσός.

112 (146). Ἀμυγδαλοειδῆς ἐκ σκληροῦ πρασίνου λίθου. Παρ. Δύο ἀντικείμενα ὥσπερ ἰχθύες περιβαλλόμενοι δίκην σχοινίων ὑπὸ μῆγων· τὸ ἐν τῷ μεταξὺ πεδίων κοσμεῖται ὑπὸ λεπτῶν γραμμῶν ἐν εἶδει δικτύου· ἴσως εἶναι ἐκφύλισις τῆς παραστάσεως ἰχθύων ἐν δικτύῳ (πρὸς τοὺς ἀριθ. 73, 134). Λειβάδα Μυλοποτάμου (παρὰ τὴν Ἀξόν).

113 (148). Φακοειδῆς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παραστ. Γυνὴ (πιθανώτατα θεὰ) Μυκηναία ὀρθία βλέπουσα πρὸς δεξιὰ· φέρει τὴν βαρεῖαν ἐσθῆτα κοσμουμένην καθ' ὅλον τὸ μῆκος ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων στολίδων καὶ ἔχει ὀσφύν λεπτήν, στῆθος πλῆρες ἐκ μεγάλων μαστῶν, περιλαίμιον παχύ· ἡ κεφαλὴ αὐτῆς εἶναι τόσον μικρὰ ὥστε μὲν φαίνεται ὡς μικρὰ ἀπόφυσις (ἴσως ἐπέλιπεν ὁ ὥρος εἰς τὸν τεχνίτην). Ἐκατέρωθεν ταύτης γυνὴ πολὺ μικροτέρων διαστάσεων ὁμοίως ἐνδεδυμένη. Αὗται πιθανῶς εἶναι λατρεῦσαι σεβίζουσαι τὴν θεάν. Φαίνεται ὅτι εἶναι θρησκευτικὴ παράστασις. Χωρίον Μοχὸν Πεδιάδος.

114 (149). Ἀμυγδαλοειδῆς ἐκ σαρδίου λίθου ἡλεκτρόχρου. Παραστ. Πλοῖον ἔχον ἐν τῷ μέσῳ ἰστόν, ἐν ᾧ εἶναι προσδεσμένα ἐκατέρωθεν τρία σχοινία πρὸς τὴν πρῶραν καὶ τὴν πρύμνην· εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἰστοῦ ὑπάρχει κεραία ἐγκαρσία ὑπὲρ τὴν ὁποίαν φαίνεται δικτυωτὸν ἰστίον (;). Τὸ σκάφος διακοσμεῖται ὑπὸ ζητοειδῶν κοσμημάτων (chevrons). Ἐργασία λεπτὴ καὶ ἐπιμελὴς ἀλλὰ μετὰ σχηματοποιήσεώς τινος. Μεραμπέλλον.

115 (150). Φακοειδῆς ἐκ σαρδίου ξανθοῦ Παραστ. Κόσμημα γεωμετρικόν. Μεραμπέλλον.

116 (155). Μεγάλῃ φακοειδῆς ἐξ ἰάσπιδος μέλανος μὲ μεγάλας πράσινας κηλίδας Ὁ φακὸς εἶναι κυρτεπίπεδος, διότι ἡ μὲν φέρουσα τὴν παράστασιν ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδος, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ὑπερμέτρως κυρτή. Παραστ. Ἐλαφὸς φεύγουσα πρὸς ἀριστερά, κατὰ τῆς ὁποίας ἐπιτιθενται δύο κύνες ἢ λέοντες δάκνοντες αὐτὴν ὁ εἷς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ὁ ἄλλος τὴν κοιλίαν. Ἡ στάσις τοῦ ἄνω λέοντος στρεβλή. Ἐργασία ἐπιμελὴς ἀλλὰ πῶς ξηρὰ καὶ ἐσχηματοποιημένη, πολλοὶ δὲ λακκίσκοι φαίνονται εἰς τὰς κεφαλὰς, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ἄκρα τῶν ζώων λείψανα τοῦ τρυπάνου. Ἐμπροσθεν τῆς ἐλάφου κλαδίσκος. Σπήλαιον Ψυχροῦ. Εὐρέθη ὑπὸ τοῦ κ. D. Hogarth κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀνασκαφὴν τῷ 1900.

117 (156). Φακοειδῆς ἐξ ἀγάλτου. Παραστ. Ἐν τῷ μέσῳ κίων Μυκηναϊκὸς ἔχων διπλοῦν ἐπίκρανον. Ἐκατέρωθεν τοῦ κίονος ἐν σχήματι οἰκοσῆμου βοῦς στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν. Ἐργασία μετρία. Σπήλαιον Ψυχροῦ· ἀνασκαφὴ D. Hogarth 1900.

118 (157). Φακοειδῆς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παραστ. Κόσμημα ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς μεγάλου Χ, οὗ τὰ διάμεσα σημεῖα, ἤτοι ὅλον τὸ πεδίων πληροῦται ὑπὸ γραμμῶν παραλλήλων. Σπήλαιον Ψυχροῦ, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

119 (158). Μικρὰ φακοειδῆς ἐξ ὄνυχος. Παρ. αἰγαγρὸς πρὸς ἀριστερὰν στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ κάτω ἐν θέσει στρεβλή· κατὰ τὰ ἄλλα ἡ ἐργασία ἐπιμελὴς. Σπήλαιον Ψυχροῦ· ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

120 (159). Μικρὰ φακοειδῆς ἐξ ὄνυχος· ἡ φέρουσα τὴν παράστασιν ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδος, ἡ δὲ ἄλλη πολὺ καμπύλη ἀπολήγουσα εἰς τὸ μέσον

εις ὀξύ, ὥστε νὰ ἀποτελεῖται ἐν εἶδος χαμηλοῦ κώνου. Παραστ. Βοῦς πρὸς ἀριστερὰν στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν ἀλλὰ μὲ τρόπον στρεβλόν. Σπήλαιον Ψυχροῦ, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

121 (160). Τὸ ἥμισυ λίθου ἐν σχήματι πεπιεσμένου κυλίνδρου ἐκ σαρδίου. Παραστ. Τὸ ἔμπροσθεν ἥμισυ βοὸς τρέχοντος πρὸς δεξιὰ ὑψοῦντος τὴν κεφαλὴν, ὡσεὶ ἦτο τετρωμένος καὶ ἐμυκᾶτο. Σπήλαιον Ψυχροῦ, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

122 (163). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ πρασίνου σκληροῦ λίθου. Παραστ. τευθὶς ἐσχηματοποιημένη καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς κλαδίσκος. Ῥέθυμνον. Δωρεὰ Τριφύλλη.

123 (193). Φακοειδὴς ἐξ αἰματίτου. Παραστ. δύο ζεύγη πτηνῶν ὑδροβίων χωριζόμενα διὰ γραμμῆς καὶ ἀντιποδικῶς τεταγμένα· τὸ ἔμπροσθεν στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ὀπισθεν. Πραισός.

124 (224). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ πυριτικοῦ πρασίνου λίθου. Παραστ. Πλοῖον ἔχον ὀπισθεν τὸ πηδάλιον καὶ ἄνω δύο ἰστούς, σχοινία καὶ ἰστία διακτυπὰ πάντα ἐσχηματοποιημένα (παραβ. 114). Ζάκρος, ἀνασκ. Hogarth 1901.

125 (225). Μικρὰ φακοειδὴς ἐξ ἀμεθύστου. Παραστ. Ἐλαφος στικτὴ φεύγουσα πρὸς δεξιὰ τετρωμένη καὶ ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην ἄνω καὶ ὀπίσω ὡσεὶ μυκωμένη. Κνωσός, τάφοι γεωμετρικοί, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

126 (226). Φακοειδὴς ἐκ τεφρόχρου στεατίτου. Παραστ. Γυνὴ ὀρθία φέρουσα τὴν Μυκην. κωδωνοειδῇ ἐσθῆτι καὶ ἔχουσα τὰς χεῖρας συμμετρικῶς πρὸς τὰ πλάγια τεταμμένας. Τὰ κενὰ τοῦ πεδίου πληροῦνται ὑπὸ τεσσάρων ἀντικειμένων θυσανοειδῶν. Κνωσός, γεωμετρικοί τάφοι, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

127 (227). Τετράγωνος λίθος (πεπιεσμένος κύλινδρος) ἐκ στεατίτου. Παραστ. Πτηνὸν ὑδροβιον φεύγον μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας πρὸς δεξιὰ ὀπισθεν αὐτοῦ θάμνος. Ἔργασια τροχάδην. Κνωσός, γεωμετρικοί τάφοι, ἀνασκ. Hogarth 1900.

128 (228). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου βεβλαμμένη τὴν ἐπιφάνειαν. Παραστ. Βοῦς τρέχων πρὸς ἀριστερὰ μὲ τὴν κεφαλὴν ἡνωρωμένην (ὅπως εἰς τὸ ποτήριον Βαφειοῦ καὶ ἀλλαχοῦ). Κνωσός, γεωμ. τάφοι, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

129 (229). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου μέλανος. Παραστ. Κόσμημα τετράλοβον φυτοειδὲς ἐν σχήματι Μελιταίου σταυροῦ. Κνωσός, γεωμετρ. τάφοι, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

130 (230). Φακοειδὴς ἐκ φαιόχρου στεατίτου. Παραστ. Κόσμημα τροχοειδὲς ἐκ τεσσάρων χονδρῶν καὶ ἄλλων λεπτοτέρων κεραίων καμπτομένων ἐκ τῆς φορᾶς καὶ ἀνοιγομένων κατὰ τὰ ἄκρα εἰς ἄνθος. Γεωμετρ. τάφοι Κνωσοῦ, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

131 (231). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ φαιοῦ στεατίτου. Παραστ. Πολλοὶ κύκλοι μικροὶ φέροντες ἕκαστος ἀντὶ κέντρου στιγμῆν. Κνωσός, γεωμ. τάφοι, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

132 (232). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παραστ. Ἐλαφος ἢ αἰγαγρος πρὸς δεξιὰ στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν. Γεωμετρ. τάφοι Κνωσοῦ, ἀνασκαφὴ Hogarth 1900.

133 (332). Φακοειδὴς ἐξ ὄνυχος. Παρ. Λέων καθήμενος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν πρὸς ἀριστερὰν καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν ἄνω τῆς ῥάχως αὐτοῦ προέχει μονόκλωνον φυτὸν παπυροειδές. Ἔργασια ἐπιτυχῆς, φαίνονται ἔχνη τοῦ τρυπάνου. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολ. Κρήτη.

134 (335). Φακοειδὴς ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παραστ. Μεταξὺ δύο ῥαβδοειδῶν ἀντικειμένων δικτυωτὸν πεδῖον. Ἴσως εἶναι σχηματοποιήσις καὶ ἐκφύλισις τῆς παραστάσεως ἰχθύων ἐν δικτύῳ. Ρουσοχώρια Πεδιάδος.

135 (361). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου φαιόχρου ἢ ὀπισθία πλευρὰ τῆς λίθου κυρτὴ μὲ διπλὴν κλίσιν (σαμαροειδής). Παραστ. Αἰγαγρος πρὸς δεξιὰ ἄνω φαίνονται κλαδία. Ἔργασια βάνυσος. Μεραμπέλλον.

136 (367). Μεγάλῃ Μυνην. λίθος ἐκ μέλανος στεατίτου, ἧς ἢ ὀπισθεν ἐπιφάνεια κυρτοῦται κορυφωμένη εἰς τὸ μέσον. Παράστασις. Ἐν σχήματι εἰκοσήμεου ἀριστερὰ Γρύψ πτερωτὸς ἰστάμενος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, δεξιὰ δὲ λέων ἰστάμενος ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντιμέτωπος τοῦ Γρυπός. Μεταξὺ τῶν δύο ζώων φαίνεται ὡσεὶ ἀνὴρ, οὗ διακρίνονται μόνον τὰ κάτω ἄκρα καὶ ἡ κόμη, ἢ μεσαία αὕτη παράστασις κατήντησεν ἀμυδρὰ ἔνεκα τριβῆς τῆς λίθου. Πιθανώτατα ἔχομεν ἄνθρωπον ἢ δαίμονα δαμάζοντα τὰ δύο θηρία (πα-

ράβ. Perrot et Chipiez, Histoire de l'art VI εικ. 431, 7. 462, 21). Εὐρέθη ἐν Κνωσῷ τῷ 1903 πλησίον τοῦ ἀνακτόρου.

137 (368). Μικρὰ φακοειδῆς ἐκ στεατίτου. Παραστ. Ἀστὴρ ἡ ῥόδαξ ἀποτελούμενος ἐκ σφαιροειδοῦς κέντρου καὶ ὀκτὼ ἀκτίνων καμπτομένων τοξοειδῶς ἐκ τῆς περιφορᾶς καὶ ἀποληγουσῶν ἐπίσης εἰς σφαίρας (ὁμοία πρὸς τὸν ἀριθ. 92). Κεντρ. ἡ Ἀνατολ. Κρήτη.

138 (381). Φακοειδῆς ἐκ στεατίτου φαιόχρου. Παραστ. Αἶγαγρος ἡ ἀντιλόπη καθημένη πρὸς δεξιὰ ἄνω αὐτῆς ἀντιποδικῶς μικρότερόν τι ζῶον ἐπίσης καθημένον. Κνωσὸς 1903.

139 (382). Φακοειδῆς ἐκ στεατίτου φαιόχρου βεβλαμμένος κατὰ τὴν κυρίαν ἐπιφάνειαν. Παρ. Δύο βόες καθημένοι ἀντιποδικῶς στρέφοντες τὰς κεφαλὰς ἐν στρεβλῇ θέσει. Κνωσὸς 1903.

140 (384). Φακοειδῆς ἐκ φαιόχρου στεατίτου. Παραστ. Ἐλαφος στικτὴ φεύγουσα πρὸς ἀριστερά ἄνω φαίνεται ὡσεὶ οἷστρος. Μάλλια.

141 (604). Μεγάλη φακοειδῆς ἐκ φυσικοῦ κρυστάλλου ἐν μέρει ἀποκεκρουσμένη. Παρ. Ἐλαφος πρὸς δεξιὰ, ἔμπροσθεν δένδρῳ ἄλλο δένδρον ἐκφύεται κατὰ τὸ μέσον, οὗ ὁ μὲν κορμὸς φαίνεται κάτω τῆς κοιλίας, τρεῖς δὲ κλάδοι ἄνω τῆς ῥάχως τῆς ἐλάφου. Ἐργασία ξηρὰ καὶ ἐσχηματοποιημένη ἔνῳ εἶναι κατὰ κρόταφον φαίνονται ὡσεὶ δύο ὀφθαλμοί, τὸ κέρας κλαδοειδές. Καστέλλι Πεδιάδος. 1906.

142 (605). Φακοειδῆς ἐκ σκοτεινόχρου στεατίτου. Παραστ. Κόσμημα σταυρωτὸν μὲ γραμμὰς διακοσμητικὰς εἰς τὰ μετὰξὺ διαστήματα. Κνωσὸς 1906.

143 (606). Μικρὰ φακοειδῆς ἐξ ὠχρολεύκου ἰάσπιδος. Παραστ. Λέαινα (ἔχει μαστοὺς καὶ χαίτην) πρὸς δεξιὰν στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν ἐφαπτομένην τῆς ἀνυψωμένης οὐρᾶς· κάτω τῆς κοιλίας ἐν τῷ πεδίῳ φαίνονται δύο αἰχμαὶ βελῶν. Ἱεράπετρος 1906.

144 (607). Φακοειδῆς ἐξ ἰάσπιδος πορφυροχρ. Ἡ λίθος ἔμεινεν ἡμιτελής, διότι πρῶτον μὲν δὲν ἐγένετο ἡ ὀπὴ δηλωθείσης μόνον τῆς ἀρχῆς τῆς ἐργασίας τῆς διατρήσεως διὰ μικροῦ λακκίσκου εἰς τὸ ἐν ἄκρον. Ἐπειτα καὶ ἡ παράστασις, ἥτις θὰ συνίστατο ἐκ δύο λεόντων δίχην οἰκοσῆμου

ἐκατέρωθεν στύλου καὶ βαινόντων ἐπὶ βωμοῦ ἔμεινεν ἡμιτελής γλυφέντος μόνον τοῦ ἐνὸς λεόντος πρὸς ἀριστεράν καὶ τούτου ἀτελῶς ἄνευ τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ θέσις τοῦ κίονος δηλοῦται διὰ γραμμῆς. Ἅγιος Μύρων Μαλεβυζίου.

145 (608). Φακοειδῆς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παραστ. Δύο αἶγαγροι πρὸς δεξιὰν καὶ κλαδία διακοσμητικὰ ἔμπροσθεν καὶ ἄνω. Ἐργασία ἄτεχνος. Αἱ κεφαλὰὶ ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀριθ. 141. Ἀβδοῦ Πεδιάδος.

146 (609). Φακοειδῆς ἐξ αἰματίτου. Παραστ. Βοῦς κατακείμενος πρὸς δεξιὰ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν. Ἐργασία λεπτομερὴς καὶ ἐπιτυχὴς ἀλλὰ μὴ στερουμένη καὶ ἀνατομικῶν ἐλαττωμάτων. Μουκτάρει Πεδιάδος 1906.

147 (611). Φακοειδῆς ἐκ σκοτεινόχρου πρασινίζοντος στεατίτου. Παραστ. Τὸ κάτω ἡμισυ Μυκηναϊκῆς γυναικὸς φερούσης τὴν συνήθη κωδωνοειδῇ (ἐνταῦθα τριγωνικῇ) ἐσθῆτι μὲ παραλλήλους στολίδας κάτωθεν τῆς ὁποίας φαίνονται οἱ πόδες. Ἄνω φέρει χάραγμα δυσδιάκριτον. Θεωρῶ πιθανὸν ὅτι ἡ λίθος ἐχρησιμοποιήθη δις καὶ ὅτι ἡ ἀμυδρὰ παράστασις εἶναι λείψανον τῆς παλαιότερας παραστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ νέα παράστασις ἔμεινεν ἡμιτελής. Κνωσὸς 1906.

148 (612). Φακοειδῆς ἐξ αἰματίτου. Παραστ. Τετράπουν πρὸς ἀριστεράν καὶ κλάδος ἄτεχνα καὶ ἐσχηματοποιημένα. Κνωσὸς 1906. Εἶναι τὸ μόνον παράδειγμα ἀτέχνου ἐργασίας ἐπὶ αἰματίτου, ἐνῳ ἄλλως αἱ ἐξ αἰματίτου σφραγίδες διακρίνονται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τελειότητα τῆς ἐργασίας (πρὸς ἀριθ. 52, 85, 89, 98).

149 (613). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδῆς ἐκ σαρδίου. Παραστ. Πλοῖον μὲ τρεῖς ὑψηλοὺς ἰστούς καὶ ἰστία. Κνωσὸς 1906 (πρὸς ἀριθ. 114, 164).

150 (614). Φακοειδῆς ἐκ στεατίτου σκοτεινόχρου πρασινίζοντος. Παραστ. Τέρας ὄρθιον, οὗ τὸ μὲν κάτω ἡμισυ εἶναι γυνὴ μὲ τὴν βαρεῖαν στολιδωτὴν Μυκηναϊκὴν ἐσθῆτι, τὸ δὲ ἄνω ἡμισυ εἶναι ἀετὸς μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας. Ἀξὸς 1906. Ὁ Γυναικάετος (Eaglewoman) παρατηρήθη εἰς πολλὰ σφραγίσματα τῆς Ζάκρου¹.

151 (615). Ἀμυγδαλοειδῆς ἐκ σαρδίου. Παρ.

¹ Journal Hell. Studies τόμ. XXII σελ. 79 εἰκ. 8-10 πιν. VII.

Αἰγαῖος πρὸς ἀριστερὰν καὶ κλαδίᾳ ἔμπροσθεν καὶ κάτωθι· ἐργασία ὅχι καλή. Ἄν. Κρήτη 1906.

152 (616). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου μέλανος βεβλαμμένη. Παραστ. Λέων σπαράσσων ἔλαφον· ἐργασία ἀτελής καὶ ἐσχηματοποιημένη. Ἀνατολ. Κρήτη 1906.

153 (616). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδὴς ἐξ αἰματίτου. Παραστ. Δύο νῆσσαι τρέχουσιν πρὸς δεξιάν· ἡ ὀπισθεν μὲν ἠπλωμένας τὰς πτέρυγας. Ἀνατολική Κρήτη 1906.

154 (618). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου μελανοπρασίνου. Παράστασις ἀτελής καὶ ἐσχηματοποιημένη πτηνοῦ πετομένου ἢ τριγωνικῇ αἰχμῇ δόρατος. Ἡ λίθος φαίνεται ὡσεὶ παλίμψηστος. Ἄν. Κρ. 1906.

155 (622). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐξ ἐρυθροῦ τιτανολίθου. Παραστ. Πρόχους λίαν ἐσχηματοποιημένη καὶ κλαδίᾳ. Κνωσὸς 1906.

156 (623). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ μέλανος τιτανολίθου ἀποκεκρουσμένη καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα. Παραστ. Ἀετὸς πετόμενος πρὸς τὰ ἄνω ἐσχηματοποιημένος. Εἰς τὰς πτέρυγας ἔμειναν οἱ λάκκοι τοῦ τρυπάνου. Κνωσὸς 1906.

157 (626). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδὴς ἐξ ἰάσπιδος ὠχρολεύκου. Παρ. τευθὶς καὶ ἐκατέρωθεν ἀστήρ. Ἔργασία τροχάδην καὶ ἐσχηματοποιημένη. Λύκτος 1906.

158 (632). Πεπιεσμένος κύλινδρος ἐκ πρασινωποῦ στεατίτου. Παρ. τέσσαρα συστήματα διπλῶν κύκλων συγκεντρικῶν ἐφαπτομένων καὶ ἀποτελούντων σύνολον τετράλοβον. Κεντρικὴ ἢ Ἀνατολική Κρήτη 1906.

159 (633). Μικρὰ ἀμυγδαλοειδὴς ἐξ ὠχρολεύκου ἰάσπιδος. Παρ. Σύμβολον γραμμικόν. Χανδρᾶς Σητείας 1901.

160 (635). Φακοειδὴς ἐκ στεατίτου ἐλαιόχρου ἀνοικτοῦ. Λεῖπει ἐν τεμάχῳ ἀποκρουσθέν. Παρ. Τέρας οὗ ἢ μὲν κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω σῶμα εἶναι ὡσεὶ αἰγάχρου, τὸ δὲ λοιπὸν δράκων φοιδωτὸς σπειρούμενος. Ἡ παράστασις ὁμοιάζει πρὸς τὴν παρὰ Perrot Hist. de l'art VI εἰκὼν 432, 13. Μάλλια 1906.

161 (639). Μεγάλῃ ἀμυγδαλοειδὴς ἐξ ἰάσπιδος ῥοδόχρου· ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἔχει δύο διακοσμητικὰς αὐλακὰς. Παρ. Ζῶον τετράπουν λίαν ἐσχηματοποιημένον ἄνω τοῦ ὁποῖου ἀνθέμιον. Ἐρ-

γασία ἄτεχνος καὶ ἐντελὴς συνθηματικὴ τῶν τελευταίων Μυκ. χρόνων. Τζερινιάδων Λασιθίου 1906.

162 (640). Μικρὰ φακοειδὴς ἐκ μέλανος στεατίτου. Παραστ. Κόσμημα σταυροειδὲς μὲν πολλὰς ἀκτινοειδεῖς γραμμὰς εἰς ὅλον τὸ πεδίον. Κνωσὸς 1906.

163 (642). Μυκην. λίθος τετραγώνου ὀρθογωνίου σχήματος (πεπιεσμένος κύλινδρος) ἐξ ἐρυθροῦ κεραμόχρου ἰάσπιδος. Φέρει κύκλους καὶ μήνας καὶ ἀβαθεῖς διακοσμητικὰς γραμμὰς ἐντὸς τῶν μηνῶν. Μέσα Λασιθί 1907.

164 (643). Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ σαροῖου ἐρυθροῦ ἀνοικτοῦ χρώματος μὲν ἀπόχρωσιν ἠλεκτροειδῇ. Παρ. Πλοῖον ἔχον δύο ἰστούς ῥαβδωτοὺς καταλήγοντας ἄνω εἰς ἐπιθήματα μηνοειδῇ· ὁ ἐμπρόσθιος ἰστός εἶναι συνδεδεμένος μὲν τὴν πρῶραν διὰ δύο σχοινίων. Τὸ σκάφος εἶναι ἐσχηματοποιημένον, φαίνονται γραμμαὶ τινες, ἴσως πρὸς δῆλωσιν τῶν κωπῶν· κάτωθι τοῦ σκάφους διπλαῖ τεθλασμέναι γραμμαὶ (παράβαλε ὁμοίας παραστάσεις εἰς ἀριθ. 124, 114, 149). Ἀνατ. ἢ Κεντρ. Κρήτη 1907.

165 (624). Φακοειδὴς ἐκ μέλανος πρασινίζοντος στεατίτου. Παρ. Τρία πτηνὰ πετόμενα μὲν πολὺ ἐκτεταμένας τὰς μακρὰς πτέρυγας. Ἔργασία ἐπιπόλαιος καὶ πολὺ ἐσχηματοποιημένη. Λιλιανῶ Πεδιάδος 1906.

166. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 166 παράστασις ἐγένετο κατὰ κήρινον ἀποτύπωμα ληφθὲν ὑπ' ἐμοῦ πρὸ ἐτῶν ἀπὸ σφενδόνης ὀλολίθου δακτυλίου, ὁ ὁποῖος εὗρέθη κατὰ τὸ ἔτος 1898 εἰς χωρίον Ἀβδοῦ Πεδιάδος κατὰ τὴν θέσιν Σηγλιαρίδια, ὅπου καὶ ἄλλα ἀντικείμενα Μυκην. χρόνων συνελέχθησαν καὶ ἀπόκεινται ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου. Ὁ δακτύλιος ἐκομίσθη εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ εὐρέτου χωρικοῦ καὶ ἐπωλήθη ἐκεῖ εἰς Εὐρωπαῖον ἀρχαιολόγον, ἄδηλον δὲ ποῦ εὕρεσκειται σήμερον. Ἦτο ἐλλιπὴς ἐν μέρει τοῦ κρίκου. Ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ λίθου σκληροῦ πυριτικοῦ μέλανος μὲν λευκὰ στίγματα. Παράστασις. Ἄρμα συρόμενον ὑπὸ δύο αἰγάχρων, ὧν φαίνεται ὁ ἕτερος. Τοῦ δίφρου ἐπιβαίνουσι δύο ἄνδρες, ἔμπροσθεν μὲν ὁ ἡνίοχος κρατῶν τὰς ἡνίας τῶν ὑποζυγίων καὶ μαστήριον, ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ ἄλλος ἀνὴρ, ἀμφότεροι φαίνονται Μυκηναῖοι. Οἱ τροχοὶ τοῦ ἅρματος εἶναι τετράκνημοι, ὁ δὲ δίφρος βαθὺς σχεδὸν τετράγωνος, ἀλλ' ἡ ἔμ-

προσθεν ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ὑψηλοτέρα, ἔχει δὲ ἄντυγα μεταλλικὴν τοξοειδῆ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω. Ἐν γένει τὸ ἄρμα εἰκονίζεται μὲ πολλὰς λεπτομερερείας. Τὰ ὑποζύγια φαίνονται αἰγαγροὶ καὶ διὰ τὴν ἐν γένει κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν μικρὰν ἠνωρθωμένην οὐράν, τὸ τριχωτὸν ἔμπροσθεν ἡμισυ τοῦ σώματος καὶ τὰ ὑποφαινόμενα κέρατα (μὴ ἐπιτυγχόντα ἐν τῷ κηρίνῳ ἀποτυπώματι). Τέχνη καλλίστη τῆς ἀκμῆς τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων.

Προηγούμενως ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ ὕλικου ἐξ οὗ κατασκευάζοντο αἱ σφραγίδες τῆς Μυκην. ἐποχῆς εἵπομεν ὅτι τοῦτο ἦτο συνήθως ἐκ λίθων πολυτίμων καὶ ἡμιπολυτίμων, Ὁ κανὼν ὅμως οὗτος δὲν ἰσχύει φαίνεται διὰ τὴν Κρήτην, ἀφ' οὗ τὸ ἡμισυ περίπου τῶν Μυκηναϊκῶν λίθων, ἃς διεξήλθομεν (50 τὸν ἀριθμὸν), εἶναι κατασκευασμένα ἐκ στεατίτου. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀρθρονία τοῦ στεατί-

του καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ τούτου χρῆσις κατὰ τὴν προηγούμενην ἐποχὴν (τὴν Μεσαίαν Μινωϊκὴν) εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν σφραγίδων συνετέλεσαν ὥστε νὰ ἐξακολουθήσῃ συχνὴ ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ὀψιμον Μινωϊκὴν ἐποχὴν ἐν Κρήτῃ.

Ἡ συχνὴ αὕτη χρῆσις τοῦ στεατίτου εἰς τὰς σφραγίδας τῆς Μυκην. ἐποχῆς τὰς εὕρισκομένας ἐν Κρήτῃ, εἶναι πρὸς τούτοις μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις, ὅτι αἱ σφραγίδες αὗται εἶναι προϊόντα Κρητικά. Τοῦτ' αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ ἡ συχνὴ ἐπὶ τῶν σφραγίδων τῶν εὕρισκομένων ἐν Κρήτῃ ἀπεικονίσις τῆς Κρητικῆς αἰγάγρου (Ibex Cretica). Ἐπὶ τῶν σφραγίδων τῶν δημοσιευθεισῶν ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ εὕρισκω τὴν αἰγάγρον εἰς εἴκοσιν ὅλας σφραγίδας.

Ἐν Ἑρακλείῳ μηνὶ Μαΐῳ 1907

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΝΟΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΗΣ

Κατὰ τὸ 1906 ἐκομίσθη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον πλᾶξ ἐνεπίγραφος προερχομένη ἐξ Ἀμοργοῦ, ὁπόθεν καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ αὐτῷ Μουσείῳ. Ὡς βοηθὸς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐξ Ἀμοργοῦ ἐπιγραφῶν¹, ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν τῆς συμπεριλήψεως ἐν τῷ Corpus καὶ τῆς τελευταῖον εὐρεθείσης σπουδαιοτάτης ταύτης ἐπιγραφῆς. Ἡ ἄδεια μοὶ ἐχορηγήθη εὐμενῶς ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς συγχρόνου ἐκδόσεως ταύτης καὶ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι, τοῦθ' ὅπερ εὐχαρίστως ἀπεδεξάμην. Κατωτέρω δὲ παρέχομεν καὶ εἰσαγωγὴν μετὰ σχολίων ἐκπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐντρίβοῦς εἰς τὰ τοῦ Δικαίου παρ' Ἑλλησι κ. E. Ziebarth.

Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐπιγραφῆς, ἥς ἡ ἀνάγνωσις ἐπὶ ἐκτύπου χάρτου καὶ φωτογραφίας γενομένη, ἦτο δυσχερεστάτη, ἅτε καὶ λίαν ἐφθαρμένης οὐσης, ἔχει οὕτω:

¹ Ὁ συντάκτης εἶναι ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος κ. Jules Delamarre.

Ἀλεξίμαχος ὁ Κριτολάου υἱός, Αἰγιαλεύς, ἀπέθανεν ἐν τῇ πατρίδι νέος ἔτι, ὡς φαίνεται, καὶ πιθανῶς ἐν τοῖς ἐφήβοις διάγων, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6' π.Χ. αἰῶνος. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Κριτόλαος¹ πρὸς μνήμην τοῦ υἱοῦ ἔδωκε κεφάλαιον δισχιλίων δραχμῶν, ὅπως ἐκ τῶν τόκων τελῆται κατ' ἔτος δημοθοινία καὶ ἀγῶν μετὰ λαμπαδηδρομίας καὶ θυσία. Ἀποδεχθεὶς διὰ ψήφισματος ὁ δῆμος τῶν Αἰγιαλέων τὴν δωρεὰν διώρισε τρεῖς ἄνδρας πρὸς σύνταξιν νόμου καὶ περὶ τοῦ δανεισμοῦ τοῦ κεφαλαίου καὶ περὶ τῆς δημοθοινίας, τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ ἀφηρωϊσμοῦ τοῦ Ἀλεξιμάχου. Τὸν συνταχθέντα νόμον περιέχει ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, ἥτις ἔχει μῆκος 0,43, ὕψος 1,55, στίχους δὲ 134.

Οὐχὶ μικρὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν ἐξ Ἀμοργοῦ

¹ Ὁ πατὴρ τοῦ Κριτολάου ἦτο πιθανῶς ὁ ἀναφερόμενος Ἐπικράτης ὁ πάλαι ἤδη ἀφηρωϊσθεὶς. Πρὸλ. τὸν κατάλογον τῶν ἐφῆβων IG, XII 7, 425 Ἀλ[κ]ιμέδων Ἐπικράτους. Ὁ κατάλογος οὗτος κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην δὲν εἶναι τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ἐπειδὴ ἔχει τὸ Ἑρμεῖ καὶ τὸ Λεύκιος ἀντὶ Λουκίου.

ἐπιγραφὴν παρουσιάζει ἢ ἐκ Θήρας εἰς Βερώνην τῆς Ἰταλίας μετενεχθεῖσα, ἢ καλουμένη «διαθήκη τῆς Ἐπικτήτας». Αὕτη περιέχει πρῶτον μὲν τὴν διαθήκην τῆς γυναικὸς περὶ ἀφηρωϊσμοῦ τοῦ συζύγου καὶ τῶν δύο υἱῶν καὶ περὶ δωρεῶς τριῶν χιλιάδων δραχμῶν ἐκδανεισθησομένων ἐφ' ὑποθήκαις κτλ., δεύτερον δὲ καὶ νόμον περὶ συγκροτήσεως τοῦ κοινοῦ τοῦ ἀνδρείου τῶν συγγενῶν, οἵτινες ἀνέλαβον τὴν θρησκείαν τῶν ἡρώων καὶ τῶν κτιστῶν. Ὅστις θέλει νὰ σπουδάσῃ λεπτομερῶς τοὺς δύο νόμους θὰ εὕρῃ καὶ πολλὰ τὰ ὅμοια καὶ οὐχὶ ἀσημάντους διαφορὰς, προερχομένας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἰωνικῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων μὲν ἐπικρατηθείσης, ἄλλως δὲ τὴν δωρικὴν αὐστηρότητα καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀριστοκρατικὰ αἰσθηματὰ διατηρούσης Θήρας. Κοινοὶ εἰς τὰς νήσους εἶναι οἱ ἀφηρωϊσμοί, ἐξ ὧν γέμει ἡ Θήρα. Διαφέρει δ' ἡ ἐποχὴ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐπειδὴ «ἡ διαθήκη τῆς Ἐπικτήτας» ἐχαράχθη κατὰ τε τὸν Ricci καὶ τὸν Homolle περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6' αἰῶνος, ὁ δ'

ἐξ Αἰγιάλης νόμος εἶναι νεώτερος, ἀναφέρει δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίους ὡς νέον καὶ ἰδιαίτερον γένος ἀνθρώπων μετὰ τὰ κοινὰ τῶν πολιτῶν καὶ παροίκων καὶ ξένων. Ὅμοίως δ' εὐρίσκεται τοιαύτη μνεία τῶν νέων τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνων ἐν τοῖς ψηφίσμασι τῆς Πριήνης τοῖς ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἀσιανῆς ἐπαρχίας καὶ τοῖς κατ' ἀρχὰς τοῦ α' π. Χρ. αἰῶνος γενομένοις (π. χ. ἀρ. 113 83).

Παρέχοντες κατωτέρω τὸ κείμενον ἐν μεταγραφῇ μόνον, ὡς δεδομένου ἐν κεφαλαίοις ψηφίοις ἐν τῷ Corpus (Inscr. Graecae, XII 7, 515), δηλοῦμεν ὅτι πολλὰς καὶ ὀρθοτέρας τῶν ἀναγνώσεων ἡμῶν ὀφείλομεν τῷ κ. U. v. Wilamowitz, μετ' ἐπιμελείας διεξεληθόντι πλεονάκεις ἅπαν τὸ κείμενον. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν κ. Wilhelm, διατρίβοντα ἐν Ἀθήναις καὶ λαβόντα εὐγενῶς τὸν κόπον νὰ παραβάλλῃ τὴν ἀνάγνωσιν ἡμῶν πρὸς τὸ κείμενον, ὀφείλομεν πληρεστέρας καὶ ὀρθοτέρας τινὰς ἀναγνώσεις τῆς ἐπιγραφῆς. (*)

- [Ἀρχοντος] ν μὴνός Ἀπατουριῶνος Ἀρχιτέλν[ε]
 [Παρμενίωνος, Κρ]ατησίλοχος [Ἡγ]ίου, Λεοντεὺς Ἡγίου αἰρεθέντες
 [ὑπὸ τοῦ δήμου κ]ατὰ ψήφισμα, ὥστε νόμον εἰσενεγκεῖν καθὰ ἐπ[ι-]
 [τελεσθήσεται]· ὃ τε ἐγδανεισμός τοῦ ἀργυρίου οὗ ἐπιδέδωκεν Κριτόλαος[ε]
 5 [Ἀλκιμέδοντος] καὶ ἡ δημοθoinία καὶ ὁ ἀγών, καὶ τᾶλλα δὲ πάντα ἐπιτε-
 [λέσκει, γεγ]ράφασι τὸν ἀφηρωϊσμὸν τὸν Ἀλεξιμάχου τοῦ Κριτολάου,
 [καθὼς καὶ] ὃ τε δῆμος ἐψήφισται καὶ Κριτόλαος ἐπέδωκεν εἰς ταῦτα
 A [δραχμ]ὰς δισχιλίας κατὰ τὰδε· <εἰς τε τὸ μὲν> τὸ μὲν ἀργύριον ἐγ[ιδά-]
 [νεῖζεσθ]αι ἐν τῷ Ἀπατουριῶνι μὴνι τὸν τε ἄρχοντα καὶ τοὺς πρυτάνεις[ε]
 10 [καὶ] μισθωτὰς καὶ Κριτόλαον Ἀλκιμέδοντος, ἐγδανεῖζεσθαι δὲ αὐτ[οῖ]
 [ἀπὸ δε]κάτου, τοὺς δὲ δανεισομένους διδόναι ὑποθήκην χωρία
 [πλείονος ἅξια δραχμῶν δισχιλίων ἀνεπιδάνειστα ἰδιωτικῷ δα-
 [νειοῦ, καὶ λ]αμβάνειν ἐπὶ τ[ῇ] προδεδηλωμένῃ ὑποθήκῃ μὴ πλεῖον δρα-
 [χμῶν διακ]ασίων, ὑπογραψ[άτ]ω δὲ ὁ γραμματεὺς εἰς τὰ δημόσια γράμματα
 16 [τα τὸν δεδ]ανεισμένον ἕκαστον πατρώθεν καὶ τοῦ δήμου καὶ τὸ πλῆθος
 [τοῦ ἀργυ]ρίου, οὗ ἂν ᾗ δεδανεισμένος, καὶ τὴν ὑποθήκην, ἣν ἂν δῶι, ῥητῶς,
 [τούς τ]ε γείτονας παρα[γρ]άφειν κύκλῳ· τὸν δὲ τόκον οἱ δεδανεισμένοι
 [τὸ ἀργ]ύριον ἀποδιδότωσ[α]ν δέκατον, καταβάλλοντες αἰ ἐν μὴνι Ἀπα-
 [τουρι]ῶνι ἐν τετ[τ]ε βουλευτῇ, κα[θ]άπερ καὶ τὰ ἱερὰ χρήματα· τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐνο-
 20 [φει]λέσθω παρὰ ταῖς δανεισμένους ἐπὶ ταῖς ὑποθήκαις ἐφ' αἷς ἑδά-
 [νει]σάτο ἕκαστος, καθάπερ καὶ τὰ φυλετικά, εἰς τὸν αἰὲ χρόνον, καὶ μὴ ἔ-
 [στω] αὐτοῦ πρᾶξις· μὴ ἐξέστω δὲ τοῖς ὀφείλουσιν τοῦτο τὸ ἀργύ-
 [ριον] καταβαλεῖν τὸ ἀρχαῖον κατὰ μὴθένα τρόπον, ἀλλ' ἐνοφειλέσθω ἐν
 ταῖς ὑπο[θ]ήκαις ἐπὶ αἷς ἂν δανείσωνται εἰς τὸν αἰὲ χρόνον· ἐὰν δὲ τις κα-
 25 τὰβάλλῃ παρῑρέσει· ἥτινιοῦν εἰ ἄρχ[ο]ντες αὐτῷ προσδέξωνται τὴν
 καταβολήν, μὴ ἔστω αὐτῷ καταβεβλημένον, ἀλλ' ἐνοφειλέσθω ἐν ταῖς

(*) Σημείωσις (. . . .) προσθήκαι τῶν ἐκδοτῶν, < . . . > ἀθετήσεις τῶν αὐτῶν.

- [αὐ]ταῖς ὑποθήκαις, καὶ μὴ ἐν ἧσσον ἔστω πρακτὸς κατὰ ταῦτά· [καὶ ἐὰν] οἱ νέοι ἄρχοντες προσδέξωνται τὴν καταβολήν, ὀφειλέτωσαν δραχμὰς χιλίας τῷ δημοσίῳ, καὶ ἡ καταβολὴ ἀ[κυρος] ἔστω· ἐ[ὰν] δέ τις τῶν
- 30 [δ]εδανεισμένων μὴ ἀποδῶι τὸν τόκον ἐν τῷ μηνὶ τῷ Ἀπατουριῶνι ἐν τετ[ρ]αυ[τά]ρι, ἢ βουλῇ καὶ οἱ λογισταὶ καὶ ὁ ἄρχων παρὰ[χρῆ]μα πραστέωσαν, κα[τά]περ καὶ τὰ ἱερὰ χρήματα, πρὸς τὸ ἡμιόλιον· ὁ δὲ μισθωσάμενος προκατ[α-]
[βαλ]λέτω τὸ μίσθωμα <σαν> ἐν τετ[ρ]αυ[τά]ρι βουλεῖ· ἐὰν δέ τι ὑπερέχῃ μισθούμενα τὰ
[χ]ωρία, ἀποδιδότωσαν τῷ κυρίῳ τῆς ὑποθήκης παρὰ[χρῆ]μα ἐν τετ[ρ]αυ[τά]ρι βουλεῖ
- 35 τὸ ὑπερέχες τοῦ τε τόκου καὶ τοῦ ἡμιολίου, ὁ δὲ γραμματεὺς ὑπογράφε-
[τω] τὴν τε μεμισθ[ω]μένην ὑποθήκην καὶ τ[ὸ]ν μ[ισθωσά]μενον καὶ πόσου ἐμισθ[ώ-]
[σ]ατο καὶ ὅ,τι προκαταβέβληκεν· ἐὰν δέ τις μισ[θωσά]μενος μὴ προκαταβάλ[ῃ]
[παρὰ]χρ[ῆ]μα ἐν τῇ βουλῇ, ἐνγράφτω αὐτὸν ὥ[ς] ἐποφείλοντα δρα-
B χμὰς διακοσίας τῷ δημοσίῳ. "Ὅπως δὲ [κ]αὶ ἡ [δῆμοθ]οινία ἐπιτελε-
- 40 [σ]θεῖ τὸν <ἐν> ἐνιαυτὸν τὸν μετὰ ἄρχοντα . . . ἣν τὸν Ἀρίστωνος, το[ῦ]·
[π]ρυτανεύοντες τὸμ μῆνα τὸν Ἀπατουριῶ[να] ἐλέ[σ]σ[θ]αι ἐπιμελητὰς δύο ἐξ ἁ-
[π]άντων [Α]ἰγιαλέων μὴ νεώτερους ἐτῶν τρι[άκ]οντα· οἱ δὲ αἰρεθέντες λα-
[βό]ντες τὸ ἀργύριον τὸ πίπτον παρὰ[χρῆ]μα ἐμ. μηνὶ Ἀπατουριῶνι ὡ-
[ν]ησάσθωσαν βοῦν ἄρσεν¹ μὴ νεώτερον ἐτῶν δύο καὶ θυσάτωσαν ἐν
- 45 τετ[ρ]αυ[τά]ρι Καλλιστράτου (τοῦ) Ἀρτ[έ]μωνος γενομένει οἱ[κ]ίαι², πομπευέτω-
σαν δὲ τὸν βοῦν³ ἐκ τοῦ πρυτανείου οἱ[κ]ίαι πρυτ[άν]ει[ς] καὶ [ὁ] γυμνασάρχος
[κ]αὶ οἱ ἐφηβοί, ἀκολουθεῖτωσαν δὲ καὶ οἱ νεώτεροι πάντες· εἰ δὲ μὴ, τοὺς
μὴ ἀκολουθοῦντας ἐπανάγκ[α]ζέτω [ὁ] γυμ[να]σάρχος τρόπῳ ὅτῳ
ἂν δύνη[τ]αι· ὅταν δὲ [π]οιή[σ]ωσιν τὸ [δεῖπνον], ἐπ[ε]νέγκαντες κρέα ὅλο-
50 μελῇ ἐστιασ[ά]τωσαν καὶ ἐπιμη[ν]ευσ[ά]τωσαν [οἱ] ἐπιμεληταὶ ἐπὶ τὸ δεῖ-
[πνον]· ἐὰν δὲ ἄλλο αὐτοῖς φαίνηται, προστ[ι]θέτω[σ]αν πρὸς τὸ ἐνὶν ἀργύ[ρ]-
[ο]ν καὶ εἰς τὴν δημοθιοινίαν ἐπιμνηεύοντες μετὰ τοῦ γυμνασι-
[α]ρχοῦ, τὸ δὲ ἐπιμνηεύθην τοῦ ἀργυρίου φέρον[τες] ἐπὶ τὸ δεῖπνον
ποιεῖτωσαν οἱ ἐπιμεληταὶ πάν[τας] τοὺς κλι[σ]μοὺς⁴ κατὰ τρίκλι-
- 55 [νο]ν καὶ τὸ δεῖπνον ἀποδιδότωσαν [τοῖς] τε πολίταις πᾶσιν τοῖς παρὰ-
[γε]νομένοις εἰς τὴν Αἰγιά[λ]ην [καὶ] περιόικοις καὶ ξένοις (καὶ) τοῖς παρὰ-
[γε]νομένοις Ῥωμαίων αὐτῶν καὶ τῶν γυναικῶν⁵], κα[ὶ] κρέα χωρὶς πα[ρ]-
[σῖ]ν [αὐτῶν]⁵, καὶ παρεχέτωσαν ἡδὺ μελίκρατον καὶ τὴν διακονίαν πᾶσαν (τοῦ)
[δεῖ]πνου, παρεχόντες ξύλα καὶ ὕδωρ καὶ ἀλείμματα· ἡ δὲ δημοθιοινία
- 60 [γε]νέσθω ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐπάναγκες· παραθέτωσαν δὲ οἱ ἐπιμε-
[λητ]αὶ πάντως δεῖπνον ἀδάπκον τοῖς ἐν τῷ τρικλείῳ καὶ ἄνθη· παρὰ[τ]ιθέ-
τωσαν (δὲ) τᾶλλα μὲν θυθέντα, [τ]ὰ (δὲ) δέρματα ἀποδόμενοι παρὰ[χρῆ]μα κατα-
ναλισκέτωσαν παρὰ[χρῆ]μα καὶ ταῦτα ἐν τόπῳ διδότωσαν δὲ
[οἱ] ἐπιμεληταὶ τῶν ἐφήβων ἐκάστω αὐτ[ῶν] ὅς κ[ρε]ῶν μὲν τὰ δ[ε]
- 65 [παρ]ατιθέμενα ἄκοντα ἔστω ἀποφορητὰ ἀπὸ [τοῦ] τρικλίνου· ὑπο-
[τι]θέσθωσαν δὲ οἱ ἐπιμεληταὶ ἀπὸ [τοῦ] ἀργυρίου εἰς τὴν ἐχομένην
[ἡ]μέραν τιμὴν οἴνου μετρητῶν ἐννέα, καὶ πα[ρ]ατιθέτωσαν τὴν τε διακον[ί]-
[αν] πᾶσαν κατὰ ταῦτά τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ καὶ [τ]ὸν οἶνον παρεχέτωσαν
δὲ οἱ ἐπιμελητ[αὶ] καὶ τραγήματα ἀμφοτέρως τὰς ἡμέρας καὶ τὴν δ[η]-
- 70 μιοθιοινίαν συντελεῖτωσαν ἐν τῷ γυμνασίῳ, σιτομετρεῖτωσαν δ[ε]
[οἱ] ἐπιμεληταὶ ὠνησάμενοι σῖτον πύρινον ἀπὸ τοῦ ἀργυρίου, διδόν-
[τες] τῇ προτεραιᾷ τοῖς τε πολίταις τοῖς ἐπιδημοῦσιν καὶ παροίκους
[κ]αὶ ξένοις τοῖς παρεπιδημοῦσιν τῶν μὲν ἀνδρῶν ἐκάστω χοίника,

¹ ἀνέγνω Wilhelm.² Οὕτω Wilamowitz.³ ἀνέγνω A. Wilhelm.⁴ Οὕτω Wilamowitz.⁵ Wilamowitz.

- C [τ]ῶν δὲ παίδων ἡμισυ χοίνικος. Ὅπως δὲ καὶ ὁ ἀγὼν γίνηται, οἱ ἐπιμελη-
 75 [τ]αὶ τῇ νομηνίαι σφαιζάτωσαν ἕνα τῇ ἡμέρᾳ κριὸν ὡς βέλτιστον πρὸς
 [τ]ῷ ἀγάλματι. οἱ ἂν στήσῃ Κριτόλαος τοῦ υἱοῦ Ἀλεξιμάχου καὶ πα[ρα-]
 [θέ]τωσαν παράθεσιν ἐκ πυρῶν ἡμιέκτων τεσσάρων καὶ τοῦ κριοῦ τὰ κρέα
 [όλο]μελῇ ἀποζέσαντες παρκατιθέτωσαν τῷ ἀγάλματι καὶ τὴν παράθεσιν.
 [τῇ] δὲ δευτέρᾳ συντελείτωσαν τὸν ἀγὼν(α) μετὰ τοῦ γυμνασιάρχου
 80 κατανάλισκοντες εἰς τὰ ἔπαθλα τὸν τε κριὸν ὅλον καὶ τῆς παραθέ-
 σεως τὰ ἡμίση, τὰ δὲ ἡμίση ἔστω (τῶν) πρυτάνεων καὶ τῶν ἐπιμελητῶν. τιθέ-
 τωσαν δὲ τὰ ἔθλα πάντα τιθέντες παίδων καὶ ἀνδρῶν κατὰ τὸν γυμνασι-
 [α]ρχ[ι]κὸν νόμον. πανκράτιον δὲ μὴ τιθέτωσαν, ἀλλ' ἀνακηρυσσέσθω νικῶν
 [Ἀ]λεξιμάχος Κριτολάου. Ὅπως δὲ καὶ λαμπὰς γίνηται παίδων καὶ ἀνδρῶν,
 85 [ἐπι]μελείσθω ὁ γυμνασιάρχος τάσσων, ὡς ἂν αὐτῷ φαίνεται, καὶ ἐπανα[γ-]
 κάζων τρέχειν τοὺς νεωτέρους τῶν ὑποτεταγμένων ἐτῶν πάντας.
- D Πρὸ τοῦ δὲ τὸν ἀγὼνα συντε(λεσ)θῆναι, οἱ ἐπιμεληταὶ λόγον ἀποδότησαν
 [τ]ῇς δαπάνης, γράψαντες εἰς σανίδας τοὺς τε πρυτάνεσι καὶ τῷ γυμ-
 νασιάρχῳ, οἱ δὲ ἐκτιθέτωσαν σκοπεῖν τῷ βουλομένῳ, καὶ ὁμοσά-
 90 [τ]ωσαν οἱ ἐπιμεληταὶ τόνδε τὸν ὅρκον. «Ὁμνύμεν Δίκῃ Ποσειδῶ Δῆμητρα·
 ἐδαπανήσαμεν τὸ ἀργύριον πᾶν τὸ ἀπ[ο]τεταγμέ[ν]ον [ε]ἴς τ[ε] τὴν δημο-
 [θ]οινίαν καὶ τὸν ἀγὼνα ἀφειρημένης τιμῆς οἴνου [με]τρητῶν ἐννέα, καὶ
 [ο]ὐ νομισσόμεθα οὐθέν, καὶ καταστήσομε[ν] ἐπιμελητὴν τῶν <ἐν τοῖς> ε[ὐ]ερ-
 [γε]τῶν καὶ ἀλειτουργήτων τὸν εὐπωρότατον, ὅπως ἂν καὶ κράτιστα λει-
 95 [το]υργήσῃ. Εὐορκοῦντι μὲν εὖ εἶναι, ἐπιορκοῦντι δὲ τάναντία». ὅταν δὲ ὁμο-
 [σω]σι[ν], ἐλέσθωσαν οἱ ἐπιμεληταὶ ἐπιμελ[η]τὰς μετ' ἐν[ε]ωτ[έ]ροις ἐτῶν τριάκο[ν]-
 [τα] καὶ μὴ ἔχοντας ἄλλην λειτουργίαν πολιτικὴν. οἱ δ[ὲ] αἰρεθέντες διου-
 [κ]εῖτωσαν κατὰ τὰ προγεγραμμέν[α] ἐν τῷ νόμῳ καὶ π[α]ραλαμβάνοντες[ε]
 [τὸ] ἀργύριον τὸ πίπτει ἐν τεῖ βουλευτῇ ἀναγρ[α]φέσθωσαν. τοὺς δὲ αἰρεθέν-
 100 [τ]ας ὁ γραμματεὺς ἀναγραφάτω, [ἀ]νακηρυσσέτω δὲ ὁ κῆρ[υ]ξ ἐπὶ τοῦ ἀ-
 [γῶ]νος παραχρῆμα, ὅτι στεφανοῦσιν οἱ πρε[σβ]ύτεροι [καὶ] οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ
 [ἐ]νοὶ πάντες Ἀλεξιμάχ[ου] Κριτολάου ἀρετῆς ἐνεκα καὶ εὐταξίας ἧς
- E [ἐ]χῶν διετέλει. Ὅπως δὲ καὶ ἡ θυσία γίν[η]ται [εἰς τὸν] ἀ[ε]τ[έ]ρον, οἱ πρυ-
 [τάν]εις οἱ πρὸν ανεύοντες τὸ μῆνα τὸν Τυρ[ρ]ε[ν]να θύετωσαν αἶγα τῇ
 105 [αὐτῇ] ἡμέρᾳ, ὅταν καὶ Ἐπικράτει θύωσι, λαμβάνοντες καὶ τοῦτο τὸ
 [ἀπο]τεταγμένον παρὰ τῶν ταμιῶν, καὶ οἱ ταμίαι ἐπάναγκες διδότη-
 F [σαν]. Ἐὰν δὲ τις ὠνήσῃται τὰς ὀφειλούσας ὑπ[ο]θήκας ἢ ὑποθήκηται, καθ' ὃν
 [εἴρη]ται τρόπον φερέτω τὸν τόκον καταβάλλων [ἐν τεῖ βουλ]ῇ τοῦ Ἀπα-
 τουριῶνος μηνὸς ὁ ἔχων τὴν ὑποθήκην [ἐ]ὰν δὲ μὴ φέρῃ, μισθούσθω ἢ ὑ-
 110 [πο]θήκη κατὰ τὰ αὐτά. τοῦ δὲ ἀρχαίου μ[η]δ[έ]τε[σ]τε ἔστω ἢ καταβολή, ἢ
 [δ]ὲ βουλή καὶ ὁ ἄρχων καὶ οἱ ταμίαι, ὅταν πράξωσι τὸ ἀργύριον, διδότη-
 [σ]αν παραχρῆμα ἐν τεῖ βουλευτῇ τοὺς ἐπιμεληταῖς τοὺς κατασταθεῖσιν,
 καὶ ὁ γραμματεὺς ἀναγραφάτω τοὺς τε καταβαλόντας καὶ πόσ[ο]ν
 [ἐ]καστος κατέβαλεν καὶ τοὺς λαμβάνον[τ]ας τῶν ἐπιμε[λ]ητῶν καὶ πό-
 115 [σ]ον λαμβάνουσιν. τῇ δὲ βουλῇ [μὴ] ἐξέστω πρότερον χρηματίσαι μ[η]-
 [θ]έν, μηδὲ ὁ ἐπιστάτης προτιθέτω, ἐὰν μὴ πράξωσιν τὸν τόκον παρὰ
 τῶν ὀφειλόντων τοῦτο τὸ ἀργύριον. ἐὰν δὲ τις ἐπιμελητῆς αἰρεθείς καὶ
 [λα]βὼν τὸ ἀργύριον μὴ συντελέσῃ τὴν λειτουργίαν, ἀποδότη δ[ρα]-
 [χ]μὰς χιλίας τῷ δημοσίῳ, καὶ ὁ πράκτωρ αὐτὰ πράξάτω. εἰ δὲ μὴ, ὑπόδι-
 120 [κο]ς ἔστω τῷ βουλομένῳ. ἐὰν δὲ τις αἰρεθείς καὶ λαβ[ῇ] τὸ ἀργύριον
 [τ]ελευτήσῃ, οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἀποδιδότωσαν [τὸ] ἀργύριον ἐν τῇ

- G [πρώ]τη [ἐ]κκλησίαι, ἀφ' οὗ ἂν τελευτήσῃ, ὁ δὲ δῆμος[ς καὶ] τ[ὸ] κεφάλαι[ο]ν καὶ τὸ
 [ἀ]ργύριον τὸ καταβληθὲν διδόντω παρὰ χρηματῶ δημοσίῳ. Τὸ δὲ ἀ[ρ-]
 [χα]ίον τὸ ἐπιδομένον ὑπὸ Κριτολάου εἰ[ς] ταῦτα μὴ ἐξέστω με-
 125 [τα]θεῖναι εἰς ἄλλο μὴθέν· ἐὰν δὲ τις εἴπῃ εἰ ἐπιψηφίσῃ ἢ ὁ ἐπιστάτης εἰ
 [οἱ] πρόεδροι προθῶσιν εἰ ὁ γραμματεὺς γράψῃ εἰ ἀναγνῶ, ὥς δε[τε] ταῦτα
 [τ]ὰ χρήματα εἰς ἄλλο τι καταχωρισθῇ· καὶ [ἀ]λλο[υ]¹ μετακινήθῃ·
 [ν]α[ι] τι τῶν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων, ὁ τούτων τι ποιήσας ἄτιμος
 [ἔ]στω καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ δημοσία· γραφέσθ[ω] δὲ ὁ βουλούμενος Αἰγιαλέω[ν]
 H 130 [οἱ]ς ἐξεστὶν πρὸς τὸν θεσμοθέτην ἐπὶ τῷ ἡμίσει. Τὸν δὲ νόμον τόνδ[ε]
 [εἰ]ν[αι] κύριον εἰς τὸν πάντα χρόνον, καὶ ὁ γραμματεὺς αὐτὸν ἀναγ[ρα-]
 [ψ]άτω εἰς τὰ δημόσια γράμματα πάντα καὶ εἰς τὰς δέλτους, οὗ οἱ [νόμοι]
 [εἰ]σὶν ἀναγ[ρα]φ[ε]μένοι, ἀναγραφάτω δὲ καὶ Κριτόλαος εἰστήλην καὶ
 [στ]ησάτω, [οἱ] ἂν καὶ τὸν ἀνδριάντα ἴσται.

HILLER VON GAERTRINGEN

¹ Οὕτω Wilamowitz, ἀντὶ τοῦ ἄλλου (= εἰς ἄλλον τόπον).

Ἡ ἐπιγραφὴ παρέχει νέας τινὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ λίαν ἀνεπτυγμένου δικαίου τῆς Ἀμοργοῦ καὶ εἰδικῶς ὡς πρὸς τὸ ἐνεχυρικὸν δίκαιον τῶν Ἑλλήνων. Περιέχονται δ' αὗται ἐν τῷ πρώτῳ κυρίῳ μέρει τοῦ νόμου, καθ' ὃν διατίθεται τὸ δωρηθὲν χρηματικὸν κεφάλαιον.

Ἡ κοινότης ἐπιθυμεῖ νὰ διενεργήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἀσφαλῶς καὶ νὰ διαθέσῃ τὰ χρήματα, ὧν οἱ τόκοι χρησιμεύουσιν ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ, οὐ μόνον συμφερόντως ἀλλὰ καὶ διαρκῶς. Πρὸς τοῦτο προσβάλλει τὸν ὅρον, ὅτι τὰ κτήματα, ἐφ' ὧν θὰ παρὰχωρηθῇ ἐπὶ ὑποθήκῃ τὸ κεφάλαιον κατὰ μέρη οὐχὶ ἀνώτερα τῶν 200 δραχμῶν, ὀφείλουσι νὰ εἶναι ἐλεύθερα ὑποθήκης καὶ ἐκτὸς τούτου ὅτι ἕκαστον ἐκ τῶν κτημάτων πρέπει νὰ ἔχῃ ἀξίαν μεῖζονα τῶν 2,000 δραχμῶν, ὥστε εὐκόλως νὰ δύναται νὰ ὑπομείνῃ τοκισμὸν πρὸς 10 %.

Ὁ ὅρος οὗτος καθ' ἑαυτὸν ἦτο ἤδη ἀσυνήθης ἀξίωσις, ἐπειδὴ ἄλλως ἤρκοῦντο εἰς τὸ ἀξιόχρεον τοῦ ἐνεχυροῦ (πρβλ. H. F. Hitzig, Das griechische Pfandrecht (München 1895, 23), ἢ τὸ πολὺ, ὅπως ποτὲ ἐν Δελφοῖς, ὠρίζετο ἡ ἀπαίτησις: ἔστω δὲ ὁ ἀγρὸς ἀξίος τοῦ διδομένου ἀργυρίου διπλασίου (Michel, Recueil, 263, 30).

Ἐκπληρουμένου τοῦ θεμελιώδους τούτου ὅρου καὶ ἀφ' οὗ τὰ χρήματα παρείχοντο ὡς δάνεια διαιρούμενα εἰς 10 τοὐλάχιστον μέρη, τόσον ἀσφαλῆς ἔθεωρεῖτο ἐν Ἀμοργῷ ἡ τοιαύτη διάθεσις τῶν χρημάτων, ὅσον ἡ ὑποθήκευσις ἔδει νὰ εἶναι κατὰ νό-

μον ὑποχρεωτικὴ καὶ διὰ τὰ δύο μέρη. Οὕτε ἡ πολιτεία εἶχε τὸ δικαίωμα τὸ ὑπ' αὐτῆς δανεισθὲν κεφάλαιον νὰ εἰσπράξῃ, οὔτε ὁ ὀφειλέτης ἐδικαιοῦτο διὰ πληρωμῆς τοῦ κεφαλαίου νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἑαυτοῦ κτῆμα. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον εἶχον διατεθῇ διαρκῶς καὶ τὰ κοινοτικά χρήματα ἐν Αἰγιαλῇ (τὰ φυλετικά)¹. Ἡ παραδοχὴ προσφερομένης ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου πληρωμῆς ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς τὰς ἀρχὰς ἐπὶ μεγάλῃ ποινῇ. Ἐὰν δ' ἡ πληρωμὴ εἶχε πραγματοποιηθῇ κατ' ἀβλεψίαν τινά, ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐκτίσεως τῶν τόκων τῆς ὑποθήκης θὰ ἐξηκολούθει ἀδιατάρακτως νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ κτῆμα. Ὅλως διαφόρως ἐχρημάτιζον ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ὅπου προετίμων δάνεια μετὰ βραχείας προθεσμίας (ἐπὶ 5 ἔτη π.χ. ἐν Δελφοῖς), ἵνα πειθωνται περὶ τῆς ἱκανότητος πρὸς πληρωμὴν τοῦ ὀφειλέτου ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερον. Διὰ τῆς τοιαύτης ἐπ' ἀπειρον χρόνον σταθερᾶς διαθέσεως τοῦ κεφαλαίου ἐπεδίωκον, ὅπως ἀποτελεσματικῶς προλάβωσι πᾶσαν κατάχρησιν αὐτοῦ. Εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνετελεῖ καὶ ὁ ἐν τέλει τοῦ δημοσίου ἐγγράφου συνήθης ἐπικυρωτικὸς τύπος (στ. 124-129).

Ἐὰν δ' ὁμῶς συνέβαινεν, ὥστε ὁ ὀφειλέτης τῆς ὑποθήκης νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ τὰς χρηματικὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις ἢ νὰ πληρώσῃ οὐχὶ κατὰ τὴν νόμιμον προθεσμίαν, εἶχε τότε δικαίωμα ὁ πιστωτὴς

¹ Ὡς φαίνεται μόνῃ ἡ Αἰγιαλὴ ἐκ τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ἀμοργοῦ εἶχε φυλάς.

κατὰ τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον, οὗ τὴν ἐν Ἀμοργῷ ἰσχύον ἢ ἐπιγραφὴ περὶ ὑποθέσεως τοῦ Νικηράτου (Dittenberger Syll.² 831) ῥητῶς μαρτυρεῖ, ἄνευ ἄλλης διαδικασίας νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ὑποθηκευθέντος κτήματος διὰ τῆς ἐμβατεύσεως (Hitzig, Griech. Pfandrecht 81). Τίνα δικαιώματα παρεῖχεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐμβάτευσις, ἂν πλήρῃ ἰδιοκτησίαν ἢ μόνον κυριότητα καὶ δικαίωμα πωλήσεως, εἶναι ζήτημα περὶ οὗ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐφιλονίκησαν οἱ ἐρευνῶντες. Τόσον περισσότερον διὰ ταῦτα ἀξιόλογοι εἶναι αἱ ῥηταὶ μαρτυρίαι τοῦ νέου νόμου. Πλήρῃ ἰδιοκτησίαν (τοῦ ὑποθηκευθέντος κτήματος) δὲν ἐλάμβανε τὸ κράτος, ἀλλ' ἐμίσθωνε τὸ κτῆμα, ἵνα εἰσπράξῃ τὸ ἑαυτοῦ χρῆμα. Ὁ νέος μισθωτὴς ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν τῆς προπληρωμῆς τῶν τόκων ὡς καὶ τοῦ ἐπιδληθέντος διὰ τὴν ἐπιθρόδυνσιν προστίμου (στίχ. 32 πρὸς τὸ ἡμιόλιον). Ὁμοίως ἐχρημάτιζον ἐν Ἀμοργῷ ὡς πρὸς τὰ *ιερά χρημάτα*, ὅτε τις δηλ. δὲν ἐξεπλήρωνε τὰς χρηματικὰς τοῦ ὑποχρεώσεως πρὸς τινὰ ναόν.

Κατὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ταύτην ἐνοικίασιν τῶν ἐνυποθήκων κτημάτων, ἐπειδὴ μεγάλη ἦτο ἡ ἀξία αὐτῶν ἢ ἀπαιτούμενη κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπιθάρυνσιν, ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῇ, ὥστε τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα τοῦ κτήματος νὰ μὴ ὑπερτερήσῃ κατὰ πολὺ τὸ πληρωτέον ποσὸν καὶ νὰ μὴ προέλθῃ ὑπεροχὴ τις. Εἰς τίνα ἀνῆκεν ἡ ὑπεροχὴ αὕτη; Οὐδαμοῦ τῶν πηγῶν τοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου ἠδύνατό τις μέχρι τοῦδε νὰ εὕρῃ ῥητὴν διάταξιν περὶ τῆς διαθέσεως ταύτης. Τόσον περισσότερον ἀξία εἶναι διὰ τοῦτο ἡ φιλόανθρωπος διάταξις τοῦ νόμου τῆς Ἀμοργῶ: (στ. 33) *ἐὰν δέ τι ὑπερέχῃ μισθούμενα τὰ χωρία ἀποδιδότωσαν τῷ κυρίῳ παραχρῆμα ἐν τεῖ βουλευτῇ τὸ ὑπερεχὲς τοῦ τε τόκου καὶ τοῦ ἡμιολίου*. Αὕτη δεικνύει σαφῶς, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον, εἰ καὶ τὸ πρῶτον κατὰ μεταγενεστέραν τινὰ βαθμίδα τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ (κατὰ τὸ τέλος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος) ἀνεγνώρισε τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸ μισθούμενον ἐνέχυρον περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ὑπεροχῆς καὶ παρέχει ἀξιόλογον συμπλήρωσιν τῆς ἀγχίνου ἀναπτύξεως τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ Hitzig (σ. 102).

Ἐν τέλει τοῦ νόμου ὑπάρχει προσέτι ἡ ἀναγκαία προσθήκη εἰς τοὺς ὅρους περὶ τοῦ δανεισμοῦ τῶν δωρηθέντων χρημάτων. Ἐπειδὴ ἡ ἀξία τῶν

ἐνυποθήκων κτημάτων ἦτο τοῦλάχιστον δεκαπλάσια τῆς χρηματικῆς ποσότητος, δι' ἧς ἐπεβαρύνοντο, ὥφειλεν ἡ πολιτεία ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ ἄλλην ἐνεχυρίασιν γινομένην διὰ δευτέρας ἢ τρίτης ὑποθηκεύσεως, ἐὰν μόνον ὁ νέος δανειστής τοῦ ὑποθηκευθέντος κτήματος ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώνῃ μετ' ἀκριβείας εἰς τὸ κράτος τοὺς πληρωτέους τόκους τῆς πρώτης ὑποθήκης. Ἐὰν δὲν πληρώνῃ, ἐπακολουθεῖ πάλιν ἀναγκαστικὴ μίσθωσις τοῦ κτήματος, ἐπαναλαμβάνομένου πάντοτε τοῦ ὅρου, ὅτι ἡ ἀπότισις τοῦ κεφαλαίου τῆς πρώτης ὑποθήκης εἰς τὸ κράτος δὲν εἶναι δυνατόν ἐπ' οὐδενὶ ὄρῳ νὰ συμβῇ.

Νομικῶς ἐνταῦθα εἶναι σπουδαῖον, ὅτι, ὡς ἡ δευτέρα ὑποθήκευσις, οὕτω καὶ ἡ πώλησις ἦτο δυνατὴ ἐν παντὶ χρόνῳ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαία ἡ τοῦ πρώτου πιστωτοῦ, δηλ. τῆς πολιτείας, συναίνεσις. Ὁφείλομεν ἐντεῦθεν νὰ δεχώμεθα, ὅτι ὑποθηκεύσεις καὶ ἀγοραὶ κτημάτων ἐν Ἀμοργῷ ἦσαν ὅσον τὸ δυνατόν εὐκολοὶ καὶ συχναί. Τὰ περὶ τούτων ἔγγραφα ἐτηροῦντο δημοσίως, ὅπως ἐν Τήνῳ, ὅπου οἱ μεγάλοι πίνακες ἐπανευρέθησαν. Διότι καὶ ἐν Ἀμοργῷ ἐγένετο ἐπιμελεστάτη δημοσία καταχώρησις τῶν ὀφειλετῶν τῆς πολιτείας μετ' ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν κτημάτων, μνείας τῶν γειτόνων καὶ μετὰ προσθήκης πάσης μεταβολῆς ὡς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν. Τὸ ἄριστον παράδειγμα τοιούτου καταλόγου ὀφειλετῶν ὑποθηκῶν παρέχει νῦν ἡ μεγαλοπρεπὴς δωρεὰ τοῦ ἐξ Ἀφροδισιάδος Ἀττάλου, περὶ ἧς ἐν ἄλλῳ τόπῳ λεπτομερῶς θὰ πραγματευθῶμεν, ὅστις παρὰ τὸ καίμενον τῆς δωρεᾶς προσέθεσε καὶ πίνακα τῶν ἑαυτοῦ ὀφειλετῶν, πρὸς οὓς εἶχε δοθῇ ἕως τότε ὡς δάνειον τὸ κεφάλαιον μετὰ τοκισμοῦ (Rev. Et. Grecq. 19 (1906) 237).

Ὁ σκοπὸς τῆς δωρεᾶς τοῦ Κριτολάου εἶναι ὁ ἀφηρωϊσμός τοῦ προφανῶς ἐν νεανικῇ ἡλικίᾳ ἀποθανόντος υἱοῦ του Ἀλεξιμάχου. Ὅπως ἐν Ἀκραϊφιαῖς, κατ' ἀνάλογον ἀλλὰ κατὰ πολὺ ὑστερωτέραν περίπτωσιν, μήτηρ πενθοῦσα συνιστᾷ διὰ δωρεᾶς αὐτῆς σύνοδον τῶν ἡρωϊαστῶν καὶ ἐφήβων Ἐπαμινώνδου τοῦ νεοῦ ἡμῶν εἰς μνήμην τοῦ προῶτως ἀποθανόντος υἱοῦ αὐτῆς (IG. VII 2725 καὶ νέαν ἀνάγνωσιν ἐν Bull. de Corr. Hell. 1898, 256), οὕτω ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ Κριτόλαος διὰ τῆς δω-

ρεῖς του νὰ καταστήσῃ κυρίως τοὺς συνομηλίκους τοῦ Ἀλεξιμάχου κοινωνοὺς τῆς κατ' ἔτος τελουμένης ἐπιμνημοσύνης ἐορτῆς. Διορίζεται λοιπὸν διὰ τοῦ περὶ τῆς δωρεᾶς νόμου ἐπίσημος συμμετοχὴ τῶν σχολείων ἐν πᾶσι τοῖς τελουμένοις. Ἐν πρώτοις δὲ τοῦτο ἀποβλέπει εἰς τὴν *πομπήν*, ἣτις προηγεῖται τῆς *δημοθουίας*. Ὁ γυμνασάρχος ἡγεῖται τῆς πομπῆς τῶν ἐφ' ἡβῶν, ἀλλ' ὀφείλει πρὸς τοῦτο νὰ φροντίσῃ, ὅπως καὶ οἱ νεώτεροι πάντες, πᾶσαι δηλ. αἱ ἡλικίαι τῶν παιδῶν τῶν σχολείων προστεθῶσιν εἰς τὴν πομπήν. Ὡς πρὸς τοῦτο χορηγεῖται εἰς αὐτὸν ῥητῶς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀναγκάξῃ εἰς συμμετοχὴν τοὺς ἀμελεῖς μαθητάς¹, ἀκριβῶς ὅπως (ἐν στ. 85) ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν λαμπαδηδρομίαν διὰ τοὺς νεωτέρους εἶναι ἐπίσημός τις καὶ ἐπιβεβλημένη. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀσχεῖ ἡ πολιτεία ἐν Ἐρετρίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ πειθαναγκασμοῦ τῶν σχολείων, ὅπου ἐξ ὁμοίας ἀφορμῆς ἵνα ἀποβῇ πολὺ μεγάλη ἡ συμμετοχὴ εἰς τινὰ τελετήν, εἶναι ἀναγεγραμμένοι τιμωρίαι ἐν τῷ νόμῳ, (*Leges Graecorum sacrae* ed. Prott-Ziehen II 89, 26) διὰ τοὺς ἀμελήσαντας νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν πομπήν καὶ ἐν Κορησῶν τῆς Κέως, ὅπου κατὰ τινὰ ὅμοιον περὶ ἐορτῆς νόμον (IG. XII 5, 647 Michel Recueil 402, 26): ὅς δ' αἱ μὴ παρῇ (κατὰ τὴν λαμπαδηδρομίαν δηλ.) τῶν νεωτέρων δυνατὸς ὢν, κύριος ἔστω (ο. ε. ὁ γυμνασάρχος) αὐτὸν ζημιῶν μέχρι δραχμῆς. Τοιαῦται τιμωρίαι ἀπέβλεπον ἄλλως μᾶλλον τοὺς γονεῖς ἢ τὰ τέκνα, ὡς τὸ ψήρισμα τῆς Στρατονικείας περὶ τῆς ἰδρύσεως σχολικοῦ χοροῦ δεικνύει, καθ' ὃ ἐπεβάλλετο νόμιμος τιμωρία ἐναντίον πατέρων, οἵτινες δὲν στέλλουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἵνα ἄσωσιν.

Περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐστιάσεως τοῦ λαοῦ πρὸ βλ. A. Wilhelm. Oesterr. Jahresh. 1907, 25. Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς Παναμάρου ἐτάσσοντο οἱ ἐστιώμενοι, ὡς ἐν Ἀμοργῷ κατὰ τὸ τρίκλινα. Πρὸ βλ. Bull. Corr. Hell. 11, 383, 28: τοῖς μὲν ἀνδράσιν ἐν τῷ Κομυρίῳ δεῖπνα παρέσχον κατὰ τρικλινιαρχίας καὶ τὸν οἶνον ἔδοσαν ταῖς δὲ γυναῖξιν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ αὐταῖς παρέσχον οἶνον πλεῖστον. Ὅτι ἡ τοιαύτη ἐστιάσις ἐγίνετο ἐν τῷ γυμνασίῳ εἶναι καὶ ἄλλως πολλαχῶς μεμαρτυρημένον.

Ὁ ἀγὼν θεωρεῖται πρὸ πάντων ὡς ἐορτὴ κατὰ τὴν ἰδρύσιν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀλεξιμάχου. Καὶ

¹ Τοῦτο δηλώνει φανερώς ὁ ἑπαινος αὐτοῦ ἐνεκα τῆς ἐνταξίας, λέξεως συνήθους ἐν τοῖς πιστοποιητικοῖς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. Πρὸ. Americ. Journ. of Arch. XI (1896) 191.

περὶ τοιούτων ἀποκαλυπτηρίων ἀνδριάντων ἐπραγματεύθη πρὸ ὀλίγου ὁ A. Wilhelm ἐν Oester. Jahr. 1907, 28. Ἐορτάζονται ταῦτα ἄλλως διὰ θυσιῶν, σπονδῆς ἐλαίου καὶ διανομῆς χρημάτων, ἐν δὲ Ἀμοργῷ διὰ νέου ἀγῶνος, ὅστις πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς λοιποὺς τῆς πόλεως σχολικοὺς ἀγῶνας καὶ περὶ οὗ ὁ γυμνασιαρχικὸς νόμος περιεῖχεν ἰδιαιτέρας διατάξεις. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον δὲν θὰ τελῇται τὸ παγκράτιον καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ θὰ κηρύσσεται ἐκάστοτε ὁ Ἀλεξιμάχος νικητῆς, ἵσως ἐπειδὴ ὅτε ἔζη ἐνίκησέ ποτε παγκράτιον. Ὡς τι νέον εισάγεται εἴτα ἡ λαμπαδηδρομία καὶ ἐνεκα τούτου χορηγεῖται τὸ δικαίωμα εἰς τὸν γυμνασάρχον νὰ ὀρίσῃ μόνος τὰς κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ προγράμματος διατάξεις.

Ἡ κυρία δαπάνη τῶν διαχειριστῶν τοῦ δωρηθέντος χρήματος, δηλ. τῶν δύο ἐπιμελητῶν, οἵτινες τὸ πρῶτον μὲν ἐξελέγοντο ἐκ τῶν πρυτάνεων, εἴτα δὲ τοῦναντίον οἱ ἴδιοι ὠρίζον τοὺς διαδόχους τῶν, ἦτο, ὡς εἶναι φανερόν, ἡ *δημοθουία*. Ἐνεκα τούτου εἶναι εὐνόητον, ὅτι οὗτοι ἤδη πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ ἀγῶνος ὤφειλον νὰ δώσωσι δημοσίως ἀπολογισμὸν περὶ τῶν δαπανηθησομένων διὰ τὴν δημοθουίαν λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἐξόδα τοῦ ἀγῶνος. Τούτου δὲ τὸν λογαριασμὸν πρέπει νὰ πιστώσωσι δι' ὅρκου, ἀκριβῶς ὅπως οἱ ἐπιμεληταὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἀγασικλέους ἐν Καλαυρείᾳ καθ' ὁμοίαν περίπτωσιν: ποτομοσοῦνται τὸν Δία τὸν Σωτήρα εἰ μὴν μὴθὲν νοσοφίζεσθαι (IG. IV 841, ὁμοίως ἐν 840, 16. Πρὸ βλ. Ziebarth, Beiträge zum griech. Recht, I n. 9. Zeitschrift f. vergleich. Rechtswissensch. XVI 257).

Εἶναι περιέργον, ὅτι ἐν τῷ ὅρκῳ ἀνευρίσκει τις τὸν ἀπτικὸν τύπον τοῦ ὅρκου: *ὀμνύομεν Δία Ποσειδῶ Δήμητρα*, ἐν οἷς Ἀθηναῖοι μετὰ τῆς προσθήκης τῆς Ἀθηνᾶς εἰσήγαγον εἰς Κέων (πρὸ βλ. Ziebarth, De iureiurando in iure Graeco (1892, 19). Καὶ ἄλλως ὁ ὅρκος εἶναι ἄξιος προσοχῆς, ἐπειδὴ εἶναι συντεθειμένος ἐκ δύο διαφόρων ὅρκων, ἐκ τοῦ περὶ τοῦ λογαριασμοῦ ὅρκου τῶν ἐπιμελητῶν καὶ τῆς ἐνὸρκου ὑποσχέσεως, ὅπως ἄλλως πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἄλλων εἶναι σύνηθες. Ὅλως τυπικὸν εἶναι τὸ: *εὐδοκοῦντι μὲν εὖ εἶναι ἐπιδοκοῦντι δὲ τάναντία*, ὅπερ μετὰ τὰ ὀμνύομεν — ἐδαπανήσαμεν — οὐ νοσοφισόμεθα — καταστήσομεν ἔδει κυρίως νὰ ἐξενεχθῇ ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ.

ΠΗΛΙΝΗ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ ΕΚ ΚΛΑΖΟΜΕΝΩΝ

(Πίν. 9).

Ἐκ τῶν λυπηροτέρων κενῶν τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ Μουσείου εἶναι ἡ σχεδὸν ἐντελής ἑλληειψις ¹ ἔργων πλαστικῶν ἢ γραπτῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἰωνικὴν τέχνην, ἐκείνην, « ἥτις ἀπέβη ἡ ζύμη διὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα » ². Τόσον μᾶλλον εὐφρόσυνον κατῆμα τοῦ Μουσείου εἶναι διὰ τοῦτο πηλίνη σαρκοφάγος ἐκ Κλαζομενῶν, πρὸ τινων μηνῶν εἰσαχθεῖσα, ἃν καὶ εἶναι ἐκ τῶν κοινοτέρων τοῦ εἶδους τούτου ἔργων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον μετὰ πολλῆς προθυμίας συνοδεύομεν ἐνταῦθα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Cillieron φιλοπονηθὲν σχέδιον μετὰ συντόμου περιγραφῆς καὶ τινων παρατηρήσεων.

Ἡ σαρκοφάγος προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς νεκροπόλεως τῶν Βρουλῶν, ἀφ' ἧς καὶ τόσαι ἄλλαι προῆλθον. Συνετέθη ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Μουσείου ἐκ πολλῶν τεμαχίων οὕτως, ὥστε ἡ ἐξωγραφημένη ἐπιφάνεια ἐκτὸς ἐλαχίστων κενῶν ὁλόκληρος ἀπεκατεστάθη. Ὁμοίως διετηρήθη ἐκ τῶν πλαγίων πλευρῶν μικρὸν μὲν ἄλλ' ἀρκετὸν μέρος, ὥστε νὰ ὁδηγηθῶσιν οἱ τεχνῖται εἰς τὴν διὰ γύψου συμπλήρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ σώματος τῆς σαρκοφάγου. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι τοῦ σπανιωτέρου ὀρθογωνίου τύπου ἡ σαρκοφάγος ἡμῶν ἀλλὰ τοῦ συνηθεστέρου, καθ' ὃν αἱ πλευραὶ, πλὴν τῆς πρὸς τοὺς πόδας, συγκλίνουσι καὶ ἀποτελεῖται οὕτω σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐντετυλιγμένον νεκρὸν. Μῆκος 2,10, πλάτος μέγιστον τῆς γραπτῆς ἄνω ἐπιφανείας 0,96, τῆς κάτω 0,66.

Ἡ πλευρὰ ἡ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ δὲν

συγκλίνει ὁμοίως, ὡς ἐλέγχθῃ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ὀρθὴν γωνίαν μετὰ τῆς ἄνωθεν γραπτῆς ἐπιφανείας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν πλαγίων πλευρῶν παρατηρεῖται κύμα τεκτονικὸν ἰσχυρῶς μὲν εἰ καὶ ἀνίσως ἐξωγωμένον ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν, ἀσθενέστατα δέ, μόλις 0,015, ἐπὶ τῆς τῶν ποδῶν. Προσέτι τὸ κύμα τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν κοσμεῖται διὰ τοῦ ἰωνικοῦ λεγομένου κυματίου, ἐνῶ τὸ τῆς ἄνω πλευρῆς εἶναι μόνον διὰ γανώματος, ὡς φαίνεται, ἐπιχειρισμένον, τὸ δὲ τῆς τῶν ποδῶν στερεῖται παντὸς χρίσματος.

Τὰ ἀνωτέρω παρατηρούμενα ἐπίσης ἢ καὶ μετὰ μικρᾶς διαφορᾶς ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων σαρκοφάγων τοῦ αὐτοῦ τύπου ¹ ἔπεισαν τὸν Meurer νὰ ἐξενέγκῃ τὴν εὐλογον αὐτοῦ γνώμην ² περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν σχεδὸν κατὰ τὴν μίαν μόνον ἐπιφάνειαν γραπτῶν τούτων σαρκοφάγων. Αὗται μετὰ τοῦ ἐντὸς νεκροῦ ἐποποθετοῦντο ὀρθαί ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῶν ποδῶν, μέχρις ὅτου συνετελοῦντο αἱ πρὸ τῆς ταφῆς τελεταί. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ διαφέρει ἡ πρὸς τοὺς πόδας πλευρὰ καὶ διατὶ καὶ αἱ ἄλλαι μένουσι κατὰ μέγα μέρος ἀκόσμητοι.

Τὴν γνώμην τοῦ Meurer δύναται νὰ ἐνυσχύσῃ καὶ ἡ ἐξῆς λεπτομέρεια, ἣν παρατηρῶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σαρκοφάγου. Τὰ ὅρια τῶν ἄνωθεν γραπτῶν ἐπιφανειῶν καὶ τῶν πλαγίων πλευρῶν δὲν εἶναι μόνον γραμμαί, διότι τότε θὰ ἦσαν ταῦτα ὑπὲρ τὸ δέον λεπτά καὶ θὰ ἐθραύοντο εὐκόλως. Ἀντὶ τῶν γραμμῶν λοιπὸν ἔχομεν ἐπιφανείας μικροῦ πλάτους σχηματιζούσας μετὰ τῶν ἐκατέρωθεν ἐπιφανειῶν ἀμβλείας γωνίας. Ἀλλὰ τὸ μικρὸν τοῦτο

¹ Ἐκτὸς εὐαρίθμων ῥοδίων καὶ σαρμίων ἀγγείων, ὁστράκου γραπτοῦ ἐκ Κλαζομενῶν (Α. Μ. XXIII, Τ. VI, 1) καὶ τοῦ λίθου μετὰ τῆς περιφύτου Ἀθηνῆς ἐπιγραφῆς τοῦ δεικνύοντος ἀνάγλυφον ὀπίσθην περιελθόντος δὲ προπέρουσιν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Μουσείου οὐδὲν ἄλλο γνωρίζω ἐν αὐτῷ ἰωνικόν.

² Löschcke ἐν Α. Μ. XIX, 512.

¹ Περὶ τῶν δύο διαφορῶν τύπων τῶν Κλαζομενῶν σαρκοφάγων ἴδε Winter ἐν Ant. Denkm. II, Heft. 3, 1.

² Jahrbuch 1902, 65 κ. ε.

πλάτος ποικίλλει ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ἡμῶν. Ἐπὶ τῶν μακρῶν πλευρῶν εἶναι μόνον 0,008, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν 0,011, ἐπὶ δὲ τῆς τῶν ποδῶν 0,02. Τὸ τελευταῖον, νομίζω, δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλ' ἐγένετο ἐπίτηδες πλατυτέρα ἢ ἐνταῦθα ἐπιφάνεια, ἵνα τοποθετουμένης ὀρθίας τῆς σαρκοφάγου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ βάρους πίπτοντος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῶν ποδῶν μὴ θραυσθῇ τὸ κάτω τοῦτο ἄκρον. Μετὰ ταῦτα εἶναι ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἐξετασθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι σαρκοφάγοι, μὴ παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν χαρακτηριστικὴν λεπτομέρειαν.

Τὸ ἰδίως τεχνικὸν μέρος εἶναι τὸ αὐτὸ ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σαρκοφάγων. Ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καλῶς παρεσκευασμένου καὶ ἐντελῶς λείου πηλοῦ ἐπεστρώθη λεπτότατον στρώμα ὠχρολεύκου ἀργίλλου, ἐφ' οὗ ἐγράφησαν διὰ γανώματος παραπλησίον τὸ χρῶμα πρὸς τὸ τοῦ σχεδίου αἱ παραστάσεις καὶ τὰ κοσμήματα. Χρῆσις λευκῶν γραμμῶν ἐπὶ τοῦ γανώματος πρὸς παράστασιν μυῶνων καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν φαίνεται ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' οὐχὶ συχνή. Αἱ πλεῖσται τούτων ἐξηλείφθησαν ἄνευ τινὸς ἔχνου καὶ μόνον ἐλάχισται, ὡς αἱ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὀφρύος καὶ τινων τριχῶν τῆς κόμης τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ Κενταύρου, διετηρήθησαν. Παρατηροῦμεν προσέτι, ὅτι τὸ γάνωμα παρουσιάζει τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἀπόχρωσιν πανταχοῦ, ὅπερ μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς συνθέσεως αὐτοῦ ἢ τῆς κανονικῆς ὑπὲρ τῆς. Ἐν δὲ τῷ σχεδίῳ ἢ πρὸς τοὺς πόδας πλευρὰ τοῦ περιθωρίου μένει κενή, ἐπειδὴ αἱ ἐπ' αὐτῆς παραστάσεις καὶ τὰ κοσμήματα πολὺ κακῶς διετηρήθησαν.

Ἀλλὰ τὸ τεχνικῶς μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τὸ ἐξῆς. Κατὰ τὸ μέσον τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς τῆς κεφαλῆς παρατηρεῖ τις πρὸς τῆς σαρκοφάγου εὐρισκόμενος ζώνην χρώματος μελανοῦ, οὐχὶ στυλπνοῦ, ἀκανόνιστον μὲν κατὰ τὰ καθέκαστα ἀλλὰ συνεχῆ καὶ προδήλως ἀκολουθοῦσαν τὸ σχῆμα πώματος, ὅπερ εἶχε ποτε τεθῆ ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζον, ὅτι τὸ μέλαν τοῦτο χρῶμα ἦτο πίσσα ἢ ῥητίνη τις, δι' ἧς θὰ προσεκολλᾶτο τὸ πῶμα καὶ προσεπάθουν νὰ συνάψω τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ παρ' Ἀριστοφάνει, ἐν Ἑκκλησιαζούσαις 1108, *δυσσερμῆνευτον καταπιτιώσαντας*. Ἀλλ' ἡ χημικὴ ἀνάλυσις, ἣν ἐξετέλεσεν ὁ χημικὸς τοῦ Μουσείου κ. Πουσόπουλλος, ἔδειξεν, ὅτι

οὐδὲν ἔχνος πίσσης ἢ ῥητίνης ὑπάρχει ἐνταῦθα, ἀλλὰ μόνον ὀξειδία τοῦ μαγγανίου, συστατικά, ἅπερ ὁ αὐτὸς ἄλλοτε εὗρεν ὑπάρχοντα ἐν τῷ μέλανι γανώματι τῶν ἀγγείων¹. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται περὶ κολλητικῆς ὕλης, ἀλλὰ τὸ εὐλογώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ μέλαινα αὕτη ζώνη εἶναι ἀποτύπωμα ἐκ τοῦ διὰ μέλανος γανώματος ἐπιχεχρισμένου πηλίνου πώματος. Ἀδύνατος δὲ δὲν φαίνεται ἡ ὑπαρξίς πηλίνου πώματος, ἐὰν μάλιστα ἐνθυμηθῶμεν τὸ ἄριστα διατηρούμενον στεγροειδὲς πῶμα τῆς σαρκοφάγου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου².

Περιγράφομεν νῦν τὰς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου γραφὰς ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν πλευρᾶς. Μετὰ ταινίαν κοσμουμένην διὰ μαιάνδρων διακοπτομένων ἔπεται κόσμημα οἷον τὸ κυρίως στολίζον τὰς μακρὰς πλευρὰς πλέγμα μετὰ τὴν διαφοράν, ὅτι ἀντὶ τῶν ἐκεῖ ἀνθεμίων ἐνταῦθα ἔχομεν στιγμαῖς μόνον ἐκατέρωθεν. Ἀκολουθεῖ σειρὰ ἀνθεμίων καὶ ἀνθέων λωτοῦ καὶ ταινία μετὰ μαιάνδρου, μεθ' ἧς ἔχομεν τὴν κυρίαν ζωφόρον. Δύο συνωρίδες ἴστανται ἀντιμέτωποι ἐν τῷ μέσῳ, ἐν ἐκατέρῳ δὲ τῶν ἄκρων ὑπάρχει συνωρίς μετὰ μέτωπον ἀντίθετον πρὸς τὸ τῆς ἐτέρας καὶ τῆς γειτονικῆς. Ἐκαστον τῶν ἀρμάτων ἡνιοχεῖ πρόσωπον μετὰ 4 πτερύγων κρατοῦν διὰ τῶν δύο χειρῶν τὰ ἡνία καὶ μαστίγιον ἐν τῇ δεξιᾷ. Ἐκ τῶν ἵππων οἱ μὲν τῶν ἄκρων ὑψοῦσιν ὁμοίως τὴν κεφαλὴν, ἐν ᾧ οἱ τῶν δύο ἄλλων διαφέρουσιν, ἐπειδὴ ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο ἐκατέρου τῶν ἀρμάτων καταβιβάζει ἰσχυρῶς τὴν κεφαλὴν ἐπιχειρῶν νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοῦ χαλινοῦ. Πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὑπὸ τὰς κοιλίας τῶν ἵππων κενοῦ χώρου ἐγράφησαν κύνες. Τὰ ἄρματα ἔχουσιν ἀκριβῶς *ὀκτάκνημα κύκλα*³, ὁ δὲ συνδῶν τὸν κρίκον τοῦ ζυγοῦ πρὸς τὸν ῥυμὸν ξύλινος ἥλος, *ὁ ἔστωρ*⁴, καταλήγει ὑψούμενος εἰς κεφαλὴν γρουπὸς μετὰ χαίνοντος στόματος, γενείου, δύο μακρῶν ὠτων καὶ τῆς συνήθους ἐπὶ τοῦ ῥάμφους ἐξοχῆς. Μετὰ τὴν ζωφόρον ἔχομεν ἐντὸς δύο ταινιῶν

¹ Ο κ. Πουσόπουλλος προσέθηκεν, ὅτι τὰ συστατικά ταῦτα εὐρίσκονται πάντα ἐν τῷ ὀρυκτῷ πυρολουσίτῃ (= Braunstein) παριστοιμένῳ ἐν τῇ Χημείᾳ διὰ τοῦ MnO₂.

² Ἴδε Murray. Terrakotta Sarkophagi Pl. I-VII. Λίθινα πώματα ἴδε ἐν Ant. Denkm. I. 32 καὶ JHS. 1883, 15.

³ E. 723. Ἴδε Jahrbuch, 1890, 147.

⁴ Ω, 272. Reichel, Homerische Waffen u. Geräte, 129 (2te Aufl.).

μαϊάνδρου περιλαμβανομένην σειράν τετραγωνιδίων, ἐξ ὧν μόνον τὸ ἐκάστοτε δεύτερον εἶναι πλήρες. Τὰ κενὰ κοσμοῦνται διὰ μικρῶν γραμμιδίων καθέτων εἰς τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς. Κατωτέρω ἐπὶ τῶν προεξοχῶν παρατηρεῖται ἐν ἐκατέρωθεν τμήμα ζωοφόρου εἰκονίζον τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς, Σειρήνα δηλ. καὶ τρεῖς Σφίγγας.

Μεταξὺ δύο σειρῶν ἐξ ἀνθέων λωτοῦ καὶ ἀνθεμίων περιλαμβάνεται ἐν τετραγωνικῷ σχεδὸν χώρῳ εἰς ἐκατέρωθεν Κένταυρος. Ἐκάτερος κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ὀγκώδη κλάδον καὶ φαίνεται μεθ' ὀρμῆς ἐπερχόμενος. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἔχει ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκτὸς τῶν κυρίως ποδῶν, οἵτινες εἶναι ἵππειοι, ὁ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ἔχει καὶ τοὺς πόδας ἐντελῶς ἀνθρωπίνους, ὡς πεῖθεται τις ἀποβλέπων εἰς τὸ σχέδιον παρὰ τὴν κακὴν διατήρησιν τοῦ σχετικοῦ μέρους. Ἐκ τοῦ περιγράμματος εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ Κένταυροι εἶχον πώγωνα καὶ κόμην ἄφθονον. Κατωτέρω ἔχομεν, ἐν ᾗ θέσει συνηθέστατα εὑρεται ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων, ἀπλοῦν πλέγμα μετ' ἀνθεμίων, Σφίγγα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς μετ' ἄνθους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐκφυομένου καί, ὡς φαίνεται, Σειρήνα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Τὰς δὲ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ προεξοχὰς κοσμεῖ ἰωνικὸν κυμάτιον, ὡς δηλοῖ μικρὸν μέρος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς διατηρούμενον.

Ὡς πρὸς τὴν κατωτάτην πλευράν τοῦ περιθωρίου σημειοῦμεν ὅτι πρὸ τῆς σαρκοφάγου δύναται τις νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐνταῦθα παριστῶντο ζῶα καὶ κοσμήματα κατὰ τὸν τρόπον τῶν ῥοδίων ἢ μιλησιῶν λεγομένων ἀγγείων. Ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς ἠδυνήθη νὰ ἀντιληφθῶ αἶγαγον ἢ πρόβα (;) (Steinbock) βόσκοντα. Κατὰ δὲ τὸν τρόπον τῶν μιλησιῶν ἀγγείων ἐγγράφη καὶ ἡ Σφίγξ μετὰ τῆς ὀνομασθείσης Σειρήνος, ἐπειδὴ ἀμφοτέραι δεικνύουσι τὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς τὰς παραγομένης διὰ τῆς διαφυλάξεως τοῦ λευκοῦ πεδίου.

Αἱ γραφαὶ τῆς ζωοφόρου οὐδεμίαν βεβαίως ἱστορίαν ἐκ τῆς μυθολογίας περιέχουσιν. Εἶναι μόνον διακοσμητικαί. Τοῦτο δεικνύει πρὸ πάντων ἡ αὐστηρὰ συμμετρία μεθ' ἧς ἔχει γραφῇ ἐκάτερον ἥμισυ τῆς ζωοφόρου¹. Αἱ πετρωταὶ θεόπητες ἀπαν-

¹ Ὅμοιαν συμμετρίαν βλέπει τις σχεδὸν πανταχοῦ ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων. Ἄλλ' ἐπίσης βλέπει καὶ ὁμοίαν σύνθεσιν, ὡς ἐν Ant. Denk. II T. 27, 2, 3.

τῶσιν οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων ἀσχολοῦμεναι μετὰ τῶν ἀρμάτων¹. Ὀνομάζονται συνήθως Νῆκαι, ἂν καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν εἶναι ἀποδεδειγμένον. Ὅμοίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δειχθῇ, ἂν εἰς μάχην ἢ εἰς ἀγῶνα ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ μέλλουσι νὰ ὀδηγήσωσι τὰς συνωρίδας αἱ Νῆκαι αὗται. Διότι οἱ κύνες ἦσαν μὲν πιθανώτατα σύντροφοι καὶ βοηθοὶ τῶν πολεμιστῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ², ἀλλ' ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων παρίστανται πολλάκις ἄνευ τινὸς λόγου, κατὰ συνήθειαν καὶ χάριν διακοσμῆσεως. Οὕτω καὶ ὅταν παρίσταται ἀγὼν ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ὑπὸ τὰς κοιλίας τῶν ἵππων δὲν λείπουσιν οἱ κύνες³, ἂν καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν ἐνταῦθα δὲν δικαιολογεῖται. Ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τῶν κυνῶν καθ' ἑαυτὴν παρατηρητέον, ὅτι, ὁσάκις δὲν συντρέχουσι μετὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ἄρματα ἡρεμοῦσιν, ὅπως ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ἡμῶν, βλέπουσι πάντοτε κατ' ἀντίθετον πρὸς τοὺς ἵππους διεύθυνσιν. Διὰ τούτου ὁ συνθέσας πρῶτος τὴν εἰκόνα ἀπέφυγε μὲν δεξιῶς τὴν μονοτονίαν, ἐπέτυχε δ' ἁρμονικὴν ποικιλίαν κινήσεων εὐχάριστον εἰς τὸν ὀφθαλμόν.

Μετὰ τὴν ζωοφόρον εἶναι οἱ Κένταυροι τὸ ἐπιφανέστερον μέρος ἐκ τῶν γραπτῶν ζωδίων. Ἀκριβῶς δὲ οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν ἰδιαιτέραν ἀξίαν τῆς σαρκοφάγου. Ἐπειδὴ, ἐὰν ἐξαίρεσωμεν ἀσήμαντόν τινα παράστασιν Κενταύρων ἐπὶ τοῦ πώματος τῆς γνωστῆς Λονδινείου σαρκοφάγου κακῶς διατηρηθεῖσαν⁴, δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι ὅμοιαι παραστάσεις ἐπὶ Κλαζομενίων σαρκοφάγων. Ὅπερ δὲ εἶναι σπουδαιότερον, ὁ ἕτερος ἐκ τῶν Κενταύρων παρουσιάζει τύπον σπάνιον, ὃν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν ἰωνικόν. Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον μέρος τοῦ Κενταύρου εἶναι αὐτὸς ὁ ἰωνικὸς Σιληνός, ὁ γνωστὸς διὰ τὰ ἀνθρώπινα σκέλη καὶ τὰς ἰσχυρὰς ἱππεύους ὀπλὰς⁵.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ Κενταύρου ἔχει παρατηρηθῇ μέχρι τοῦδε ἐπὶ δύο μνημείων ἀναμφισβή-

¹ Ant. Denkm. I, T. 44. BCH, 1895 pl. 1. Joubin de sarcophagis Klazomeniis (1901) N° 7, 8.

² Τὰ περὶ τούτου χωρία τῶν ἀρχαίων συνέλεξε καὶ συνεζήτησεν ὁ S. Reinach ἐν Revue des études Grecques, 1895, 195 κ. ἐ.

³ Οὕτως ἐπὶ τῆς ἐν Δρέσδῃ, Joubin ἐ. ἀ. N° 23. 24. Murray Terrak. Sarkoph. pl. 1.

⁴ Murray, Terr. Sark., 12.

⁵ Περὶ τοῦ τύπου ἴδε H. Bulle, die Silenen in der Arch. Kunst., 11.

τήτως ιωνικῶν. Πρῶτον μὲν ἐπὶ ὑδρίας ἐκ τῶν λεγομένων Καιρετανῶν ¹, ὅπου παρίσταται ἀγὼν δύο Κενταύρων κατ' ἰσαριθμῶν Λαπιθῶν, ἔπειτα δ' ἐπὶ δακτυλιολίθου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ², ἐφ' οὗ ὁ Κένταυρος ἀπάγει γυναῖκα ἀκριβῶς ὅπως ὁ ἰωνικὸς Σιληνὸς τῶν νομισμάτων τῆς Θάσου. Μετὰ δὲ τὴν ἡμετέραν σαρκοφάγον θὰ ὀνομάζωμεν ἀδιστακτικῶς τὸν τύπον ἰωνικὸν καὶ θὰ προσδοκῶμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων ἰωνικῶν μνημείων νὰ εὕρωμεν τὸν αὐτόν. Παρὰ ταῦτα δεόν νὰ μὴ παραβλέπωμεν, ὅτι καὶ οἱ δύο ἄλλοι τύποι τοῦ Κενταύρου, ὁ ἀρχαιότερος μετ' ἀνθρωπίνων ποδῶν καὶ ὁ νεώτερος μετὰ τῶν ἰππέων, ἦσαν γνωστοὶ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τὸν 6^{ον} π. Χ. αἰῶνα τοῦλάχιστον. Τὸν ἀρχαιότερον τύπον ἔχομεν ἐνταῦθα, ἀμφοτέρους παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ ἐν Ἀσσωναοῦ ³ καὶ τὸν νεώτερον εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν λεγομένων ποντικῶν ἀγγείων ⁴.

Πολλὰ λεπτομέρειαι ἐκ τῆς παραστάσεως τῶν Κενταύρων δὲν διετηρήθησαν, ἀλλ' ὅπερ σφύζεται ὑπενθυμίζει ζωηρῶς τοὺς ἰωνικοὺς Σιληνοὺς. Οὕτω π. χ. ἡ μεγάλη ἰσχυρὰ κεφαλὴ μετὰ τῆς ὀδοντω-

τῆς κατὰ τὸ περίγραμμα κόμης, τῆς σιμῆς ῥινὸς καὶ τοῦ θηριώδους σχηματισμοῦ τοῦ προσώπου, τὰ εὖρωστα ἀνθρώπινα σκέλη καὶ ὁ ἰδιάζων σχηματισμὸς τῆς οὐρᾶς εἶναι φανερά καὶ ἐνταῦθα ¹.

Ὡς πρὸς τὴν εἰκονιζομένην ἱστορίαν νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἀπόσπασμα ἐκ παραστάσεως Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν καὶ οὐχὶ Κενταύρων καὶ Ἡρακλέους. Διότι κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ἥρωος συνήθως τρέπονται εἰς φυγὴν ἢ εἰκονίζονται μετὰ τῶν κλάδων ἐπ' ὤμου, οὐδέποτε δ' ἐπέρχονται μεθ' ἧς ὀρμῆς ἐν τῇ μάχῃ τῶν Λαπιθῶν καὶ ἐνταῦθα. Ἐπειτα μάχῃ μετὰ Λαπιθῶν ἔχει σημειωθῇ ἤδη ἐπὶ ἰωνικοῦ μνημείου, τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἀγγείου, ἐνῶ ἡ ἄλλη παράστασις συνήθης ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ² ἀπὸ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς καὶ κάτω δὲν παρατηρήθῃ μέχρι τοῦδε ἐπὶ μνημείου τοῦ ἰωνικοῦ κύκλου καὶ τοῦτου ἔνεκα ἐκλήθη ποτὲ δωρική ³.

Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ

¹ Πρὸς. ἰδίως τοὺς Σιληνοὺς τῆς Καιρετανῆς ὑδρίας παρὰ Endt, Ion. Vasenm., 15 Abb. 8 καὶ τὸν τῆς σαρκοφάγου ἐν Ant. Denk. I, T. 46, 3.

² Συνοπνοῦνται φυσικὰ καὶ αἱ ἐντεῦθεν ἐξαρτῶμεναι καὶ ἐπιδραστὶν δεχόμεναι χώραι, ἐξ ὧν εἶναι καὶ ἡ Κυρήνη μετὰ τῶν ἰδιαζόντων ἀγγείων αὐτῆς. Ὁ ἐν τῷ Λούβρῳ γνωστός Κυρηναϊκὸς δῖνος, ἐν Ar. Z. 1881 T. 11, 1, 12, δεικνύει Κένταυρομαχίαν τοῦ Ἡρακλέους.

³ Dümmler ἐν R. M. 1888, 169.

¹ Ann. Inst. 1863 t. E. F.

² JHS. I, 102 καὶ Furtwängler, Gemmen, 101, T. VIII, 5.

³ Perrot-Chipiez, VIII, 261 fig. 102 καὶ fig. 108.

⁴ Endt, Ionische Vasenmalerei, Abb. 21, 22.

ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΤΗΣ ΚΑΔΜΕΙΑΣ

Εἶνε γνωστὸν, ὅτι πλὴν τοῦ τείχους τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, οὐτινος τὸν οἰκοδομικὸν τρόπον καὶ τὴν εὐρύτητα ἐμελέτησεν ὁ Ernst Fabricius (*Theben*, Freiburg I. B. 1890, σελ. 5 ἐξ.) συνεπλήρωσε δὲ τὴν μελέτην ταύτην δι' ἀνασκαφῶν βεβαιώσας τοὺς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Fabricius ῥηθέντας πρότερον λόγους ὁ Εὐστράτιος Καλόπαις ἐπιμελητὴς ποτε τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Θήβαις (*Πρακτικά*, 1892 σ. 41 ἐξ.), εἶχε καὶ ἡ Καδμεία ἴδιον τεῖχος.

Ὁ Leake (*Travels in northern Greece* II, London 1835, σελ. 226) εἶδεν εἰς τὸ βόρειον

ἄκρον τῆς Καδμείας κατὰ τὴν βορείαν πλευράν τοῦ σωζομένου αὐτόθι φραγκικοῦ πύργου λείψανα πολυγωνικοῦ τείχους, ὁ παραβάλλει πρὸς τὰ τεῖχη τῆς Τίρουθος. Τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν εἶνε ὁρατὸν νῦν, ἐπισωρευθέντος πολλοῦ χώματος κατὰ τὸν χώρον τοῦτον, ἵνα σχηματισθῇ ἡπία τις κλίσις καὶ ἀνάβασις τοῦ λόφου. Φαίνεται ὅμως, ὅτι πρὶν κατακαλυφθῇ ὑπὸ τῶν χωμάτων, ὑπέστη βλάβην, ἧς τὸ μέγεθος δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ, ἀλλ' ἦτις μαρτυρεῖται ὑπὸ μεγάλων *υπανολίθων* ἀποπεπτωκότων, ὧν σφύζονται φανεροὶ ἐξ μὲν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν συσσωρευθέντων χωμάτων δύο δὲ παρὰ

τὸν πύργον αὐτὸν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαιο-
λογικοῦ μουσείου, ὅστις περικλείει καὶ τὸν πύργον
νῦν. Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν λίθων τούτων, ἡ
παρομοίωσις τοῦ Leake (πρὸβλ. Fabricius ἐνθ' ἀν.
σελ. 11) εἶνε ἐν γένει ὀρθή, ἀλλὰ οἱ λίθοι εἶνε μι-
κρότεροι καὶ καλῶς ἐξεργασμένοι εἰς τοὺς ἀρμούς
κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τὸν ἐπικρατοῦντα
ἐν τῷ ζ' αἰῶνι π. Χ. καὶ πρότερον.

Τὸ πολυγωνικὸν τοῦτο τεῖχος εἶνε ἐπομένως πα-
λαιότερον τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἅτινα ἀνέσκα-
ψεν ὁ Καλόπαις· δὲν γνωρίζομεν δὲ, ἂν ἦτο πράγ-
ματι τεῖχος, ἔρωμα πόλεως, ἢ ἀνάλημμα τῶν ὑπερ-
κειμένων χωμάτων. Ἀλλ' ἂν ἦτο τεῖχος, δὲν ἦτο
βεβαίως τὸ τεῖχος, ὅπερ ὑπερήσπιζε τὴν Καδμείαν
κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔρωμα τῆς ὅλης πό-
λεως τῶν Θηβῶν ἦτο τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ
Καλόπαιδος τεῖχος. Τότε ἕτερον τεῖχος οὐχὶ δὲ
τὸ πολυγωνικόν, περιέβαλλε τὴν Καδμείαν πρὸς
βορρᾶν τοῦλάχιστον.

Ἀλλὰ ποῖόν τι ἦτο τὸ τεῖχος τοῦτο;

Σκαφή τις γενομένη πρὸς θεμελίωσιν τοῦ βά-
θρου καὶ τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ ἐστήθη ἐν τῷ περιβόλῳ
τοῦ καταρτιζομένου μουσείου τῶν Θηβῶν τὸ γύψι-
νον ἔκμαγμα τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας, προσέ-
κοψε πρὸς τὸ τεῖχος τοῦτο εἰς ἀπόστασιν 3,50 βο-
ρείως μέχρι 7,00 μ. βορειοδυτικῶς τῆς βορείας
πλευρᾶς τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας τοῦ φραγκικοῦ
πύργου. Προχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ λέον-
τος πρὸς ἀνατολὰς, ἀπεκαλύψαμεν αὐτὸ εἰς ἕκτα-
σιν 10 μέτρων μόνον (3,50 μ. ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
λέοντος, 6,40 μ. ἔξω αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς), διότι
περαιτέρω εἶνε κατεστραμμένον. Καὶ πρὸς δυσμὰς
δὲ διακόπτεται ἡ συνέχεια αὐτοῦ ὑπὸ νεωτέρου
τοίχου. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἶνε ἐκτισμένον ἰσοδομι-
κῶς ἐκ τετραγώνων πλίνθων κροκαλοπαγοῦς συστά-
σεως, ὡς εἶνε καὶ αἱ πλίνθοι τοῦ ἀποκαλυφθέντος ὑπὸ

τοῦ Καλόπαιδος τείχους τῆς πόλεως. Οἱ λίθοι ὅ-
τοι ἐλατομήθησαν ἐκ τῶν Θηβαϊκῶν λόφων, ὧν ἡ
σύστασις εἶνε ἡ αὐτή. Δόμοι σφύζονται μέχρι 4. Ὁ
κατώτατος εἶνε πλατύτερος, φέρει δηλ. τὴν εὐθυ-
τηρίαν, καὶ ἐδράζεται ἐντὸς κοίτης ἀνοιχθείσης ἐν
τῷ ἐπικλινεῖ πώρῳ, ὅστις σχηματίζει τὸν λόφον
τῆς Καδμείας. Τὸ πάχος τοῦ τείχους, ἐφ' ὅσον
σφύζεται, δὲν εἶνε πλέον τοῦ 1,50 μ. σχηματιζό-
μενον ὑπὸ δύο λίθων. Πλεῖστοι τῶν δόμων τοῦ τεί-
χους τούτου εἶνε ἐντετειχισμένοι νῦν εἰς τὸν φραγ-
κικὸν πύργον καὶ φθείρονται ὑπὸ τῶν καιρῶν ὅσοι
εἶνε ἐκτεθειμένοι· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ὕλι-
κὸν τοῦτο δὲν ἦτο πρόσφορον δι' ἄλλα οἰκοδομικά
ἢ τειχοδομικά μέρη πλὴν τῶν θεμελίων.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν εἶνε μόνον ἀνά-
λογον πρὸς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τὸ ἀνασκαφέν
ὑπὸ τοῦ Καλόπαιδος, ὡς πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὸν
τεχνικὸν τρόπον, ἀλλ' ἀκολουθεῖ καὶ τὴν διεύθυνσιν
τῆς βορείας ὁφρύος τῆς Καδμείας, διὰ τοῦτο ἀκρι-
βῶς εἰκάζω, ὅτι δὲν προέρχεται ἐξ ἄλλου τινὸς κτί-
σματος, ἀλλ' ὅτι ἦτο πράγματι τεῖχος τῆς Καδ-
μείας σύγχρονον πρὸς τὸ ἀνασκαφέν ὑπὸ τοῦ Κα-
λόπαιδος.

Ἡ θέσις τῶν πραγμάτων εἶνε τοιαύτη, ὥστε τὸ
πολυγωνικὸν τεῖχος, ὅπερ εἶδεν ὁ Leake, πρέπει
νὰ κεῖται ὀλίγον βορειότερον ἢ τοι ἔξω τοῦ ἰσοδομι-
κοῦ τείχους. Τοῦτο δὲ εἶνε λόγος, δι' ὃν γίνεται
πιθανόν, ὅτι τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος ἦτο ἀνάλημμα
τῶν χωμάτων, ἅτινα ἐσχημάτιζον ἴσως τὴν ὁδόν,
τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν τῆς Καδμείας πύλην, ἣν πρέ-
πει νὰ δεχθῶμεν ἐνταῦθα (Fabricius, ἐνθ' ἀνωτ.
σελ. 11).

Ἐν Θήβαις 1906.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΠΕΡΑΙΑΣ ΤΩΝ ΡΟΔΙΩΝ

Α'

Λωρύμων ('Απλοθήκας).

Κατὰ μῆκος τοῦ ἐν ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι βραχίονος τοῦ λιμένος τῶν Λωρύμων ὑπάρχει φρούριον ἐκτισμένον ἐκ λίθων ἰσοδομικῶν, ἔχον εἰς τὰ ἄκρα τοῦ νοτίου τείχους δύο πύλας, ὧν ἡ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν διασώζεται ἔτι. Ἡ πύλη αὕτη εὐρίσκεται ἐπὶ βράχων, οἵτινες ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καθιστῶσι δυσκολωτάτην ἢ μᾶλλον ἀδύνατον τὴν δι' αὐτῆς εἰς τὸ φρούριον εἰσοδόν, καθὼς καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἔξοδον· τὸ δὲ πρὸ τῆς πύλης βραχῶδες μέρος ἰσοπεδώθη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπὶ σκοπῷ, καὶ ἰστάμενός τις ἐπ' αὐτοῦ ἐπισκοπεῖ ἄπαν τὴν πρὸ τοῦ λιμένος τῶν Λωρύμων θάλασσαν ἤτοι τὴν μεταξὺ Ρόδου καὶ Σύμης καὶ Περαιῆς.

1. Ἐπὶ τίνος τῶν πρὸ τῆς πύλης ταύτης βράχων ἀνεκαλύψαμεν ἐφέτος τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν:

ΙΕΡΟΣ Ἱερὸς
ΟΤΟΠΟΣ ὁ τόπος

Γράμματα παχέα καὶ βαθέως ἐγκεχαραγμένα· ἔχουσιν ὕψος περίπου 0,10 τοῦ γαλλ. μέτρου.

2. Θραύσματα δύο ἐκ λίθου ἐγχωρίου ὑπομέλανος εὐρεθέντα ἐν Λούμπουνκι πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἄρτι ἀνοικοδομηθέντος ναύσκου τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ Ἰακωβίου. Ἀμφότερα ἐχρησίμευσαν μετὰ καὶ ἄλλων ἀρχαίων λίθων πρὸς πλακόστρωσιν βυζαντιακῆς ἐκκλησίας, κτισθείσης, ὡς εἰκάζομεν, ἐπὶ θεμελίων ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ναοῦ. Τὸ ἐν (α) τούτων, τὸ καὶ περισυλλεγὲν παρ' ἡμῶν, ἔχει ὕψος

ΣΗΜ. Πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν καταχωριζομένων ἐνταῦθα ἐπιγραφῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν Νικόλ. Κεραμεύς, δι' ὃ καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζομεν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας μας.

μέγιστον 0,303, πλάτος μέγ. 0,31 καὶ πᾶχος μέγ. 0,165· τὸ δ' ἕτερον (β), τὸ παρὰ μεῖναι ἐνθα εὐρέθη, ἔχει ὕψος μέγ. 0,41, πλάτος μέγ. 0,45 καὶ πᾶχος μέγιστον 0,28. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,014-0,021.

	α	
Ι Ο Ι >	-----	
Λ Ι Α Ν Α Κ Τ Ο >	-----	Καλ]λιάνακτος
Λ Μ Π Α Δ Ι Σ Τ Α Ι	-----	λ]αμπαδιστὰι
Ι Ε Ν Η Σ	-----	μ]έννης
5 Η Σ	5	-----
Ο Ι Α Σ		-----
Ο Σ		-----
Ω -		-----
	6	
Κ Α /		Κα[λλι - - - -]
Α Ν Τ Ι Ι		'Αντι[- - - -]
Ε Π Ι Κ Α		'Επικλ[ῆς]
Α Γ Η Σ Α		'Αγησ[α - - -]
5 Α Ω Ρ Ο Ο Τ	5	Δωρόθ[εος]
Ε Ξ Α Κ Ε Σ		'Εξάκε[στος ἢ -ίδας]
Α Κ Ε Σ Τ Ι Α		'Ακεστίλ[ας]
Α Ρ Ι Σ Τ Ο Κ Λ Η Ι		'Αριστοκλ[ῆς]
. Ω Σ Ι Γ Ε Ν Η >		[Σ]ωσιγένη[ς]
10 Σ Ε Υ Δ Ω Ρ Ο Σ	10	[Θ]εύδωρος
Δ Ω Ρ Ι Λ Υ Σ		Δωρι[ε]ύς
Τ Ε Λ Ε Σ Α Χ Ο Σ		Τελέσ[αρχ]ος
Α Ρ Ε Τ Α Κ Λ Η -		'Αρετακλῆ[ς]
Ε Υ Κ Λ Η Σ		[Εὐ]κλῆς

Τὰ ἀνωτέρω δύο τεμάχια εὐρέθησαν πλησίον ἀλλήλων· ἐκ τῆς ποιότητος δὲ τοῦ λίθου καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων συμπεραίνομεν, ὅτι εἶναι θραύσματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς στήλης, ἐφ' ἧς ἀνεγράφθησαν τὰ ὀνόματα τῶν νικησάντων ἀθλητῶν εἰς ἀγῶνας, ὧν τὸ ὄνομα δυστυχῶς δὲν γνωρίζεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς.

Στίχ. 2α. Ἡ γενική Καλλιάνακτος δύναται νὰ εἶναι ἢ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, ἐφ' οὗ οἱ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν, ἢ πιθανῶς τὸ τοῦ ἀγωνοθέτου.

Στίχ. 3α. Πρέπει ἄρα γε νὰ συμπληρωθῇ [παῖ-
δες λ]αμπαδισταί; πρβ. Dittenberger S. I. G. II, 671, 27 «παῖδας λαμπαδιστάς».

3. Θραῦσμα ἐκ λίθου ἐγχωρίου ὑπομέλανος· εὐρέθη ὅπου καὶ αἱ ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφαί, νῦν δὲ ἀπόκειται παρ' ἡμῶν. Ἔχει ὕψος μέγ. 0,29, πλάτ. μέγ. 0,20 καὶ πλάτ. 0,13. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,014-0,021.

(ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος)

Ι Σ Λ Ζ

Ι Α Ρ Χ Η Σ Α Σ

Ω Ν Ι

[-----]σα[ς]

[καὶ γυμνασ]ιάρχης

[Ἀπόλλ]ωνι

4. Ἐπίστημα εὐρέθεν ἐν Λούμπουκκι ὑπὸ ἐργατῶν ἀνασκαπτόντων τὸν πέριξ τοῦ ναύσκου τοῦ Ὑαρινουῦ χῶρον. Ἀπόκειται παρ' ἡμῶν, καὶ ἔχει ὕψος 0,47, πλάτ. 0,28 καὶ πλάτ. 0,09. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,02-0,023.

Δ Ω Ρ Ο Υ

Τ Η Ν Ι Ο Υ

Δώρου

Τηνίου

5. Πλάξ λίθου ἐγχωρίου ὕψους 0,53, πλάτους 1,15 καὶ πλάτ. 0,19· ἀνεκαλύφθη πέρυσιν ἄνωθεν τοῦ ὄρμου Χαλικερού ὑπὸ τινος ἀνασκάπτοντος τάφου ἀρχαῖον. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,024-0,026.

Θ Υ Ρ Α Ι

Θύραι

Τῆς πλακὸς ἐξελειάσθη καλῶς μόνον τὸ μέρος, ὅπερ πληροῦσι τὰ γράμματα.

Ἐκ τῆς κακῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τάφου δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν ποῦ καὶ πῶς ἔκειτο ἡ πλάξ· ὡς ἐπληροφόρησε δὲ ἡμᾶς ὁ ἀνασκάψας τὸν τάφον, ἡ πλάξ ἐσκέπαζε τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν μέρος τοῦ νεκροῦ. Ἐδήλου δὲ ἡ ἐπιγραφή προφανῶς, ὅτι ἡ πλάξ ἦτο ἡ θύρα ἢ τοῦ ἀνοιγματος τοῦ τάφου. Πρβλ. Ἀμμωνίου σ. 72: «Θύρα καὶ θύραι διαφέρει· θύρα μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐπίθεμα τὸ ἐκ τῶν σανίδων, θύραι δὲ τὸ ἀνοιγμα αὐτὸ καὶ τὰ χαλάσματα τῆς θύρας». Τοῦ χωρίου ὅμως τοῦτου τὸ θύραι διορθοῦσιν εἰς θυραία. Ὅρα λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἔκδ. Ἀθ. Σακελλαρίου ἐν λέξει θυραία.

Β'

Θυσσανοῦντος (Σαράντων).

6. Μέρος ἐπιστυλίου ἐκ λίθου ἐγχωρίου ὑπομέλανος. Εὐρέθη ἐν Ὁριατζί εἰς τὴν θέσιν Παραμποῦντ καὶ εἶναι τεθραυσμένον ὀπισθεν. Ἔχει ὕψος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος 0,28, πλάτ. 1,09 καὶ πλάτ. μέγ. 0,33. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,028-0,033.

Ο Δ Α Μ Ο Σ Ο Θ Υ Σ Σ Α Ν Ο Υ Ν Τ Ι Ο Ν Τ Ο . .

Α Ι Ι Α Α Γ Η Σ Ι Δ Α Μ Ο Υ Κ Α Θ Υ Ο Θ Ε Σ Ι . .

Ὁ δᾶμος ὁ Θυσσανοῦντιων το[-----]

α.ία Ἀγησιδάμου καθ' ὑποθεσίαν δὲ (τοῦ δεῖνος ----

Ὁ παρεπιδημῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολόγος K. F. Kinch¹ παρατηρεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὅτι ἐν τέλει τοῦ πρώτου στίχου διακρίνεται ΗΒ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου στίχ. ΑΓΙΑ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ στίχου Α. Συμπληροῖ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν οὕτω:

Ὁ δᾶμος ὁ Θυσσανοῦντιων τὸ ἡρ[ῶν καὶ τὸ ἄγχαμα
ὑπὲρ]
Ἀγία Ἀγησιδάμου καθ' ὑποθεσίαν δὲ Ἀγησάρχου
Θυσσανοῦντιου].

Τὰ ἐλλείποντα τοῦ στίχ. 2 συνεπλήρωσεν ἐξ ἐτέρως ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐπίσης ἐν Ὁριατζί ὑπὸ τῶν κ. κ. Dürrbach καὶ Radet καὶ δημοσιευθείσης ὑπ' αὐτῶν ἐν Bull. de Corr. Hell. τόμ. X (1886) σελ. 245 ὑπ' ἀριθ. 8. Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχ. 1 ΑΤΙΑ οἱ ἐκδύται διώρθωσαν εἰς Τατία (?). Ὁ δὲ κ. v. Geldis ὑπέθεσεν ὅτι ἔπρεπε τις ν' ἀναγνώσῃ Ἀγία, ὅπερ νῦν ἐπιβεβαιοῖ ὁ κ. Kinch διὰ τοῦ ἡμετέρου ἐκτύπου καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπιγραφαῖς πρόκειται ἄνευ ἀμφιβολίας περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, Ἀγία Ἀγησιδάμου καθ' ὑποθεσίαν δὲ Ἀγησάρχου Θυσσανοῦντιου.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ὀρίζει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς Θυσσανοῦντος ἢ Θυσσανοῦσης ἐν τῇ Περαιᾷ. Κεῖται δὲ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Συμαῖκου κόλπου καὶ συνορεύει νοτιοανατολικῶς τῇ πόλει Φοίνικι (Φοι-
¹ Τὰς παρατηρήσεις τοῦ ταύτας ὁ κ. K. F. Kinch προθύμως ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Στεφ.

κετέ), φαίνεται δὲ ὅτι ἐκτείνεται μέχρι τοῦ λιμένος Πούσπουρνου πρὸς βορρᾶν¹.

Ὁ λιμὴν τῆς Θυσσανοῦντος εἶναι εὐρύς καὶ σχηματίζει τρεῖς λιμενίσκους, ὧν ἕκαστος ἔχει σήμερον καὶ ἰδιαίτερον ὄνομα. Καὶ οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ τῆς Περαιᾶς τὸν μὲν πρὸς νότον, ὅστις εἶναι καὶ ὁ μεγαλύτερος, καλοῦσι *Σάραντα* (τά), τὸν δὲ μεσαῖον Ὀρτατζὶ καὶ τὸν κατόπιν *Κίζιλερ*· οἱ δὲ Χριστιανοὶ ὁλόκληρον τὸν λιμένα τῆς Θυσσανοῦντος ἦτοι τὸν μυχὸν τοῦ Συμαίκοῦ κόλπου καλοῦσι *Σάραντα* (τά). Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι εἰς ἀποστασιν μιᾶς περίπου ὥρας ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Θυσσανοῦντος ὑπάρχει χωρίον τουρκικὸν λεγόμενον *πάνω Σάραντα*.

7. Βάθρον ἐξ ἀσβεστολίθου· εὐρέθη ὅπου καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 ἐπιγραφή καὶ ἐχρησίμευεν ὡς παραστάς τῆς ἐξω θύρας βυζαντιακῆς ἐκκλησίας, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκαλεῖτο *Ἀγία Τριάς*. Ἔχει ὕψος μέγ. 0,43, πλάτος 1,27 καὶ πάχος 0,685. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,019-0,031. Φέρει τὸ ἐξῆς ἐλεγείον·

ΞΙΜΙΑΕΙΜΙΤΑΦΟΞΤΟΥΙΑΞΙΟΞΟΞΠΟΤΕΑΔΗΛΩΙ
ΜΟΙΡΗΙΑΙΞΤΩΘΕΙΞΔΩΜΕΠΕΡΑΞΕΑΙΔΑ

Σιμῖα εἰμὶ τάφος τοῦ Ἰάσιος, ὃς ποτε ἀδήλωι
μοίρῃι ἀίστωθεῖς δῶμ' ἐπέρασε Ἀίδα.

8. Βάθρον ἐξ ἀσβεστολίθου· εὐρέθη ὅπου καὶ αἱ προηγούμεναι δύο ἐπιγραφαὶ καὶ ἐχρησίμευεν ὡς παραστάς τῆς ἐσω θύρας τῆς μνημονευθείσης ἐκκλησίας. Ἔχει ὕψος 0,62, πλάτος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος 1,62 καὶ πάχος μέγ. 0,51. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,029-0,035.

ΑΥΤΟΛΥΚΩΣΕΠΙΛΥΚΟΥ

Αὐ[τ]όλυκος Ἐπιλύκου

9. Θραῦσμα ψηφίσματος τιμητικοῦ ἐκ μαρμαροῦ υπομέλανος. Εὐρέθη πέρυσιν ἐν Ὀρτατζὶ ὑπὸ Ὀθωμανοῦ ἀροτριῶντος, ὅστις ἐδωρήσατο αὐτὸ ἡμῖν. Ἔχει ὕψος μέγ. 0,28, πλάτ. μέγ. 0,24 καὶ πάχ. 0,9. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,010-0,018. Ἀνέγνωμεν·

¹ Ἐνταῦθα παραλείπομεν νὰ σημειώσωμεν πλείονα περὶ τῆς ὀνομασίας καὶ τῶν ἀκριδῶν ὁρίων τοῦ δήμου τῶν Θυσσανοῦντινων, διότι περὶ τούτων θὰ διαλάβωμεν ἐκτενῶς ἐν ἰδιαίτερᾳ ἡμῶν πραγματείᾳ: «Περὶ τῶν δήμων τῆς Περαιᾶς».

ΩΙΙ
ΦΙΛΙΣ
ΣΙΝΤΟ
ΕΠΙΕΡΕΩΣΑ
5 ΤΩΝΕΡΑΝΙΣΤΑΙ
ΓΗΣΚΥΡΑΝΛΙΟΣΕΙ
ΝΟΙΣΔΙΕΤΕΛΕΙΕΥΝΟΙ
ΝΥΝΠΡΟΕΝΟΗΘΗΤΑΝΤ
ΞΑΙΚΑΙΜΕΙΩΠΟΗΣΑΙΚ
10 ΞΙΤΕΣΣΜΡΑΣΚΑΙΤΑΝΡ
-ΚΕΥΑΞΑΙΤΕΛΕΣΝ
ΙΝΩΙΣΤ
ΛC

ωι -----

Φιλίω[υ αὐτῶι τε καὶ παι-]

σιν [τοῖς αὐτοῦ].

Ἐπ' ἱερέ[ω]ς [Ἀ ----- καὶ δαμιοργοῦ -----μα-
τος -- ἔδοξε τῶι κοινῶι]

5 τῶν Ἐρανιστᾶ[ν -----]
[τ]ῆς Κυρανάτος [εἶπε· ἐπειδὴ (ὁ δεῖνα) Φιλίου ἔν
τε τοῖς πρότεροι χρό-]
νοῖς διετέλει εὖνο[υς ὦν τῶι κοινῶι τῶν Ἐρανιστᾶν
----- καὶ]

νῦν προενοήθη τάντ[ε -----]
ἐπισκευά-]

ξαι καὶ μείζω ποῆσαι κα[ὶ ----- καὶ τοίχους
ἀνοικοδομή- (:)]

10 [σα]ι τέσσ[α]ρας καὶ τάν ρ[ύμαν] (:) -----
-----]

[ἐπισ]κευάξαι τελέσ[μασι] τοῖς αὐτοῦ· τύχα ἀγα-
θά· δεδό-]

[χθα]ι τῶι κοινῶι στ[εφανῶσαι] (τὸν δεῖνα) Φιλίου
χρυσέωι στεφάνωι ἀρε-]

[τᾶς ἔνεκα καὶ φι]λο[δοξίας, ἀν] ἔχων διατελεῖ περὶ
τὸ κοινὸν τῶν]

[Ἐρανιστᾶν -----
-----]

Τὰ ἄκρα τῶν γραμμάτων κοσμοῦνται διὰ μικρῶν κεραίων.

Στίχ. 10. Ὁ χαρακτὴς ἀντὶ τοῦ Ρ τῆς λέξεως ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἐχάραξε πρῶτον Υ, ὅπερ ἔπειτα διώρθωσεν.

Ὁ ἔφορος κ. Λεονάρδος ἐν στίχ. 4 περὶ τοῦ ἐπ' ἱερέ[ω]ς παραπέμπει εἰς Ἐφημ. Ἀρχ. 1898 σελ. 259-60 καὶ Dittenberger Syll. III σελ.

227-8 καὶ *Nachmanson* Laute und Formen der magnet. Inschriften σ. 83, 130· ἐν στίχ. 13 προτιμᾷ φιλο[τιμίας (πρὸς. εὐνοίας ἐνεκεν [ἢ ἐνεκα] καὶ φιλοτιμίας, εὐσεβείας ἐν. κλπ., ἀρετῆς [ἢ -ας] ἐν. καὶ εὐνοίας κλπ.).

10. Τεμάχιον βάθρου λίθου ἐγχωρίου ὑπομέλανος. Εὐρέθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ λιμενίσκου Ὀρτατζὶ ὑπερθεῖν ἀλός. Ἔχει ὕψος 0,50, πλ. μέγ. 1,02 καὶ πᾶχ. 0,43. Ὑψος τῶν γραμμμάτων 0,026-0,032.

. ΕΤΑΓΕΝΕΣΗΔΕΣΟΙΑΥ
ΤΟΝΥΠΕΡΘΕΝΛΛΟΣ
ΝΕΙΟΔΕΚΟΣΜΟΣΟΠΙ
ΜΕΝΩΝΤΕΛΕΘΟΙ

---- Μ]ετάγενες ἡδὲ σοὶ αὐτ[ῶι]
----- αὐ[τὸν] ὑπερθεῖν ἀλός
-----]νεὶ ὁ δὲ κόσμος ὀπί[σσω]
-----]μένων τελέθου.

11. Τεμάχιον βάθρου λίθου ὑπομέλανος. Εὐρέθη ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη ἐπιγραφή. Ἔχει ὕψος 0,49, πλ. μέγ. 0,89 καὶ πᾶχ. 0,46. Ὑψος τῶν γραμμμάτων 0,026-0,034.

ΠΑΤΡΙΤΕΔΑΜΟ Πατρί τε Δαμο[-----
ΕΣΦΑΟΣΑΜΑΙ ἐς φάος ἀμα[-----
ΥΜΕΤΕΡΩΙΙΝΑ ὑμετέρωι ἵνα[-----
ΕΙΣΩΡΑΣ \ \ \ \ \ εἰς ὥρας[-----

Υ . Ο Α Δ Ω Ν Ι Α Σ Τ Α Ν . Λ Ι Ι Ο . Ι
Γ Α Ν Χ Ρ Υ Σ Ε Ω Ι Σ Τ Ε Φ Α Ν Ω Ι Ι . Ι Ω
Σ Υ Π Ο Α Ρ Ο Λ Λ Ω Ν Ι Α Σ Τ Α Ν
Φ Α Ν Ω Ι Α Γ Ε Σ Θ Α Ι Δ Ε Α Υ Τ Ο Υ
5 Γ Ο Ν Α Ε Ι Χ Ρ Ο Ν Ο Ν Κ Α Ι Σ Ε Ι Τ Α Ν Ε Ι Μ Α Ν . Ν Ι Ι Λ . Λ . . Λ Ι
Σ Υ Π Ο Σ Ω Τ Η Ρ Ι Α Σ Τ Α Ν Χ Ρ Υ Σ Ε Ω . . Σ Ε Σ ' Α Γ Ε Ι Δ Ε Λ ' Ι Ο Υ Ι . Ι Α Μ Ε Ρ . Ν Ι Ι
Ε Σ Θ Α Ι Δ Ε Α Υ Τ Ο Υ Κ Α Ι Α Μ Ε Ρ Α Ν Κ Ο . Μ Ι Σ Θ Α Ι Υ Γ . Ι Ω Ν Ι Ι
Ν Α Ν Ε Ρ Ι Τ Α Σ Δ Υ Ο Α Μ Ε Ρ Α Σ Ι Σ . Ο Ν / Ε Ι Ο Ν Ο Ν . . Ο
Τ Ο Σ Υ Π Ο Α Σ Κ Λ Α Π Ι Α Σ Τ Α Ν Α Ρ Ι Σ Τ Ο Δ Α Μ Ε Ι Ω Ν . Ο . . Ν
10 Α Ν Ω Ι

τιμαθέντος ὑπ[ὸ] Ἀδωνιαστῶν [- - - - -]

[- - - - - στ]ῶν χρυσέωι στεφάνωι - - - - - καὶ]

[τιμαθέντος] ὑπὸ Ἀπολλωνιαστῶν [- - - - - στᾶ]ν [- - - - -]

[- - - - - στε]φάνωι· ἄγεσθαι δὲ αὐτοῦ [καὶ ἀμέραν - - - - - καὶ ἀν]α[γ]ορεύ[σει] - - -]

5 [- - - - - ις] τὸν αἰὶ χρόνον καὶ [ἀναγορεύ]σει τῶν [τ]ειμ[ᾶ]ν [ἐ]ν [- - - - - καὶ]

[τιμαθέντος] ὑπὸ Σωτηριαστῶν χρυσ[έ] - - - - -]σεσ[ι]· ἄ]γε(σθ)αι δὲ α[ν]τ[ὸ]υ[ν] κα[ὶ] ἀμέ[ρα]ν [- - - - -]

[- - - - - ἄγ]εσθαι δὲ αὐτοῦ καὶ ἀμέρ[α]ν κο[σ]μῆσθαι ὑπ[ὸ] τ[ῶν] [- - - - - ἔχειν δὲ καὶ]

[τᾶν ἱερωσύν(ς)]ιν ἐπὶ τῆς δύο ἀμέρας ἐς [τ]ὸν [ἀ]εὶ (χρ)όνον [- - - - -]

[καὶ τιμαθέν]τος ὑπὸ Ἀσκληπιαστῶν Ἀριστοδαμείων [- - - - -]

10 [- - - - - στεφά]νωι [- - - - -]

Ὁ χαρακτήρ ἀντὶ τοῦ φ τῆς λέξεως φ Α Ο Ξ ἐχάραξε πρῶτον Ξ, ὅπερ ἔπειτα διώρθωσε.

Ὁ κ. Λεονάρδος θεωρεῖ πιθανόν, ὅτι τὰ ὑπ' ἀρ. 10 καὶ 11 τεμάχια εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἐλεγείου. Συμπληροῦ δὲ οὕτω :

Πατρί τε Δαμο[λέοντι (:) , Μ]ετάγενες, ἡδὲ σοὶ αὐ[τῶι]
ἐς φάος ἀμα[τίον (:) -]τον ὑπερθεῖν ἀλός
κλπ.

παρατηρῶν ὅτι ἐν στίχ. 1 δύναται ἴσως χάριν τοῦ μέτρου νὰ γραφῇ καὶ Ἀρ]ετάγενες, ἐν δὲ στίχ. 2 ἴσως καὶ ἄμα[σας -] ἢ ἄμα[τον -] ἢ ἄμαι[θον -].

12. Βάθρον ἐξ ἀσβεστολίθου κείμενον ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ λιμενίσκου Ὀρτατζὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ ὑπὲρ τὸν λιμενίσκον ὄρους, ἐφ' οὗ ὑπάρχει φρούριον. Ἔχει ὕψος μέγ. 0,65, πλάτος 0,97 καὶ πᾶχ. 0,65. Ὑψος τοῦ γραμμάματος 0,047.

Τ

13. Πλάξ λίθου ἐγχωρίου, τεθραυσμένη ἐκ τῶν πλαγίων, μετὰ πλαισίων κάτωθι· κεῖται εἰς τὴν θέσιν Ὀρτατζὶ καὶ εὐρίσκεται ἐντετειχισμένη εἰς τὴν οἰκίαν Μεμετ Τσουλάκογλου. Ἔχει ὕψος 0,35 καὶ πλάτος μέγ. 1,075. Ὑψος τῶν γραμμμάτων 0,012-0,015.

Στίχ. 6. Ἐνταῦθα ἴσως συμπληρωτέον: χρυσέω[ι] σ(τ)ε(φάνω)ι.

Ὁ χαρακτήρ ἐλησμόνησε νὰ χαραῖξη ἐν στίχ. 6 τὰ γράμματα Σ Θ Α τῆς λέξεως ΑΓΕΣΘΑΙ καὶ ἐν στ. 8 τὰ γράμματα ΧΡ τοῦ ΧΡΟΝΟΝ.

Τὸ κοινὸν Ἀσκληπιαστῶν Ἀριστοδαμείων δὲν εἶναι γνωστὸν ἡμῖν τοῦλάχιστον ἐξ ἄλλης ἐπιγραφῆς.

Γ'

Πούσπουρνου.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θυσσανοῦντος κεῖται λιμὴν εὐρύς καὶ ἀρκετὰ εἰσχωρῶν εἰς τὴν ξηράν, ὅστις ὀνομάζεται κοινῶς Πούσπουρνου. Σχηματίζει δὲ πολλοὺς ὄρους καὶ λιμενίσκους: ἐν αὐτῷ ὑπάρχει νησιδίου Πατελλῖνα κοινῶς καλούμενον διὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸ στόμιον ὑπάρχουσι πολλὰ νησιδῆες, αἵτινες μετὰ τῶν καὶ τῆς ξηρᾶς σχηματίζουσι στενοτάτους πορθμοὺς ἀβαθεῖς καὶ ἐλικοειδεῖς.

Ἐνταῦθα ὁ πατὴρ ἡμῶν Δημοσθ. Χαβιαρᾶς εἰκάζει ὅτι ἔκειτο ὁ δᾶμος Βοσπορανῶν. Εἰς τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην ἤχθη ἐκ τῆς ὑπὸ Μιχαήλ Χαβιαρᾶ συμπληρώσεως τῆς βραχυγραφίας ΒΠ^N εἰς Β(οσ)πο(ρα)ν(ός), ἥτις διακρίνεται σαφῶς ἐν ἐπιγραφῇ¹ εὐρεθείσῃ κατὰ τὴν θέσιν Πούσπουρνου, καὶ ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ Βοσπορανὸς πρὸς τὸ Πούσπουρνου: εὐρίσκει δὲ καὶ σχέσιν τῆς λέξεως Βοσπορανὸς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ στομίου τοῦ λιμένος. Τὴν ἀνωτέρω δὲ βραχυγραφίαν ὁ Μ. Χαβιαρᾶς συνεπλήρωσε κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Ῥόδου, ἣν ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον ὁ Ross (Inscr. Gr. ined. III, 1845, 273) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ κ. F.H.von Gaertringen ἐν I. G. Ins. mar. Aeg. I ὑπ' ἀριθ. 11. Ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ δὲ Βοσπορανὸς δύναται τις νὰ σχηματίσῃ ὡς ὄνομα τῆς πόλεως τὸ Βόσπορον ἢ τὰ Βόσπορα.

¹ Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνεκοίνωσεν ὁ πατὴρ ἡμῶν μετ' ἄλλων ἐπίσης ἀνεκδότων εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ Ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτον.

14. Πλάξ ἐκ λίθου ἐγγωρίου ἐντετειγισμένη ἀνεστραμμένως εἰς τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν οἰκίαν τοῦ Ἀλῆ Ρεῖση. Ὑψος 0,34, πλάτ. μέγ. 0,53. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,053-0,062. Ἡ ἐπιγραφὴ συνεχίζεται πρὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐπὶ ἄλλων πλακῶν.

ΟΛΛΩΝΙΚΑ. [Απ]όλ[λ]ωνι Κα[ρνεῖω.]

Δ'

Κόκκινου χωριοῦ.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λόστας (Τύμνου) εἰς ἀπόστασιν περίπου μίθας καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ λιμένος αὐτῆς ἐκτείνεται κοιλάς εὐφρορος, ἐνθα ὑπάρχει χωρίον τουρκικὸν Κιζίλ-κιοῖ καλούμενον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὑπὸ δὲ τῶν χριστιανῶν Κόκκινον χωριό. Εἰς τὴν βορειανατολικὴν ἄκρην τῆς κοιλάδος ὑψοῦται ὄρος κωνοειδές, ἐπ' ἧς δὲ φρούριον.

15. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου τούτου βορειανατολικῶς ἐν θέσει περιφανεῖ κεῖται κατὰ χώραν βωμὸς μέγας ὀρθογώνιος ἐκ λίθου ὑπομέλανος, ὕψους 1,02, πλάτους 1,66 καὶ πάχους ἴσου πρὸς τὸ πλάτος, ἐφ' οὗ ἡ κάτωθι ἐπιγραφὴ. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,07--0,076.

ΔΕΙΝΟΚΛΕΥΣ
ΗΡΩΟΣ

Δεινοκλεὺς
ἥρωος

16. Κάτωθεν τοῦ βωμοῦ τοῦ Δεινοκλεῦς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους διακρίνονται πλεῖστα ἐρείπια ἀρχαίου δάμου, ἐν οἷς ἀξιοσημείωτα εἶναι ἐρείπια ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ναοῦ. Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τούτων ἀνεύρομεν στήλην λίθου ὑπομέλανος ὕψους 0,79, πλάτους 1,35 καὶ πάχους 0,59, ἐφ' ἧς ἡ κάτωθι ἐπιγραφὴ. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,042-0,046.

ΛΑΤΟΥΣ

Λατοῦς

Ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1907

ΝΙΚΗΤΑΣ Δ. ΧΑΒΙΑΡΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΧΑΒΙΑΡΑΣ

ΛΗΚΥΘΟΙ ΤΟΥ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

(Πίν. 10).

Ἐν τῷ Περιδικῷ τούτῳ τοῦ 1886 ὁ κ. Τσουντάς ἐδημοσίευσεν ἐρυθρόμορφον λήκυθον ἐξ Ἑρετρίας, ἐφ' ἧς παρίστατο δισκοδόλος καὶ παρ' αὐτὸν ἐπὶ καθίσματος συνεσπειραμένον ἱμάτιον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ γνωστοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος¹. Ἦτο πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου, ἄνευ τοῦ ἔγραφεν, ἦτο γεγραμμένον οὐχὶ ἐν τῷ μελανῷ πεδίῳ, ὅπως προσεδόχτο, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ χωριζομένου ἐκάστου γραμματος διὰ τῶν γραμμῶν τῶν πτυχῶν. Διὰ τοῦτο δὲν ἔγεινεν ὁμοφώνως δεκτόν, ὅτι ἡ λήκυθος ἐξωγραφήθη ὑπὸ τοῦ Δούριδος², ἥ δὲν ἀπεδόθη μεγάλη προσοχὴ εἰς τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ἤδη εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ δημοσιεύσωμεν τρεῖς ἄλλας ληκύθους μετὰ τῆς αὐτῆς ιδιορρυθμίας τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν αὐτὸν ἀγγειογράφον. Αἱ δύο τούτων ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μουσεῖον, ἡ δὲ τρίτη εἶναι νέον πρόσκτημα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου.

Εἰς τὴν φιλικὴν συνδρομὴν τοῦ κ. Brückner ὀφείλω πρῶτον μὲν τὴν γνῶσιν τῆς ἐν Βερολίῳ ληκύθου ἔπειτα δὲ φωτογραφίαν αὐτῆς ἀποσταλῆσάν μοι παρὰ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Μουσείου χορηγησάσης εὐγενῶς καὶ τὸ πρὸς δημοσίευσιν διακίωμα.

Ἡ ἐν Βερολίῳ λήκυθος ἀπεικονίζεται κατωτέρω ἐν εἰκ. 1. Κατὰ τὰς ἀποσταλείσας μοι εἰδήσεις προέρχεται ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἠγοράσθη ἐν Παρισίοις. Ὑψος ἔχει 0,225 καὶ ἀριθμὸν ἐν τῷ εὐρετηρίῳ τῶν ἀγγείων τοῦ Antiquarii 4858. Ἡ λή-

κυθος τοῦ Ἑθν. Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1633 (Catalogue 1189) ἀπεικονίζεται ἐν εἰκ. 2, β καὶ ἰδιαίτερος ἡ παράστασις κατὰ τὸ σχεδιογράφημα τοῦ κ. Gillieron ἐν τῷ πινάκι 10. Περιεγρᾶφη διὰ βραχέων ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ 1892, 85, 15 ὡς καὶ ἐν τῷ Καταλόγῳ. Προέρχεται ἐξ Ἑρετρίας, ὕψος δὲ ἔχει 0,25. Τέλος ἡ ὑπ' ἀριθ. 12803 ἀπεικονίζεται ἐν εἰκ. 2, α καὶ ἐν τῷ πινάκι καὶ προέρχεται ἐπίσης ἐξ Ἑρετρίας εὐρεθεῖσα κατὰ τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς τοῦ 1900. Οὐδαμοῦ μέχρι τοῦδε καθόσον γνωρίζω ἐμνημονεύθη. Ὑψος 0,24.

Τὸ ἀμέσως προσπίπτον εἰς τὴν ἀντίληψιν χαρακτηριστικὸν τῶν τριῶν τούτων ληκύθων εἶναι βεβαίως ἡ ἐπιγραφὴ Δοῦρις ἡ γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ ἱματίου. Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντά δημοσιευθείσης τὸ αὐτὸ ὄνομα παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ πλησίον ἀποτεθειμένου ἐνδύματος. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι ἀσήμαντος καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν ιδιοτροπίαν τῆς ἐπιγραφῆς ἔχομεν μέχρι τοῦδε 4 ἐν ὄλῳ ληκύθους. Τί δὲ σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ παραδόξως γεγραμμένον; εἶναι ἡ ὑπογραφή τοῦ γνωστοῦ ἀγγειογράφου ἢ μήπως εἶναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπ' ἄλλου συναδέλφου ἐκ φιλοφροσύνης γεγραμμένον ἢ ἀναφέρεται εἰς καλὸν τινα παῖδα, ὅτε συμβαίνει ἐνίοτε νὰ παραλείπεται τὸ ἐπίθετον καλός;

Ἐκ τῶν μεγάλων κυλικογράφων τῶν χρόνων τῶν πρὸ καὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ὁ Δοῦρις ἀντιπροσωπεύεται ἐν τοῖς Μουσείοις ἡμῶν διὰ τῶν περισσοτέρων ἐνεπιγράφων ἀγγείων¹. Ἐνεκα τούτου καὶ ἐπειδὴ γράμματά τινα γράφει πάντοτε ἢ τοῦλάχιστον συνηθέστατα κατ' ἰδιόχοντα τρόπον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἀγγειογράφος Δοῦ-

¹ Ἀρχ. Ἐφημ. 1886, 40-41. Πίν. 4.

² Ὅπως ὁ Klein, ἐν Meistersignaturen 150. Τούναντιον παρεδέχθησαν τὸν Δοῦριν ὡς τὸν γράψαντα τὴν λήκυθον ὁ Potier (Gag. Arch. 1888, 177) καὶ ὁ Hartwig (Meisterschalen 288).

¹ Ἴδε Pottier, Douris, 11.

ρις εἶναι ἴσως ὁ μόνος ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκεῖνων χρόνων, τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς γνωρίζομεν τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα. Τὸ Ρ π. γ. γράφει πάντοτε μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν κύκλον πλαγίας γραμμῆς (R), τὸ Δ συνηθέστατα, ἢ ὅπως ἐγὼ πιστεύω πάντοτε¹, μετὰ στιγμῆς ἀντὶ τῆς τρίτης κάθωι γραμμῆς (Λ), τὸ δὲ Σ καὶ μετὰ τεσσάρων (ιδίως κατὰ τὴν παλαιότεραν περίοδον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ) καὶ μετὰ τριῶν κεραίων. Τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῶν 4 ληκύθων, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι ὁ αὐτὸς Δοῦρις ἔγραψε τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας καί, ὅπως κατ' ἀνάγκην ἀκολουθεῖ, τὰς ἐπὶ τῶν ληκύθων παραστάσεις. Βεβαιωθέντος οὕτω, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν χεῖρα τοῦ Δούριδος δύο τινὰ χρήζουσιν εὐρυτέρως ἐξηγήσεως. Πρῶτον, διατί ἐλλείπει τὸ περιμενόμενον ἔγραψεν καὶ δευτερον, διατί ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ τεχνίτου ἐγράφη ἐπ' αὐτῆς τῆς παραστάσεως.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ταῦτα φαίνονται ἀδικοιολόγητα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἤδη ὁ κ. Τσουντας ὑπέμνησεν, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ἀγγειογράφων, οἵτινες παρέλιπον δι' οἰονόηποτε λόγον τὸ ἐποίησεν ἢ ἔγραψεν. Ἐκτοτε προσετέθησαν ἐξ ὁμοιᾶς περιπτώσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Παιδικόν². Ἡ ἐρμηνεία, καθ' ἣν παρελείφθη ἡ σχετικὴ λέξις δι' ἀπροσεξίαν τοῦ γράψαντος, δὲν εἶναι βεβαίως ἐπαρκής. Νομίζω, ὅτι ἐνταῦθα συμβαίνει ἀκριβῶς ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐρωτικῶν ἐπιγραφῶν, ὅπου ἐνίοτε παραλείπεται ἡ λέξις καλός³. Ὅπως δηλ.

¹ Ὅπως ὑπελόγησα λαθὼν ὑπ' ὅψιν ἐπιγραφὰς ἀσφαλῶς προσερχομένας ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Δούριδος 29 φορές ἔχει γράψαι οὗτος τὸ Δ μετὰ τῆς στιγμῆς, ἐν ᾗ πεντάκις μόνον, ὅπως ἐν ταῖς ἀπεικονίσεσι φαίνεται, μετὰ τῶν τριῶν γραμμῶν. Ἐὰν πρὸς τούτοις ληθῇ ὑπ' ὅψιν, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀπεικονίσεων μετὰ τοῦ τριγράμμου Δ δὲν εἶναι τελείως ἀσφαλεῖς (πρβλ. Hartwig, Meisterschalen, XXII, 1 καὶ Wiener Bl. VIII, 1) καί, ὅπερ σπουδαιότερον, ἐὰν προστεθῶσιν εἰς τὰ 29 Δ μετὰ τῆς στιγμῆς καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅτινα προέρχονται ἐξ ἀνυπογράφων μὲν ἀλλὰ πιθανώτατα Δουριδεῶν ἀγγείων, περὶθόμεθα ἀδυστάτως, ὅτι ὁ Δοῦρις ἔγραψε σταθερῶς τὸ γράμμα τοῦτο κατὰ τὸν ἐξηθέντα τρόπον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γράφουσι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ Δ (ἴδε Kretschmer, Vasenschriften, 96), ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὁ ἡμέτερος Δοῦρις παραμένει μοναδικός.

² Ἀφ' οὗτου ὁ Pottier (Revue d. et. gr. 1893, 40 κ.έ.) ἐδημοσίευσεν ἀλάσκατρον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Παιδικὸς ἐποίησεν ἀνεγνωρίσθη, ὅτι τὸ ἐπὶ ἐξ ἄλλων ἀγγείων, μάλιστα κυλίκων, ἀπαντῶν ἀπλοῦν Παιδικὸς εἶναι ὄνομα τεχνίτου (πρβλ. Klein, Lieblingsinschriften, 63 κ.έ.). Περὶ τῶν παλαιότερων πρὸγ ὅσα Klein, Meistersignaturen, 13.

³ Περὶ τούτου ἴδε Klein, Liebl. Einl. 4 καὶ Hartwig, Meisterschalen 6, 1.

ἐπ' αὐτῶν ἔνεκα τῆς συγχρῆς χρήσεως ὀλοκλήρου τῆς ἐπαινετικῆς φράσεως συμβαίνει νὰ ἐννοῇται εὐκόλως τὸ ἐπίθετον καλὸς καὶ μετὰ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα γνωστοῦ τινος παιδός, οὕτω καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ἐποίησεν ἢ ἔγραψε μετὰ τι γνωστὸν ὄνομα κεραμέως δὲν εἶναι οὐσιώδης οὐδ' ἐπιζημία. Ἄλλως

Εἰκὼν 1.

προσωπικότητες τοῦ Κεραμικοῦ, οἵαι ὡς πρὸς τὴν βιομηχανίαν ἦσαν ὁ Ἐπίκτητος, ὁ Εὐφρόνιος, ὁ Δοῦρις καὶ ἄλλοι ἡξίουσαν βεβαίως, ὅτι εἶχόν τινα φήμην ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐπομένως ἐνόμιζον, ὅτι πᾶς ὅστις ἀνεγίνωσκε καὶ μόνον τὸ ὄνομά των θὰ ἀντελαμβάνετο περὶ τίνος πρόκειται. Μόνον τὴν

ἀπορίαν τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων δὲν ὑποπτέυθησαν οἱ παλαιοὶ τεχνῖται¹.

Ἄλλο τι πάθος κοινὸν εἰς τὰς ἐρωτικὰς καὶ τὰς δηλούσας τὸν γράψαντα ἢ κύριον τοῦ ἐργαστασίου ἐπιγραφὰς εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Πλειστάκις, ὡς γνωστόν, ἀναγράφεται τὸ καλὸς ἄνευ οὐδενὸς ὀνόματος, ἀλλ' ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἀγγεῖα, ἃν καὶ ὀλίγα, δεικνύοντα τὴν λέξιν ἐποίησεν ἢ ἔγραψεν καὶ πλέον οὐ². Καὶ ὁ λόγος τῶν δύο τούτων ὁμοίων φαινομένων εἶναι ὁ αὐτός. Αἱ λέξεις δηλ. καλὸς, ἐποίησεν, ἔγραψεν, ὡς συνηθέστατα γραφόμεναι περιέπεσον εἰς τὴν θέσιν ἀπλῶν κοσμημάτων χρησιμευόντων πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου καὶ ἐντεῦθεν ἢ φαινομένη αὐτῶν ἀλογία. Τὸ δὲ νὰ ὁμοιάζωσι κατὰ τὰς διαφόρους χρήσεις αἱ ἐρωτικαὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ εἶναι φυσικόν, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τινος ἀγγείου ἀναγεγραμμέναι προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς χειρὸς τοῦ ἀγγειογράφου καὶ μόνον τούτου³.

Μετὰ ταῦτα δὲν θὰ φανῇ παράδοξον, ὅτι ἐπὶ τῶν τεσσάρων ληκύθων τοῦ Δούριδος ἔχομεν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γράψαντος ἐν τόποις, ὅπου μόνον ἐρωτικαὶ ἢ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ἐρμηνευτικαὶ τῶν παραστάσεων παρατηροῦνται. Εἶναι δηλ. γνωστόν, ὅτι ὁλόκληροι ἐρωτικαὶ ἐπιγραφαὶ ἢ μόνον τὰ ὀνόματα τῶν καλῶν ἢ μόνον τὸ καλὸς ἢ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν παριστανομένων προσώπων γράφονται ἐνίοτε ἐπ' αὐτῶν τῶν παραστάσεων, ἐπὶ τῶν σωματίων δηλ. ἢ ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων, οἷον στηλῆς, βαθμίδων, ἀσπίδος, ἐνδυμάτων, ἀσκῶν κτλ.⁴. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄπορον, ἂν ὁ Δούρις μετέφερε τὴν αὐτὴν συνήθειαν καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ὑπογραφὴν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων πιθανῶς ὁ Δούρις, ὅστις καὶ καλῶς ἔγραφε καὶ προφανῶς ἐπὶ τούτῳ ἔχαιρεν, ἠθέλησε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του ἐπὶ τοῦ ἐρυθρω-

ποῦ ἐδάφους τῆς παραστάσεως, ἵνα φαίνεται τοῦτο λαμπρότερον. Ὅταν δὲ τοῦτο ἐπεχειρεῖ κατεῖδεν ἴσως, ὅτι θὰ ἦτο φορτικὴ ἐπισώρευσις γραμμάτων, ἂν συνῆπτε τὸ ἔγραψεν, καὶ περιορίσθη εἰς μόνον τὸ ὄνομα. Ταῦτα ἐννοεῖται δὲν ἀποκλείουσι τοὺς γενικωτέρους λόγους, οὓς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Οὗτοι ἰσχύουσι καὶ ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὸν Δούριν, ὅστις καὶ ἄλλοτε, τρεῖς μάλιστα φορές, παρέλιπε νὰ γράψῃ τὸ ἐποίησε μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Πύθωνος¹, τοῦ κεραμέως κυρίου τοῦ ἐργαστασίου, ὅπου ὡς ἀγγειογράφος εἰργάζετο.

Εἰς μόνον τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα στηριζόμενοι ἀπεδώκαμεν ἀδιστακτικῶς τὰς ληκύθους εἰς τὸν Δούριν. Διότι τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο μέσον ἔχει, νομίζομεν, ἰσχυροτέραν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἢ τινὰ ἐκ τῶν παραδεδομένων χαρακτηριστικῶν τῆς τεχνολογίας τοῦ ἀγγειογράφου. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ Δούρις, ὅπως καὶ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ὁμοτέχνων αὐτοῦ, δὲν παρουσιάζει ἰσχυρὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα ἐν ταῖς γραφαῖς καὶ οὐχὶ σπανίως μιμεῖται διάφορα πρὸς τὸν ἴδιον τρόπον πρότυπα², ἢ τεχνολογία ἀγγειογραφίας τινός, ὡς π.χ. ἐνταῦθα τῶν ληκύθων, δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀσφαλὲς κριτήριον. Τὴν δὲ ἀξίαν τοῦ χαρακτῆρος τῆς γραφῆς ὡς ἀποδεικτικοῦ μέσου δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ ἐν τῷ ζητήματι περὶ τοῦ τίς εἶναι ὁ γράψας τὴν κύλικα τῆς συλλογῆς Τρικούπη δωρηθεῖσαν ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὸ Ἑθν. Μουσεῖον. Ἡ Miss Harrison³ πρώτη δημοσιεύσασα τὴν κύλικα ἀπέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Δούριν ὁρμηθεῖσα πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ὑπὸ τοῦ νεανίου κρατουμένης κύλικος ἐπιγραφῆς: Ο ΔΟΡΙ. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἔγινε δεκτὴ καὶ προετράθησαν διὰ λόγους τεχνικοὺς πρὸ πάντων ἄλλοι ἀγγειογράφοι ὡς ὁ Εὐφρόνιος καὶ ὁ Φιντίας⁴. Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας, ἦτο

¹ Οὕτως ὁ Hartwig τὴν παράλειψιν τοῦ ἔγραψεν ἐπὶ τῆς ληκύθου τοῦ Τσουντα καλεῖ rätselhaft (Meisters. 288).

² Ἐπὶ ἐννέα διαφόρων ἀγγείων παρὰ Klein, Meistersign., 109 καὶ 111.

³ Εἶναι τοῦτο φαινὴ ἀλήθεια, ἣν ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐδιδάχθην παρὰ τοῦ Furtwängler (Berl. Philol. Wochens. 1904, 141), καὶ χρήσιμος ἐπειδὴ οὕτω κερδίζομεν βάσιν τινὰ ἀσφαλῆ ὡς πρὸς τὴν ἐρευναν περὶ τοῦ τί σημαίνει τὸ ἐποίησεν ἢ τί τὸ ἔγραψε, ζητήματος, ὡς γνωστόν, εἰσέτι σκοτεινοῦ (ἴδε τελευταῖον Hauser ἐν Berl. Phil. Woch. 1906, 402 κ. ἐ.).

⁴ Περὶ τούτων τελευταίως ἐπραγματεύθη ὁ Wolters ἐν A. M. 1905, 400 κ. ἐ. Taf. XV.

² Ἐπὶ τῶν δύο ἐν Βιέννῃ κυλίκων (Furtw. Reinhold, Griech. Vasenm. Taf. 53 καὶ 54) καὶ τῆς ἐν Λούδρῳ ἀπεικονισμένης ἐν Wiener Bl. VI, 8 a, b.

³ Σπουδαιότατον τοῦτου παράδειγμα εἶναι ἡ κύλιξ μετὰ τῶν ἐξοπλιζομένων παραβαλλομένη πρὸς τὴν συγχρόνως ποιηθεῖσαν κύλικα τῆς ἐριδος Αἰάντος καὶ Ὀδυσσεύς ἴδε Furtwängler ἐν Vasenm. I, 267 κ. ἐ.

⁴ JHS. X. 231 κ. ἐ. Pl. I. Βραδύτερον ἢ αὕτη ἐν Greek vase Paintings, Introduction, 23.

⁴ Εὐφρόνιος ὑπὸ τοῦ Hartwig. Meist. 124-125, Φιντίας ὑπὸ τοῦ Furtwängler ἐν Berl. Phil. Woch. 1894, 113*.

ὁ γραφικὸς χαρακτήρ, ὅστις μόνος θὰ ὠδήγει εἰς τὸ βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι ἡ κύλιξ δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δουρίδος. Διότι τρεῖς ἔχομεν τὸ Δ γεγραμμένον ἐπὶ τῆς κύλικος κατὰ τρόπον ἀπ᾽δόντα πρὸς τὸν Δουρίδειον, ἄνευ δηλαδὴ τῆς χαρακτηριστικῆς στιγμῆς. Τοῦτο, ὅσον ἀσήμαντον καὶ ἂν φαίνεται, εἶναι ὅμως ἀποδεικτικώτερον ἢ ἐάν τις

ἔφερεν ὡς λόγον τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην τέχνην τῶν παραστάσεων. Διότι ὡς πρὸς τοῦτο δύναται τις δι' ἴσης ἀξίας ἐπιχειρημάτων καὶ νὰ ἀρνηθῇ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Δουρίδης ἦτο ὁ γράψας. Σύμφωνας πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ γραφικὸς χαρακτήρ διδάσκει, εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφή ΟΔΟΡΙ, ἥτις ἀναγινωσκόμενη ἄνευ τινὸς βίας καὶ πολλῶν

Εἰκὼν 2.

προϋποθέσεων εἶναι ἀπλῇ κλητικὴ πτῶσις: ὦ Δουρί. Εἶναι δὲ ὅλως ἀπίθανον, ὅτι τὴν προσαγόρευσιν ταύτην μετὰ τῆς κύλικος ἔγραψεν ὁ Δουρίδης, ἐπειδὴ τὸ νὰ χαιρετίσῃ ἑαυτὸν θὰ ἦτο τις εὐτελὴς αὐτοθαυμασμός, εἰς ὃν δὲν δικαιούμεθα νὰ καταδικάσωμεν τὸν παλαιὸν τεχνίτην.

Ἐκάστη τῶν λεγούτων δεικνύει γεγραμμένον ἀνὰ

ἐν πρόσωπον. Ἡ τοῦ Βερολίνου γυναῖκα κρατοῦσαν δι' ἑκατέρας χεῖρας δᾶδα, χωροῦσαν πρὸς τὰ ἀριστερά καὶ προσβλέπουσαν ὀπισθεν, αἱ δὲ Ἀθηναῖκαι μορφήν κρατοῦσαν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν λύραν καὶ προσφέρουσαν αὐτήν, τὴν μὲν νεανίου τινὸς τὴν δὲ γυναικείαν. Περὶ τῶν δύο τελευταίων εὐθὺς θὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι εἶναι ὁμοιόταται

κατὰ τὴν παράστασιν καὶ θὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἐγράφησαν ὡς ἀντίστοιχοι, εὐθὺς ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Πράγματι ἐκτὸς τοῦ κυρίου χαρακτηριστικοῦ τῆς προσφορᾶς τῆς λύρας εἶναι καὶ τὸ ἱμάτιον τοῦ νεανίου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναβεβλημένον καὶ παρουσιάζει τὰς αὐτὰς πτυχάς. Ἐπειτα ἄλλο τι κοινὸν ἀποδεικνύον ἔτι μᾶλλον διδύμους τὰς λεχύθους εἶναι ὃ ἀμυδρὰ στίγματα ἐκ τοῦ στόματος ἑκατέρου προσώπου πρὸς τὰ δεξιὰ διευθυνόμενα, ἀναμφιβόλως λείψανα τῶν πέντε γραμμῶν τῆς

συνήθους ἐπιγραφῆς καλός. Ἡ γυνὴ τῆς Βερολινείου ὁμοιάζει κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀναβολῆς τοῦ ἱματίου πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἄλλαι λεπτομέρειαι, ὡς εἶναι ὁ λεγόμενος σάκκος ἢ κεκρύφαλος τῆς κόμης, τὸ ὑπὲρ τὸ μέτωπον ἀκάλυπτον μέρος αὐτῆς καὶ τὸ θυσανωτὸν κάτω ἄκρον τοῦ χιτῶνος εἶναι ἐντελῶς ὅμοια εἰς ἀμφοτέρους. Μόνον ὁ χιτὼν εἶναι διάφορος εἰς τὴν πρώτην, ἐπειδὴ εἶναι στικτός καὶ ἔχει φαινομενικὰς χειρίδας (Scheinärmel)¹. Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὰς ὁμοιότητας προσ-

Εἰκὼν 3

τεθῇ καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος καὶ τόπος τῆς ἐπιγραφῆς, δὲν θὰ ἀποτύχη τις τοῦ ἀληθοῦς, ἐὰν εἴπη, ὅτι καὶ ἡ ἐν Βερολίνῳ λήκυθος συγχρόνως πρὸς τὰς δύο ἄλλας ἐξωγραφῆθη ὑπὸ τοῦ Δούριδος.

Τὸ σχῆμα τῶν τριῶν ληκύθων ἐλάχιστα ἢ οὐδαμῶς ποικίλλει, ἐν ᾧ τὸ ὕψος εἶναι πάντοτε κατὰ τι διάφορον (0,22. 0,25. 0,24). Τὰ ἐπὶ τοῦ ὤμου κοσμήματα εἶναι τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν. Κάτωθεν ζώνης ἐκ ῥαβδιδίων ἀπλοῦνται τρία μελανόμορφα φοινικοειδῆ, ἑκατέρωθεν δὲ ἀνὰ ἓν ἔχον ἰδιαίτερον τρισχιδῆ μίσχον. Τὰ ἐπὶ τοῦ

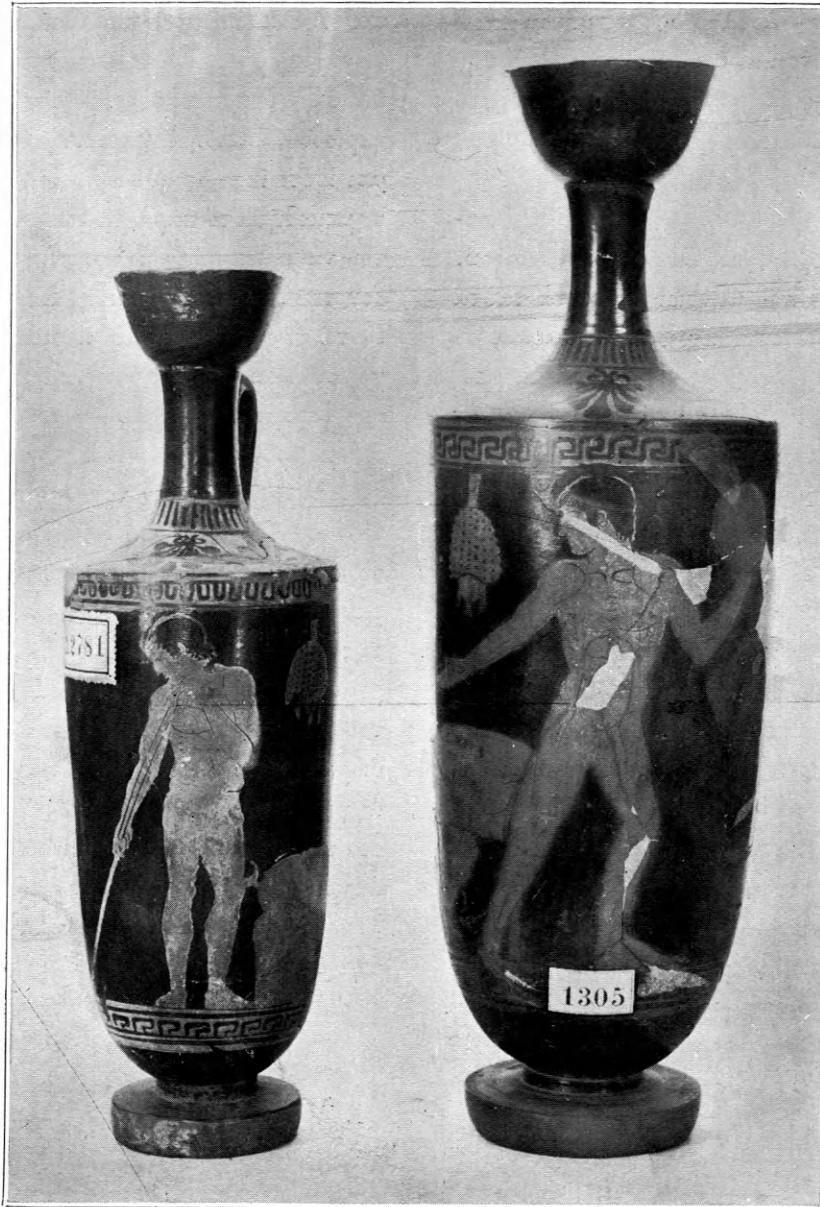
σώματος τῶν ληκύθων κοσμήματα, αἱ ζῶναι δηλ. ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας, ἐκτεινόμεναι, ὡς συνήθως, μόνον εἰς τὴν μετ' εἰκόνων πλευράν, εἶναι διάφοροι, ὅπως τις βλέπει ἐπὶ τῶν ἀπεικονίσεων. Ἡ ἐργασία ὡς πρὸς πάντα ταῦτα εἶναι ἥκιστα ἐπιμελής.

Τὴν αὐτὴν ἀμέλειαν παρατηρεῖ τις καὶ ἐπὶ τῶν παραστάσεων αὐτῶν. Τὸ μέλαν γάνωμα δὲν εἶναι τῆς ἀρίστης ποιότητος, οὐδὲ εἶναι αἱ γραμμαὶ ἰσχυρῶς ἔκτυποι, ὅπως συμβαίνει ἐν τοῖς μετ' ἐπιμε-

¹ Ἰδὲ Kalkmann ἐν Jahrbuch, 1896, 20 κ. ἐ.

λείας γενομένοις ἔργοις τοῦ Δούριδος καὶ τῶν ἐπιφανῶν συγχρόνων. Διὰ τοῦτο αἱ γραμμαὶ αἱ περὶ τὸ στόμα τῆς γυναικὸς μετὰ τῆς λύρας εἶναι συγκεχυμέναι, ἢ ῥίς τῆς γυναικὸς μετὰ τῶν δάδων παραδόξως αἰχμηρά, τὰ δὲ κοσμήματα τοῦ κεκρυ-

φάλου καὶ οἱ μύες τῶν πλευρῶν καὶ τῶν χειρῶν τοῦ νεανίου ἐγράφησαν μὲν δι' ἀραιότερου γανώματος ἀλλ' οὐχὶ διὰ λεπτῶν καὶ ἰσοπαχῶν γραμμῶν. Σχεδὸν μόνον εἰς τὰς ἀφόγους καὶ ἄνευ διασταγμοῦ ἀγθείσας γραμμὰς τοῦ ἱματίου ἀνα-

Εἰκὼν 4.

γνωρίζομεν τὴν ἡσχημένην χεῖρα τοῦ ἀγγειογράφου. Ἐν γένει εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ληκύθων ἐργασία εἶναι καθαρῶς βιομηχανικὴ καὶ ὁ Δούρις οὐδαμῶς ἐσκόπευεν ἐνταῦθα νὰ δείξῃ τὴν γνωστήν αὐτοῦ δεινότητα περὶ τὸ λεπτῶς καὶ κομψῶς ζωγραφεῖν.

Ἐὰν ἤδη ἐξετάσωμεν τὰς γραφὰς τῶν ληκύθων ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν τὸν τεχνικόν, θὰ ἀναγνωρίσωμεν ἀμέσως τὸν συνήθη τρόπον τοῦ Δούριδος. Ἡ στρογγύλη καὶ σχετικῶς μικρὰ κεφαλή, ἡ κατατομὴ τοῦ προσώπου μετὰ τῆς μετρίας κανονικῆς ῥινὸς ἀλλ' ἰσχυρᾶς καὶ στρογγύ-

λης σιαγόνος καὶ ἡ ἑλλειψίς προσωπικῆς ἐκφράσεως ἀπαντῶσι καὶ ἐνταῦθα, ὅπως ἐπὶ τῶν πλείστων ἔργων τοῦ Δουρίδου, ἐν οἷς οὗτος δὲν μιμεῖται τὴν τέχνην ἄλλων ἀλλὰ παρουσιάζει τὸν ἴδιον τρόπον. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κεκρυφάλου μετὰ τῆς ἰδιαζούσης διακοσμήσεως¹, ἀπαντώσης, καθ' ὅσον γνωρίζω, μόνον παρὰ τῷ ἀγγειογράφῳ ἡμῶν, καὶ ὁ στικτὸς χιτῶν² τῆς ἐν Βερολίῳ. Ἐὰν δὲ τὸ θυσανωτὸν ἄκρον³ τοῦ χιτῶνος δὲν παρατηρεῖται ἐπὶ ἄλλων ἀγγείων τοῦ Δουρίδου, τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως σημαντικόν.

Χρονολογικῶς αἱ λήκυθοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν παλαιότεραν, ὡς νομίζομεν, περίοδον τοῦ τεχνίτου. Ὡς ὑπὸ τοῦ Hartwig πρὸ πάντων τὰ κατὰ ταῦτα ὠρίσθησαν ἐν τῇ νεωτέρᾳ περιόδῳ ἔχομεν σώματα ῥαδινώτερα, κεφαλᾶς μικροτέρας καὶ μεθ' ὑπερβαλλούσης κομψότητος στρογγύλας, πτυχᾶς δὲ τῶν ἱματίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κυματούμενας καὶ ἀραιάς. Ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσω, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Hartwig λεγόμενα⁴ περὶ τῆς ραδινότητος καὶ μικρότητος τῶν κεφαλῶν δὲν με ἔπεισαν καθολοκληρίαν. Διότι ἐφ' ἱκανῶν ἀγγείων τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου μετὰ τοῦ καλοῦ Χαιρεστράτου καὶ Παναϊτίου ἀπαντῶσιν αἱ αὐταὶ ἀκριβῶς ιδιότητες⁵. Σπουδαῖον παράδειγμα τούτων εἶναι ὁ κἀνθαρος τῶν Βρυξελλῶν, ὅπου αἱ Ἀμαζόνες δεικνύουσι καὶ σώματα ῥαδινώτατα καὶ κεφαλᾶς μικροτάτας καὶ κομψοτάτας. Διὰ τοῦτο κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύω, ὅτι ἰδεῶδες τοῦ Δουρίδου καθ' ἅπασαν τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, καθόσον τοῦλάχιστον ἐκ τῶν σφζομένων ἀγγείων γνωρίζομεν, ἦτο σῶμα ὑψηλὸν καὶ κομψόν καὶ ὅτι ἔγραφε σώματα ῥαδινώτερα τοῦ

¹ Ὁμοίως εἶναι ὁ κεκρυφάλος τῆς Ἡοῦς ἐν τῇ κύλικι τοῦ Μένονος (Pottier, Douris, 41) καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Βερολίῳ A. Z. 1883 T. 4. Ὁρ. Hartwig 662.

² Τοιοῦτος ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς ἐνεπιγράφου κύλικος, A. Z. 1883. T. 4 καὶ ἐπὶ τῆς πιθανώτατα Δουριδείου κύλικος παρὰ Hartwig LXVII, 2 καὶ ἐπὶ ἄλλων ὁμοίων.

³ Hartwig, 430, 1.

⁴ Hartwig, 600 σχετικῶς πρὸς τὴν κύλικα ἐν T. LXVII, 1. Ἀκατανόητον εἶναι, πῶς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐκ μόνων τῶν δῆθεν ὑψηλῶν ποδῶν τοῦ Σατύρου τοῦ τεμαχίου τοῦ Hauser (σ. 611) ἀποδίδει αὐτὸ εἰς τὴν τελευταίαν ἐποχὴν τοῦ Δουρίδου. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Pottier, Douris, 99-100.

⁵ Ἰδὲ π. γ. τὰς κύλικας ἐν A. Z. 1883, T. 2, Hartwig, XXI, ὅπου ὁ δισκοδόλος καὶ ῥαδινός καὶ μικροκέφαλος εἶναι. Τούναντίον ἐπὶ νεωτέρων κυλίκων ἔχομεν σώματα πλατύτερα, ὡς ἐν A. Z. 1883, T. 4 καὶ Wien. Bl. VI, 8 καὶ Pottier, Douris, 109.

συνήθους καὶ κομψότερα τότε μόνον, ὅτε προσεπάθει ἐπιμελέστερον καὶ ἐπιτηδειότερον νὰ ἐργασθῇ. Ὡς πρὸς τὰς πτυχᾶς εἶναι ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅτι πάντως εἶναι νεωτέρα τις εὕρεσις τὸ νὰ παρίστανται ὀλίγαι, νὰ κυματοῦνται δὲ καὶ διακλύπτονται κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν παλαιότερον τρόπον τῆς σωρεύσεως πολλῶν καὶ αὐστηρῶς τεταμένων γραμμῶν. Τοῦτο ὡς ἀσφαλὲς κριτήριον λαβὼν ὑπ' ὄψιν ἔταξα τὰς ληκύθους εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν περίοδον, ἐπειδὴ ὁ χαρακτήρ τῶν πτυχῶν φαίνεται μοι ἰσέτι ἱκανῶς αὐστηρός. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι παρὰ ταῦτα αἱ λήκυθοι εἶναι δυνατόν νὰ ἐγράφησαν καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Δουρίδου, ἐπειδὴ, ὡς συχνότατα συμβαίνει ἐν τῇ τέχνῃ καὶ πολὺ περισσότερον ἐν τῇ βιομηχανικῇ ἐξασκήσει αὐτῆς, αἱ παλαιότεραι συνήθειαι δὲν λησμονοῦνται εὐκόλως ἀλλὰ συνυπάρχουσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τῶν νεωτέρων.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν τεχνικὸν χαρακτήρα οὐδὲν νέον σχεδὸν περὶ τοῦ Δουρίδου ἐδιδάχθημεν. Ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῶν παραστάσεων ἔχει μεγαλυτέραν σπουδαιότητα. Τίνα παριστᾷ ἡ δαδούχος γυνὴ τῆς Βερολινείου ληκύθου δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὐρωμεν νῦν μετὰ τὴν νεωτάτην ἐπιτυχῇ ἐργασίαν τοῦ κ. Brückner περὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν γαμηλίων δώρων¹. Κατ' αὐτὸν ἐπὶ πολλῶν διαφόρου εἶδους ἀγγείων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν γαμικῶν λεβήτων δὲν παρίστανται, ὡς μέχρι τοῦδε πιστεύεται, ἀπλᾶ ἄσυχολοι τῶν γυναικῶν ἐν τῷ θαλάμῳ οὐδὲ ὁ στολισμὸς τῆς μελλονύμφου ἀλλ' αἱ κατὰ τὰ ἐπαύλια, τὴν ἐπομένην τοῦ γάμου ἡμέραν, γινόμεναι προσφοραὶ δώρων εἰς τὴν νεόνυμφον, οἷον ἀλαδάστρων καὶ ἄλλων μυροδόχων ἀγγείων, ταινιῶν, ἢ ἀγγείων γαμικῶν, ὡς εἶναι οἱ λέβητες καὶ αἱ λουτροφόροι. Ὅτι καὶ λήκυθοι προσεφέροντο φαίνεται βέβαιον, ἐπειδὴ ἐπὶ πολλῶν ἐκ τούτων ἔχομεν συγχνάκεις ἐν ἡ σπανιώτερον δύο πρόσωπα, προφανῶς ἀποσπάσματα ἐκ γαμηλίων παραστάσεων, ὑπενθυμίζοντα τὴν δεχομένην τὰ δῶρα νύμφην τὸ εὐτυχὲς γεγονὸς τοῦ γάμου αὐτῆς. Πλεῖσται λήκυθοι τοῦ Ἑθν. Μουσείου ὡς καὶ ἄλλων συλλογῶν ἀνήκουσαι εἰς τὸ α' ἡμῖς τοῦ 5^{ου} π. X. αἰῶνος, ἢ

¹ A. Brückner ἐν A. M. 1907, 79-122 μετὰ πολλῶν εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ καὶ πινάκων. Περὶ τῶν ἐπαυλίων 91 κ. ἔ., τῶν παραστάσεων ἐπὶ ληκύθων 97 κ. ἔ.

καί τινες εἰς τὸ β', κοσμοῦνται διὰ τῆς παραστάσεως περωτῆς γυναικείας μορφῆς, συνήθους ἐπὶ τῶν γαμικῶν λεβήτων, ἢ γυναικὸς κομιζούσης δώρα ἢ ὅπωςδὴποτε σχετιζομένης πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ γάμου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ πυξίδων, ἀλαβάστρων καὶ μικρῶν οἰνοχοῶν καὶ εἶναι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν παραστάσεων ὡς τις ἐπιγραφὴ δηλοῦσα σαφῶς τὸν προορισμὸν τοῦ ἀγγείου. Κατὰ ταῦτα ἡ δαδούχος τῆς ἡμετέρας ληκύθου παριστᾷ τὴν συνήθως κρατοῦσαν τὰς γαμηλίους δᾶδας μητέρα τῆς νύμφης στρεφόμενην κατὰ τὴν τυπικὴν συνήθειαν πρὸς τὸ κατόπιν ἐρχόμενον ζεῦγος.

Χάριν τῆς ἐμπεδώσεως τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν ἐνταῦθα (εἰκ. 3) τὰς εἰκόνας τριῶν ληκύθων τοῦ Ἑθν. Μουσείου¹, αἵτινες παριστῶσιν ἐκάστη γυναικα πάντως σχετιζομένην πρὸς τὸν γάμον καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σχεδὸν στάσει. Ἐπὶ τῆς ληκύθου α παρίσταται δαδούχος ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Βερολινείου καὶ ἐν τῇ β γυνὴ ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς στάσει κρατοῦσα ταινίαν, ἵνα προσφέρῃ αὐτήν. Τέλος ἡ τρίτη δεικνύει γυναικα νήθουσαν. Ἡ παράστασις δὲν ἔχει φανεράν σχέσιν πρὸς τὸν γάμον, ἐν τούτοις ἐμμέσως συνδέεται πρὸς αὐτόν, διότι ἡ ἐργασία τοῦ νήθου ὅπως καὶ ὁ παρακείμενος ταλασιουργικὸς κάλαθος ἐνθυμίζουσι τίς εἶναι ἐν τῷ μέλλοντι οἶκῳ ἡ θέσις καὶ ἀσχολία τῆς σῶφρονος καὶ ἀγαθῆς οἰκοδεσποίνης. Ἐκτὸς τῆς συγγενείας τῶν παραστάσεων, ἔάν τις καὶ μικρὸν προσέξῃ, θὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι καὶ αἱ τρεῖς ληκύθοι ἐγράφησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς². Ὅτι αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Δούριδος δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ἀλλ' εἶναι ἀρκετόν, ὅτι σύγχρονος ἀγγειογράφος εἶχε ταύτην τὴν ἀσχολίαν νὰ γράφῃ ἐπὶ σειρᾷ ληκύθων γαμηλίους παραστάσεις³. Οὕτω ἐξηγεῖται ἄριστα καὶ ὁ προορισμὸς

τῶν τοιούτων ληκύθων καὶ ὁ βιομηχανικὸς τρόπος, καθ' ὃν εἰργάζοντο οἱ κεραμεῖς.

Κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ ὁ Δούρις ἔγραψε καὶ ἄλλας ληκύθους μετὰ γαμηλίων παραστάσεων καὶ μάλιστα ἐπὶ τινων ἐκ τούτων πιθανόν εἶναι, ὅτι ἔγραψε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ὄνομά του. Τὸ τελευταῖον ἄλλως εἰδομεν

Εἰκὼν 5.

ὅτι ἔπραξεν ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων ληκύθων, αἵτινες ἐγράφησαν ἀναμφισβητήτως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον.

Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης γαμηλίοι αἱ παραστάσεις τῶν δύο Ἀθηναϊκῶν ληκύθων; Εἰς τὴν ἐρώτησιν δὲν δυνάμεθα μετὰ θετικότητος νὰ ἀπαντήσωμεν, ἐπειδὴ ἐνταῦθα στερούμεθα ἐπαρκῶν ἀναλογιῶν. Κατὰ τὰ ἐπαύλια φαίνεται, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων δώρων

¹ Ἡ ὑπ' ἀρ. 1751 εὗρέθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1890. Αἱ 1349 καὶ 1503 προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Φιλήμονος. Ὑψος 0,20 — 0,17 — 0,18. Σημειωτέον, ὅτι ἐσφαλμένως φέρεται ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Collignon καὶ Couve, ὅτι ἡ γυνὴ τῆς 1349 κρατεῖ δι' ἐκατέρας χειρὸς un bâtonnet. Τούναντιον αἱ δᾶδες εἶναι μάλιστα ἀνημμένα.

² Ἐκ τῶν μὴ φαινόμενων ἐπὶ τῆς εἰκόνης λεπτομερειῶν σημειώσω, ὅτι τὸ πρὸς τοὺς πόδας μέρος τοῦ χιτῶνος ἔχει ποιηθῇ δι' ἀραιότερου γανώματος ἐπὶ πασῶν καὶ ὅτι ὁ δεξιὸς μαστὸς παρίσταται ὁμοίως.

³ Ἄλλος τις ἔγραψε τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ληκύθους τοῦ Ἑθν. Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1507 καὶ 1540. Τὴν ὁμοιότητα τούτων ἀνεῖρε φαίνεται ὁ τοποθετήσας αὐτὰς παρ' ἀλλήλας. Περὶ τῶν συνήθως κατὰ ζεύγη παρασκευαζομένων ληκύθων ἴδε Brückner ἑ. ἀ. 102. Ὡς ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς γεγραμμένοι ληκύθοι ἀναφέρονται ἐν Βερολίῳ ὑπὸ τοῦ Furtw. αἱ 2221+2222 καὶ 2433+2434.

εισεφέροντο ένίοτε καί μουσικά ὄργανα¹ καί συναυλία ἠκολούθει, καθ' ἣν ἐλάμβανον μέρος ἐκτὸς τῆς καθημένης νεονύμφου καί τινες ἀπὸ τὰς προσελθούσας φίλας. Εἶναι δυνατόν λοιπὸν ἡ γυνὴ ἢ προσφέρουσα τὴν λύραν νὰ εἶναι ἀπόσπασμα ἐκ τοιαύτης παραστάσεως, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν νεανίαν πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἄλλην ἐρμηνείαν, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὰ ἐπαύλια συμβαίνουν μόνον μετὰξὺ γυναικῶν καί οὐδεὶς ἀνὴρ ἢ νεανίας ἐκεῖ ἐμφανίζεται. Ὑποθέτομεν λοιπὸν, ὅτι μετὰ τὴν ζωγράφησιν τῆς ληκύθου μετὰ τῆς γυναικὸς ὁ Δοῦρις ἐπεχείρησε τὸ αὐτὸ θέμα τῆς προσφορᾶς τῆς λύρας νὰ μεταφέρει καί ἐπὶ τινος ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην παράστασιν θὰ εἶχε βεβαίως κατὰ νοῦν, ὅτι λύραι ἐκτὸς ἄλλων προσφέρονται ὑπὸ τῶν ἐραστῶν εἰς τοὺς καλοὺς παῖδας². Ἀλλ' εἶναι ἐπίσης δυνατόν πρώτη ἐκ τῶν ληκύθων νὰ ἐγράφη ἡ τοῦ νεανίου ἔπειτα δὲ ἡ μετὰ τῆς γυναικὸς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰδίᾳς σημασίας εἰμὴ μόνον μετὰ τοῦ σκοποῦ νὰ γραφῇ ἀντίστοιχος τῆς πρώτης λήκυθος³.

Ἄν περὶ τοῦ νοῦ τῶν παραστάσεων τῶν Ἀθην. ληκύθων δὲν εἴμεθα ἐν τῷ παρόντι βέβαιοι, ἀποζημιούμεθα ὅμως ἐπαρκῶς ἐκ τῆς ἐν Βερολίνῳ ληκύθου ἔνεκα τοῦ προδῆλου καί σημαντικοῦ περιεχομένου τῆς παραστάσεως αὐτῆς. Διδασκόμεθα, ὅτι ὁ Δοῦρις δὲν περιορίζετο εἰς τὰ γνωστὰ θέματα, τὰ μυθολογικά, τὰ τῆς παλαιστρας, τῶν συμποσίων καί ἐρώτων ἀλλ' ἔγραφε καί σκηνὰς ἐκ τοῦ κυρίως οἰκογενειακοῦ βίου, ὅποῃαι σπουδαιόταται εἶναι αἱ γαμήλιοι. Εἶναι δὲ ἡ ἐν λόγῳ λήκυθος τὸ

¹ Brückner. 109 κ. ἐ. Πρὸλ. καί τὴν ὑδρίαν τοῦ Ἐ. Μουσείου ὑπ' ἀρ. 12883.

² Οὕτως ἐν τῷ πινακίῳ, Hartwig, XXX, 1, ἐπὶ τῆς στάμνου τοῦ E. M. 1176 καί ἄλλαχού. Ἐπὶ τῶν ληκύθων τοῦ E. M., 1809 καί 1193, ὁ Ἑρμῆς πιθανῶς εἶναι παιδικὸς καί κρατεῖ λύραν εἰς προσφοράν.

³ Ὁ κ. Brückner εὐηρεσθήθη νὰ μοι ἀνακοινώσῃ προφορικῶς, ὅτι γινώσκων ἔχει περὶ τοῦ ζητήματος. Κατὰ ταύτην οἱ προσφέροντες ἐνταῦθα τὴν λύραν θεωροῦνται ταύτην ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς, ἥτις διὰ μὲν τοὺς νέους ἐκαλεῖτο κουρεῖσις παρὰ δὲ ταῖς νεάνισι γαμηλία καί καθ' ὅς οἱ μὲν νέοι ἐγίνοντο ἐξηθοὶ καί εἰσῆγοντο εἰς τοὺς φράστερας αἱ δὲ νεάνιδες ἐθεωροῦντο ἔκτοτε ὥριμοι γάμου. Ὅτι ὑπάρχει τις ὁμοιότης μετὰξὺ τῶν ἐορτῶν τούτων καί τῶν τοῦ γάμου αὐτοῦ εἶναι φανερόν. Ἰδε Sammler, Familienfeste der Griechen u. Römer, 71, κ. ἐ. Ἀλλ' ἐνδείξεων σχετικῶν ἐξ ἔργων τέχνης στερούμεθα μέχρι τοῦδε. Ἐκτὸς τούτου ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν δὲν γίνεται λόγος περὶ δώρων φίλων εἰς τοὺς ἐξηθεύοντας ἢ τὰς ἐορταζούσας. Τούνακτιον οἱ τελευταῖοι ὤφειλον νὰ εἰσφέρωσι διὰ τοὺς φράστερας τὰ οἰνιστήρια ἢ τὴν γαμηλίαν.

πρῶτον γραπτὸν ἀγγεῖον, ὅπερ ἀγγέλλει εἰς ἡμᾶς, ὅτι εἷς ἐκ τῶν γνωστῶν ἀγγειογράφων τῶν κατὰ τὸ 1^{ον} τέταρτον τοῦ 5^{ου} αἰῶνος ἐργασθέντων ἡσυχολήθη καί εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ γάμου. Ἐπειδὴ δὲ αὗται ἐπεκράτησαν κυρίως κατὰ τοὺς μετὰ τὰ Περσικὰ χρόνους¹ εἶναι δίκαιον νὰ λεχθῇ, ὅτι αἱ γαμήλιοι παραστάσεις τοῦ Δοῦριδος πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ περίοδον. Ἐνεκα τούτου ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, ὅτι αἱ συγχρόνως ποιηθεῖσαι λήκυθοι ἡμῶν ὡς πρὸς μὲν τὴν τέχνην ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, ἀλλ' ὅτι ἡ πραγματικὴ ζωγράφησις αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ συμπίπτῃ καί πρὸς τοὺς τελευταίους τοῦ τεχνίτου χρόνους.

Αἱ τέσσαρες δ' ἐν ὧν ἐνεπύγραφοι λήκυθοι διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ Δοῦρις δὲν περιορίζετο εἰς τὸ νὰ γράφῃ κύλικας μόνον ἢ τινὰ τῶν μεγάλων ἀγγείων ἀλλ' ὅτι ἀπέβλεπε μετὰ προσοχῆς καί εἰς τὰ ληκύθια ταῦτα, ἅτινα βεβαίως θὰ ἀπετέλουν εἶδος ἐμπορίου τοῦ Κερραμεικοῦ εὐθηγῶν καί εὐκόλως ἐξοδεύμενον. Ὁ ἀριθμὸς πάντων τῶν ἐνεπιγράφων ἀγγείων ἀκεραίων ἢ μὴ ἀνέρχεται ἤδη εἰς 35². Ἐκ τούτων 29 εἶναι κύλικες, 1 κάνθαρος, 1 ψυκτήρ καί 4 λήκυθοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τελευταίων ἐξάκαντος θὰ αὐξήθη διὰ νέων εὐρημάτων ἢ καί ἐν ταῖς Μουσεῖοις θὰ εὐρεθῶσι λήκυθοι μετὰ Δουριδαίου τεχνοτροπίας, ἐπειδὴ, ὡς ἐλέχθη, καί διὰ τὸν βιομηχανικὸν λόγον καί διὰ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς πολλῶν διὰ μιᾶς, ἢ παραγωγῇ δέον νὰ ὑπῆρξε μεγάλη. Τοιαύτη λήκυθος ἐκ τῶν τοῦ Ἐθν. Μουσείου πρέπει νὰ σημειωθῇ ἢ ὑπ' ἀριθ. 12781³, ἐπειδὴ ἡ ἐπ' αὐτῆς παράστασις εἶναι ὁμοιοτάτη πρὸς τὴν τῆς δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα.

Ἐν τῇ εἰκόνι (4) ἔχει τις δεξιὰ μὲν τὴν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ ἱματίου, ἀριστερὰ δὲ τὴν περὶ ἧς πρόκειται λήκυθον. Ἐπ' ἀμφοτέρων παρίσταται σκηνὴ ἐκ τῆς παλαιστρας. Ἐπὶ τῆς πρώτης νεανίας ἀνέχων δίσκον, ἐπὶ τῆς ἄλλης νέος

¹ Brückner. 120 κ. ἐ.

² Δὲν ὑπολογίζω τὰς δύο κύλικας τὰς ὑπὸ τοῦ Hartwig (Meisters. 204, 1) ὡς ἐξαφανισθείσας σημειουμένας. Πρὸς ταῖς 21 τοῦ Klein (Meist. 150) προσθέτω τέσσαρας δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ Hartw., τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ (Hartt. 211), τὴν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τεμάχιον καί τὰς δύο ἀκεραίας ἐν Boston (AJA. 1900, 183-191).

³ Ἐξ Ἑρατρίδας. Σημειῶ εὐχαρίστως, ὅτι εἰς τὸν κ. Τσουνταν ὠφείλω τὴν ὑπόδειξιν περὶ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὴν ἐνυπόγραφον.)

παλαιστρίτης, ἐπιχειρῶν νὰ κάμῃ εὐθεΐαν τὴν ἀντὶ ἀκοντίου χρησιμεύουσιν ῥάβδον. Παραπλεύρως φαίνονται καὶ ἐπὶ τῶν δύο τὰ αὐτὰ πράγματα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον παρασταθέντα. Ἐπὶ τοῦ καθίσματος κάτω ἔχει ῥιφθῇ συνεσπειραμένον τὸ ἱμάτιον, ἐν ᾧ ἄνω ἐπὶ τοῦ φανταστικοῦ τοίχου κρέμονται τὰ συνήθη σκεύη τῶν παλαιστρῶν, ὁ σπόγγος δηλ. καὶ ὁ διὰ τὸ ἔλαιον χρήσιμος ἀρύβαλλος. Οἱ πόδες τῶν νεανιῶν εἶναι διατεθειμένοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ ἀριστερὸς ἐν κατατομῇ καὶ ὁ δεξιὸς κατ' ἐνώπιον. Ἐπειτα ἡ ἐπὶ τοῦ ὤμου διακόσμησις εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ οἷα ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐνεπιγράφων ληκύθων. Πάντα ταῦτα ὡς καὶ ἡ ὠρισμένως Δουριδεῖος κεφαλὴ τοῦ νέου πειθούσιν ἐμὲ τοῦλάχιστον ἀδισταχτῶς, ὅτι ἐν τῇ ληκύθῳ ταύτῃ ἔχομεν ἄλλο ἔργον τοῦ Δουριδος ἀντίστοιχον πρὸς τὸ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς γνωστόν. Μάλιστα τολμηρότερός τις ἴσως θὰ ἔλεγεν, ὅτι, ἐὰν διετηρεῖτο καλῶς τὸ ἐπὶ τοῦ καθίσματος ἱμάτιον, θὰ ἀνεγινώσκωμεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ὁμοίως γεγραμμένην.

Ἄλλας ληκύθους ὁμοίας πρὸς τὰς ἐνεπιγράφους δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνέρω οὔτε ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ οὔτε ἀλλαχοῦ, καθόσον ἠδυνάμην νὰ ἐξετάσω τὰς τῶν ξένων συλλογῶν ἐκ τῶν ἀπεικονίσεων. Ἄλλ' ὑπάρχουσι βεβαίως λήκυθοι καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐνταῦθα¹ ὅμοιαι πρὸς ἄλλας γραφὰς τοῦ Δουριδος. Τὸ νὰ καταδείξῃ τις ταύτας θὰ ἦτο ἔργον μακρὸν καὶ εἰς ἐκείνον μόνον δυνατόν, ὅστις πρὸς τοῦτο θὰ ἐπεσκέπτετο πάσας τὰς συλλογὰς. Διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν μίαν ἀκόμη λήκυθον² τοῦ Ἑθν. Μουσείου, δεικνύουσιν ἐκφραστικῶς τὴν χεῖρα τοῦ ἡμετέρου ἀγγειογράφου.

¹ Ταύτας ἀναφέρω ἀπλῶς τὴν ὑπ' ἀρ. 12779 μετὰ παραστάσεως Ἀθηνᾶς καὶ ἐπιγραφῆς Νικὸν καλὸς καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 12891 μετὰ γυναικὸς κρατούσης θύρσον καὶ ἔχον ἐν τῇ ἐτέρᾳ.

² Ἀρ. 12394. Ἐξ Ἑρετρίας καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1900. Ὑψ. 0,35.

Παρίσταται (εἰκ. 5) ἀνὴρ κωμάζων κρατῶν διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς τὴν συνήθη εἰς τοὺς κωμαστὰς ῥάβδον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εὐμεγέθη σκύφον. Τὸ θέμα τοῦ γοργῶς βαδίζοντος ἐπιστρεφόμενου δὲ καὶ ὀπίσω βλέποντος εἶναι σύνηθες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ κοινὸν κτῆμα πολλῶν ἀγγειογράφων καὶ τοῦ Δουριδος¹. Ἄλλ' ὁμοιότερον κωμαστὴν πρὸς τὸν τῆς ληκύθου δὲν γνωρίζω ἢ τὸν ἐν τῷ ἔσωτε- ρικῷ τῆς ἐνεπιγράφου κύλικος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἀπεικονισμένης ἐν Wien. Vorlegeblätter VI, 10. Ἄλλὰ καὶ ἂν δὲν εἴχομεν τὴν πολὺ πει- στικὴν ταύτην ἀναλογίαν, τὸ ὑψηλὸν σῶμα μετὰ τῆς ἐπιμελελημένης παραστάσεως τῶν μυῶν, ἡ στρογγύλη σχετικῶς μικρὰ κεφαλὴ, ἡ πρὸς τὸν ὦμον κλίνουσα, μετὰ τοῦ κατ' ἐξοχὴν Δουριδεῖου γενεῖου καὶ ἡ τοῦ προσώπου ἑκφρασις, χαρίεσσα ἄμα καὶ ψυχρά, ἐλέγχουσι πάντα ὁμοῦ φανερῶς τὴν χεῖρα ἢ τοῦλάχιστον τὸν τρόπον τοῦ Δουριδος.

Ἡ τελευταία λήκυθος ὡς καὶ ἡ τοῦ κ. Τσουντα ἐπιβεβαιόσιν τὴν καὶ ἐκ τῶν προτέρων πιθανὴν γνώμην, ὅτι ὁ γράφων ἀποσπάσματα παραστάσεων ἐπὶ ληκύθων ἢ ἐπὶ ἀγγείων μετὰ περιωρισμένου χώρου θὰ εἶχε γράψῃ ποτὲ καὶ ὀλοκλήρους τὰς παραστάσεις ταύτας ἐπὶ μεγαλυτέρων ἀγγείων². Διότι κῶμον καὶ σκηναὶς ἐκ τῆς παλαίστρας πολ- λάκις παρέστησεν ὁ Δούρις. Ἐντεῦθεν δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἐκτὸς νέων ληκύθων μετὰ γα- μηλίων παραστάσεων εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ εὑρε- θῶσι καὶ ἐκ τῶν μεγάλων γαμικῶν ἀγγείων τινὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀγγειογράφου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

¹ Ἐπὶ τῶν ἐνεπιγράφων κύλικων ἐν Wien. Vorl. VII, 5, 4 καὶ VI, 5. Καὶ ἐπὶ τῆς Δουριδεῖου τρόπου κύλικος τοῦ Λούβρου παρὰ Hartwig T. LXVIII. πρὸς. σελ. 617 κ. ἐ.

² Οὔτω καὶ ἐπὶ τῆς κύλικος, Hart. LXVII, 4, ἣν δικαίως ὁ Hartwig (609) ἀποδίδει τῷ Δούριδι, ἔχομεν ἀπόσπασμα ἐκ πλήρους παραστάσεως, ἣν βλέπομεν ἐπὶ τῆς ἐνεπιγράφου κύλικος ἐν Wien. Bl. VI, 10.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εἰσαγωγή.

Τὸ ἔτος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο, ὡς γνωστόν, σεληνοηλιακόν. Δώδεκα μῆνες, συγκείμενοι ἐναλλάξ ἐκ 30 ἡμερῶν (πλήρεις) καὶ 29 ἡμερῶν (κοῖλοι) ἀπετέλουν αὐτό. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος σύγκειται ἐκ 354 ἡμερῶν, ἐπομένως τὸ δεύτερον ἔτος ἄρχεται 11 $\frac{1}{4}$ ἡμέρας ἐνωρίτερον τοῦ ἀντιστοίχου ἡλιακοῦ ἔτους, τὸ τρίτον 22 $\frac{1}{2}$ ἡμέρας ἐνωρίτερον καὶ ἐφεξῆς, ἵνα δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐτῶν ἐπανέρχεται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, προσέθετον ἀνὰ διετίαν ἢ τριετίαν ἓνα μῆνα πλήρη ἐπὶ πλεόν, ὅτε εἶχον ἔτος ἐκ 13 μηνῶν συγκείμενον, τὸ λεγόμενον ἐμβόλιμον.

Ἡ ὀκταετηρὶς ἦτο ἡ τελειότερα σεληνοηλιακὴ περίοδος, πρὸ τῆς εὐρέσεως τῆς ἐννεακαίδεκαετηρίδος, συγκειμένη ἐξ ὀκτῶ ἐτῶν, ὧν τὰ πέντε κοινὰ καὶ τὰ τρία ἐμβόλιμα. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν τούτων ἀποτελεῖται ἐκ 2922 ἡμερῶν, ἐνῶ 99 συνοδικοὶ μῆνες ἀποτελοῦσι περίπου 2923 $\frac{1}{2}$ ἡμέρας, ὥστε ἐντὸς 16 ἐτῶν οἱ μῆνες ἀπομακρύνονται τῶν φάσεων τῆς σελήνης κατὰ 3 ἡμέρας. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου οἱ ἀρχαῖοι ἐπήγοντό τρεῖς ἡμέρας¹ παρεμβάλλοντες αὐτὰς ἀνὰ μίαν εἰς κοίλους μῆνας, ἐν τοῖς κοινοῖς ἔτεσιν. Εἶχον λοιπὸν ἔτη ἐκ 354, 355 καὶ 384 ἡμερῶν.

Ἐκ τῆς παρεμβολῆς ταύτης τῶν τριῶν ἡμερῶν προκύπτει ὀπισθοδρόμησις τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ἥτις ἐντὸς 160 ἐτῶν ἀνέρχεται εἰς ἓνα πλήρη μῆνα.

¹ Γέμνος: «ἐν ἅρα τοῖς 15 ἔτεσιν ὑστερήσομεν παρὰ τὴν σελήνην ἡμέρας γ. Δι' ἣν αἰτίαν καθ' ἑκάστην ἐκκαίδεκαετηρίδα πρὸς τὸν τῆς σελήνης δρόμον γ' ἐπάγονται ἡμέραι, ἵνα κατὰ μὲν τὸν ἥλιον τοὺς ἐνιαυτοὺς ἄνωμεν, κατὰ δὲ τὴν σελήνην τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἡμέρας».

Τὸ τοιοῦτο δὲ συνέπεσεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἡ' δεκαετηρίδα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., ὅτε καὶ ὑψηρέθη εἰς μὴν¹. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὀπισθοδρομήσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ὁ Ἀθηναῖος ἀστρονόμος Μέτων ἐδημοσίευσεν ἐπ' ἄρχοντος Ἀψεύδους ($\frac{433}{32}$ π. Χ.) ἐτέραν πληρεστέραν περίοδον, τὴν τῆς ἐννεακαίδεκαετηρίδος, ἥτις καὶ κύκλος τοῦ Μέτωνος ὀνομάζεται. Ἡ 19^α σύγκειται ἐκ 12 ἐτῶν κοινῶν καὶ 7 ἐμβολίμων.

Ἐν τῶν κυριωτέρων χωρίων, δίδον πληροφορίας ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος, εἶπε τὸ τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (Βιβλ. XII) ἔχον οὕτως: «Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησιν Ἀψεύδους. . . Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις Μέτων ὁ Παυσανίου μὲν υἱός, δεδοξασμένος δὲ ἐν ἀστρολογίᾳ, ἐξέθηκε τὴν ὀνομαζομένην ἐννεακαίδεκαετηρίδα, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ μηνὸς ἐν Ἀθήναις σκιροφοριῶνος τρισκαίδεκάτης. Ἐν δὲ τοῖς εἰρημένοις ἔτεσιν τὰ ἄστρα τὴν ἀποκατάστασιν ποιεῖται καὶ καθάπερ ἐνιαυτοῦ τινος μεγάλου τὸν ἀνακυκλισμὸν λαμβάνει· διὸ καὶ τινες αὐτὸν Μέτωνος ἐνιαυτὸν ὀνομάζουσιν. Δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ προρρήσει καὶ προγραφῇ ταύτῃ θαυμαστῶς ἐπιτετευχέναι. Τὰ γὰρ ἄστρα τὴν τε κίνησιν καὶ τὰς ἐπισημασίας ποιεῖται συμφώνως τῇ γραφῇ· διὸ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων χρώμενοι τῇ ἐννεακαίδεκαετηρίδι, οὐ διαψεύδονται τῆς ἀληθείας».

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ἡ ἀρχὴ τῆς ἐννεακαίδεκαετηρίδος τοῦ Μέτωνος, συμφώνως πρὸς τὸ προεκτεθὲν χωρίον, ὑπῆρξεν ἡ 28^η Ἰουνίου (Ἰουλιανῆς χρονολογίας) τοῦ 432 π. Χ. Ὁ δὲ Μέτων ἐξέθηκε, δηλ. εἰς μέρος συχναζόμενον, πι-

¹ Γέμνος: «Δι' ἣν αἰτίαν δι' ἐτῶν 15 εἰς μὴν τῶν ἐμβολίμων ἐκ τῶν ὀκταετηρίδων ὑφαιρεῖται».

θανῶς ἐν Κολωνῷ¹, ἐδημοσίευσεν τότε τὴν ἐννεακαίδεκαετηρίδα, ἥτις ἦτο παράπηγμα, τουτέστι προγνωστικὸν ἀστρονομικὸν ἅμα καὶ μετεωρολογικόν².

Κατὰ τοὺς Dodwell, Ideler καὶ ἄλλους ἀμέσως μετὰ ταῦτα, ἦτοι ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἑκατομβαιῶνος τοῦ ἔτους τοῦ Πυθοδώρου, δηλ. τῆς 16^{ης} Ἰουλίου 432 π. Χ. ἐφηρμόσθη ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος ἐν τῷ πολιτικῷ ἡμερολογίῳ τῶν Ἀθηναίων, ἐγκαταληφθείσης τῆς ἐν χρήσει ὀκταετηρικῆς περιόδου. Ἀλλ' ὡς 1^η τοῦ Ἑκατομβαιῶνος (ἀρχὴ τοῦ ἔτους) ἐλαμβάνετο ἡ ἐπομένη τῆς ἡμέρας τῆς νέας σελήνης, τῆς μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον. Εἴπομεν δὲ προηγουμένως ὅτι ἐντὸς 160 ἔτων ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ ἔτους ὠπισθοδρόμει κατὰ ἓνα πλήρη μῆνα, εἶνε δ' ἀφ' ἑτέρου γνωστὸν ὅτι περὶ τὸ 432 π. Χ., ἡ ὠπισθοδρόμησις αὕτη ὀλίγον διέφερε τοῦ μηνός, δὲν εἶχε δὲ ἐπενεχθῆ ἀκόμη ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, τουτέστιν ἡ ὑφαίρεσις τοῦ μηνός. Ὡστε πράγματι τὸ ἔτος τοῦ Πυθοδώρου ἤρχιζεν οὐχὶ τῇ 16^ῃ Ἰουλίου, ἀλλὰ τῇ 14^ῃ Αὐγούστου. Ἡ τρισκαίδεκάτη λοιπὸν τοῦ Σκίροφοριῶνος τοῦ Ἀφειδούς ἐπιπτεν οὐχὶ τῇ 28^ῃ Ἰουνίου, ἀλλὰ τῇ 27^ῃ Ἰουλίου. Ὡστε ἂν ἡ ἡμερομηνία αὕτη ἐλαμβάνετο ὑπὸ τοῦ Μέτωνος ὡς ἀρχὴ τῆς ἐννεακαίδεκαετηρίδος, θὰ ἦτο πάντη ἀυθαίρετος. Εἰς τοῦτο ὅμως δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ μετατόπισις τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἦτο γνωστή, καὶ ὅτι ὁ Μέτων ἐν τῷ παραπήγματι αὐτοῦ ἐπέφερε καὶ τὴν δέουσαν διόρθωσιν.

Ἐν τῇ Revue des Études Grecques (1903) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ J. Oppert ἄρθρον ἐπὶ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος «L' année de Méton», ἐν ᾧ οὗτος ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ 19^η ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1^{ης} τοῦ ἔτους τοῦ Ἀφειδούς (433 π. Χ.) καὶ ὅτι ἐφηρμόσθη εἰς τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον ἅμα τῇ δημοσιεύσει, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ

Mommsen ἐξενεχθεῖσαν γνώμην. Ἐνεκα δὲ τῆς ὠπισθοδρομήσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ὁ κύκλος ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 1^{ης} Σκίροφοριῶνος τοῦ προηγουμένου ἔτους τοῦ ἄρχοντος Κράτητος ($^{434}/_3$), ἐξοβελισθέντος οὕτω τοῦ Σκίροφοριῶνος τούτου¹.

Ὁ Oppert δὲ φρονεῖ ταῦτα ἐξηγῶν τὸ ἐξέθηκε τοῦ Διοδώρου εἰς *a été appliqué (ἐφηρμόσθη)*, ἐνῶ τὸ ρῆμα τοῦτο ἔδει νὰ ἐξηγηθῇ *il a publié*. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων δεδομένων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ὅτι τὸ ἔτος $^{426}/_5$ π. Χ. ἦτο ἐμβόλιμον, ἐν ᾧ ὁ Boeckh πρὸ πολλοῦ ἔδειξε, θὰ δείξωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς κατωτέρω, ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦτο κοινόν. Τὰ δὲ τρία ἕτερα δεδομένα εἶνε ὅτι τὸ ἔτος τοῦ ἄρχοντος Εὐάνδρου ($^{382}/_1$ π. Χ.), καὶ τὸ τοῦ ἄρχοντος Νεαίχμου ($^{320}/_{19}$ π. Χ.) ἦσαν ἐμβόλιμα, τὸ δὲ ἔτος $^{332}/_1$ π. Χ. ἦτο κοινόν, ἅπερ συμφωνοῦσι μὲν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, δύνανται ὅμως νὰ συμφωνήσωσι καὶ πρὸς ἄλλας ὑποθέσεις ἐξ ἴσου καλῶς.

Ἄλλοι παλαιότεροι ὡς ὁ Scaliger, ὁ Pétau, ὁ Halma, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ Γεμίνου, ἐφρόνουν ὅτι ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος οὐδέποτε ἐφηρμόσθη ἐν τῷ πολιτικῷ ἡμερολογίῳ.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος εἰς τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον ἐμελετήθη, ὡς γνωστὸν ἐπισταμένως ἐπὶ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπι-

¹ Εἰς τοῦτο πιθανῶς ἀναφέρεται τὸ χωρίον τῶν Ὀρνίθων τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 597.

² Ὁ Σχολιαστὴς γράφει: «Μέτων ἄριστος ἀστρολόγος καὶ γεωμέτρης, τούτου ἐστὶν ὁ ἐνιαυτὸς ὁ καλούμενος Μέτωνος. Φησὶ δὲ Καλλιστράτος ἐν Κολωνῷ ἀνάθημά τι εἶναι αὐτοῦ ἀστρολογικόν». «Ὁ δὲ Φιλόχορος ἐν Κολωνῷ μὲν αὐτὸν οὐδὲν θεῖναι λέγει, ἐπὶ Ἀφειδούς δὲ τοῦ πρὸ τοῦ Πυθοδώρου ἡλιοτρόπιον ἐν τῇ νῦν οὐσῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς τῷ τεῖχει τῷ ἐν τῇ Πνυκίᾳ. Τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνθουσιασθέντες ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος, ἐνέγραψαν αὐτὸν χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, εἶνε αὐτόχρημα μῦθος. Ὁ χρυσοῦς ἀριθμὸς ἔχει ἐντελῶς ἄλλην αἰτιολογίαν, ἀσχετον πρὸς τὴν χρονολογίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (ὅρα καὶ Αἰλιανόν V. H. X.).

¹ Ὁ Oppert προτείνει ὅπως τὸ προτεθέν χωρίον τοῦ Διοδώρου διορθωθῇ συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην οὕτως: «... ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ μηνὸς ἐνιαυτοῦ ἐμπροσθίου ἢ ἐν ἔτει τῷ ἐμπροσθεν σκίροφοριῶνος τρισκαίδεκάτου». Καὶ ἡ μὲν διόρθωσις εἰς τρισκαίδεκάτου δὲν δύναται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἀπορριφθῇ οὔτε παλαιογραφικῶς οὔτε καὶ χρονολογικῶς, ἡ μετατροπὴ ὅμως τοῦ ἐν Ἀθήναις εἰς ἐνιαυτοῦ ἐμπροσθίου ἢ ἐν ἔτει τῷ ἐμπροσθεν δὲν ἐπιτρέπεται, τουναντίον δὲ διὰ τὴν ἔννοιαν εἶνε ἀναγκαῖον νὰ μὲνη τὸ χωρίον ὡς ἔχει, κακῶς δὲ ὁ Oppert φρονεῖ ὅτι τὸ ἐν Ἀθήναις παρέλκει, διότι ὁ Σκίροφοριῶνος δὲν ἦτο μὴν γενικὸς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τῶν Ἀθηναίων μόνον. Ὅτι δὲ τὸ χωρίον τοῦ Διοδώρου δὲν γράζει διορθώσεως ἀποδεικνύει καὶ τὸν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Πρωσιτικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν δημοσιευθὲν τῷ 1904, Τμήμα Παραπήγματος, εὐρεθέντος ἐν Μιλήτῳ (*Parapegmenfragmente aus Milet. Von H. Diels undit, Rehm.*) ἔχον οὕτως: (Nr 84) «Θερινῆς τροπῆς [γε]νομένης ἐπὶ Ἀφειδούς Σκίροφοριῶνος ΠΓ, ἥτις ἦν κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους μία καὶ Κ [τ]οῦ Φαμενώθ. ἕως [τῆς] γενομένης ἐπὶ [Πολυ]κλείτου Σκίροφοριῶνος ΙΔ, κα[τὰ] δὲ τοῦ Αἰγυπτίου τοῦ Παυ[ν]ι τῆς ΙΑ, [κατὰ] δὲ τὸ Μιλήσιον...» Ἡ σπουδαία αὕτη ἐπιγραφή, ἥτις ἔχει ὡς ἀρχὴν τῆς 19^{ης} τοῦ ΠΔ Σκίροφοριῶνος τοῦ ἔτους τοῦ Πολυκλείτου ($^{110}/_9$ π. Χ.) δεικνύει ὅτι ὡς ἀρχὴ τῶν 19^{ων} τοῦ παραπήγματος ἐλαμβάνετο ἐπὶ αἰῶνα ἡ ὑπὸ τοῦ Μέτωνος ληφθεῖσα δηλ. τῆς θερινῆς τροπῆς τοῦ 432 π. Χ. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης συμπεραίνομεν ἐπίσης ὅτι τὸ πολιτικὸν ἔτος τοῦ Πολυκλείτου ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις, καὶ τὸ τοῦ ἐπομένου τῷ Πολυκλείτῳ ἄρχοντος, ὑπῆρξαν ἑτα κοινά.

γραφῶν καὶ σπουδαῖα συμπεράσματα ἐξήχθησαν ὑπὸ τοῦ Boeckh. Οὗτος συνήγαγεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παραπήγματος τοῦ Μέτωνος ἐξωθέλισαν ἓνα μῆνα, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησαν τὴν χρῆσιν τῆς ὀκταετηρίδος. Ἀγνωστον δὲ πότε ἤρχισεν ἡ πολιτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ κύκλου τούτου, ἀνευρίσκομεν ὅμως αὐτὸν ἐφηρμοσμένον τῷ 330 π. Χ. Ὁ Boeckh ἐπίσης φρονεῖ ὅτι, ἂν ἡ ἑννεακαίδεκαετηρὶς ἐφηρμόσθη τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. ἐν Ἀθήναις, ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς πιθανῶς ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 411 π. Χ.

Τὴν παροῦσαν ἔρευναν ἐπεχείρησα κυρίως ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν προσδιορίσω πότε καὶ πῶς ἐξωθέλισθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ μῆν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἀνεύρω ἂν ἐφηρμόσθη πολιτικῶς ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος ἐν Ἀθήναις καὶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ἐστηρίχθη δὲ κατὰ πρῶτον λόγον ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐπὶ τῶν σχετικῶς ὀλίγων χωρίων τῶν συγγραφέων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Υφαίρεσις τοῦ μηνός. Λήξις τῶν 160 ἐτῶν.

Ὁ Γέμιος ἀναφέρει¹ ὅτι ὁ ὑφαيروῦμενος μῆν εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῶν 160 ἐτῶν, ὑφηρεῖτο ἐκ τῆς τελευταίας ὀκταετηρίδος, ἐν ᾗ, ἀντὶ τῶν τριῶν ἐμβολίμων ἐτῶν, ἤγοντο μόνον δύο ἐμβόλιμα. Ἐκ τοῦ ὑποσημειουμένου ὅμως χωρίου

¹ «Δι' ἣν αἰτίαν δι' ἐτῶν 16 εἰς μῆν τῶν ἐμβολίμων ἐκ τῶν ὀκταετηρίδων ὑφαίρεται. Ἀντὶ γὰρ τῶν τριῶν μηνῶν τῶν οφειλόντων ἐν τοῖς ἔτεσιν ἄγεσθαι, β' μόνον ἐμβάλλονται. Ὡστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς, τοῦ μηνός ὑπεξαίρεθέντος, κατὰ μὲν τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἡμέρας τῇ σελήνῃ συμφωνεῖν, κατὰ δὲ τοὺς ἐνιαυτοὺς τῇ ἡλίῳ».

τῆς *Εἰρήνης*¹ τοῦ Ἀριστοφάνους συμπεραίνομεν ἀσφαλῶς ὅτι ὀλίγα ἔτη προτοῦ νὰ διδαχθῇ αὕτη (τῷ 420 π. Χ.) ἐγένετο ἡ ὑφαίρεσις τοῦ μηνός. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζητήσωμεν τὴν τελευταίαν ὀκταετηρίδα τῆς 160^{της} περιόδου μεταξὺ τοῦ 432 καὶ τοῦ 420.

Πρὸς τοῦτο θὰ ζητήσωμεν ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι, εἰ δυνατόν, ἔτη τινὰ ἀσφαλῶς γνωστὰ ὡς κοινὰ ἢ ἐμβόλιμα.

Τὸ πρῶτον ἔτος περὶ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν εἶναι τὸ 427/6 π. Χ. (τὸ τοῦ Εὐκλείδου ἢ Εὐκλέους τοῦ Μόλωνος). Καὶ ὅντως ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Μετεωρολογικοῖς γράφει: «Ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Εὐκλέους τοῦ Μόλωνος ἐγένετο κομήτης ἀστήρ, πρὸς ἄρκτον μηνὸς Γαμηλιῶνος, περὶ τροπὰς ὄντος τοῦ ἡλίου χειμερινάς». Ἐάν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν εἶχε γίνῃ ἀκόμη ἡ ὑφαίρεσις τοῦ μηνός, ὁ Γαμηλιῶν ἤρχιζε τὴν 14 Φεβρουαρίου τοῦ 426, τῶν χειμερινῶν τροπῶν οὐσῶν τὴν 27 Δεκεμβρίου τοῦ 427 (κατ' Ἰουλιανὴν χρονολ.). Ἐάν δὲ ἡ διόρθωσις τοῦ ἡμερολογίου εἶχεν ἤδη ἐπέλθῃ, ἡ ἀρχὴ τοῦ Γαμηλιῶνος θὰ ἐπιπτεν εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰανουαρίου, ἐπομένως δὲν μένει θέσις διὰ Ποσιδεῶνα II· τὸ ἔτος λοιπὸν 427/6 π. Χ. ἦτο κοινόν.

(Ἐπεταί συνέχεια).

Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ

¹ Στιγ. 406.

Τρυαῖος. Ἡ γὰρ Σελήνη γὰρ πανούργος Ἡλίου ὑμῖν ἐπιβουλεύοντε πολλὴν ἤδη χρόνον, τοῖς βαρβάρουσιν προδίδοτον τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρμῆς. Ἵνα τί δὲ τοῦτο δρᾷτον;

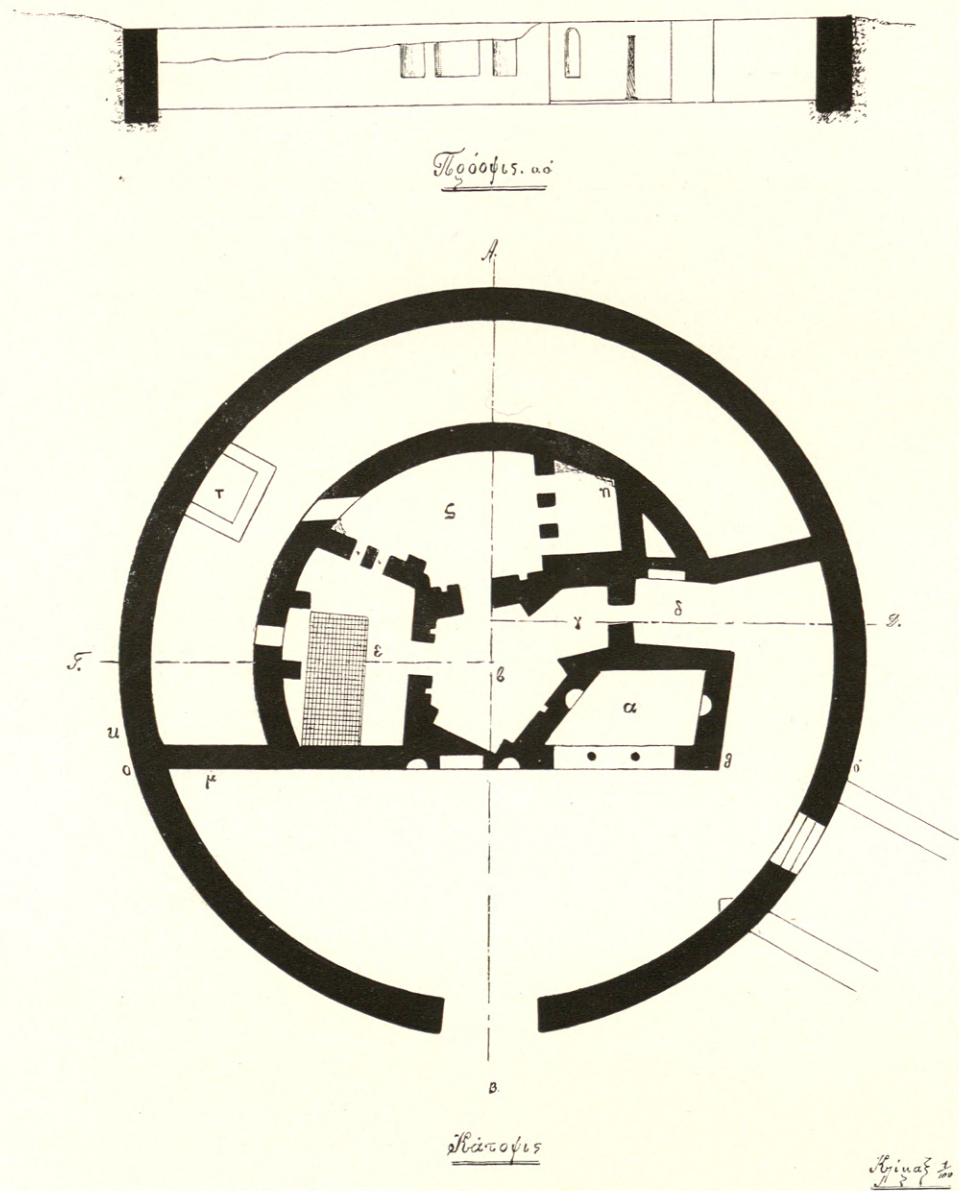
Ἐρμῆς. Ταῦτ' ἄρα πάλαι τῶν ἡμερῶν παρεκλεπτετήν καὶ τοῦ κύκλου παρετρέωγον ὑφ' ἀμαρτωλίας «.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ

Ὁ καθηγητὴς κ. Α. Δαμβέργης δι' ὑπομνήματος ἀπευθυνομένου πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος ζητεῖ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς ἀποδοθείσης παρ' ἡμῶν (ἐν τῷ ἄρθρῳ: «Περὶ τῆς χρήσεως μυκηναϊκῶν τινων κοσμημάτων» τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῷ Α' τεύχει τῆς Ἐφημερίδος τοῦ παρόντος ἔτους, σελ. 48 καὶ ἐν ὑποσημειώσει) εἰς αὐτὸν γνώμης τοῦ ὅτι δῆθεν «ἐθεώρησεν ἀδύνατον τὴν συγκόλλησιν τῶν χρυσῶν πετάλων (ροδάκων) ἐπὶ ξύλου δι' οἷας δῆποτε συνδετικῆς ὕλης». Ὁ κ. Δαμβέργης δὲν ἠδύνατο, λέγει, νὰ ἐκφέρῃ τοιαύτην γνώμην ἂν οὐ «πολύριθμοι εἶναι αἱ συνταγαὶ τῆς παρασκευῆς τοιούτων συνδετικῶν». Ὁ κ. Δαμβέργης ἐπιμένει εἰς τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει του (7 Φεβρ. 1907) ἀναγραφέντα, τουτέστιν ὅτι: «ἐρευνήσας τὰς ἐπὶ τῶν χρυσῶν πετάλων μελανὰς κηλίδας εὗρεν ὅτι περιεῖχον αὐταὶ ἔχνη χαλκοῦ καὶ ἀργύρου, ἅτινα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προήρχοντο ἐκ τοῦ κολλητηρίου μίγματος, ὅπερ ἐχρησίμευσε πρὸς συγκόλλησιν τῶν χρυσῶν τούτων ποικιλιμάτων ἐπὶ ἐτέρων μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν. Τὰ εὑρεθέντα μεταλλικὰ ἔχνη τῶν κηλίδων ἀπέκλειον τὴν ὑπόθεσιν ὑπάρξεως ὀργανικῆς συνδετικῆς ὕλης». Ὁμολογοῦμεν ὅτι πλανηθέντες ἀπεδώσαμεν εἰς τὸν κ. καθηγητὴν τὴν γνώμην ὅτι θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν συγκόλλησιν τῶν χρυσῶν πετάλων ἐπὶ ξύλου δι' ὀργανικῆς οὐσίας, ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Δαμβέργη, ὅτι ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἐπὶ τῶν πετάλων τούτων «συνδετικὴ αὕτη οὐσία» θὰ ἠδύνατο νὰ προέρχεται μόνον ἐκ συνδέσεως τῶν χρυσῶν τούτων κοσμημάτων ἐπὶ μεταλλικῆς ἐπιφανείας, ἐφάνη ἡμῖν τόσον ἀπίθανος (διὰ

τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἔχνη τοῦλάχιστον τῆς μεταλλικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας, τῆς ἀναγκαιῶς μεγάλης ὅπως καλυφθῇ ὑπὸ 700 τοιούτων ροδάκων, θὰ ἀνευρίσκοντο ἐν τῷ τάφῳ) ὥστε ἔχθημεν καὶ ἄκοντες εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κ. καθηγητὴς θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν σύνδεσιν τῶν χρυσῶν πετάλων ἐπὶ ξύλου διὰ τῆς βεβαιωθείσης παρ' αὐτοῦ χημικῶς συνδετικῆς ταύτης ὕλης. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἰτηθεῖσαν ἐπανόρθωσιν τοῦ κ. Δαμβέργη. Ὡς πρὸς τὴν σύστασιν δὲ τῆς οὐσίας τῶν κηλίδων τούτων, ὁ ἐν τῷ Ἐθν. Μουσεῖῳ χημικὸς καὶ καθηγητὴς κ. Ὁθ. Ρουσόπουλος ἀνακοινοῖ ἡμῖν δι' ἐκθέσεώς του τὰδε: «Αἱ ἐπὶ τῶν χρυσῶν πετάλων φαιομέλαναι κηλίδες δὲν ἀποτελοῦνται ἐξ ὀργανικῆς οὐσίας, ἀλλ' ἐξ ὀξειδίων τοῦ Μαγγανίου, οὐσίας ἥτις εὑρέθη καὶ εἰς τὸ μέλαν γάνωμα ἀρχαίων ἀγγείων, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν παρυφῶν τοῦ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας πηλίνου σαρκοφάγου (Πίν. 9 τοῦ παρόντος τεύχους). Ἀργυρὸς καὶ χαλκὸς δὲν εὑρέθησαν εἰς τὰς κηλίδας. Ἐχνη χαλκοῦ ἀνεπαίσθητα παρουσίασεν ἐν τῶν ἐξετασθέντων πετάλων, προερχόμενα ἴσως ἐκ προσεγγίσεως χαλκοῦ ἀντικειμένου. Ἀργυρον ὅμως ἐνέχει αὐτὸ τοῦτο τὸ κράμα. Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων δὲν ἀποκλείεται βεβαίως ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὑπῆρχεν ἀρχῇθεν καὶ ὀργανικὴ κόλλα, ἡ ὁποία πιθανώτατα θὰ ἀποσυνετέθη σὺν τῷ χρόνῳ. Ἡ κόλλα ὅμως αὕτη θὰ ἦτο ἄσχετος πρὸς τὰς κηλίδας ἀφοῦ αὐταὶ ἀπαντῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου, τοῦ καλοῦ δηλ. μέρους τῶν πετάλων τούτων».

Β. ΣΤΑΗΣ

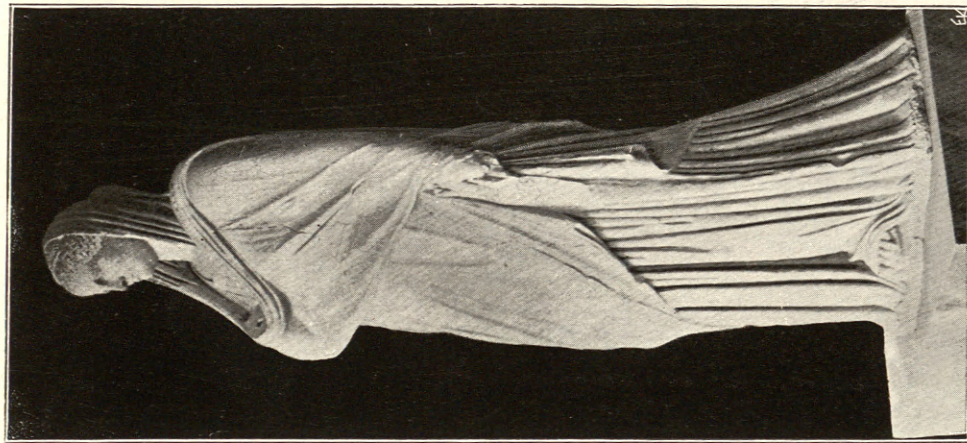
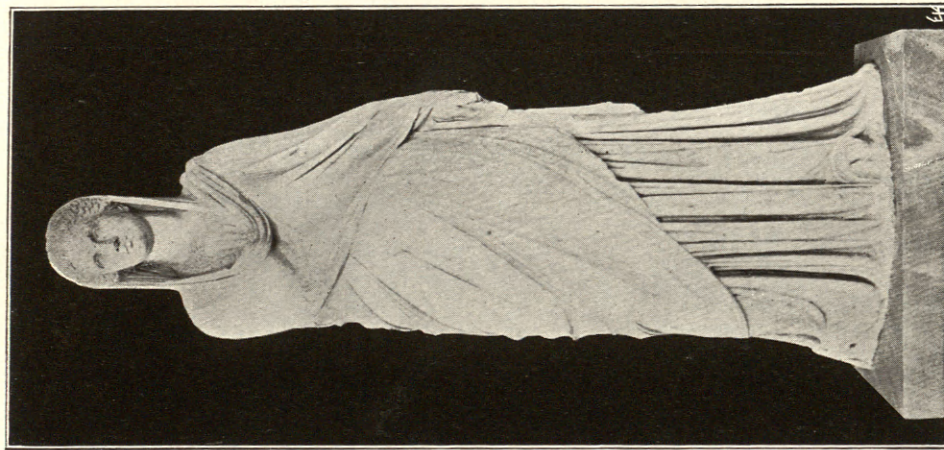
ΒΑΛΑΝΕΙΟΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΕΝ ΑΙΔΗΥΩΙ

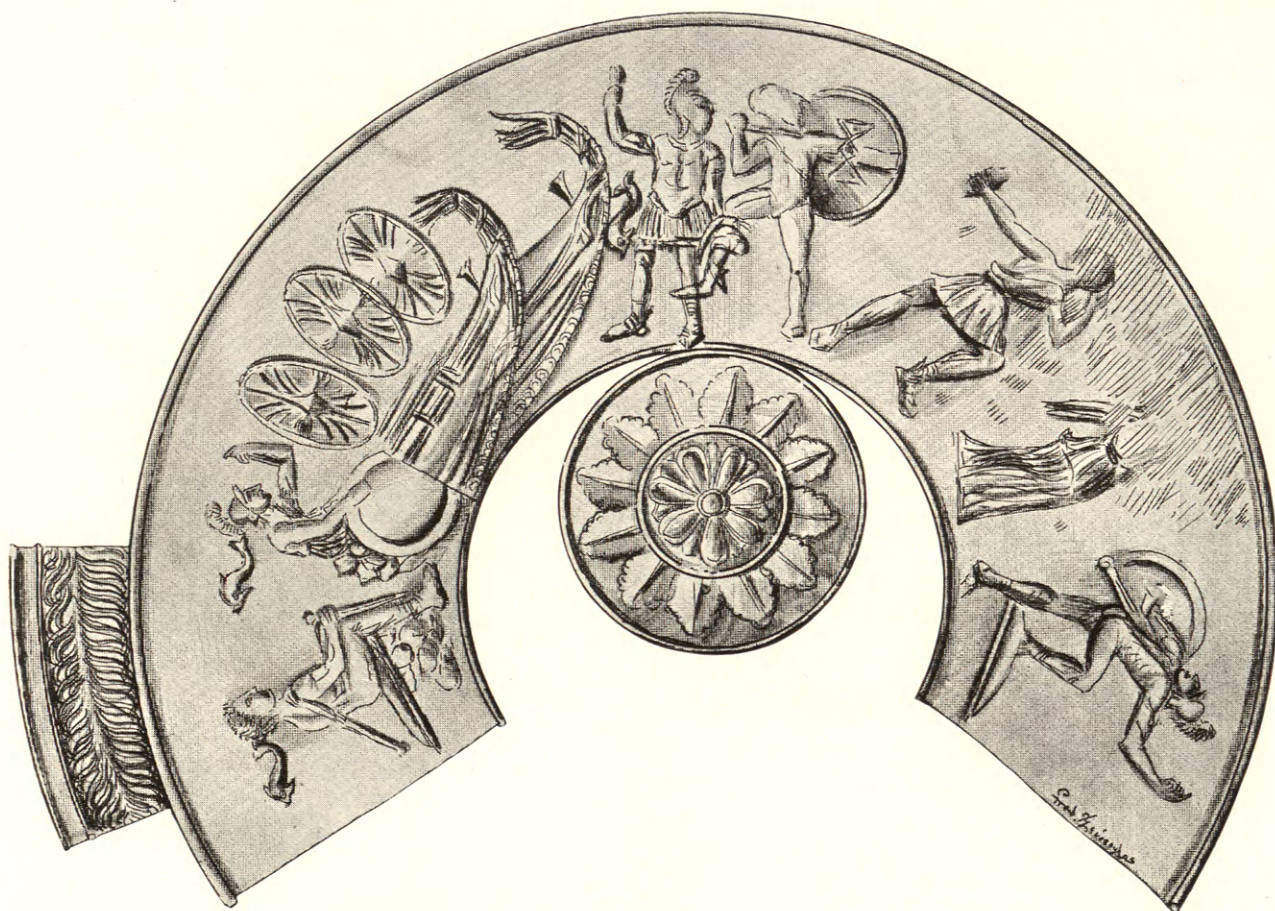
Α' ΑΝΤΙΝΟΟΣ

ΦΗΛΙΚΙΩΝ

Β' ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ

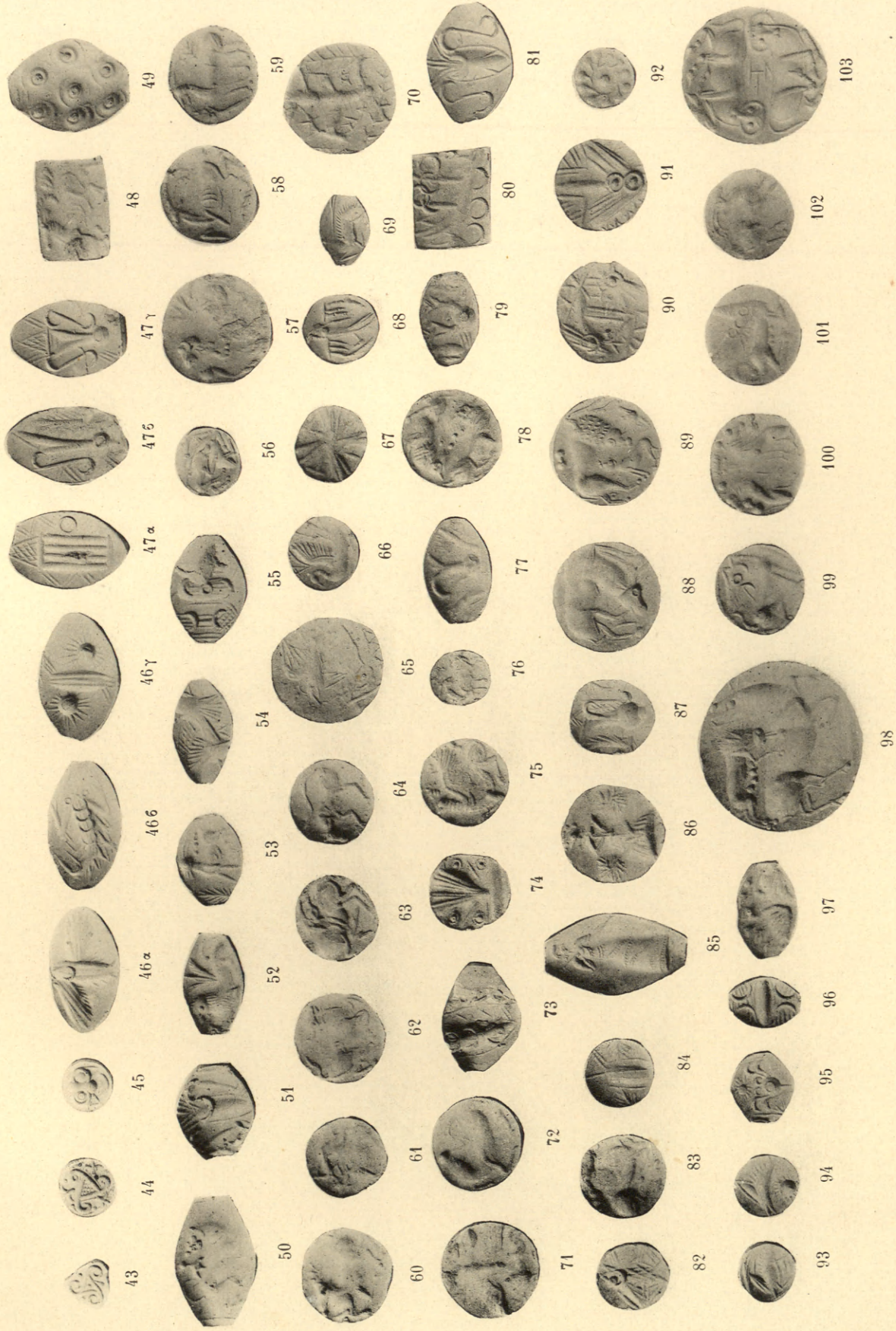
ΣΚΥΦΟΣ ΜΕΓΑΡΙΚΟΣ

Πρὸς Ζωὴν καὶ Ἑλπίδα

ΛΕΥΚΗ ΛΗΚΥΘΟΣ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

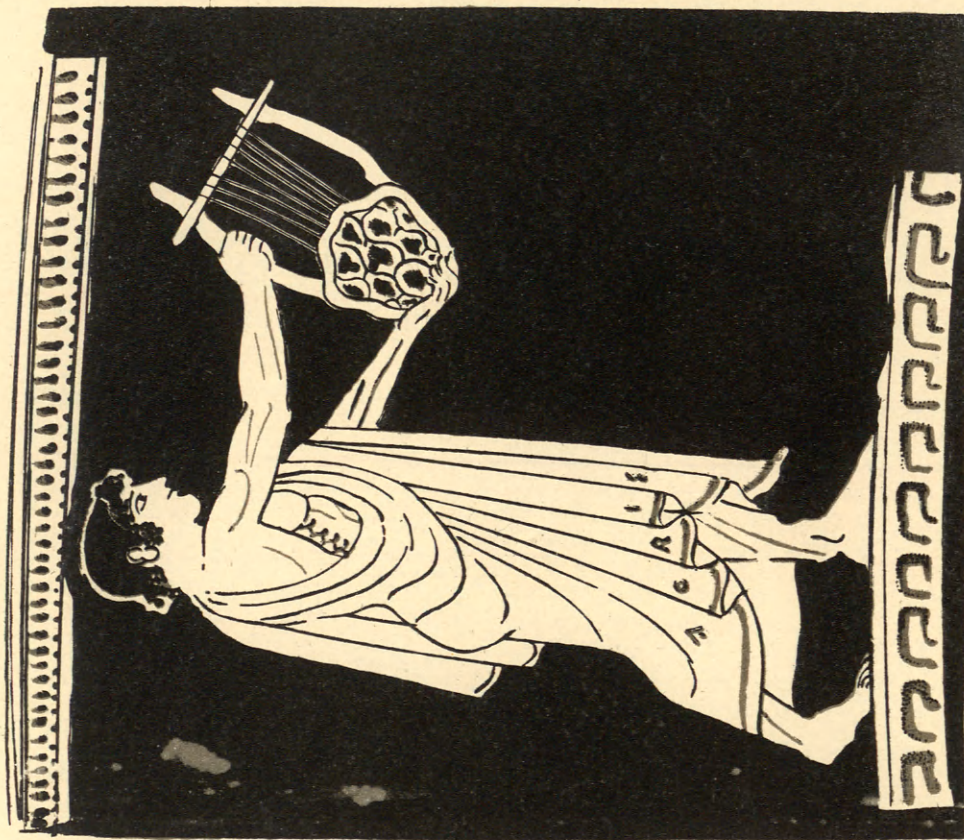

ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ ΚΡΗΤΙΚΑΙ

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ ΕΚ ΚΛΑΖΟΜΕΝΩΝ

ΓΡΑΦΑΙ ΤΟΥ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

